CİLT : 12 TOPLANTI : 12

T. B. M. M.
TUTANAK DERGİSİ

2 nci Birleşim

13 . 12 . 1972 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa
I. — Geçen tutanak özeti	**36:37**
II. — Yoklama	**37**
III. — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları	**37**
1. — Cumhuriyet Senatosu İçel Lûtfi Bilgen'in İmar ve İskân eski Bakanı Haldun Menteşeoğlu hakkındaki önergesini incelemekle görevli Soruşturma Hazırlık Komisyonundaki açık üyeliklere seçim. (9/23)	37
2. — Konya Milletvekili İbrahim Etem Kılıçoğlu'nun eski Başbakan Süleyman Demirel hakkındaki önergesini incelemekle görevli Soruşturma Hazırlık Komisyonundaki açık üyeliğe seçim. (9/20)	37
3. — Devlet Bakanı bulunduğu sırada, görevini kötüye kullanmak iddiasıyle Çanakkale Milletvekili Refet Sezgin hakkındaki Başbakanlık tezkeresini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/21)	38
4. — İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın, görevini ihmal ettiği ve kötüye kullandığı iddiasıyle Maliye eski Bakanı Sait Naci Ergin hakkındaki önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/22)	38
5. — Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevli ihmal ve kötüye kullandığı iddiasıyle İçişleri Bakanı Ferit Kubat hakkındaki önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/24)	38
6. — Aydın eski Milletvekili Reşat Özarda'nın, Anayasaya aykırı olarak, Devlet kamu hizmetlerini yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürüttüğü ve bu eylemi Türk Ceza Kanununun, 146 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle, eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 5 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/5) (S. Sayısı : 76)	38

Sayfa

7. — İstanbul Milletvekili Eşref Derinçay'ın, İstanbul Belediye Meclisinin, İstanbul yolu güzergâhı ve Boğaziçi köprüsü tasdikli plânı ile bu plânı tadilen onaylayan İmar ve İskân Bakanlığının plânını değiştirerek tatbik etmesiyle, 6735 sayılı İmar Kanununa aykırı hareket ettiği ve istimlâkler ile açılacak tazminat dâvaları dolayısıyle Devleti zarara uğratacağı, bu fiilin ise Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle, eski Başbakan ve eski Bayındırlık Bakanı hakkında Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 17 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/17) (S. Sayısı : 78) 38 :39

8. — Cumhuriyet Senatosu Giresun Üyesi İhsan Topaloğlu'nun İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının petrol sanayii bölümünü değiştirerek tatbik etmesiyle, 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine aykırı hareket ettiği ve bu fiilin Anayasanın 129 ncu maddesine aykırı olduğu iddiasıyle, eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 14 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/14) (S. Sayısı : 82) 39 :76

9. — Adana eski Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu'nun, Ceyhan Ticaret Borsası İdare Heyeti ve İdare Meclisinin feshi münasebetiyle verilen Danıştay kararlarını infaz etmeyerek, T. C. K. nun 240 ncı maddesini ihlâl ettikleri iddiasıyle, Ticaret eski Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu ve Ticaret eski Bakanı Ahmet Türkel haklarında Anayasanın 88 ve 90 ncı maddeleri uyarınca bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 9 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/9) (S. Sayısı : 83) 76 :77

10. — Zonguldak eski Milletvekili Ekmel Çetiner'in Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gereğince yapılması gerekli işlemlerde gösterdikleri ihmal ve yaptıkları usulsüzlükler, T. C. K. nun 230 ve 240 ncı maddeleri kapsamına girdiği iddiasıyle, Başbakan, Ticaret eski bakanı Ahmet Türkel ile Ticaret eski bakanları Macit Zeren ve Sadık Tekin Müftüoğlu haklarında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 4 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/4) (S. Sayısı : 84) 77

11. — Zonguldak eski Milletvekili Ekmel Çetiner'in Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Refet Sezgin'in Ereğli Kömür İşletmesi Müessesesi için yapılan ihale hakkındaki tutum ve fiillerinin T. C. K. nun 240 ncı maddesine temas ettiği iddiasıyle hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 3 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/3) (S. Sayısı : 85) 77

I — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt illerinde evvelce ilân edilmiş bulunan sıkıyönetimin iki ay süre ile uzatılmasına dair Başbakanlık tezkeresi, (3/116) yapılan görüşmelerden sonra kabul edildi.

Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı iddiasıyle Anayasanın 90 ncı T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğün 12 nci maddesi uyarınca İçişleri

Bakanı Ferit Kubat hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi, (9/24) okundu.

Soruşturma Hazırlık Komisyonunun (16) üyeden kurulması.

Komisyonun görev süresinin, seçimi tarihinden itibaren başlaması ve ilgilinin yazılı görüşünü 15 gün içinde Komisyona bildirmesi hususları ile,

9/10 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev süresinin 30 gün daha uzatılmasına dair tezkeresi kabul olundu.

Soruşturma Hazırlık komisyonlarına üye seçimi, oranlardaki son değişiklik muvacehesinde gruplar adaylarını Başkanlığa bildirmediklerinden, ertelendi.

Birleşime saat 18,25'te son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Amasya
Fikret Turhangil	*Vehbi Meşhur*

Kâtip
Kayseri
Şevket Doğan

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 15,00

BAŞKAN : Başkanvekili Fikret Turhangil

KÂTİPLER : Şevket Doğan (Kayseri), Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)

BAŞKAN — Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısının ikinci Birleşimini açıyorum.

II - YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.

(Yoklama yapıldı).

BAŞKAN — Yoklamadan sonra gelen sayın senatör ve milletvekillerinin Başkanlık Divanına bir pusula ile yoklamada bulunduklarını belirtmelerini rica edeceğim. Çünkü gerekli çoğunluğumuz sağlanmış bulunmaktadır.

Efendim, gündem dışı mahiyette olmak üzere bâzı senatör ve milletvekilleri söz istemişlerdir. Gündemin yüklü bulunması hasebiyle kendilerine gündem dışı söz veremiyorum.

Gündeme geçiyorum.

SADİ KOÇAŞ (Konya Milletvekili) — Sayın Başkan bir önerge takdim ettim.

BAŞKAN — Gündeme geçiyorum efendim.

SADİ KOÇAŞ (Konya Milletvekili) — Konuşmam gündem dışı değil; İçtüzüğün 89 ncu maddesi gereğince usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Gündeme geçmeden usul hakkında söz vermek mümkün değil, Sayın Koçaş. Müsaade buyurursanız evvelâ bir gündeme geçelim. Yani, gündeme geçmeden evvel yalnız gündem dışı söz verilir.

III - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Cumhuriyet Senatosu İçel Üyesi Lûtfi Bilgen'in, İmar ve İskân eski Bakanı Haldun Menteşeoğlu hakkındaki önergesini incelemekle görevli Soruşturma Hazırlık Komisyonundaki açık üyeliklere seçim. (9/23)

2. — Konya Milletvekili İbrahim Etem Kılıçoğlu'nun, eski Başbakan Süleyman Demirel hakkındaki önergesini incelemekle görevli Soruşturma Hazırlık Komisyonundaki açık üyeliğe seçim. (9/20).

3. — Devlet Bakanı bulunduğu sırada, görevin kötüye kullanmak iddiasıyle Çanakkale Milletvekili Refet Sezgin hakkındaki Başbakanlık tezkeresini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/21)

4. — İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın, görevini ihmal ettiği ve kötüye kullandığı iddiasıyle Maliye eski Bakanı Sait Naci Ergin hakkındaki önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/22)

5. — Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı iddiasıyle İçişleri Bakanı Ferit Kubat hakkındaki önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/24)

BAŞKAN — Gündemimizde mevcut seçimler, parti gruplarının adaylarını göstermemiş ve Başkanlık Divanına bu hususla ilgili olarak henüz bir bilgi gelmemiş olması sebebiyle yapılmayacaktır.

Sayın Koçaş, önergeniz alındı; verdiğiniz önerge 7 . 12 . 1972 tarihlidir. Üzerinde tetkikat yapılmıştır. Başkanlık Divanında görüşülmesi suretiyle Genel Kurula indirilmesi hususu teemmül edilecektir.

Bu sebeple, Millet Meclisi İçtüzüğü hükmü gereğince istediğiniz takdim tehir isteği birleşik toplantıyı tedvir etmekte olmamız hasebiyle yerine getirilemeyecektir. Arz ederim.

SADİ KOÇAŞ (Konya Milletvekili) — Sayın Başkan, Birleşik Toplantı İçtüzüğünün sarahat olmayan hükümlerinde Dahilî Nizamnamenin uygulanacağına dair hüküm var.

BAŞKAN — Efendim, esas meselenin usulî kısmına değil, esasa cevap vermenizi arzu ederdim. Meseleyi Başkanlık Divanımızda tezekkür etme zarureti tahaddüs etmiştir. Bu sebeple önergeniz hakkında işlem yapılamamaktadır.

SADİ KOÇAŞ (Konya Milletvekili) — Birleşik Toplantı İçtüzüğüne göre bir hafta zarfında gündeme alınması zarureti vardır. Bu son toplantıdır. Bir hafta zarfında gündeme alınmayacaksa usulsüzlük yapmış olursunuz.

BAŞKAN — Şüphesiz, beyanınız yerindedir. Ancak, usulüne uygun bir önerge muvacehesinde mesele bir hafta içinde Genel Kurula arz edilmezse aykırı hareket bahis konusu olur. Başkanlık Divanına, yani Birleşik Toplantı Başkanlık Divanını ifa etmekte olan Millet Meclisi Başkanlık Divanına götürülmesinin gerekçesi de, arz ettiğim otomatikman Genel Kurula arzına imkân görülememiş olmasından ileri gelmektedir.

Arz ederim.

SADİ KOÇAŞ (Konya Milletvekili) — Tüzüğe aykırı hareket ediyorsunuz. Sayın Başkan.

BAŞKAN — Mümkündür sizin fikrinize göre.

6. — Aydın eski Milletvekili Reşat Özarda'nın, Anayasaya aykırı olarak, Devlet kamu hizmetlerini yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürüttüğü ve bu eylemi Türk Ceza Kanununun, 146 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle, eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 5 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/5) (S. Sayısı : 76) (1)

BAŞKAN — Müzakereye başlıyoruz.

Komisyon lütfen yerini alsın...

Raporun okunup okunmaması hususunu oylarınıza arz edeceğim. Okunmasını kabul buyuranlar lütfen işaret etsinler... Okunmamasını kabul edenler... Kararın okunmaması hususu Genel Kurulca kararlaştırılmıştır.

Neticeyi okutuyorum.

(Raporun «netice» kısmı okundu.)

BAŞKAN — Konuşmak isteyen?... Yok.

Raporu oylarınıza arz ediyorum: Raporu kabul buyuranlar lütfen işaret etsinler... Kabul etmeyenler... Rapor, Genel Kurulca kabul edilmiş bulunmaktadır.

7. — İstanbul Milletvekili Eşref Derinçay'ın, İstanbul Belediye Meclisinin, İstanbul yolu güzergâhı ve Boğaziçi köprüsü tasdikli plânı ile bu plânı tadilen onaylayan İmar ve İskân Bakanlığının plânını değiştirerek tatbik etmesiyle,

---

(1) 76 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.

6735 sayılı İmar Kanununa aykırı hareket ettiği ve istimlâkler ile açılacak tazminat dâvaları dolayısiyle Devleti zarara uğratacağı, bu fiilin ise Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu idiasiyle, eski Başbakan ve eski Bayındırlık Bakanı hakkında Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 17 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/17) (S. Sayısı : 78 (1)

BAŞKAN — Komisyon lütfen yerini alsın...

Raporun okunup okunmaması hususunu oylarınıza arz edeceğim. Okunmasını kabul buyuranlar... Okunmamasını kabul edenler... Okunmaması hususu Genel Kurulca kararlaştırılmıştır.

Neticeyi okutuyorum.

(Raporun «netice» kısmı okundu.)

BAŞKAN — Komisyon raporu üzerinde konuşmak isteyen sayın üye?... Yok.

Komisyon raporunu oylarınıza arz ediyorum: Komisyon raporunu kabul buyuran... Kabul etmeyen. ..Komisyon raporu Genel Kurulca kabul edilmiş bulunmaktadır.

8. — Cumhuriyet Senatosu Giresun Üyesi İhsan Topaloğlu'nun İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının petrol sanayii bölümünü değiştirerek tatbik etmesiyle, 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine aykırı hareket ettiği ve bu fiilin Anayasanın 129 ncu maddesine aykırı olduğu idiasiyle, eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca bir Meclis soruşturması açılmasına dair önegesi ve 14 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/14) (S. Sayısı : 82) (2)

BAŞKAN — Komisyon lütfen yerini alsın...

Raporun okunup okunmaması hususunu oylarınıza arz edeceğim: Raporun okunmasını kabul buyuranlar lütfen işaret etsinler... Kabul etmeyenler... Raporun okunmaması hususu Genel Kurulca kararlaştırılmıştır.

Netice ve özet kısmını okutuyorum.

(Netice kısmı okundu.)

---

(1) 78 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.

(2) 82 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.

BAŞKAN — Komisyon raporu üzerinde konuşmak isteyen?... Sayın Topaloğlu, buyurun.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Cumhuriyet Senatosu Giresun Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri;

Huzurunuza getirmiş olduğum konu, gerek plânın tatbikatı ve bunun kanunlara uygun yönde yürütülmesini, gerekse kanunlara riayetkâr olmayı sağlayacak geniş ve teknik birtakım hukukî bilgilere ve detaylı, ayrıntılı izahlara ihtiyaç gösterdiği için, size bunu biraz uzunca anlatmak ihtiyacındayım. Sabrınızı rica edeceğim.

Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Sayın Refet Sezgin'in 4 . 10 . 1967 ve 14 . 11 . 1967 günlü kararlarına dayanılarak Petrol Dairesi Reisliği tarafından Marmara Petrol ve rafineri İşleri A.Ş.'ne İstanbul ili hudutları içinde Bababurnu mevkiinde bir petrol rafinerisi kurmak maksadı ile Petrol Kanunu hükümlerine göre verilen belgenin, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânın «yeni rafinerilerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirileceğine» dair ilke ve politikasına aykırı bulunduğu ve Bakanın bu tasarrufu ile 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine de aykırı hareket ederek bir kalde tasarruf - kanun olan plânı değiştirdiğinden, bu kanuna aykırı hareketi dolayısiyle hakkında soruşturma açılmasını istemiştim.

Önergem üzerine kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonunun, Sayın eski Bakanın görüşlerini aynen raporuna geçirmek suretiyle düzenlediği «Soruşturma açılmasına mahal olmadığına dair» raporunun eleştirisini biraz sonra yapacağım.

Ancak arada geçen süre içinde muttali olduğum maddî ve hukukî yeni vakıa ve delillerin Sayın Refet Sezgin'in belgenin verilmesini Petrol Kanunun bir icabı gibi göstermesi karşısında, verilmiş olan belge ile ilgili kanunsuzluğun sadece plân ile ilke ve politikasına aykırılık yönünden değil, başta Petrol Kanunun amaç maddesi olmak üzere bir kısım maddelerine aykırılık ile millî güvenlik v.s. yönlerden de incelenmesinin gerektiğini, gerçeğin ortaya çıkması bakımından bunun zorunlu olduğunu hemen başta belirtmek isterim.

Gerçekten verilmiş olan belgenin şekil ve sebep (Sebep) yönlerinden de kanuna aykırılık arz ettiğini, belge veriliş prosedüründe belge itasını çabuklaştırmak için usule ve kanuna aykırı işlemler yapıldığını ve kanunun idareye ve siyasî organa tanıdığı takdir hakkının objektif ve kanunun amacına uygun olarak kullanılmadığını da tespit etmiş bulunmaktayım.

Bu yeni delil ve vakıalar ve hukukî sebepler bizi soruşturma açılmasını zorunlu kılacak sonuca götürdüğü gibi, aynı zamanda maddî vakıa ve delillerle bunların hukukî neticelerini bir tarafa itip inceleme zahmetine de katlanmadığı verdiği rapordan anlaşılan ve Bakanın görüşlerini aynen raporuna dercetmekle yetinen Soruşturma Hazırlık Komisyonunun, olayı Petrol Kanununa uygun gören kararını ve «Tasarrufu Petrol Kanununa göre yaptım ve takdir hakkımı kullandım» diyen Bakanın görüşünün tutarsızlığını ve kanuna aykırılıklarını ortaya koyacaktır.

Konuya girmeden önce belge verilmesine ilişkin mevzuat hükümlerini kısaca inceleyelim.

Petrol Kanununun 80 nci maddesi belgenin tarifini verirken, 81 nci madde belge istihsali için yapılacak müracaatın kabulü için gerekli kanunî şartları tâyin etmektedir. Buna göre;

Petrol Dairesi belge istihsali için yapılacak müracaatın :

1. Mevkii muameleye konmuş diğer bir müracaatla tedahül etmemesi,

2. Evvelce verilmiş ve müracaat tarihinde yürürlükte bulunan bir belge ile tedahül etmemesi,

3. Petrol Dairesince bu kanunun maksadına aykırı görülmemesi halinde, müracaatın alındığı tarihten itibaren 90 gün içinde bu kanunun maksadına uygun olarak tespit edeceği şartlarla istenen belgeyi verir.

Petrol Kanununun 82 nci maddesi de tedahülü ve tedahül dolayısı ile doğacak ihtilâfın nasıl halledileceğini gösterir. Buna göre:

İki veya daha fazla müracaat veya bir müracaatla bir belge veya bir arama ve işletme ruhsatnamesi :

1. Aynı arazinin bir kısmının veya tamamının münhasıran veya birbirleri ile tekif olunmayacak şekilde istimalini tazammun ediyorsa;

2. Aynı ihtiyacı temine mâtuf aynı hizmeti istihdaf ediyorsa; ihtilâflı telâkki olunurlar ve bu kanunun ihtilâfların halline ait hükümleri dairesinde muameleye tabi tutulurlar.

Petrol Kanununun 4 ncü maddesi de petrol hakkı iktisabı için yapılan bir talebin kabul veya reddedilmesinde uygulanacak kıstasları göstermektedir:.

Bu maddeye göre Petrol hakkı iktisabı için yapılan bir talebin kabul veya reddedilmesinde :

1. Talebin millî menfaatlere ve bu kanunun maksadına uygun bulunup bulunmadığı;

2. Talebin;

a) Tatbik olunan kanun ve nizamnamelere ve talimatlara riayetkârlığı;

b) Bu kanunun maksadına uygun bir surette çalışılacağı hususunda karine olabilecek evvelki faaliyetleri;

c) Benzeri ameliyatın yürütülmesindeki tecrübesi;

d) Tasarlanan petrol ameliyatını yürütmek hususundaki malî iktidarı, nazarı itibara alınır.

Maddede sayılmış bulunan takdire esas olan kıstaslardan birinci fıkradaki kıstasın, yani talebin millî menfaatlere ve bu kanunun maksadına uygun olup olmamasının takdiri, Petrol Kanununun 20 nci maddesine göre Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanına aittir. İkinci fıkradaki, talebin yani müracaatçı hükmî şahsın kişiliğine taallûk eden kıstasların takdiri de, yine Petrol Kanununun 20 nci maddesine göre belgeyi vermeye yetkili olan Petrol Dairesi Reisine aittir.

Bir petrol hakkı iktisabı için yapılacak müracaatların şekli ve buna eklenecek vesikalar Petrol Nizamnamesinin 96 ve 97 nci maddelerinde, «Belgeye ait hususî hükümlerde» yine Nizamnamenin 126 ncı maddesinde yer almıştır. «Petrol hakkı iktisabı için yapılacak müracaatlar hakkında 5 . 10 . 1955 tarihli talimatname belge istihsali için yapılacak müracaat sırasında uygulanacak esasları göstermektedir.

Mevzuat hükümlerine göre Petrol Dairesince yapılacak inceleme ve işlemler sırasıyle şöyledir :

1. Müracaatın kanun ve nizamnamenin ilgili hükümlerine şekil yönünden uygun olup olmadığı,

2. Tedahüllü ve ihtilâflı olup olmadığı (Madde 81/1 ve 2)

3. Kanunun maksadına aykırı olup olmadığı,

4. Petrol Kanununun 4 ncü maddesinin 2 nci fıkrasındaki kıstaslara uygun bulunup bulunmadığı, yani talibin bu işe ehil olup olmadığı,

5. Ve nihayet belge verilmeden önce, belgaye konulacak hususî şartların kanunun maksadını sağlamaya yeterli olup olmadığı ilk dört sıradaki işlemler sonuçlandıktan sonra, Bakan Petrol Kanununun 20 nci maddesinin verdiği yetki ve göreve göre, müracaatın millî menfaatlere ve kanunun maksadına uygun olup olmadığına karar verecektir.

Değerli senatörler, değerli milletvekilleri:

Yapılan işlemlerde kanuna aykırılıklar şöyle tespit edilmiş bulunmaktadır :

I. - Belge verilmesinde şekil bakımından kanuna aykırılık görülmektedir :

1. Petrol Nizamnamesinin 96/14 ncü maddesinde öngörülen «Müracaat sahibi şirketin Türkiye'de yapmak istediği ameliyatı ifaya malî iktidarının kâfi geleceğine dair Bakandan alınmış muteber bir vesika» dilekçeye ekli bulunmamaktadır. Böyel bir malî iktidar mektubunun dilekçeye eklenemeyeceği şirket tarafından açıkça ifade de edilmiştir. (14 numaralı müracaat eki) Sonradan Selânik Bankasından alınan bir yazının sureti Petrol Dairesine verilmiştir. Daha ilerde ayrıca görüleceği gibi bu yazının şirketin malî iktidarını tevsik yönünden hukukî bir değeri bulunmadığından Petrol Nizmanamesinin öngördüğü belgenin eksik olduğunu kabul etmek zorunluğu vardır.

2. Aşağıda yapılacak raporun eleştirisinde belgenin verildiği tarihte mevcudolan ve belgeye bağlanmış bulunan rafineri kapasitelerinin 1967 yılına kadar Türkiye'nin ihtiyacını karşılamaya yeterli olduğu rakamlarla gösterilecektir.

Ayrıca İzmir rafinerisinin belgesine göre mevcut 150 - 200 bin ton madenî yağ kapasitesi ve bunun 300 bin tona tevsi edilebilir olması bakımından Türkiye'nin madenî yağ yönünden de bir rafineriye ihtiyacı olmadığı belirtilmiş bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri;

Bütün bu veriler ile, petrolle ilgili teknik ve ekonomik gerçekler karşısında, millî menfaatlere ve kanunun amacına uygun bir petrol politikasının izlenmesinde uygulanacak yolun Petrol Dairesince bilindiğini kabul etmek zorunluğu vardır. Buna rağmen Petrol Dairesi Petrol Kanununun 29 ncu maddesinin 3 ncü fıkrasının kendine verdiği yetkiyi kullanmamış ve tedahül apaçık mevcudolduğu ve kanunun maksadına ve millî menfaatlere uygun bir müracaatla karşı karşıya bulunmadığı halde, «tedahül bulunmadığına dair olan 21 . 4 . 1967 günlü Komiser raporuna Bakan nezdinde itiraz etmemiştir.

Halbuki, Marmaranın talebi ile, TPAO'ya daha önce 3 . 6 . 1966 gününde verilen belge Petrol Kanununun 82/1 - b maddesine göre, «aynı ihtiyacı temine mâtuf ve aynı hizmeti istihdaf etmesi» sebebiyle açık bir tedahül arz etmektedir.

Ataş :

Tevsii belge : 16.5.1966 Belge No. :669

İpraş :

Belge tarihi : 23 . 5 . 1966 Belge No. : 681

Bu konu üzerinde özellikle durulmalı, Petrol Dairesinin Bakan nezdinde komiser kararına itiraz etmemesinin nedeni araştırılmalıdır.

3. Petrol Dairesi müracaatı, talibe mütaallik şartlar yönünden Petrol Kanununun 4/2 maddesine göre inceleyip takdirini kullanmadan, Bakan, komiser raporuna ilişkin tedahül ile ilgili 4 . 10 . 1967 tarihli kararını verirken aynı zamanda, muamelenin o safhasında yetkisi bulunmadığı halde «Belge verilmesine» karar vermiş ve Petrol Dairesinin takdirini kullanmasına tekaddüm etmiştir. Bakan Petrol Dairesi organlarını, Reisi ve bu konuları inceleyen Ortak Komisyonu açıkça tesiri altında bırakacak bir tutum içine girmiştir. Zira hukuken Bakanın kararına itiraz yetkileri mevcut olmayan kişilerin, takdir haklarını kullanırken en büyük âmirin, siyasî organın kararının tesiri altında kalmaları takdirlerini salim ve objektif kıstaslara göre kullanamamaları olanağı büyük bir ağırlık taşımaktadır.

Halbuki yukarda anlatıldığı üzere, prosedüre göre, tedahül ile ilgili ihtilâf halledildikten sonra Petrol Dairesi konuyu 4/2 deki kıstaslara göre inceleyecek ve Bakan da bundan sonra 4/1 deki takdir yetkisini kullanacaktır.

Görülüyor ki, yapılan işlemde kanunî şekle ve prosedüre açıkça riayet edilmemiştir. Biz bu riayetsizlikte sadece basit bir şekil noksanı, ihmal, dikkatsizlik görmüyoruz. İPRAŞ ve TPAO'nun Danıştaya başvurmamalarının sağlanmasını bu olayla irtibatlandırıp değerlendirirsek burada plân yürürlüğe girmeden alelacele bir belge verilmesi çabasını kolaylıkla müşahede ederiz.

Sayın senatörler ve değerli milletvekilleri;

II. Belgenin sebep (saik) bakımından da kanuna aykırı olarak verildiği ve değerlendirmelerin objektif ölçüler dışında indî olarak yapıldığı anlaşılmaktadır.

Marmaranın müracaatı, Bakan yetkili olmadığı bir safhada, «Belge verilsin» dedikten sonra, Petrol Dairesince kanunun 4/2 nci maddesindeki kıstaslar bakımından incelenip değerlendirilmiş ve kanuna uygun bulunmuştur.

Ancak müracaatçının şimdi anlatacağımız gerçek durumu ise buna ters düşmektedir. Müracaatçı belge iktisabı için kanunun öngördüğü nitelikleri haiz değildir. Şöyle ki;

1. Petrol Kanununun 4/2 - a, (b) ve (c) bentlerine göre, talibin kanunun maksadına uygun bir surette çalışacağına dair karine olabilecek evvelki faaliyetleri ve benzerî ameliyatın yürütülmesinde tecrübesi olmak lâzım gelir.

Buna karşılık şirketin bu vasıflara malik olduğuna ve teknik tecrübesi bulunduğuna dair bir bilgi mevcut değildir. Şirket daha önce bir petrol ameliyatında bulunmamıştır. İlk defa belge almak istese idi, belki aksine bir delil olmadığı için bu vasıflara malik olduğu farz edilebilirdi. Fakat şirket 3 . 9 . 1956 tarihinde aynı maksatla aldığı tasfiye belgesini, başarısızlık yüzünden terk etmiştir.

İPRAŞ özellikle 22 . 10 . 1966 tarihli itirazında bu konuyu dile getirmiş fakat itirazı nazarı dikkate alınmamıştır.

2. Petrol Kanununun 4/2 - d bendine göre talibin tasarlanan petrol ameliyatını yürütmek hususunda malî iktidarı olmak lâzımgelir.

Şirket bu konu ile ilgili olarak kanun ve Nizamnamenin derpiş ettiği malî durumunu tevsik edecek muteber bir vesikayı ibraz edememiştir. Petrol Nizamnamesinin 96/14 ncü maddesine göre: «Müracaat sahibi şirketin başlıca muamelâtını deruhte etmiş bulunan banka veya diğer malî bir müessesenin isim ve adresi ve şirketin yapmak istediği ameliyatı ifaya malî iktidarının kâfi geleceğine dair bunlardan alınmış muteber bir vesikanın» dilekçeye eklenmesi gerekmektedir.

Şirket başlangıçta böyle bir vesika ibraz etmediği gibi, bilâhare 5 . 9 . 1966 da Petrol Dairesinin talebi üzerine, Selânik Bankasından aldığı şu mektubu ibraz etmiştir:

«Marmara Petrol Rafineri İşleri A. Ş. nin lüzumlu malî imkânları temin hususunda iktidarlarının, teşebbüs kabiliyetinin Türkiye'de girişmek istediği petrol ameliyatını ifaya yeter olduğunu, herhangi bir taahhüdü ve mesuliyeti tazammun etmeksizin bildiririz.»

Bu vesika herhalde Nizamnamenin anladığı ve istediği bir vesika niteliğinde olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Filhakika burada uygulamadan vereceğimiz bir örnek bunu teyidedecektir.

ATAŞ'ın belge müracaatına eklediği iş Bankası Beyoğlu Şubesinden alınmış 30 . 5 . 1958 tarihli vesika aynen şöyledir:

«Şirketler bankamızca mâruf olup gerek ihtısas gerek sermaye bakımından bir tasfiyehane kurmaya chil olduklarını tasdik ederiz. »

3 milyon lira sermayeli bir şirketin, kendi ilk beyanları ile 200 milyon lira olan bir rafineriyi kuracak malî iktidara sahibolduğunu hiçbir ciddî banka garanti edemeyeceği gibi, bu konuda bir referans mektubunu dahi verebileceği düşünülemez.

Bu hususu bizzat şirket kendisi de beyan etmekte ve dilekçesinin 14 numaralı ekinde malî iktidarının mevcudolmadığını, ancak belgeyi aldıktan sonra sermaye piyasasına başvurarak gerekli sermayeyi sağlayacağını beyan etmektedir. Yani, talep anında kanunun aradığı şartı haiz olmayan şirket, belgeyi aldıktan sonra bunun doğuracağı prim ve cazibe ile sermaye piyasasına başvuracak ve sermaye toplayarak, kanunun öngördüğü malî kudreti sonradan kazanacaktır.

Diğer taraftan ilk müracaatında dış finansman ihtiyacını 19 824 675 dolar ve maliyeti

200 000 000 TL. sı olarak hesaplayıp beyan eden şirket, belgeyi aldıktan sonra bir İtalyan firmasına hesaplatılan proje dış finansman maliyetinin 52 300 000 dolar olarak beyan etmiştir.

Bugün ise, Shell Şirketi ile ortak olarak yapmak istediği ve bu maksatla Hükümete sunmuş olduğu, iktisadî kurulca reddedilen proje maliyeti, 1 milyar 200 milyon lira olarak ifade edilmektedir.

Bütün bu açıklamalar talibin gerçekte bir rafineriyi kuracak malî gücü, tecrübesi, bilgisi v. s. olmadığını fakat bu ne pahasına olursa olsun bir belge almak ve bunu herhangi bir şekilde kullanmak niyetinde olduğunu göstermektedir.

Proje maliyetinin duruma, hal ve şartlara göre değişmesi, belgeye dayanarak sermaye piyasasına başvurma olanağının bir alternatif olarak düşünülmesi, dış piyasada kredi imkânlarının araştırılıp kabule şayan bir şekilde bulunamaması, ve nihayet bir yabancı şirket ile plân ve programa uymayan bir ortaklık teşebbüsü bu durumu teyidetmektedir. Zira neticede bir rafineri bizzat kurulmasa bile bir belge bizatihi milyonlar değerindedir. Burada maksadın spekülâtif olduğu açıkça ortadadır .Daha ileride yapacağımız açıklamalar ve gerçekler de bunu teyidedecektir.

Bundan başka, mevcut Personel Kanununda doğrudan doğruya ifade edilmemekle birlikte, Petrol Kanununun 2 nci amaç maddesi, 60 ncı maddesi ve 4/2 nci maddesi ile beraber, Türkiye'nin petrol politikası bugün içinde bulunduğu koşullar topluca değerlendirilirse, Petrol Kanununa göre rafineri belgesi verilebilmesi için müracaatçının petrol arayan, bulan, işleten ve bir şirket hüviyetinde olması gerekir. Bu bakımdan Marmara Şirketi Petrol Kanununun anladığı mânada ve kanunun gösterdiği vasıfları taşıyan bir petrol şirketi de değildir. Bu konuya ileride tekrar temas edilecektir.

Sayın üyeler;

3. Kuruluş yeri de maksada uygun bir şekilde seçilmemiştir: Bu konu başlangıçtan beri tartışmalıdır ve bu konuda Genelkurmay Başkanlığı başta olmak üzere çeşitli yerlerden itirazlar yapılmıştır. Mevcudolan tereddütler izale edilmeden belge verilmesi, hem sebep bakımından kanuna aykırı düşer ve hem de kanunun maksadına uygun olmaz.

Filhakika bu konuda yazılı görüşünü bildiren Genelkurmay Başkanlığı 25 Ocak 1968 günlü yazısında, rafineri yerinin hareket bakımından hassas bölge olduğunu, bu mevkide kurulmasında ekonomik ve teknik yönden zorlayıcı sebepler mevcut değilse, kurulmasının sakıncalı olduğunu bildirmiştir.

Genelkurmayın bu uyarısına rağmen Petrol Dairesi bu konuda ciddî ekonomik ve teknik sebepler göstermeden rafinerinin Bababurnu mevkiinde kurulmasını uygun bulmuştur. Böylelikle de Genelkurmayın yazısından hemen sonra, Dairenin iki uzmanının alelâcele verdiği bir raporla, millî güvenlik bakımından dermeyan edilen bu sakınca, sudan bir belge ile bertaraf edilmek istenmiş ve yazıyı izleyen 10 gün içinde karar ve belge verilmiştir.

Dairenin bununla ilgili yazışmaları, protokolleri, kararları ve raporları bir soruşturma açılarak incelenirse, alınacak sonuçlar gerçekten calibi dikkat bulunacaktır.

Belge verilmesinden sonra konuya Millî Güvenlik Kurulu da el koymuştur. Kurul, sözü edilen arazide rafineri kurulmasının askerî hassas bölge içinde olması ve millî güvenlik bakımından sakıncalı olması nedeni ile uygun görmemiştir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı da, burada rafineri tesisi kurulmasının arazinin yakın bir gelecekte, en geç 1980 yılında İstanbul ilinin metropoliten alanı içine gireceğini ve çeşitli turistik yatırımların yapıldığı turistik potansiyelin yüksek olduğu bir bölgede deniz kirlenmesine de sebebiyet vereceği gibi nedenlerle sakıncalı olduğunu önermiştir.

İleri sürülmüş ve mercilerce dermeyan edilmiş bu maddî ve hukukî vâkıalar, belgenin kanunlara ve yurt çıkarlarına aykırı olarak verildiğini göstermektedir. Bu kadar açık aykırılıklar şüphesiz her biri kararın ayrı ayrı iptal sebepleri teşkil etmekte idiler. Kararın Danıştay denetimine götürülmemesinin sebebi her halde anlaşılmış bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri;

4. Petrol Dairesi konuyu II nci Beş Yıllık Kalkınma Plânı açısından incelemediği gibi,

ciddî teknik ve ekonomik incelemeyi de yapmamıştır. Marmaranın kuracağı tesis doğrudan doğruya bir rafineri olduğu halde teşebbüse «Yağ rafinerisi» adı verilmekte itina gösterilmesi II nci Beş Yıllık Plânın rafinerilerin kamu eliyle gerçekleştirilmesi hakkındaki ilkesi ile ilgili bir tedbirini özel teşebbüsün teşviki şeklinde yorumlanarak rafineri belgesine hukukî gerekçe yaratma çabasından ileri gelmiştir. Plânın ilke ve politikası ile buna muzaf «tedbir» arasında ilişkiye ileride de değinilecektir. Ancak burada hemen, yağ ünitelerinin teşvikini öngören tedbirin kurulmuş veya yeniden tesis edilecek kamu rafinelerine aidolduğunu belirtmek isterim.

Belgede esas faaliyetin madenî yağ üretimi olacağı yazılmaktadır. Bakanın yazılı bir görüşünde rakam olarak verilen 40 000 ton madenî yağ, belge konusu rafinerinin üreteceği mahsulün % 2.28'idir. Daha önce de söylediğim gibi, İzmir Rafinerisinin 150 ilâ 200 bin ton madenî yağ üretme kapasitesi memleketin madenî yağ talebine yeterlidir. Kamuya ait bu kapasiteye karşı fazla bir kapasite ile özel rakip çıkarmaya gayreti Petrol Kanununun maksadına aykırıdır. Bu ilerde değineceğim gibi, Danıştayın bu konuda beliren içtihadına da aykırıdır. Kaldı ki, mevcut kapasitenin yurt ihtiyacını karşılamayacağı endişesi varidolsa bile, talebin İzmir Rafinerisinin tevsii ile karşılanması ve mevcut diğer kamu rafinerilerine yağ ünitelerinin eklenmesi suretiyle mümkün olurdu.

Diğer taraftan belgede, tasfiyehanenin yılda 800 bin ilâ 1 milyon ton kapasitesi olduğu belirtilirken, aynı zamanda günlük kapasitenin 36 bin varili aşmayacağına işaret olunmaktadır. Bu miktar yılda 1 750 000 veya 1 800 000 tona tekabül etmektedir. Böylelikle sadece yağ bakımından değil ürün bakımından da tedahül vardır. Hususî şartların 1 nci maddesi tasfiyehanenin esas gayesi Türk müstehliklerinin, ihtiyaçlarını karşılayacak evsaf ve miktarda petrol mahsullerini sağlamaktır.

Bu açıklamalar, Petrol Dairesinin talebi teknik ve ekonomik yönden ciddî bir incelemeden geçirmediğini, talebin kanunun maksadına uygunluğunu araştırmadığını ve belgeye konulan hususî şartlar bakımından da bu gereği yerine getirmediğini kanıtlamaktadır.

5. Petrol Dairesi Bakan nezdinde komiser kararının teknik ve ekonmik yönden eleştirisini yaparak itirazda bulunmadığı gibi, TPAO. ve İPRAŞ'da Bakan kararı aleyhine Danıştaya gitmemişlerdir. Karar Danıştayda incelense idi, şu ana kadar açıkladığımız ve ileride Soruşturma Hazırlık Komisyonunun kararını eleştirirken açıklayacağımız kanuna aykırılıklar şüphesiz Danıştay tarafından tespit olunacak ve iptal olunacaktı.

Bakanın kararı ve buna müsteniden verilen belge şekil, sebep yönlerinden kanuna aykırı olduğu gibi, 82/1-b açısından tedahül dolayısiyle maksat yönünden de kanuna aykırıdır.

Ayrıca, idarenin ve Bakanın, başka bir ihtilâf dolayısiyle Danıştayın belirmiş görüşünü de bilmeleri gerekirdi.

Danıştay 8 nci Dairesinin 963/2313 Esas ve 10417 karar sayılı Kararına göre : «TPAO. Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının geliştirilip kıymetlendirilmesi amacıyle kurulmuştur, ve bu yoldaki çalışmalarında her ne şekilde olursa olsun bir duraklama olduğu, veya elde ettiği ürünlerin değerlendirilmesinde güçlükler çıktığı takdirde Petrol Kanununun maksadı zedelenmiş olacaktır.»

Petrol Dairesinin ve Bakanın takdir haklarını bu kural dışında kullanmaları, bu Danıştay içtihadı karşısında hukuken mümkün olamamak gerekir. Kaldı ki, TPAO ile İPRAŞ Komiser raporuna Bakan nezdinde itirazlarda, talebin kanunun maksadına uygun düşmediğini de özellikle belirtmişlerdir.

Sayın üyeler :

TPAO Bakana yaptığı 31 . 5 . 1967 günlü itirazında aynen şöyle demektedir : «Talep Petrol Kanununun 2 nci (maksat) maddesine de uygun düşmemektedir. Zira, inşası için belge istenilen rafineri, asfalt istihsal edecektir. Halbuki Batman rafinerisi yerli ham petrol istihsalini işleyerek asfalt üretmektedir. 1967 yılı başından beri İPRAŞ Rafinerisi de aynı şekilde bu mamulü piyasaya arz etmiş bulunmaktadır. Düşük graviteli yerli hampetrolün işlenerek değerlendirilebilmesi, her iki rafineri tarafından yapılacak asfalta bağlı bulunmaktadır. Marmara Şirketinin talebi kabul edildiği takdirde, mezkûr rafineriler istihsali kısmak zorunda kalacaklar ve dolayısıyle daha az yerli ham-

petrol üretilmek durumu hâsıl olacaktır. Bu ise Petrol Kanununun 2 nci maddesiyle bağdaşmayacaktır.»

İPRAŞ'da 5 . 6 . 1967 tarihli itirazında görüşünü şöyle açıklamaktadır. : «Petrol Kanununun 2 nci maddesi, maksat maddesi olarak büyük bir önem taşımakta ve diğer bütün hükümlerin bu maddeye göre mânalandırılması gerekmektedir.

Filhakika bu maddeye göre kanunun anagayesi, yerli hampetrolün geliştirilip kıymetlendirilmesidir. Diğer bütün faaliyetler bu maksada uygun olduğu nispette kabul edilecek ve anagayeyi zedeleyen herhangi bir petrol ameliyesi terviç edilmeyecektir. Kaide bu olduğuna göre Marmara Şirketinin talebi kanunun 2 nci maddesine aykırı ve dolayısiyle anagayesi zedeleyici mahiyettedir. Zira inşası istenilen rafineri memleket dâhilinde temin edemeyeceği için dışarıdan döviz karşılığında ithal edeceği mübayaa ve nakliye bedeli meçhul yabancı menşeli hampetrol işleyerek bundan diğer ürünler meyanında asfalt elde decektir. Halbuki Batman ve İPRAŞ rafinerileri yerli hampetrol işleyerek asfalt istihsal etmektedirler. Halen piyasanın ihtiyacını karşılayan şirketimiz talebin müstakbel artışına muvazi olarak yerli hampetrolden senede 150 bin tonun dahi üzerinde asfalt imâl edebilecek imkân ve kapasiteye sahip bulunmaktadır.

Görüldüğü veçhile, düşük graviteli yerli hampetrolümüzün işlenilerek değerlendirilebilmesi rafinerimiz tarafından yapılacak asfalt istihsali ile çok yakından ilgili bulunmaktadır. Bölgesi istenilen rafinerilerin kurulması halinde şirketimiz istihsal kısmak zorunda kalacak ve dolayısiyle daha az yerli hampetrol üretilmek durumuna düşülecektir.»

Durumu çok açık şekilde belirtilen ve esasen itirazlar vâkı olmamış olsa dahi Bakan tarafından bilinmesi gereken bu görüşe maalesef itibar olunmamış, Petrol Dairesi ve Bakan talebi kanunun maksadına uygun bulmuştur.

Yine maalesef İPRAŞ ve Türkiye Petrolleri, Petrol Kanununun 25 nci maddesinin kendilerine tanıdığı hakları kullanmamışlar, Danıştaya başvurmamışlar ve Bakanın kararının kesinleşmesini sağlamışlardır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

14 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonunun 23 . 10 . 1971 gün ve 9/14 esas, 8 karar sayılı raporunun eleştirisi;

I - Soruşturma Hazırlık Komisyonu 23.3.1970 tarihli soruşturma önergemizde ileri sürdüğümüz iddialara karşı, mütalâasını sormakla yetindiği Sayın eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin'in yazılı görüşünü olduğu gibi raporuna esas almış, soruşturma hazırlığına yeterli araştırma ve incelemeyi yapmadan raporunu düzenlemiştir.

Raporun tahlili ve eleştirisi olarak yapacağım açıklamalar, komisyonun hatalı tutumu ve varmış olduğu sonucun yanlış olduğunu ayrıntıları ile gösterecektir.

Değerli arkadaşlarım,

Gerek Sayın Sezgin ve gerekse Komisyon, TPAO ile İPRAŞ'ın Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Ş. ne belge verilmesi konusunda yaptıkları itirazların, daha çok Petrol Kanununun 2 nci maddesinde yazılı «Kanunun maksadına ve millî menfatlere aykırılık» noktasına istinadettirildiğini, halbuki bu hususun Petrol Kanununun 4/1 ve 20 nci maddelerine göre Bakanın takdir hakkına mevdu bir keyfiyet olduğunu ileri sürmekte «itirazlar Bakanın takdir hakkına mevdu bir meseleyi kapsamaktadır» demektedirler.

Sayın eski Bakanın bu iddiası ve Komisyonun buna müstenit kabulü yanıltıcıdır, yanlıştır. Şöyle ki;

1. TPAO ve İPRAŞ'ın itirazları daha çok tedahül ile ilgilidir. Tedahülün mevcudolup olmaması da, sadece tarafların menfaat ihtilâfı olarak telâkki olunamaz. Bahusus rafineri tesisi gibi büyük ölçüde Türk parası ve dış kaynak gerektiren bir konuda, tedahül mevcut ise aynı zamanda millî menfaatlere ve Kanunun maksadına aykırı bir durumun da mevcudolduğu kabul etmek zarureti vardır. Sadece dolar ihtiyacı ilk projelerinde 52 300 000 dolar olan bir rafineri tesisi talebi, Petrol Kanununun 82 nci maddesinde ifade edildiği gibi «aynı ihtiyacı temine mâtuf ve aynı hizmeti istihdaf ediyorsa», bu konu talep edenle muterizlerden daha çok millî menfaatleri ilgilendirir.

Filhakika, tedahül var ise, yani plân ve programlara göre Türkiye'nin ihtiyacına yetecek bir kapasite mevcut ise, yeni bir rafineriye de

ihtiyaç yoktur. Memleketin ihtiyacı olmadığı bir sahada, gereksiz ve yersiz bir yatırım talebinin kabulü, aşikârdır ki yatırım politikasına ve ilkelerine, millî ekonomiye ve dolayısıyle millî menfaatlere aykırıdır. Kalkınan bir memleketin ekonomik gücü, âtıl kalabilecek fazla bir kapasiteye büyük miktarda döviz ve Türk parasının erken ve lüzumsuz yere israfına mütehammil değildir.

İPRAŞ ve TPAO'nun itirazlarını aynı zamanda kanunun maksadına ve millî menfaatlere aykırılık esasına da istinadettirmiş olmalarını, sanki yetkileri yokmuş intibaını verecek şekilde mütalâa etmek, petrol konusunun inceliklerini bilmeyenleri yanıltmaya mâtuf olsa gerektir.

Burada millî menfaatlere uygunluğun kıstasını, başka bir deyişle millî menfaatlere uygun bir rafineri politikasını, uzmanları tarafından teknik ve ekonomik hesapları ve değerlendirilmeleri yapılmış, Hükümetten ve Parlâmentodan geçerek millî menfaatlere uygunluğu tespit ve tevsik edilmiş, 2 nci Beş Yıllık Kalkınma Plânı tayin etmektedir.

Plânın ilke ve politikalarına aykırı bir Bakan tasarrufu, açık bir şekilde millî menfaatlere aykırı bir tasarruf olarak tezahür edecektir.

2. Kaldı ki, talebin millî menfaatlere ve kanunun maksadına aykırı olduğunu takdir yetkisinin münhasıran bakana aidolması, hakkı ve menfaatleri bariz bir şekilde muhtel olanların, bu konuda itirazda bulunma hak ve görevlerini ortadan kaldırmaz. Aksine bu konuda teknik, ekonomik ve hukukî her husus söylenmeli, her itiraz yapılmalıdır ki, konu Bakana her yönü ile olgun bir durumda iletilsin ve Bakan da takdir hakkını millî menfaatlere ve kanunun maksadına uygun olarak kullanabilsin.

Değerli arkadaşlarım;

3 ncü Soruşturma Hazırlık Komisyonu, Bakanın komiser kararının kabulüne mütedair 4 . 10 . 1967 tarihli kararına karşı TPAO ve İPRAŞ'ın komiser nezdinde yapmış oldukları itirazları Danıştaya götürmeme nedeni üzerinde hiç durmamıştır. Bu sebep üzerinde bir ölçüde durulsa idi, Petrol Kanununun 2 nci maddesine ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânına aykırı bir tasarrufun idarî kaza denetiminden kaçırılarak kesinleşmesinin sağlanmış olduğu açık olarak görülürdü. Kamu kesimindeki menfaat ihtilâflarında itirazların en son mercie kadar götürülerek (itiraz, temyiz, tashihi karar, iptal dâvası v. s. gibi) kamu haklarının korunması bir görev olduğu halde Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığının ilgili olduğu bu kuruluşların sorumlu yöneticilerinin bu gereği yerine getirmemiş olmaları calibi dikkattir. Gerçekten, kendi rafinerilerine hiç yoktan bir rekabet doğuracak olan böyle bir rafinerinin kurulmasına TPAO ve İPRAŞ yöneticilerinin Bakan nezdinde itirazda bulunmaları, burada olumlu bir sonuç alınmadığı takdirde Danıştaya başvurmaları gerekirdi. Böyle bir kanunî hakkı kullanmayan ve görevi yerine getirmeyen TPAO ve İPRAŞ yöneticileri hiç şüphesiz, millî menfaatlere aykırı karar veren Bakan gibi sorumlu duruma düşmüşlerdir.

Bakanın her kararı gibi, Petrol Kanununa göre vereceği kararlar da idarenin kazai denetimine tabidir. Bu konuda Bakan kararlarının iptal edildiğine dair uygulamada örnekler mevcuttur. (1963) yılında Bakan Fethi Çelikbaş'ın kararına karşı TPAO Danıştaya başvurmuş ve Yüksek Mahkeme Bakanın kararını iptal ederek, ilk önce Türkiye'de çıkarılan hampetrolün himayesi gerektiği yolundaki ünlü kararını almıştır.)

Olaymızda TPAO ve İPRAŞ yöneticilerinin tek başlarına sorumlu olduğunu düşünmek de yanlıştır. Onlarla birlikte siyasî organın sorumluluğu araştırılmalı ve gerçek ortaya çıkmalıdır. Yüce Meclis soruşturma açılmasına karar verdiği takdirde bu konu aydınlığa kavuşacak, plân ilkelerine ve millî menfaatlere aykırı tasarrufta bulunanlar ile buna sebebiyet veren diğer sorumlular bulunacaktır.

Sayın üyeler;

III - Sayın eski Bakanın ve Soruşturma Hazırlık Komisyonunun Marmara Şirketine belge verilmesinin sebep ve saikleri hakkındaki görüşleri :

1. — Raporda aynen, «Tasfiyehane belgesi verilen şirket bir Türk şirketidir. Kâr şeklinde dışarıya döviz transferi söz konusu değildir.» denilmektedir.

Bu sebep, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının, rafinerilerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği hakkındaki açık ilke ve poli-

tikasını değiştiremez. Kaldı ki, bu ilkenin kabulünün en önemli nedenlerinden birisi özel sektör elinde bulunan ve özellikle hampetrol ithaline dönük bir rafineri politikası uygulamasının, millî menfaatlere aykırı bulunması ve konumuzda da, kanunun maksadına aykırı bir uygulamanın geliştirilmiş olmasıdır. Rafineriler ve dolayısıyle bunların hammaddesini teşkil eden hampetrol ithalâtı, anılan plân ilkesi ve politikası ile kamu sektörünün inhisarına alınarak, rafineri kârlarının kamu elinde birikimini sağlayarak petrol aramaları için kamuya kaynak yaratılmak istenmiş, aynı zamanda Prose Verballer ile Petrol Kanununun bunlara uygun bir şekilde düzenlenmiş hükümlerinden yararlanılarak rafineri kurma pahasına aktedilen sömürü niteliğindeki hampetrol anlaşmaları ile kredili hampetrol anlaşmaları sistemine son verilmek ve ithalât kontrol altına alınarak kamu eli ile ucuz hampetrol ithalâtının gerçekleştirilmesi sağlanmak istenmiştir.

Plân ilke ve politikası ile varılmak istenen hedef budur. Böylece iddia edildiği gibi, rafineriyi bir Türk şirketinin kurması, mevcut olan sakıncayı ortadan kaldırmaz. Bir Türk şirketinin doğacak rafineri kârını transfer etmeyeceği gerekçesi, aynı şirketin ithal ham petrolüne ödeyebileceği fahiş döviz karşısında tutarsızdır. Zira şirketler en önemli kârlarını pahalı hampetrol satışında sağlamakta ve bu düzeni idame ettirmek için her tedbire baş vurmaktadırlar. Bu itibarla yerli olsun yabancı olsun, rafineri özel sektör elinde ise, milletlerarası Kartel ile doğrudan doğruya veya dolayısı ile bir işbirliği teşekkül etmekte ve entegre olarak yürütülen petrol ticareti düzeninde, kârın ham petrol satışında toplanması esas alınarak, rafinerileri elinde tutan filyallere mümkün olduğu nispette pahalı hampetrol satılmaktadır. Sırf bu maksatla hampetrol satacakları ülkelerde rafineriler kurmakta, bunun için krediler açmakta, uzun vâdeli ham petrol ikmal anlaşmaları akdetmek için alıcılara ayrıca büyük meblâğlarda dolar kredisi vermektedirler.

Millî petrol politikasının ve bunu yansıtan plân ilkesi ve politikasının hedefi ise bu düzeni yıkmak, rafinerileri ve ithalâtı elinde tutarak muhtaç olduğu ucuz hampetrolü sağlamanın mücadelesini yapmaktır.

İkinci Beş Yıllık Plân özel sektöre rafineri yasağını bu amaç ile getirdiği halde, eski Bakan bu ilkeye aykırı harekette ve bu ilkeye hayali yorumlar getirmekte sakınca görmemektedir.

Değerli üyeler;

2. Belge verilmesinin bir diğer sebep ve gerekçesi olarak, Marmara Şirketi ile 1936 yılında kurulmuş olan Türk Petrol ve Madenî Yağlar A. Ş. arasında sermaye iştiraki bulunduğu; bu şirketin Türkiye'nin satış ve tevzi şebekesinde % 10 - 12 civarında seyreden iştirak payı itibariyle ATAŞ'tan temin edilen akaryakıt ihtiyacı Marmara Rafinerisinden temin edilerek böylece birisi kamu sektörüne, diğeri özel sektöre ait iki millî kuruluşun memleketimiz satış ve tevzi piyasasının halen elinde olan % 30 - 35 civarındaki satış tevziatını artırarak % 50'ye yakın bir kısmının kontrol edeceği» ileri sürülmektedir.

Bu görüşün gerçek ile ilgisi bulunmadığı gibi, Petrol Kanununun maksadı ile de ilgisi yoktur. Zira ithal hampetrolüne istinadettiği sürece Türk Petrol ve Madenî Yağ Şirketinin halen % 5 nispetinde ortak olduğu ve % 9 nispetinde rafineri kapasitesine işletmede iştiraki bulunduğu ATAŞ»ın ortağı MOBİL'in malını satması ile, yine ithal hampetrolüne dayanarak çalışacak Marmara'nın malını satması arasında fark olmamaktadır. ATAŞ'tan çekilmekte olan mahsul bu nisbette azalacağından ve MOBİL boşalan bu tevzi kapasitesini kendisi doldurmaya çalışacağından, millî tevzi kuruluşu Petrol Ofisi aleyhine fazladan bir yabancı tevzi kapasitesi rakibolarak ortaya çıkacaktır.

Değerli milletvekilli ve senatörler,

3. Komisyon raporunda: «Akaryakıt ve madenî yağ istihlâki her yıl plân hedefleri icabı sınai kalkınma hızına parallel olarak artmaktadır. Belgenin verildiği tarihte İPRAŞ'ın ikinci tevsiine henüz karar verilmemiş olduğundan, artan istihlâk muvacehesinde memleket ihtiyacının karşılanmaması endişesi hâkim olmuştur.» denilmektedir. Bu gerekçe hem Sayın eski Bakan tarafından ve hem de Soruşturma Hazırlık Komisyonu tarafından belge verilmesinin bir diğer sebebi olarak kabul edilmektedir. Bu sebepte varit olamaz, çünkü:

Belgenin verildiği tarihteki, talep ve tükekim projeksiyonları petrol ürünleri yurt içi talebinin ilerideki 9 yıl da dâhil olmak üzere mevcudolan ve belgeye bağlanmış bulunan rafineri kapasiteleri ile karşılanabilecek durumda olduğunu göstermektedir. Bakanın takdir hakkını kullandığı tarihte, mevcudolan, tevsii kararlaştırılmış bulunan ve belgeye bağlanmış olan rafineri kapasitesi (İPRAŞ'ın 2 nci tevsii hariç) 10 500 000 tondur. Şöyle ki:

Batman	750 000 ton
İpraş	1 000 000 ton
Ataş	3 200 000 ton
Ataş tevsii	1 200 000 ton
İpraş 1 nci tevsii	1 200 000 ton
İzmir	3 000 000 ton
	10 350 000 ton

Bu belgenin verildiği tarihte ikinci İpraş tevsii için verilen müsaade ile birlikte yurdumuzdaki kapasite 14 500 tonu bulacaktır. II nci Beş Yıllık Plândaki tüketim tahminleri karşısında bu kapasitenin o tarihte yeterli olduğu, yeni bir rafineri kurulmasına gerek olmadığı ve sebebolarak gösterilen endişenin yerinde olmadığı kolaylıkla anlaşılır.

Ayrıca, İzmir Rafineri belgesinin 150 - 200 bin ton madenî yağ imal edecek şekilde verildiği ve tevsii ile 300 bin ton üretebilecek duruma gelebileceği de gözönüne alınınca Marmara'nın üreteceği madenî yağın istihsal fazlası teşkil edeceği, bu konuda da millî şirkete gereksiz bir rekabet çıkarılmış olacağı aşikârdır.

Kaldı ki, çok kısa bir süre sonra vuku bulan 3 300 000 tonluk İPRAŞ 2 nci tevsi talebi Marmara Şirketinin belge talebi ile birlikte yürümüş ve her ikisine belge aynı günde (7 . 2 . 1968) verilmiş ve her ikisinin ilânı aynı Resmî Gazetede yayınlanarak 21 . 2 . 1968 günü yürürlüğe girmiştir. Binaenaleyh, belge verildiği tarihte İPRAŞ'ın ikinci tevsiine karar verilmemiş olduğu yolundaki Bakanın beyanı ve Komisyonun bu hususu aynen raporunda derci gerçek dışıdır.

İPRAŞ'ın talebi mevcut ve belgeye bağlı 10 500 000 tonluk kapasite ile birlikte mütalâa edilmeli idi. Mütalâa edilmesi zorunlu idi.

Değerli arkadaşlarım,

Plân ilkesi aylar önce ilân edildiği ve 1 . 1 . 1968'de yürürlüğe girdiği halde, Marmara'nın talebinin reddi hiçbir zaman düşünülmemiştir. Buna karşılık Marmaranın mücerret bir talebi «kesinleşmiş bir talep» olarak isimlendirilmekte ve müktesep hak olarak nitelendirilmektedir. Hukukta müktesep hak, ancak kanunun derpiş ettiği şartın ve gereğin gerçekleşmesinden sonra elde edilen bir haktır. Burada ancak muhtemel bir hak söz konusudur. Mücerret müracaat Petrol Kanununun 81, 20 ve 4 ncü maddelerine göre bir müktesep hak doğurmaz. O kadar ki, millî menfaatler söz konusu olduğu zaman, müracaat her safhada reddedilebileceği gibi verilmiş olan müsaade dahi iptal edilebilir.

Söz konusu olaya benzeyen bir rafineri belgesi talebinden doğan bir ihtilâfta tayin olunan Petrol Komiseri Prof. Dr. Memduh Yaşa 18 . 11 . 1970 tarihli raporunda bu konuda aynen şöyle demektedir :

Bir petrol hakkı iktisabı için yapılmış talebin Petrol Dairesince kabul edilmesi, yani dilekçenin alınıp türlü formalitelerinin ikmal ettirilmesi ve diğer petrol hakkı sahiplerine tebliğ edilmesi onun 4 ncü madde yönünden bir engeli aştığına delil sayılmaz. (Yani müktesep hak sayılmaz) 4 ncü madde hükümlerine aykırılık dolayısı ile çok sonraki safhalarda dahi müracaatın reddi, hattâ verilmiş müsaadenin iptali imkân dâhilindedir.

Kaldı ki Danıştay 3 ncü Dairesi bu konuda mütalâasına müracaat edildiğinde, genel hükümlere dayanarak belgenin bile feshedilebileceğini kabul etmektedir.

Esasen bu izahlardan anlaşılmaktadır ki, memleket ihtiyaçlarının karşılanması endişesi varit olamaz. İkinci Beş Yıllık Plânda kapasite yeterliğini öngörerek mevcut rafinerilerde tevsii ve yeni rafineri yatırımlarına başlandığını - İzmir Rafinerisi kastedilmektedir - ifade ve bunlar dışında özel sektör ve kamu sektörünce projelenmiş büyük yatırım olmadığını ifade ve bu alanda Plân döneminde yapılacak yatırımların genellikle idame, bakım ve rafinerilere küçük ünite eklemeleri şeklinde olacağı beyan edilmektedir.

Diğer taraftan tesis için büyük yatırıma ve dış kaynağa ihtiyaç gösteren Marmara Rafineri

projesinin Plânlamanın incelemesinden de geçirilmemiş bulunması üzerinde ciddiyetle durulması lâzım gelen diğer bir olaydır.

Sayın senatörler ve milletvekilleri,

Komisyon raporunda;

4. II. Beş Yıllık Kalkınma Plânında yer almış olan «Mevcut ve kurulacak tesislerin yağ imalâtı üniteleri kurmaları özellikle teşvik edilecektir.» yolundaki tedbirlerin de belge verilmesinde âmil olduğu ileri sürülmektedir.

Bu gerekçe Komisyonun diğer bir kabulü ile çelişki halindedir. Bir taraftan belge tarihinde II. Beş Yıllık Plânın yürürlüğe girmemiş olduğu gerekçe olarak ısrarla ileri sürülürken, diğer taraftan II nci Beş Yıllık Plândaki yağ ünitelerinin teşvikine ilişkin tedbir, tasarrufa gerekçe olarak gösterilmektedir.

Halbuki söz konusu teşvik tedbiri, plânın rafineriler için tespit edilen ilke ve politikası ile ilgilidir. Yani böyle bir teşviki temel ilke ile birlikte mütalâa etmek gerekir. Ayrıca TPAO'ya İzmir Rafinerisi için belge verilmiş olduğuna göre bu teşvik tedbirinin, mevcut kamu rafinerilerinde kurulacak üniteler bakımından düşünmek icabetmektedir.

Burada konuyu daha da aydınlatmak için plân ilke ve politikası ile plândaki tedbir kavramını açıklığa kavuşturmak yararlı olacaktır.

Kalkınma Plânının temel kavramlarının hiyerarşik düzeninde, amaçlar ilkeler ve politikalardan sonra tedbirler gelmektedir. Plân ilkeleri hedeflerin gerçekleştirilmesi için ekonomik ve sosyal sektörlerde plân dönemi içinde uygulanacak usul ve izlenecek yolları belirleyen yöntemlerdir.

Plân tedbirleri, plândaki ilke ve politikaların amaçlara uygun olarak operasyonel hale getirilmesidir. Binaenaleyh tedbir, ilke ile doğrudan doğruya ilgili olup, ilkeye uygun olarak kullanılmalıdır. Bu itibarla, rafinerilerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirileceğine dair bir plân ilkesi ve politikası mevcut iken, bu ilkeye muzaf bir teşvik tedbirine dolaylı yollar arayıp bularak sığınmak, tedbiri dilediği şekilde anlayıp buna hayali mânalar vermek ne plân anlayışına ne hukuk, ne de insaf ölçülerine sığar.

Sayın milletvekilleri ve senatörler,

5. Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporunda aynen :

«Petrol Kanununun 4/1 ve 20 nci maddesi hükümleri petrol hakkı iktisabı için vâki müracaatların millî menfaatlerimize ve Petrol Kanununun maksadına uygun olup olmadığının takdir hakkını ve yetkisini münhasıran Enerji Bakanına vermektedir. Hâdisemizde kullanılan takdir hakkı millî menfaatlere ve kanunun maksadına uygun olduğu gibi, Anayasamızda yer alan karma ekonomi prensibine ve kalkınma hedeflerine de uygundur. Taktir hakkının başka bir surette mülâhazasına münteki bâzı görüşlerin hukukî bir mesnedi olmadıktan başka, ayrıntılarına değinilen hâdisenin oluşuna ve bunu istimaldeki isabete de bir nakise tevlit etmeyeceği, böylece bu mahiyetteki karşı görüşün ancak siyasî mülâhazaların isabetten yoksun ve ters bir tezahürü addetmek icabeder.» denilmektedir.

Olayda Bakanın takdir hakkı vardır, yoktur gibi bir tartışma söz konusu değildir. Bakanın kanunun kendisine tanıdığı takdir hakkını objektif ölçüler içinde kullanmadığı, millî menfaatlere ve 2 nci Beş Yıllık Plân ilkesine aykırı olarak kullandığı söz konusudur. Ayrıca bilindiği üzere takdir hakkı mutlak bir hak, dokunulmaz bir hak da değildir. Gerek Bakanın yazılı görüşünde ve gerekse Komisyonun raporunda yazılı ifadede, takdir hakkına böyle bir mâna verilmek istenmektedir. Her şeyden önce bu hakkın kullanıldığı idarî tasarruf kazaî denetime tabidir. Halbuki bu denetim, yukarıda da işaret edildiği gibi mânidar bir şekilde bertaraf edilmiştir. İddiamız bu hususların soruşturma konusu yapılması, millî menfaatlere, 2 nci Beş Yıllık Plâna ve Petrol Kanununa aykırı olarak belge verilmesinde sorumluların tespitidir.

Konu Danıştaya götürülse idi, Bakan kararı yüzde yüz iptâl edilecektir. Uygulamada iptâl edilen Bakan kararlarına dair örnekler çoktur. Bir örneği biraz önce arz etmiştim. Bir diğer örneği, Komisyon tatbikattan bir örnek olarak raporuna dercetmiş bulunmaktadır. (Romoil Şirketinin belge talebi ile ilgili Bakan kararı Danıştay 8 nci Dairenin bir kararı ile iptâl edilmiştir.)

Diğer taraftan, olay konusu olan Bakan tasarrufunun Petrol Kanununun maksat maddesine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı da tartışılabilir. Millet Meclisinin çoğunluğu Ada-

let Partililerden kurulmuş olan Petrol Araştırma Komisyonu vermiş olduğu sonuca göre de rafineriler ancak kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmelidir. Ancak tasfiyeye konu olacak miktarda petrol bulmuş olan özel sektör de rafineri kurabilmelidir.

Değerli arkadaşlarım,

Petrol Kanununun maksat maddesi, kanunun sistemi ve bütünü ile birlikte ve Petrol Araştırma Komisyonunun anladığı anlamda değerlendirilirse, söz konusu Bakan kararı kanunun maksadına da aykırı düşer. Şöyle ki;

Petrol Kanununun maksadı Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının süratle, fasılasız ve verimli bir şekilde geliştirilip kıymetlendirilmesini sağlamaktır. Bu birincil olarak nitelendirilecek maksattır. Böylelikle işletmeciler dışında, yani petrolü bulup tasfiyeye konu olacak miktarda istihsal edenler dışında olan kişilere rafineri belgesi vermek hatalı bir uygulamadır ve Petrol Kanununun maksadına aykırıdır. Çünkü kanunun maksadı birincil olarak Türk petrolünün aranıp bulunmasıdır. Petrolcülüğün ticarî ve sınaî yönü olan rafinericilik tek başına alındığı takdirde kârlı bir teşebbüstür. Aslında Petrol Kanunu içinde olağanüstü bir teşvik sistemi olarak yer almaması gerekirdi. Fakat Kanun vazıı, rafineriyi olağanüstü teşvik tedbirleri getiren Petrol Kanunu içerisinde biribirine bağlı entegre yani zincirleme bir faaliyet olarak düşünmüştür. Yani büyük rizikolara girerek büyük yatırımlar yapan arayıcı bulduğu petrolü, kendi kuracağı rafineride tasfiye ederek ayrıca ticarî kazanç sağlayacak ve böylelikle de ayrıca teşvik edilmiş olacaktır.

Kanunun 2 nci maddesinin son cümlesinde yer alan «Türkiye dahilinde yabancı menşeli petrol ile yapılan petrol âmeliyatının aynı surette inkişafını sağlamak» hükmü ikincil bir mâna taşımakta olup, asıl maksat ile doğrudan doğruya ilgili değildir. Filhakika Kanunun ilk metninde de mevcudolmayan bu hüküm, memleketimizin bir taraftan petrol ürünleri, diğer taraftan döviz transferleri dolayısı ile olağanüstü bir durumda bir dar boğazda bulunduğu bir devrede, yabancı şirketler ile yapılan Prose Verballerin gereğini hazırlamak için Ataş ve İpraş rafinerilerinin kurulmasını sağlamak maksadı ile 1957 yılında kanuna ithal edilmiş olan bir hükümdür.

Marmara Şirketine verilen belge de bu hükme istinaden verilmektedir. Halbuki muhatap, petrolcülük ile Petrol Kanununun anladığı mânada ilgisi olmayan bir şirkettir.

Sayın üyeler;

Bu izahlarımızdan Bakanın takdir hakkını kullanırken, o anda Türkiye'nin petrol politikası bakımından içinde bulunduğu koşulları nazarı dikkate almadığı, karar tarihinde ilerideki 10 yıl da dâhil olmak üzere memleket ihtiyacını karşılayacak rafineri kapasitesi var iken kamu şirketleriyle tedahül doğuracak, bunları zarara sokacak şekilde petrol arama ve işletmeciliği ile bir güna ilişkisi olmayan ve Petrol Kanununun 4/2 maddesindeki vasıflara ve iktidara da malik bulunmayan 3 milyon lira sermayeli bir şirkete, milyarın üzerinde bir tesis kurmak üzere belge verdiği açık bulunmaktadır.

Kullanılan takdir hakkı iddia edildiği gibi karma ekonomi prensibi icabı değildir, plân hedeflerine de uygun düşmemektedir.

Karma ekonomi prensibini, mutlaka her şeyi kamu ile birlikte özel sektör de yapar şeklinde anlamak hatalı bir görüştür. Plân ilke ve politikası âmir bir hükümle rafinerileri Devlet Tekeline almaktadır. Tıpkı taşkömürü gibi, Tekel maddeleri v. s. gibi.

Plân hedeflerine uygunluk hususuna gelince; plân ilke ve politikasına apaçık aykırı bir kararın plân hedefine uygun olduğu düşünülemez, iddia edilemez.

T. B. M. M. Sayın üyeleri;

6. Sayın eski Bakan Refet Sezgin ile görüşlerini aynen benimseyen Soruşturma Hazırlık Komisyonunun, plân ilkesinin İkinci Beş Yıllık Plânda yer almasını izah eden görüşleri :

Rafineriler büyük sermaye yatırımı gerektiren ve geniş ölçüde dış finansmana ihtiyaç gösteren sınaî tesislerdir. Yurdumuzdaki tatbikat ise, bu kuruluşların ya Devlet ve yabancı sermaye iştiraki ile yahut münhasıran yabancı sermaye ile kurulması şeklinde tecelli etmiştir. Bu bakımdan bu ilke plâna konduğu sırada özel sektörün, daha doğrusu özel sektöre dâhil millî şirketlerin böyle bir tesis yapacak güce henüz erişmediği fikri hâkim bulunuyor idi. Yoksa özel sektörün rafineri yapma imkânı ortadan kaldırılmak maksadı güdülmemiştir.

Yukarda değişik yerlerde ve bilhassa daha önce yaptığımız açıklamalar plân ilke ve politikasının getirilmesinin sebep ve saikini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur.

Diğer taraftan bu konuda şunlar haklı olarak söylenebilir :

Özel sektörün bu güce erişmemiş olduğu fikri hâkim bulunmakta idiyse, olaydaki özel yerli Marmara Şirketi, birkaç aylık bir zaman içinde bu güce nasıl erişebilmiş ve belge almıştır? Bilindiği üzere plân ilkesinin ilânı ile (Resmî Gazetede ilânı) belge verilmesi arasında geçen süre 5 aydan ibarettir. Ayrıca 3 milyon lira sermaye ile 1 milyar liranın üstünde bir rafineri işine girişmede bu gücün Petrol Kanununun öngördüğü tasarlanan petrol ameliyatını yürütecek malî iktidarı temsil ettiği söylenebilir mi?

Gerçekten uygulamada bu soruyu cevaplandırmış, Petrol Kanununun 4/2 maddesindeki kıstaslara göre Petrol Dairesi tarafından, Bakan kararından önce yapılması gerekirken, daha sonra yapılmış bulunan değerlendirmelerin ve takdirlerin, Bakan kararının etkisi ile hatalı yapılmış olduğunu göstermiştir.

Şirket, malî gücü ve iktidarı yeterli olmadığı için dış kredileri Maliye Bakanlığının uygun gördüğü şartlarla ve uygun kaynaklardan sağlayamamış ve nihayet Shell Şirketi ile bir ortaklık anlaşması yaparak Hükümete getirmiştir.

Bu anlaşmanın ilginç olan şartları özetle şöyledir :

1. Şirket sermayesi 3 milyondan 90 milyona tezyidedilecek, taraflar yarıyarıya ortak olacaktır.

2. Shell sahibolacağı bu yarı hisse karşılığında Marmara'ya veya Marmara'nın halihazır hissedarlarına sermaye tezyidi mükellefiyetlerini yerine getirebilmelerini temin için 45 000 000 lira ödeyecektir. Bu paranın ivazını, her halde Shelle devredilen yarı hisse teşkil etmektedir.

3. Rafineri tesis harcamalarının sermaye yatırımları ile karşılanamayacak kısmı için Shell peşinen, yaptıracağı hampetrol tasfiye ücretinin karşılığının bir kısmını 255 000 000 TL. yı ödeyecektir. (ca. 17 milyon dolar)

4. Dış finansman da Shell tarafından garanti edilmektedir.

5. Ortaklık belge süresince devam edecek (80 sene), tasfiye anlaşması 10 yıllık olacaktır.

3 milyon lira sermayeli bir şirketin belgesini değerlendirmek ve yarı hissesini bir yabancı şirkete satarak, bu şirketin bir rafineriyi kurmasını sağlamak için giriştiği spekülâtif çaba, olumlu sonuç vermemiş, birinci Erim Hükümeti zamanında Bakanlıklararası Ekonomik Kurulu bu teklifi Hükümet programı ve İkinci Beş Yıllık Plâna aykırı bularak reddetmiştir.

Rafinerilerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği hakkındaki plân ilke ve politikasının bütün açıklığına rağmen özel sektörün rafineri yapma imkânını ortadan kaldırmak maksadını taşımadığı iddiasını gerçekten izah etmek mümkün değildir.

Bizzat hem Sayın Sezgin görüşünün bir yerinde, Komisyonda raporunda İkinci Plân döneminde özel sektöre belge verilmemiş olduğuna özellikle işaret etmekte ve Plân ilkesini özel sektöre belge verilemeyeceği şeklinde yorumlamakta ve Marmara Şirketine belge verilişinin hukukî gerekçesini Birinci Beş Yıllık Plân döneminde verilmiş olduğu iddiasına dayandırmaktadır.

Ne var ki, şimdi izah edileceği gibi bu gerekçe dayanaksızdır.

Değerli senatörler ve milletvekilleri,

1. Millî menfaatlere ve kanunun maksadına uygun olarak belge verilmiş olduğu iddiası ile ilgili hukukî görüşlerimiz, yukarıda yapılan açıklamalarda yer almıştır. Burada, petrol hakkının 2 nci Beş Yıllık Plân döneminde doğduğu ve siyasî organın bir plân ilkesini keyfi olarak değiştiremeyeceği hakkındaki hukukî görüşlerimizi açıklayacağız.

2. Petrol hakkının II nci Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüğe girmeden doğmuş olduğu, başka bir deyişle, I nci Plân döneminde verildiği iddiası yanlış ve yanıltıcı bir beyandır. Raporda aynen şu ifade yer almaktadır :

«Bakanın petrol komiserinin raporu üzerine, adı geçen şirketin belge talebinin kabulüne mütedair kararının ittihaz tarihi 4 . 10 . 1967 dir. Yani Plânın yürürlüğe girdiği tarihten çok öncedir. Hâdisede Bakan aleyhine, kanunun yürürlük tarihi yerine, kabul tarihini esas almak isteyen görüş hukukî mesnetten mahrumdur.» Bu kabulde şu yanlışlıklar ve gerçek dışı değerlendirmeler vardır :

a) Bakan kararının hukukî mahiyeti :

Komisyon kararında belge talebinin kabulüne mütedair Bakan kararından bahsedilmektedir. Bakanın buradaki kararı belge talebinin kabulüne mütedair olmayıp, hukuken ve mahiyeti itibarıyle, bir ihtilâfın hallinde görüşü istenilen Petrol Komiserinin (Bilirkişinin) raporunun kabulü niteliğindedir. (Petrol Kanununun 28 nci ve devam maddeleri) Gerçekte Bakan kararının lâfzen ve şeklen kanuna aykırı olarak belge talebinin kabulü şeklinde vermiştir. Filhakika Bakanın 4 . 10 . 1967 günlü kararının sonuç kısmı aynen şöyledir :

«Muterizlerin vârit bulunmayan itirazlarının reddi ile Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Ş.' nin belge talebinin kabulüne...»

Aslında bu safhada, Bakanın, talebin millî menfaatlere ve kanunun maksadına uygun olduğu yolunda taktir hakkını kullanıp karar verebilmesi için, daha önce prosedüre göre Petrol Dairesince konunun Petrol Kanununun 4/2 maddesindeki kıstaslara göre incelenip değerlendirilmesi ve buna dair bir karar verilmesi gerekirdi. Zira, Bakanın nihaî kararı, belge tasarrufunun maksat unsurunu teşkil etmektedir. Petrol Dairesi talebi daha sebep yönünden incelememiştir ki, Bakan maksat bakımından karar alabilsin. Filhakika belgenin verilmesine ilişkin kanunî sebepler Petrol Dairesince incelenip karar alınmadan, prosedüre göre Bakan karar veremez. Çünkü Petrol Dairesinin 4/2 maddesine göre yapacağı inceleme millî menfaatler ve kanunun maksadı ile yakından ilgilidir ve bu inceleme yapılmadan Bakanın konuyu millî menfaatler ve kanunun maksadı yönünden karara bağlanması hukuken mümkün değildir. Petrol Dairesi incelemesini Bakanın «belge verilsin» dediği kararından sonra yaparak, talebi Petrol Kanununun 4/2 maddesindeki kıstaslar bakımından kabule şayan bulmuştur. Petrol Dairesinin 14 . 11 . 1967 tarihli kararı aynı gün Bakana sunulmuş ve Bakan kararını yenilemiştir. Hukuken Bakana bağlı olan ve Bakan kararına itiraz hakkı ve yetkisi bulunmayan Petrol Dairesinden, Bakan emir verdikten sonra başka bir karar beklemek, yürütülen yanlış ve maksatlı uygulama karşısında, her halde fazla iyimserlik olurdu.

b) Kaldı ki, Bakanın belge talebi hakkında Petrol Kanununun 4/1 maddesine göre vereceği karar da bizatihi hak doğuran bir karar değildir. Mücerret Bakanın bu kararı ile petrol hakkı doğmaz. Bakanın söz konusu kararı, Petrol Kanununa göre verilecek petrol hakkına mütaallik belgenin maksat unsurunu teşkil eder.

Sonuç olarak, Soruşturma Hazırlık Komisyonunun kabulüne esas olan tarihte, Bakanın Komiser raporunun kabulüne dair verdiği karar dolayısı ile Marmara Şirketi için Petrol Kanunu bakımından bir hakkın doğduğunu kabul etmek önemli bir hukukî hata teşkil eder.

Gerçekte petrol hakkı, Bakanın taktir hakkını kullandığı tarihte değil, bu hakkı temsil eden vesikanın, hâdisemizde belgenin verildiği tarihte doğar. Yani Marmaranın hakkı, II nci Beş Yıllık Plânın yürürlüğe girdiği tarihten sonra belge verilmiş bulunduğuna göre, belgenin verildiği tarih olan 7 . 2 . 1968 de doğmuştur. Hak doğmadan petrol ameliyatı yapılamaz. Müracaatçı şirketin Bakanın 4 . 10 . 1967 tarihli kararından sonra, petrol hakkı sahibi olduğu iddia ve hukuken dermeyan edilemez.

Petrol Kanununa göre bir petrol hakkı ancak petrol siciline kayıt ve tescil ve hakkı temsil eden belgenin müracaat sahibine verilmesiyle doğar ve bunun Resmî Gazetede yayımlanmasiyle hüküm ifade eder.

Değerli arkadaşlarım,

Petrol Kanununun 36/e maddesi, petrol hakkı üzerinde tesis edilecek hakların ve petrol haklarının devir ve takyidinin Petrol Dairesince kabul edilip petrol siciline kaydedilmedikçe, daireye ve 3 ncü şahıslara karşı hüküm ifade etmeyeceğini öngörmektedir.

Gayrimenkul mülkiyetiyle mülkiyetin gayriaynî hakların siciline kaydedilmeden doğmayacağı bilinen genel hukuk kuralıdır.

Petrol Kanununda da tescil inşaî bir işlemdir, hak doğuran bir işlemdir. Enerji Bakanının kararı ise tasarrufun sadece maksat unsurunu teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, Petrol Kanununun 38/3 maddesine göre, «Remî Gazetede ilân edilen herhangi bir hususun neşir tarihi, bu ilânda aksine sarahat bulunmadıkça meriyet tarihi olarak itibar olunur» denildiğine göre, Marmara Şirketinin petrol hakkı Petrol Dairesinin belge verilmesine mütedair 7 . 2 . 1968 tarih ve 770 numaralı kararıyle doğmakta ve Resmî

Gazetede yayınlandığı tarih olan 21 . 2 . 1968 gününde yürürlüğe girmektedir.

Komisyonun, olayı ve alınan kararları Petrol Kanunu açısından incelememiş olduğu, eski Bakanın görüşlerini aynen raporuna derecettiği ve mücerret Bakan kararını belge hakkını doğuran bir karar olarak mütalâa etmekle hukukî bir hataya düştüğü anlaşılmaktadır.

Sayın üyeler,

Yukarıdaki açıklamalar, belgenin II nci Plân döneminde verildiğini petrol hakkının da bu dönemde doğduğunu plân ilke ve politikasına aykırı hareket edilmiş olduğunu apaçık göstermektedir.

c) Ayrıca belge hakkı plânın yürürlük tarihinden önce doğmuş olsa dahi, bir rafinerinin hemen kurulup gerçekleşemeyeceği malûm olduğuna ve tesisin doğrudan doğruya II nci Plân döneminde kurulması zorunlu bulunduğuna göre ve II nci Beş Yıllık Plânın aylarca önce Parlâmentodan geçmiş olduğu ve Resmî Gazetede ilân edildiği vâkıası karşısında, verilmiş olan bir hakkın meşruiyetini bir kaç aylık bir zaman marjı içerisinde tartışmak, takdir yetkisinin objektif olarak kanunun maksadı ve millî menfaatler istikametinde kullanılmamış olduğunu ayrıca teyidetmektedir.

Şirketin 4 yıl önce aldığı belge ile ne yaptığının araştırılması ve halen içinde bulunduğu durum, tasarrufun objektif kıstaslar esas alınarak ittihaz olunmadığını göstermektedir.

Şirketin durumu Shell Şirketiyle ortaklık teşebbüsünün, plân ilkelerine ve programına aykırı olması nedeniyle akâmete uğraması, şirketin birçok sebeplerle ve yeteneksizlikler dolayısiyle mükellefiyetini yerine getirememiş bulunması dolayısiyle belgesinin iptali gerekmektedir.

Yeri gelmiş iken burada diğer bir çelişkiye de işaret isabetli olacaktır. Sayın eski Bakan 4 . 10 . 1967 tarihli kararında aynı zamanda «İkinci Beş Yıllık Plân ilkeleri de talebi iş'af etmek gerektiği merkezindedir» dediği halde, yazılı görüşünde, kararını I nci Plân döneminde vermiş bulunduğu, II nci Plân döneminde de bu kabîl taleplerin iş'af edilmediğini ifade etmektedir.

Değerli üyeler,

III ncü Plânın mer'i olan kanun hükümlerini ortadan kaldırmadığı, bunun 77 sayılı Kanunun «Uzun vâdeli plânda değişiklik yapılması» başlıklı 3 ncü maddesinin mefhumu muhalifinden çıkan zarurî bir esas olduğuna ilişkin komisyon görüşü özetle şöyledir :

«77 sayılı Kanunun 3 ncü maddesi hükmü muvacehesinde uzun vâdeli plânın kabulünden sonra, plân hedeflerine uygun olmayan kanun tasarısı ve tekliflerinin Yasama Meclisleri komisyonlarınca bu noktadan reddedileceği hükme bağlanmış olup, kanunda yürürlükte bulunan bir kanun hükmünün bilfarz plâna aykırı olsa bile ilga edilmiş sayılacağına dair bir hüküm yoktur. Aksine hüküm olmadığına göre, yürürlükte bulunan kanunun yürürlüğü devam edecektir. Ayrıca müktesep haklar da ihlâl edilemez.»

Burada kısaca Kalkınma Plânının hukukî mahiyeti üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Anayasamızın 41 nci maddesi Plânı bir Devlet ödevi olarak görür. Bu ödev ile iktisadî ve sosyal hayat düzenlenecek ve toplum kalkınması gerçekleştirilecektir. Anayasamızın 129 ncu maddesinde, iktisadî ve sosyal kalkınmanın bir plâna bağlanacağını ve buna göre gerçekleştirileceğini emretmektedir. Bu iki Anayasa maddesi plânın sadece bir direktif ve tavsiye olmadığını bir Anayasa hükmü ve emri olduğunu göstermeye yeterlidir.

Filhakika Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar da İdare Hukuku Kitabında (Cilt/II, sayfa 742) Plânın bir tavsiye ve direktif bir Hükümet programı olmadığını, gerek anayasal mahiyeti ve gerekse meydana geliş şekli bakımından kanun şeklinde ve kuvvetinde bir kaide tasarruf olduğunu ifade etmektedir.

Yine aynı müellif başka bir yazısında (Yetki Kanunu ve Anayasaya uygunluk, Milliyet Gazetesi 1967) aynen şöyle demektedir :

«Kalkınma Plânı kanun kuvvetinde ve niteliğinde bir hukuk kaidesi olduğuna göre, hukuk düzeninde ve hiyerarşisinde Anayasadan sonra en yüksek derecede bir kaide - tasarruf mahiyetindedir ve diğer kanunlar gibi Anayasanın 6 ncı maddesi gereğince» Kanunlar çerçevesinde... «yürütme organının objektif ve subjektif işlemleri ve eylemleri ile uygulanacaktır.»

Görülüyor ki, Kalkınma Plânı Hükümetlerin mücerret siyasî sorumluluğuna bırakılmamış ve Anayasanın buna müteallik hükümleri ile 91 ve 77 sayılı kanunlarla bir Plân Hukuku ihdas edilmiştir. Böylelikle toplumsal, ekonomik ve kültürel kalkınma devletin ödevini teşkil etmekte ve kamu hizmetini düzenleyen Kalkınma Plânı da, bunun işlem ve eylemlerini düzenleyici kaidelerini kapsayan ve yasama organından sâdır olan bir kaide tasarruf - kanun mahiyetinde olmaktadır. Bu tasarruf her kamu tasarrufu ve hizmeti gibi objektiflik, genellik ve devamlılık karakterini haiz bulunmaktadır.

Böyle bir kaide tasarruf - kanuna aykırı bir kanunun Yasama Meclisinden geçemeyeceği 77 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinde öngörülmüş, 4 ncü maddesi de uzun vâdeli plânda yapılacak değişikliklerin usulünü derpiş etmiştir. Bu sarahat, yine bu kaide tasarruf - kanuna aykırı yürürlükteki kanun hükümlerinin tatbikinin kanunî bir uygulama olmayacağını gösterecek niteliktedir. Bunun için ayrı bir kanunî sarahata gerek yoktur. Çıkan her yeni kanun, kendinden önceki kanunun kendisine aykırı hükmünü bertaraf eder. Sarahat olmayan hallerde, yeni kanuna aykırı hükümlerin metrukiyete uğraması mukadderdir.

T. B. M. M. Petrol Kanununun maksat maddesinin rafinerilerle ilgili olarak ne şekilde uygulanacağını onayladığı plân hükmü ile göstermiştir. Yasama organı plân ile bu konuda Petrol Kanununa ve maksat maddesine yeni bir istikamet vermiş ve rafineri konusunda yeni bir uygulama getirerek bunları kamu tekeline almıştır. Farzı muhal aksi bir görüş kabul edildiği takdirde bir Anayasa müessesesinin ve plânın anlamı kalmaz ve devamlı surette, siyasî organın plâna ve kalkınma hedeflerine ters düşen uygulamaları düzeni alt üst eder.

Değerli arkadaşlarım, sabrınızı tükettiğimi tahmin ediyorum. Fakat konu önemli bir konudur. Bir şahsın, bir bakanın geçmiş kişiliğinin dışında, yaptığı usulsüz ve kanunsuz hareket dışında, Türkiye'de bugün yürütülen plânın tatbiki meselesi ve kanunlara riayetkârlık meselesi söz konusudur. Burada bu konu üzerinde Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisinin hassasiyetle duracağını ümit eder saygılarımı sunarım.

REFET SEZGİN (Çanakkale Milletvekili) — Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Refet Sezgin, buyurun.

Bilâhara, İçtüzüğümüze göre Komisyon söz istemiştir, onlara; ondan sonra da sayın üyelere söz imkânı gelecektir.

REFET SEZGİN (Çanakkale Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem üyeleri;

Sayın Giresun Senatörü İhsan Topaloğlu'nun Türkiye'nin genel petrol politikasını, bâzı çevrelerin ve kendisinin, yine kendisine izafe etmiş bulunduğu «millî petrol kahramanı» vasfı içerisinde 1967 yılında, daha doğrusu 1966 yılında başlayan ve 1967 yılında, biraz sonra detaylarını arza gayret edeceğim, imzama intikal etmiş bulunan Marmara Petrol Rafinerisine belge verilmesi talebini terviç eden kararım sebebiyle hakkımda Türkiye Büyük Millet Meclisi soruşturması açılmasına mütedair, Komisyon raporu üzerindeki konuşmalarını dinledim.

Konuyu, Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu önergenin verilmesini takiben, usulen, Komisyonun kurulmasından sonra, seçiminden sonra mütalâamı yazılı olarak Komisyona bilgi olarak arz etmiştim. Şimdi de size arz edeceğim konular genellikle Komisyona arz etmiş bulunduğum bilgi istikametinde ve o vüsatte olacaktır.

Yalnız bu mütalâamı arz etmeden önce, Sayın Topaloğlu'nun kürsüden ineceği sırada söylemiş bulunduğu son cümle, beni, o son cümleyi baş tarafa alıp, üzerinde bir iki kelime söylemeye icbar etmiş bulunmaktadır.

Murakabeyi anlıyorum. Hiçbir zaman, hayatta bulunduğum sürece, Devlet mesuliyetine iştirak ettiğim her anın hesabını, her merci önünde, her vesile ile hiç bir şey saklamaksızın, hiç bir şey katmaksızın ve hiç bir siperin arkasına gizlenmeksizin vermeye âmede olduğumu bir kere daha huzurunuzda ifade etmek istiyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi huzurunda mı?.. Evet. Komisyon huzurunda mı?.. Evet. Yüce Divan huzurunda mı?.. Evet. Millet huzurunda mı?.. Evet. Yaptığını bilen, icraatından emin bir insanın haysiyeti içerisinde, çeşitli vesilelerden istifade etmek suretiyle bu görüşümü Yüce Heyetinize de arz etmiş bulunmakta idim.

Bir görev ifa ederiz; hatalarımız da olabilir. Bu mümkündür. İnsan olarak herkesin hatası da olabilir. Ama bunlar ortaya konulur, hata kabul edilir, neticesine rıza gösterilir; fakat bu kürsüden, bir vekilin (Refet Sezgin'in) kanunsuz bir işleminden bahsedildiği zaman; bahseden kim? Bahseden zat hangi şahıs olursa olsun, onun hesabını, onun ispatını kendisinden istemek ve onun yakasından yapışmak da benim vazifemdir.

AHMET BULDANLI (Muğla Milletvekili) — Bravo.

REFET SEZGİN (Devamla) — Bunu şunun için arz ediyorum; Sayın Topaloğlu konuşmasının sonunda aynen: «Bir Bakanın hususî ve kanunsuz hareketi..» demek suretiyle.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — «Hususî» demedim, «Usulsüz ve kanunsuz» dedim.

REFET SEZGİN (Devamla) — Eğer yanlış tespit ettiysem özür dilerim. Ben öyle tespit etmiştim. Yani «Hususî» değil?

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Hayır, «Usulsüz» dedim.

REFET SEZGİN (Devamla) — Mâruzatımda işlemin usulî ve kanunî olduğunu arz edeceğim. Eğer, «Hususî» demiş olsa idi - ki, yanlış not ettiğimi kendileri söylüyorlar başka cevap verecektim. O ahvalde, kanunsuz ve usulsüz işleme o ölçüler içerisinde tabiatıyle cevap arz edeceğim. Bu işareti Sayın Topaloğlu yaptığı için, bu konuyu bir tarafa bırakarak şimdi asıl mâruzatıma girmek istiyorum.

Muhterem milletvekilleri ve sayın senatörler;

Sayın Topaloğlu, kendisine göre petrol meselesini bilmektedir, petrol teknisyenidir. Petrol meselesinde ne derece ehliyet sahibi olduğunu, gerçekten petrolcu olmadığım için takdir edemem. O sebeple, teknisyen vasfı ile vermiş oldukları mütalâalar hakkında şahsan benim değil, ama petrol teknisyenlerinin, başka petrol teknisyenlerinin mütalâalarını aldığım zaman, o mütalâalar, Sayın Topaloğlu'nun kendisinde varlığı bâzılarınca ortaya konmuş bulunan vasıflara şahadet etmemektedir. Ama, ben, Sayın Topaloğlu'nun petrol hukukuyle ilgili bilgisinin kanunlara ve hukuka uygun olmadığını bilecek kadar hukuka aşinayım.

Petrol Kanununun hukuk ölçüsünde, Petrol Kanununu hukuka bağlı Devlet ölçüsünde, Petrol Kanununu Türkiye'nin menfaatleri ölçüsünde açık, seçik, belirli hükümlerini; kendisine göre, kastına göre, takibettiği ekonomik politikaya göre hiçbir zaman kendisiyle anlaşamadığım, anlaşamayacağımız, bizim anlaşamayacağımız kısır Devletçi ve kanaatimize göre Türkiye'ye fayda getirmeyen zararlı bir politikanın sahibi olduğu için, hukukî bakımdan Petrol Kanununu yanlış tahlil eden bir görüşe sahibolduğunu da bu kürsüde beyan etmek ve zabıtlara geçirmek istiyorum. Çünkü, bu Meclisin içerisinde bulunduğumuz sürece, her halde Sayın Topaloğlu ile bundan önceki devrelerde olduğu gibi, bundan böyle de petrol konusunda, Petrol Kanunu konusunda her halde karşılıklı görüşmelerimiz olacaktır.

Mesele nedir? Mesele, 1967 yılında Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına geldiğim zaman, o görevi almadan bir sene kadar önce, 1966 yılında «Marmara» namıyle mâruf bir şirketin rafineri belgesi verilmesine mütedair talebinin, kanunlarımıza göre, Petrol Kanunu hükümlerine göre bir işleme tabi tutulması için Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına vermiş bulunduğu bir dilekçenin tekemmülünden neşet etmektedir.

1966 senesinde bir talepte bulunmuş. Bu talep, Petrol Kanununun hükümlerine göre gerekli işleme tabi tutulmuş. Selefim Bakan zamanında usulî muameleleri ikmal edilemediği için, benim vazifeye başladığım sıralarda da bu muamele, elde cereyan eden bir muamele.

Marmara Petrol Şirketinin talebi, Petrol Kanunu hükümlerine göre itiraz vâkı olduğundan bir petrol komiserine havale edilmiş. Petrol Kanununun âmir hükmüne istinaden - benim hatırımda kaldığına göre - Doçent Namık Toprak isminde bir zata havale edilmiş.

Komiser tetkik etmiş, Petrol Kanunu hükümlerine göre bir komiser raporunu tanzim etmiş, komiser raporu Bakana gelmiş. Bakan da Petrol Kanunu hükümlerine göre, bir belli süre içerisinde - zannediyorum 30 gün içerisinde - bu rapor üzerine şahsen bir karar vermek durumundadır. Sayın Topaloğlu'nun ifade ettiği üzere, komiser raporunu alarak bir tetkike girişmesi, Petrol Dairesinin bunu bir incelemeye

tabi tutması gerekmemektedir. Bu beyanı yanlıştır, bu beyanı Petrol Kanunu hükümlerine aykırıdır. Kendisi, her ne kadar kısa bir süre Enerji Bakanlığı yapmış olmasına rağmen, her halde devresinde böyle bir hâdise kendilerine intikal etmemiş olmalı ki, Petrol Kanununun bu hükmünü ya bilmemektedir yahutta kendisinin ekonomik, siyasî felsefesine karşı bulunan ve karşı olduğunu her vesilede, her kademede ortaya koyan Refet Sezgin'e karşı, bir mânada da, onun mensubolduğu partinin siyasî felsefesini ve siyasî iktidarını suçlamak için, kanun hükmünü bilerek, Yüce Meclisin huzurunda, Türkiye Büyük Millet Meclisinin huzurunda yanlış bir beyanda bulunmaktadır.

Petrol komiserinin raporunu almışım. Petrol komiseri diyor ki: «Evet, itirazlar varit değildir. Marmara Petrol Rafineri Anonim Şirketinin belge talebini kabul etmek lâzımdır.»

Enerji Bakanı Refet Sezgin ne yapmış? Enerji Bakanı da 1966 senesinden itibaren gelen bir işlemi, petrol komiserinin raporuna uygun bir karara bağlamış. Yazmışım, imzalamışım.

Bunu nasıl yaptım?.. Bunu, Türkiye Cumhuriyetinin ve Türk Milletinin menfaatlerini, millî menfaati takdir ettim. Bu millî menfaat, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanının şahsına verilmiştir. Ne ile verilmiştir?.. Petrol Kanunu hükümlerine göre verilmiştir. Petrol Kanununun - hafızam beni aldatmıyorsa - 4 ve 20 nci maddelerinin hükmü budur. Millî menfaatın takdiri, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanına aittir.

Bunu, şüphesiz petrol konusunda doğrudan doğruya Bakana bağlı bulunan, müsteşarlıkla falan ilgisi olmayan Petrol Dairesinin özel sürette bilgisini de almak suretiyle Türkiye'nin millî menfaatı nerededir, bu talebi millî menfaatlerimiz zaviyesinden kabul etmek lâzım mıdır, değil midir diye düşünerek, memleketin menfaatına uygun olduğuna yüzde yüz inanmak suretiyle, bugün de aynı mevkide bulunsam ve bir gün sayın Topaloğlu veya onun gibi bir sayın arkadaş tarafından, yaptığım böyle bir muamelenin Türkiye Büyük Millet Meclisinde murakabeye tabi olacağını bilsem, memleketimin menfaatlerinin bu istikamette olduğuna inandığım cihetle Yüce Divana gitmek pahasına böyle bir talebin altına şerefle imzamı koyarım.

Neden Türkiye'nin millî menfaatlerine aykırı?.. Bunun delili yok. Efendim, 1968 senesinden sonra, o tarihten sonra Genelkurmay yazı yazmış, efendim yer için inceleme yapılmış, hattâ dahası var; Sayın Topaloğlu Enerji Bakanı olduktan sonra günlerce bunlar üzerinde çalışmış, bir şeyler bulmak için aramış, acaba ne bulurum diye.

Bir şey bulamamış. Derinleştireyim, derinleştireyim diyerek Millî Güvenlik Kuruluna götürmüş. Hiç alâkası yok. Hukuka bağlı devlette ve bu Petrol Kanunu muvacehesinde bunun Millî Güvenlik Kurulu ile alâkası yok. Hukuka bağlı devlet olmak haysiyeti ile tamamen Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığının ve Bakanın vazife mesuliyeti içinde, görevi içinde bir meseledir. «Oraya götürelim, ordan iptal ettirelim». Böyle yollar da aramışlardır. İptal ettirdiler mi, ettirmediler mi bilmiyorum ama, sayın Topaloğlu burada devletin de bir zararını söylemedi. Refet Sezgin bu belgeyi vermiş de Türkiye Cumhuriyeti bir zarara uğramış mı, ne zarara uğramış veya kanunsuz yapılan bu işlemin karşısında alınan ivaz nedir, bir şahsi ivaz mı alınmıştır, birisi arkadaşlık veya ahbaplık uğruna himaye mi edilmiş? Bunlar da yok. Onun yanında İkinci Beş Yıllık Plânın, Petrol Kanununun yanlış değerlendirilmesi var.

Daha doğrusu; bizim iktidarda ve muhalefette bulunduğumuz sürede mutabık olmadığımız, Türkiye'deki petrol politikasının kendilerinin düşüncelerinin aksine bir tatbikatının, o tarihte Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı başında kim bulunuyorsa, o tatbikatın bir muhasebesini gördürme bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisine getirilmesi gibi bir garip hal var.

Yüzde yüz hiçbir suitefehhüme, hiçbir tefsire ihtiyaç göstermemek üzere bir mesele Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanının takdirine muallâktır o mesele soruşturma konusu oluyor. Eğer bu soruşturma konusu olursa sayın Topaloğlu'nun Bakanlığa geldikten sonra yüzlerce meselesi, Mısır'dan ithal ettiği veya ettirdiği petrol meselesi dahil, Bakanlığa başladığı tarihte odacı ve şoförler üzerindeki tasarrufuna varıncaya kadar bütün işlemlerini bu kürsüye ge-

tirmek lâzımdır. Yani sayın Topaloğlu tarafından o kadar bir incelemeye tabi tutulduk ki, bunu şikâyet için de arz etmiyorum.

Eğer Refet Sezgin Enerji Bakanlığına veya bir başka bakanlığa geldiği zaman odacısına sorar da seni kim getirdi bu Bakanlığa, hangi Bakan zamanında geldin, şoföre de bunu sorarsa Refet Sezgin'in ciddiyetinden kimse bahsedemez, Refet Sezgin'in devlet adamlığından kimse bahsedemez

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Yalandır, o dediğiniz şoför halen yerindedir.

REFET SEZGİN (Devamla) — Ben ne söyledim ki itiraz ediyorsunuz? Ben diyorum ki, eğer Refet Sezgin bir odacının ef'alinde kimin kendisini tayin ettiğini sorarsa ciddiyetinden bahsedilemez diyorum. Kabul etmiyor, diyorki bu ciddidir sayın Topaloğlu.

O halde zatıâliniz, böyle bir ef'alin sahibi olduğunuzu benim şu beyanımı bir başka mânada nitelemek suretiyle söylediniz. Ben de beyan edeyim; evet bunu söyleyen sizsiniz. Şimdi ben bunu niye söylediniz de demiyorum.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Katiyen, yalandır.

BAŞKAN — Sayın Topaloğlu, hatibe müdahale etmeyiniz.

Sayın Hatip, siz de sayın Topaloğlu'nu muhatap kabul etmeyiniz, bazı konularda sual tevcihi suretiyle. Tabiî muhatap kabul edeceksiniz ama sual tevcihi suretiyle olmasın.

REFET SEZGİN (Devamla) — Ben ona sual tevcih etmedim, affınızı dilerim.

Ben bir misal arz etmeye çalıştım, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir muhterem üyesi bu sualimi tekabbül ettiler.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Siz beni kastediyorsunuz, ben kabul etmedim ki.

REFET SEZGİN (Devamla) — Beyefendi, ben sizi kasdetmiyorum. Ben bir Devlet adamında bulunması lâzımgelen ciddiyetten bahsediyorum, siz bu ciddiyeti kabul etmiyorsunuz. Ben size bir şey söylemedim. Ben vekâlet icra ettiğim zamanki tasarruflarımı müdafaa ediyorum. Diyorum ki, Bakanlığa geldiğim zaman odacıların, şoförlerin efalinden bahsetmedim, onlarla meşgul olmadım, onlarla meşgul olsaydım ciddî bir devlet adamı olmazdım diyorum. Siz buna itiraz ediyorsunuz. Ben size ne satışıyorum, ne de bir şey söylüyorum. Ben kendimi Türkiye Büyük Millet Meclisi huzurunda tebriye etmek için konuşuyorum, bu hakkıma da hürmetkâr olunuz lütfen.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Bizim de söz hakkımız vardır, biz de konuşacağız.

REFET SEZGİN (Devamla) — Dahası var, konuşacağım.

Efendim, Sayın Topaloğlu ile aramızdaki ihtilâf devletçi görüşten neşet etmektedir bir mânada, kısır bir ekonomik politikadan neşet etmektedir, Türkiye'yi fukaralığa mahkûm edip etmemekliğe mütedair sübjektif ölçüleri taraflara ait bulunan ve netice itibariyle de milletin takdirine vâbeste bulunan derin ekonomik ihtilâflardan çıkmaktadır.

Ben, Sayın Topaloğlu'nun bu görüşlerinin daima karşısındayım. Ama bir meseleyi vuzuha erdirmek lâzımdır. Adalet Partisi iktidarda bulunduğu sürece petrol konusunda, parti programımızda, Hükümet programımızda var olduğu üzere Türkiye'nin faydasına olan meseleleri, millî menfaatlerimiz ve memleket faydası istikametinde halletme prensibini sadakatle tatbik etmişiz. Neki Türk Milletinin lehinedir, neki memleketimizin lehinedir biz onun tatbikçisi olmuşuz.

Eğer belge alan Marmara Rafinerisi A. Ş. Sayın Topaloğlu'nun ifade buyurduğu üzere, belge aldıktan sonra (Bilgimin haricindedir) bu belgeyi yürütmek için Shell Şirketi ile bir ortaklığa tevessül etmiş ise o tarihte ben Enerji Bakanı olsaydım, bizim önümüze böyle bir şey gelseydi, memleketimizin menfaatlerine uygun mütalâa etmediğimiz için bunu rahatça reddederdim. Memleketimizin faydasına olmaya şeyi biz yapmadık. Ama bir görüş vardır; memleketimizin faydasına olan şey sadece devletçi görüştür. Bu Sayın Topaloğlu'nun görüşüdür zannediyorum. Hoş, hayatımın her safhasında böyle değildir. Genel Müdürken, İpraş'ın hisseleri bahis konusu olduğu zaman, % 51 İpraş hissesinin % 2'sini Türk Petrole ahiren memur sandığına devredip Türkiye Petrollerinin hissesini % 49'a indirirken, onu Devlet murakabesinin dışında bırakırken, o devletçi görüşten uzaklaşır, bu kendisinin bileceği şeydir. İnancındaki sebat meselesi ona ait bir meseledir. Ama biz de inancımız-

da sebatkârız, mutlak sebatkârız ve Türk Milletinin menfaatine olan hususları partimizin programı istikametinde gerçekleştirdik, gerçekleştirmeye devam edeceğiz.

İşte bu izahatı, Petrol Kanununun millî menfaatin takdirine mütaallik bulunan hükmünü hangi iktisadî düşünce ile hangi siyasî düşünce ile memleketin menfaatlerini hangi istikamette tercih ettiğim düşüncesiyle imza ettiğimi, kabul ettiğimi huzurunuzda beyan etmek için arz ediyorum. Memleketin idaresine mütaallik siyasî inançlarımıza uygun bulunduğu için, Türkiye'ye yararlı gördüğüm için, Türkiye'nin ve izlediğimiz petrol politikasına, Türkiye'nin müstakbel işlenmiş petrol ihtiyacına, madenî yağ ihtiyacına dikkat etmek suretiyle memleketin menfaatine olduğunu bilerek petrol komiserinin tanzim etmiş olduğu raporu uygun görüp belge talebinin kabulüne karar vermiş bulunuyorum.

Bunun eğer her hangi bir seviyede, her hangi bir mesuliyeti varsa memleketimin menfaatlerini takdir ettiğim için bunu da takabbül etmeye amadeyim. Bu hukuka aykırı mı? Hayır. Bu plâna aykırı mı? Hayır. Ama bir dedikodu var, ortada. Birinci Beş Yıllık Plân Devresinde bu müracaat vâki olmuş, 1966 senesinde; 4 . 10 . 1967 tarihinde petrol komiserinin raporunu uygun mütalâa etmişim. İkinci Beş Yıllık Plân 1 . 1 . 1968 tarihinde yürürlüğe girmiş ve komiser raporunun kesinleşmesi üzerine, ki bu noktaya ben de avdet edeceğim, Petrol Dairesi inceleme yapmış; hafızam beni aldatmıyorsa, tanzim edilen belgenin şartları içerisinde yerli ham petrol kullanma şartı vardır. Bu da memketimizin millî menfaatlerini hangi ölçüler içerisinde vikaye ettiğimizin açık bir delilidir.

2.8 belki de veya 8.2, yani İkinci Beş Yıllık Plân dönemi içerisinde de müteakip muameleleri Petrol Dairesi tarafından yapılmak suretiyle, tekemmül ettirilmek suretiyle belge verilmiş bulunmaktadır.

Birinci Beş Yıllık Plân dönemi içerisinde, 1966'da müracaat etmiş; 1967'de, daha Birinci Beş Yıllık Plân yürürlükte iken 4 . 10 . 1967'de Komiser Raporu karara başlanmış; İkinci Beş Yıllık Plân bilâhara yürürlüğe girmiş ama bu muameleler tekemmül etmiş; kesinleşmiş bu karar. İkinci Beş Yıllık Plâna aykırı mı? Hayır. İkinci Beş Yıllık Plâna konulan ilke gerçekten iyi anlaşılabilseydi bazılarınca, Sayın Topaloğlu tarafından anlaşılabilseydi... Neden o hükmü oraya koyduk? Partiler arasında bir anlaşma yaparak koyduk, düşünerek koyduk. Hattâ bunu Senatoda ilâve ettik. Hatırlıyorum, Devlet Plânlama Teşkilâtının müşteşarı, Güven Partisinin Sayın Genel Başkanı, ki bu meseleyi Sayın Topaloğlu'ndan önce 1968'de bütçe müzakerelerinde bana sual olarak sormuş ve Topaloğlu oradan öğrenmiştir bunu; oradan muttali olmuştur, beraberce meseleyi mütalâa ettik İkinci Beş Yıllık Plânda, rafinerilerin kârı fazladır, binaenaleyh, fazla kârlı olan bu konuyu memleketimizin yararına bir formüle bağlıyalım, yabancılara gitmesin diye, bir mutabakat ile dedik ki, bir hüküm getirelim. Öyle bir hüküm getirelim ki, «kamu kesimi» şeklinde yazılıyor, bu millî kuruluşlarımız, kamu kuruluşlarımız olabilir, millî Türk kuruluşları olabilir, yani özel sektör de olabilir. Çünkü İkinci Beş Yıllık Plân «karma ekonomi» ye uygun bir plândır; o felsefeyi reddeden bir plân değil.

İşte o sebeple buraya getirdik; yani yabancıların Türkiye'de rafineri kârından istifade etmemesini sağlamaya mâtuf olarak konulmuş bir ilkedir. Onun yanında madenî yağ imal edecek olan kuruluşların da teşvik edilmesi sadedinde ayrı bir tedbir konuldu, madenî yağ kapasitesi bakımından. Bu talep de madenî yağ esas alınıyor.

Bir defa, benim imza ettiğim, Komiser Raporu üzerine imza ettiğim, ittihaz ettiğim kararın tarihi Birinci Beş Yıllık Plân dönemi içerisinde, İkinci Beş Yıllık Plândan önce müteakip muameleler bunun gereği olarak, zarurî şekilde Petrol Dairesi tarafından yapılmış bulunmaktadır; başka bir şey yapamazdı. Doğrudur; millî menfaatlere uygunluğu Bakan tarafından takdir ediliyor, Bakan da bu takdiri kullanmış; Petrol Dairesi müteakıp işlemleri yapmış; İkinci Beş Yıllık Plâna da bu sebeple aykırı değil. Hiç alâkası yok, iddialarla. Bu itibarla da Marmara Petrol Rafinerisine bu belge verilmiş.

Sayın Topaloğlu diyor ki, «Efendim, ilgililer bu karara karşı Devlet Şûrası nezdinde, itiraz etmeye kanunen hak sahibi olan kuruluşlar buna itiraz etmemişler» Bunu o şekilde bir ifadeyle söylüyor ki, tahtında, Bakan belki bunlara mâni olmuş veyahut kendisinin anlıyama-

dığı, «Nasıl etmemişler, neden etmemişler?» Bakan bu hususta bir talimat mı vermiş, bir emir mi vermiş? Hayır. Bunu ortaya koyan yok. Belki karar ittihaz edildikten sonra komiserin raporunu görüp, Bakanın kararını öğrendikten sonra buna lüzum görmemişler. Faydasız görmüşler veya kendi menfaatlerine uygun görmemişler. Yani, illâ Sayın Topaloğlu'nun noktai nazarına sahip bulundukları için Devlet Şûrasına gitmemelerini de bir nakısa olarak kabul ediyor. Bir hakkı kullanmamışlar.

Efendim, kamu kuruluşların menfaatlerine müteallik işlerde, tashihi karar, temyiz falan, bütün bu yollara gidilir. Evet bu doğrudur. Sayın Topaloğlu'nun bu görüşü doğrudur. Bu görüşe ben katılmıyorum. Bile bile Devletin zararını müeddi olacaksınız, bile bile şahısların zararını müeddi olacaksınız; dünya kadar masraflar yaptıracaksınız Devlete, bütün kanunî yollardan geçsin diye her meselede gideceksiniz. Bu mesele için söylemiyorum, ama bu düşünceyi, hiç bir zaman, bir hukukçu olarak Devletin menfaatlerini kendi düşüncesine göre vikayeyi kendisine prensip edinmiş bir insan olarak paylaşmıyorum. Çünkü Devlet bunlardan zarar ediyor, ekseriya. Binaenaleyh, mebdei hareket bu olamaz.

Ne demiş bakınız: Devlet Şûrasına Romoil Şirketinin müracaatı olmuş. (Tabiî her şirketin müracaatlarında ortaya koydukları sebepler başka başkadır. Şekiller başkadır, şartlar başkadır.) Onun talebini de komiser raporuna uygun olarak reddetmişiz; belge verme talebini reddetmişiz. O da gitmiş Devlet Şûrasına. Devlet Şûrası benim vermiş olduğum kararı bozmuş. Ona belge vermemişim, «Niye belge vermemişsin diye bozuyor. «Dinleseydin onu da» diyor. «Onu dinlemeden karar vermiş Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı, haksızdır,» diyor. Hani, «Belge vermen lâzımdı buna!...» Belge verirsiniz, bir başka istikametten itiraz gelir, belge vermezsiniz Devlet Şûrası bozar. Neyin karşısındayız, bunu anlamak mümkün değildir.

Sonra efendim, bu üç milyon liralık şirketmiş; gücü varmış, gücü yokmuş v. s. falan. 1967'den bu yana aradan beş sene geçti. Tabiî ben işlemleri takibetmiyorum; bilmiyorum. Ama Sayın Topaloğlu'nun bugünkü beyanından anladığıma göre, henüz bu belge iptal edilmiş değil.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Ben iptal edilmesi için yazı yazdım.

REFET SEZGİN (Devamla) — Siz tabiî yazarsınız; Sayın Topaloğlu elbette yazar. Topaloğlu evvelce Bakan olarak yazmış. Ama Topaloğlu'nun yazması muamelenin yanlışlığını ortaya koymadığı gibi Topaloğlu'nun doğru yazdığını da ortaya koymaz; yani onun doğru olduğunu da ortaya koymaz.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Kanunsuz olduğu için yazdım.

REFET SEZGİN (Devamla) — Henüz karar verilmediğine göre, Topaloğlu'nun yazmış olduğu şeyin doğru olmadığını, yazdığı makamların da doğru kabul etmemiş olduğunu ortaya koyuyor. Çünkü kendisi yalnız yazdığından bahsediyor. İptal edildiğinden bahsetmiyor.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Sonradan iptal edildi.

REFET SEZGİN (Devamla) — Vallahi bilmiyorum. Tabiî Sayın Topaloğlu, kısa süreli Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığında, Petrol Kanunu, maden reformu kanun tasarılarını hazırladı. Kendisine, bu kanun tasarılarını kısa sürede hazırladığı için ben de şükranlarımı ifade ediyorum ama; muhtevalarına iştirak etmiyorum. Katiyen. İnşallah Allah nasip ederse burada konuşacağız, onun muhasebesini yapacağız.

O kısa vekillik süresi içerisinde üzerinde hassasiyetle durmuş bulunduğu konuları ele almış bulunmaktadır. Bu cümleden olarak özel, bana karşı özel sempatisi sebebiyle Sayın Topaloğlu, bu meseleyi de ariz amik incelemiş, yazısını yazmış. Yalnız yazıyı yazdıktan bu yana cereyan eden işlemi de her halde takibetme imkânını, belki bakanlıktan ayrıldığı için, lâyıkı ile bulamamış; bilmiyor, iptal edildiğini de bilmiyor. Eğer iptal edilmiş olsaydı, bir kısım çevreler bunun iptal edildiğini alâyıvelâ ile basında neşrederlerdi, tahmin ediyorum. Bizim de ıttılaımıza intikal ederdi, bu da olmamış.

Belge verilmiş, adam rafineriyi de kuramamış. O kadar engel çıkarmışlar ki, Plânlamaya götürmüşler, Plânlamada bir şeyler cereyan etmiş, lehinde olanlar var, aleyhinde olanlar var. Bunu iptal etmeye kalkarsanız tazminatı müeyyide olur mu, olmaz mı meselesi ortaya çıkar,

Devlet zarar eder mi etmez mi, bulunur mu, bulunmaz mı ve saire...

Şimdi ben bir gerçeği de arz edeyim; rafineri kapasitesiyle ilgili olarak Sayın Topaloğlu ile aramızda 1968 yılı Bütçesinde uzun görüşmeler oldu. Türkiye'deki rafineri kapasitesinin fazla olduğu inancını taşıyor Sayın Topaloğlu; hafızam beni yanıltmıyorsa o kanaatte olduğunu burada ifade ettiler. Yani «Türkiye'de rafineri kapasitesi kâfidir hattâ biraz da fazladır. Binaenaleyh, bu durum muvacehesinde yeniden rafineri belgesi vermek memlekete yararlı değildir» gibi bir düşüncenin sahibidirler. Bu düşünceye ben de katılmadım. Ben aslında hukukçuyum, tabiî bunlara katılmadığımı bakan iken beyan ettiğim zaman, bunu kendi cebimden de beyan etmiyordum, memleketimizin en kıymetli teknisyenleri o tarihte Enerji Bakanlığında bulunuyorlardı, vazifeli olarak. Onlardan aldığım bilgilere istinaden, onların bildiğim, inandığım, namuskâr, yüzde yüz bu memleketin menfaatlerine uygun teknik düşüncelerini aldıktan sonra mütalâalarımı arz ediyorum. Ne çare ki, Sayın Topaloğlu o güzide teknisyenleri başta Enerji Bakanlığının müsteşarı olmak üzere Türkiye Petrolleri Genel Müdürünü ve birçok ilgilileri kısa sürede, hemen hemen 24 saat içerisinde, vazifeden alıkoymak gibi, o zaman mensuboldukları Hükümetin reformist niteliğine uygun bir tasarrufla vazifeden uzaklaştırdılar. İşte onlardan aldığım bilgilere istinaden ve inanarak, Türkiye'nin rafineri kapasitesinin fazlasının memleketin petrol istihlâki, gelişen ve genişleyen ekonomimizi dikkate almak suretiyle, yanılan tahminleri de dikkate almak suretiyle Türkiye'yi petrolsüz bırakmama bakımından ve böyle bir hal, artan büyük bir kapasite sebebiyle eğer fazla miktarda işlenmiş petrolümüz olursa, onu satıp döviz temin etmek suretiyle memleketi zarardide etmemenin hattâ kârlı çıkarmanın mümkün olduğunu düşünmek suretiyle tasarrufta bulunuyordum. Doğruluğu çok defa meydandadır. Hattâ bu sene, zannediyorum Sayın Devres'in zamanında, alâyivalâ ile beyan edilen bir husus da vardır; İpraşın ikinci tevsii bittikten sonra eğer rakam doğruysa 300 milyon liralık petrol ihracederek memlekete döviz kazandırmış bulunuyoruz.

Sayın Topaloğlu, bizim bu politikalarımızla da mutabık değil. Zaten biz de onunla mutabık değiliz, hiçbir zaman da olmadık, her halde bu gidişle hiçbir zaman da kendisiyle mutabık olamayacağız.

Sayın Topaloğlu «Şirketin belgesinin iptali gerekir» diyorlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem üyeleri, şirketin belgesinin iptalinin lâzımgelip gelmeyeceği konusu bir icraî konudur, bir icraî tasarruf meselesidir. Bir zaman verilmiş, sorumluluk varsa sorumlular bakan dâhil, gerekli muameleye tabi tutulur. Bu ayrı bir mesele. Ama, bu kürsüde, şu Soruşturma Hazırlık Komisyonunun raporu münasebetiyle şirketin belgesinin iptalinin gerekeceği hususu bana muzaf olarak niçin söylenir? Ben mi iptal edeceğim? Bilmiyorum Sayın Topaloğlu, 6 ay mı, 8 ay mı, 11 ay mı bakanlıkta kaldınız; siz neden iptal ettirmediniz? Hükümet ettirsin. Bunun burada yeri yok. Ama, zihinlerde bir şey yaratsınlar; bir düşünce bir istifham yaratsınlar, bir imaj yaratsınlar, «iptali gerekir» büyük bir söz. Hele, kaynağı da petrol yönünden birtakım çevrelere göre mesmu ehliyet damgalarına göre itibarlı ise, demek ki bunda bir şey vardır.

Yine Sayın Topaloğlu mütalâalarını ifade buyururlarken, bir yerinde de komisyon raporunu eleştiriyor. Komisyon bu hususa değinir mi, değinmez mi bilmem. Ama, önemli olan bir konu, bu soruşturma önergesinin ötesinde önemli bir konu. «Efendim komisyonun ekseriyeti Adalet Partilidir. Binaenaleyh, komisyon raporu elbette Refet Sezgin'in lehine çıkar. Komisyonun ekseriyeti Adalet Partili.»

Adalet Partili sayın üyeleri, bütün diğer sayın üyeler gibi bu düşünce sahiplerini istisna ediyorum, tenzih ediyorum, suçlu olup veya kanunlar muvacehesinde yanlış hareketi olan bir Parlâmanteri, bir eski vekili eğer himaye etme istikametinde rey ve kanaat izhar etmişlerse bunu Türk demokrasisi için, milletimiz için ve Büyük Millet Meclisi için hüzün verici bir şey kabul ederim ve böyle bir şeyin vârit olduğuna hiçbir zaman inanmıyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem üyelerini bundan tenzih ediyorum.

Ama, bundan daha önemli bir husus var, asıl üzerinde durmamız lâzımgelen mesele şudur:

Muhterem üyeler, bir komisyon ne ile karar verecek, ekseriyetle karar vermeyecek de ne ile karar verecek? Her tarafta söyleyeceksiniz, her yetkili kurulunuz söyleyecek; demokrasi diyeceksiniz, çoğunluk diyeceksiniz, seçim diyeceksiniz... Onların neticesi çoğunluk reyleriyle alınıyor, o meselelerde sizin için, kendinize göre tahayyül ettiğiniz bir iktidar bahis mevzuu olursa, muteber olan çoğunluk reyinden bahsedeceksiniz ama, bir komisyonda bir vekilin muhasebesi yapılırken, çoğunluk partisinin reyleri o istikamette tecelli ettiği zaman buna inanmayacaksınız, bunu istihfaf konusu yapacaksınız... O zaman sizin millî irade anlayışınızdan, sizin demokrasi anlayışınızdan şüphe ederler ve bunun isabetli, gerçekçi bir yol olmadığını ve sizin halk önünde söylediklerinizle Meclis önünde söylediklerinizin, her meselede söylediklerinizin farklı olduğunu millet kabul eder. Azınlığın reyi ile mi amel edeceksiniz? Eğer azınlığın reyi ile amel etmek mümkün olsa, o zaman sizin de, bizim de burada hikmeti vücudumuz olmaz. Türkiye'de azınlığın reyi ile eğer meselelerin halline karar vermek gerekirse, o azınlığın hangi istikamette düşünmekte olduğunu Sayın Topaloğlu ve böyle düşünenler varsa onlar benden iyi bilirsiniz.

GÜNGÖR HUN (Sakarya) — Çoğunluğun reyi ile bakanlık yaptı

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Çoğunluğun tahakkümü mü, öyle mi anlıyorsunuz?

REFET SEZGİN (Devamla) — Sayın Özgüner, sevgili arkadaşım, öteden beri kürsüde konuşan hatiple bir iştirak içerisinde konuşma usülünden vazgeçmenizin daha isabetli olduğu kanaatimi muhafaza ederek şunu ifade ediyorum.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Açıklamanıza imkân vermek için söyledim.

REFET SEZGİN (Devamla) — Çok teşekkür ederim, arkadaşlık yardımınızı yapıyorsunuz. Çoğunluğun tahakkümü diye bir şey olmaz beyefendi. Ben çoğunluk tahakkümü bilmiyorum. Ama, azınlığın çoğunluğa tahakkümü vardır. Biz hukuk fakültesinde bunları okuduk, her halde siz de okudunuz ama, ben çoğunluğun tahakkümüne işaret eden gerçek hukukî düşüncelere rastlamadım.

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Nerede kaldı millî irade?

REFET SEZGİN (Devamla) — Nerede mi kaldı? Eğer azınlığın iradesine millî irade diyorsanız o başka. Tahakküm o olur. Yanlış anlaşılmışsa özür dilerim. Eğer çoğunluğun iradesi bir memlekette hâkim olmayacaksa, o memlekette demokrasiden bahsedilemez. O memlekette seçimin mânası yoktur, o memlekette siyasî tercihin yeri yoktur.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Demokrasi fazilet rejimidir.

REFET SEZGİN (Devamla) — Evet, demokrasi fazilet rejimidir. Demokrasi tabiî fazilet rejimidir. Bunun aksini iddia eden mi var? Demokrasi fazilet rejimidir, demokrasi ahlâk rejimidir, demokrasi çoğunluk rejimidir, ekseriyet rejimidir. İşte onun için, temelinde millî mücadele bulunan bu Meclisteki, Büyük Atatürk'ün açmış bulunduğu bu Meclisteki, «Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir.» diye yazılıdır, bunun sebebi odur; milletin hâkimiyeti çoğunluğun reyi ile tecelli eder.

Efendim, Plânlamadan geçirilmemiş. Plânlamadan geçirilmesini gerektiren bir tarafı yoktu ki, bunun. Yani, yeni kanunlar, yeni usuller mi getireceğiz? Hukuka bağlı Devlet olacaksınız, birtakım usulleriniz ve nizamlarınız olacak, objektif, önceden tâyin edilmiş nizamlarınız olacak, o nizamlara uygun hareket yapacaksınız; o nizamların içerisinde, bu talebin plânlamadan geçirileceğine dair hiç bir delil yok. Ama sonra gelecek sayın arkadaşımız diyecekler ki, Plânlamadan geçirilmesi gerekirdi, geçirilmemiş. Plânlama ile ilişkisi yoktu. Belge vermenin plânlama ile ilgisi yok.

Sömürü niteliğindeki ham petrol ithaline belgenin verilmesi cevaz veriyormuş... Şimdi efendim, kaydı ihtiyatla arz ediyorum, eğer hafızam beni aldatıyorsa özür dilerim, belgede ham petrolün bu rafinerinin tesisi sırasında kullanılacak ham pertolün, yerli ham petrol olması şartı vardır. Böyle de olmasa, sizin petrolünüz yoksa, Türkiye'nin ihtiyacına yeter petrolünüz yoksa, bu kadar istihsal edemiyorsanız, bunu dışardan ithal edeceksiniz, memleketimizin şartlarına uygun şekilde.

Sayın önerge sahibi acaba Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı bulunduğu sırada Mısır'dan

petrol ithal etmek zaruretiyle karşı karşıya kalınca, o zaman niye buna başvurdu? Çünkü bu zaruretti, bir yerden alınacaktı. Doğru alındı, yanlış alındı, fazla fiyatla alındı, onlar ayrı meseleler, bunun içine girmiyor. Ama memleketin ihtiyacı varsa, alacaksınız dışardan, başka çareniz yok, Türkiye'yi petrolsüz mü bırakacaksınız?.. Bu mümkün değil. Sömürülmeyin beyefendiler, yani siz eğer «beni sömürün derseniz» gözü kapalı giderseniz, Hükümet olarak, Devlet olarak, o da sömürür. Marifet, müdebbir hareket etmek suretiyle memleketin menfaatlarına uygun ölçüleri, yolları bulabilmektir.

Zannediyorum biz, kendi ölçülerimize göre buna dikkat ettik ve bunları takibettik. Sayın Topaloğlu'nun mantığını tatbik edersek Mısır'dan Türkiye'ye ithal ettiğiniz petrol ile siz Türkiye'yi sömürttünüz. Bu hükme varmamız gerekir. Sayın Topaloğlu'nun delilini, onun aleyhinde ters bir mantıkla geçersiz bir beyan olmasına rağmen, kullanmak da mümkün.

Efendim, 1963 senesinde Danıştayın bir kararı varmış, Bakan ve Petrol Dairesi bunu bilmeli imiş... İşte muhterem üyeler, huzurunuzda bir şeyi ikrar ediyorum: Ben bu 1963'teki Danıştay kararını o gün de bilmiyordum, bugün de bilmiyorum, Sayın Topaloğlu'nun beyanı ile öğrendim. Bu eğer kusur ise kabul ediyorum. Ancak, Hükümet üyeleri, parlâmenterler, hattâ hukukçular, Devlet Şûrası meseleleriyle meşgul olan hukukçular, Devlet Şûrasından sadır olmuş bütün kararları biliyorlar mı?.. Bilmeleri mümkün değil ve zaten gereği de yoktur. Bilmemeleri mesuliyeti mucibolmadığı gibi, tenkidi de mucibolamaz. Çünkü, Danıştaydan yüzlerce karar çıkıyor; 12 dairesi var, yüzlerce karar çıkıyor. Bir vekil, bir hukukçu bütün işini gücünü bıraksa, Devlet Şûrasından çıkan kararları takibe imkân bulamaz, gücü yetmez. Ama Sayın Topaloğlu bunu da söylüyor, «Vekil, 1963'teki bu kararı bilmeli idi» diyor. Ne ise bu, hâlâ da anlayamadım beyanlarından, belki de hukukçu olmadıkları için çok iyi izah edemediler veya ben takibedemedim, belki kusur bende. Ama bilmek mümkün değil. Bunu da bize kusur olarak getirdiler.

Muhterem üyeler, mâruzatımı toplamak istiyorum?

Komisyon raporunun kabulü veya ademî kabulü benim konum haricindedir. Bu, tamamen Türkiye Büyük Millet Meclisinin tasarrufunda olan bir meseledir. Yüce Heyetinize arz etmek istediğim husus şudur: Marmara Petrol Rafinerisine, Komite raporu istikametinde belge verilmesine mütedair kararı ve buna müteferri bulunan diğer işlemleri, Petrol Dairesinin yaptığı işlemler dâhil, Bakan olduğum zaman bana bağlı bulunan bu dairenin müteakip işlemleri dâhil hepsinin, Türkiye'nin millî menfaatlerine uygunluğunu takdir etmek suretiyle belgeyi vermiş bulunuyorum. Bundan mütevellit her nevi sorumluluğu tekabbüle huzurunuzda âmadeyim. Bu tasarruf, Petrol Kanununun 4 ncü ve 20 nci maddesine ve diğer maddelerine tamamen uygundur. Bu tasarruf, millî menfaatlere uygundur. Bu tasarruf, İkinci Beş Yıllık Plân ile ilgisi olmamasına rağmen, onun da ilkelerine uygundur. Bu sebeple, Sayın Topaloğlu'nun vermiş bulunduğu önerge üzerine yapmış bulunduğu izahlar, petrol hukukuna, memleketimizin gerçek menfaatlerine tamamen aykırıdır, doğru değildir. Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığındaki, zamanın Bakanının şartlarına uygun bir normal rutin muamelesini kendi siyasî düşüncesine, iktisadî felsefesine uygun görmediği için, bundan rahatsız olduğu için soruşturma konusu yapmış bulunmaktadır.

Bu sebeple Sayın Topaloğlu'nun izahlarının isabetsizliğini, yanlışlığını, tasarrufumuzun memleketimizin menfaatlerine, Petrol Kanununa ve İkinci Beş Yıllık Plâna ve hukuka bağlı Devlet anlayışına uygun olduğunu huzurunuzda beyan eder, takdirin Yüce Heyetinize aidolduğunu saygılarımla arz ederim.

Teşekkür ederim. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Bir hususu arz edeceğim. Müzakere ettiğimiz husus, Soruşturma Hazırlık Komisyonunun kararıdır. Yüksek Heyetiniz de müşahede etti ki, Soruşturma Hazırlık Komisyonunun kurulmasına esas olan önerge dile getirildi. Savunmada, Sayın Bakanın beyanatı da son raddeye kadar aynı şekilde devam etti. Pek tabiî olarak. Sonunda da lütfettiler esasa girdiler eski Enerji Bakanı ve dediler ki; Soruşturma Hazırlık Komisyonunun kararı yerindedir, uygundur ve saire..

Bu suretle müzakerelerimiz Soruşturma Hazırlık Komisyonunun kararlarına mâtuftur. İddialara değil. İddialar artık geride kalmıştır. Bundan böyle, bu şekildeki müzakereye imkân vermeyeceğim; Soruşturma Hazırlık Komisyonunun kararı şu sebeple mualleldir, bu sebeple yerinde değildir, kabul edilmesi lâzımdır, kabul edilmemesi lâzımdır, şeklinde olması gerekir. Yoksa biz, iddiaları tekrar müzakere etmiyoruz ve bunun üzerinde de karar verecek değiliz.

Arz ederim.

Komisyon adına Sayın Kıratlıoğlu.

Komisyonun ve sayın konuşacak üyelerin de buna riayeti gerekir.

Buyurunuz.

14 NOLU SORUŞTURMA HAZIRLIK KOMİSYONU ADINA ESAT KIRATLIOĞLU (Nevşehir Milletvekili) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Huzurunuzu uzun müddet işgal edecek değilim; ama yine de her halde 7 - 8 dakikanızı alacağım.

Mevzu, Soruşturma Hazırlık Komisyonumuzda uzun uzadıya tetkik edildi. Ayrıca, şahsen Türk petrolleri içerisinde hizmeti geçmiş bir arkadaşınız olarak da mevzuu yakinen bilmem gerekir. Bu bakımdan, Soruşturma Hazırlık Komisyonunun hazırlamış olduğu rapor, hakikaten gerçekleri dile getirir niteliktedir. Ben burada, Soruşturma Hazırlık Komisyonunun esas teşkil eden birkaç noktasına temas ettikten sonra, Sayın Topaloğlu burada Komisyonumuzu da alâkadar eden bâzı meseleleri dile getirerek tenkit ettiği için, o hususlara da cevap arz edeceğim.

Bir kere elimizde bu meselelerle ilgili bir kanun vardır. Bu kanun bâzı noktaları ortaya getirmiş. Ne demiş? Demiş ki, «...bir itiraz vâkı olursa, bunu Petrol Dairesi anlaşma yolu ile halleder.» Anlaşma yolu ile halledilmediği takdirde ne olur? Komiser tayin edilir, komiser bunu takdir eder. Ondan sonra, da, «Komiserin vermiş olduğu bu karar lehte ve aleyhte olsa, takdir hakkı Bakanındır.» demiş ve bu seremoni yürümüş. Petrol Dairesi münakaşayı halledememiş, Ankara'nın eski hâkimlerinden Doç. Dr. Vamık beye mesele intikal ettirilmiş ve Dr. Vamık bey de iddianın varidolmadığını bildirmiş, Bakan da bu durumu tasdik etmiş. Meselenin birinci şıkkı bu. Buraya kadar her hangi bir itirazı icabettirecek nokta var mı?.. Yok.

İkinci husus nedir? Sayın Topaloğlu'nun iddia ettiği gibi, «İkinci Beş Yıllık Plânın ilkelerine aykırıdır, üstelik de İkinci Beş Yıllık Plân döneminde bu mesele ortaya getirilmiştir.» Şeklinde iddia ettiği durumda sureti katiyede varit değildir.

Ben tamamen teknik olarak durumun içersine bu şekilde girdikten sonra arz edeceğim diğer hususlara geçeceğim; bunlar hiç itiraz kabul etmeyen ve üzerinde hiç durulmaması lâzım gelen noktalardır. Ne olmuş?.. Belge, bütün bunlara rağmen İkinci Beş Yıllık Plânın tatbike konulacağı tarihten iki ay evvel verilmiş. Hukukçularımız gayet iyi bilirler; kanunun kabul tarihi başkadır, yürürlük tarihi başkadır. Eğer, kanunların yürürlük tarihini kabul tarihi olarak almak yeni bir usul olarak kabul edilecekse, o zaman şimdiye kadar tatbik edilen ve mahkemelerde veya diğer dairelerde bu hususta alınmış olan gerekli kararların hükümlü olmaması icabeder. Zira, Resmî Gazetede de âlenen ilân edilir, bunu da bu işle alâkadar olan herkes bilir. Bu kanun şu tarihten itibaren yürürlüktedir, yahut da neşri tarihinden itibaren yürürlüktedir, denir. Öyle ise, yürürlük tarihinden evvel de ortaya konulmuş olan bu belgenin bu kanunun İkinci Beş Yıllık Dönem itibariyle de itiraza ait bir kısmı yoktur. Kaldı ki, bütün bunları bir tarafa bırakalım; İkinci Beş Yıllık Plân yine karma ekonomi düzenini öngören bir tedbirdir. Öyle ise, karma ekonomi düzenini kabul etmiş olma durumu ortada iken, böyle bir durum ile alâkalı mevzuda da, İkinci Beş Yıllık Plân döneminde dahi kabul edilmiş olsa idi, bu bakımdan bir itiraz olmaması lâzım gelirdi. Kaldı ki, İkinci Beş Yıllık Plân döneminden iki ay evvel kabul edilmiştir.

Değerli arkadaşlarım, itiraz esas bu noktalara ait bulunuyor ve bu hususlar da gayet açık ve sarih. Biraz kanun tekniği, biraz cividanı ve biraz da anlayışı olan herkesin bu meselede bu durumu kabul edeceğini tahmin ederim. Sayın Topaloğlu'nun da vicdanen aynı fikirde olacağını zannediyorum.

Değerli arkadaşlarım, burada gerek Komisyonumuzla ilgili ve gerekse Komisyonumuzun

vermiş olduğu bu raporun içersindeki duruma da temas eden Sayın Topaloğlu : «Rafineri lüzumsuz talebedilmiştir. Hampetrol ithaline dönük bir rafineri kurulması öngörülmüştür. Petrolün bu belgenin verildiği tarihte rafinerilerimizin mevcudiyeti ve plânlanmış durumu, ileride ki uzun yılları da kapsamakta idi.» demektedir. Bu hususta ve ayrıca çoğunluk meselesinde, Komisyonumuz içersinde bulunan bir üye olarak mütalâa beyan etmek mecburiyetindeyim.

Değerli arkadaşlarım, bugün bilinen bir gerçektir ki, petrol ile alâkalı bulunan ve petrol mevzuunu yakından takibeden insanlar bilir ki, bugün rafineri tamamen bir endüstridir ve dış memleketlerde de ithale müteallik bir endüstridir. Şu anda kesin rakamları veremeyeceğim; ama bu husus her zaman için tevsik edilebilir. Almanya olsun, Fransa olsun, İngiltere olsun, İtalya olsun, İspanya olsun; bunların istihlâk etme durumunda bulundukları petrolleri, ithal suretiyle gelmektedir. Ayrıca bununla da kalmamaktadır, tabiî kendi rafinerilerinde işlenen bu petrollerin çoğu ithal edilmek suretiyle gelmektedir. Ayrıca, ithal etmek suretiyle kendi rafinerilerinde istihlâklerinin üzerinde de imalâta geçmek suretiyle ihraç etmektedirler. Yani, sormak isterim Sayın Topaloğlu'ndan; bunu Alman, İngiliz, Fransız İtalyan düşünüyor da acaba Türk'ün kafası bunu düşünemeyecek kadar geri midir, bir?..

İkincisi, kaldı ki, biz her zaman için iyi bir teknik yolunu tercih etmişizdir. Sayın Topaloğlu'nun gayet iyi bilmesi lâzım gelir, biz petrolün aşağı yukarı büyük istihsal bölgelerine onlardan daha yakın olmamız hasebiyle, yoldan da kazanmak suretiyle onların rafinerilerine gitme parasının büyük bir kısmı da yoldan kesilmek durumu itibarıyle, bizim daha ucuza ithal etmek durumumuz mevzubahistir. Çünkü, burnumuzun dibinde 200 milyon ton petrol istihsali bulunan bir İran, 170 milyon ton petrol istihsali bulunan bir Irak, bir o kadar istihsali bulunan Suudî Arabistan ve onun müştemilâtı Kuveyt, şunlar, bunlar... Hepsi bize yakın durumdadır. Onlara yakın olan yalnız bir yer vardır; o da Libya petrolleridir. Libya petrolleri de, aşağı yukarı yıllık 170 - 200 milyon ton istihsal durumundadır; ama Orta - Doğu petrolleri itibarıyle onlarla karşılaştırdığımız takdirde, aradaki fark pek büyük ve muazzamdır ve Avrupa memleketlerinin istihlâk durumları da, oradaki istihsalin çok üzerindedir; dolayısıyle rafineri mevzuunda gayet titiz davranmak mecburiyetindeyiz.

Kaldı ki, Sayın Sezin burada gayet iyi izah ettiler; bundan bir evvelki Bakan Nezih Devres petrol ihraç etmek suretiyle bunu bir övüntü mevzuu yapmıştır. Petrol ihraç etmek işte bu şekilde olmuştur. Yani, ithal edilen petrol işlenmek suretiyle ihraç edilmiştir. Onu övünç payı olarak kabul ediyorsunuz da, bu şekilde hareket edildiği takdirde, eğer bunu kendi fikriyatımıza uygun olmayan bir iktidarın insanları yapmış ise, bu, sureti katiyede kötüdür diye söylemek durumunda bulunuyorsunuz. Bunun vicdan muhasebesi itibarıyle size de pek bir fayda temin etmeyeceğine kaniim Sayın Topaloğlu.

Değerli arkadaşlarım, Danıştay kararından Sayın Topaloğlu bahsettiler. Gerçi, Sayın Sezgin burada bu meseleyi dile getirdiler. Ama, her halde şunu söylemeyi ihmal ettiler: 1963 yılındaki o Danıştay kararından zatıâliniz malûmattar idiniz de, devri Bakanlığınızda bu meseleyi itiraz mevzuu yapmak suretiyle dile getirdiniz de, alâkalı makamlar neden hâlâ bunun iptali yoluna gitmemiştir? Siz ayrılalı aşağı yukarı bir seneye yakın zaman olmuştur ve her halde ilk geldiğiniz günlerde de bunu mesele yaptığınıza göre, çünkü bununla her nedense özel surette alâkalanıyordunuz; aradan 1,5 seneye yakın bir müddet geçmiş olmasına rağmen, 24 saatte karar veren Danıştay, hâlâ bu mesele üzerinde bir karar alamamıştır.

Çok değerli arkadaşlarım, çoğunluk meselesine temas edildi. Burada bu mesele, hakikaten her mevzu itibarıyle dile getirilmektedir. Bu, Parlâmentoyu yaralayıcı, Parlâmento mükellefiyetini, mecburiyetini yaralayıcı bir durum arz etmektedir.

Değerli arkadaşlarım, evet biz komisyonda Adalet Partisinin milletvekilleri ve senatörleri olarak çoğunluğu teşkil etmekte idik.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Ben böyle bir şey söylemedim.

ESAT KIRATLIOĞLU (Devamla) — Siz «Adalet Partisinin çoğunluk teşkil ettiği bir komisyonda alınan bu karar» deyince, zımnen...

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Ben yazılı olarak okudum, öyle bir şey demedim.

ESAT KIRATLIOĞLU (Devamla) — Beyefendi, bu sözünüz alınmıştır, zapta geçmiştir. Zatıâliniz yarın bu meseleyi - konuştuğunuz takdirde - tetkik edin, eğer bu meseleyi söylememişseniz, ben sizden özür dileyeceğim. Ama şurada hazır bulunan bütün değerli arkadaşlarım bu mevzua şahittir.

BAŞKAN — «Adalet Partisi çoğunluğu» geçmiştir, beyanları arasında. Devam buyurun efendim, devam buyurun.

ESAT KIRATLIOĞLU (Devamla) — Sayın Başkan, şunu ifade etmek isterim ki, Türk mahkemelerinde sayı itibarıyle çeşitli hâkimlerden kurulmuş mahkemelerin kararı, meselâ bir ağır ceza mahkemesinin kararı neye göre verilmektedir? Hukuken neye göre verilmektedir? Yani orada eğer beş üye varsa, üçü bir tarafta, ikisi bir tarafta kaldığı takdirde üç üyenin bulunduğu taraf karar itibarıyle kesinlik kazanır. Yani mahkemelerden de çoğunluğu mu kaldıralım? Yani çoğunluğun hükmü eğer mahkemelerde de yoksa, nerede olacaktır, bir. O zaman mahkemelerin hüviyetinden şüphe etmemiz mi icabeder?

İkincisi değerli arkadaşlarım, evet burada demokrasi itibarıyle üzerinde hassasiyetle durulması lâzım gelen bir nokta vardır. Parlâmentomuz seçilme esasına göre kurulmuş ve demokratik nizamı dile getirmesi icabeden bir Parlâmentodur. Büyük Atatürk İstiklâl Harbini dahi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin reyleriyle idare etmek şerefini göstermiştir. Ki, Atatürk o zamanda hiçbir zaman böyle bir hareketi göstermek durumunda da değildi. İçerisindeki bulunan şahsî güç ve kudret itibarıyle. Atatürk, Millî Mücadeleyi Türk Parlâmentosunun reyleriyle idare etmiştir. Türk Parlâmentosunun reyine icabet etmeyen, onu «oy çoğunluğu» diye küçük görmeye çalışan, Atatürk sevgilisi görünen kimselerin katiyen Atatürk dostu olmadığı ve bu Türk Milletinin dostu olmadığını ifade etmek isterim. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri.)

MEMDUH EKŞİ (Ordu Milletvekili) — Konuya gelin Sayın Kıratlıoğlu, konuya gelin.

ESAT KIRATLIOĞLU (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, kaldı ki, Sayın Topaloğlu da tıpkı benim gibi, milletin reyi ile, yani bölgesinde seçilememiş diğer kimselerden daha fazla rey aldığı için seçilmiş gelmiş durumdadır. Öyle ise, o zaman buna icabet ediyorsunuz ve o verilmiş rey ile bu çatının altında Türk Parlâmentosunun şerefli bir üyesi olarak burada oturmayı münasip görüyorsunuz da, eğer oy meselesi Adalet Partisinin, ki o Adalet Partisi Türk Milletinin ekseriyetiyle gelmiştir. Bundan hiç kimsenin de şüphesi olmaması lâzım gelir. Adalet Partisi eğer ekseriyette ise, o zaman kurulan Meclis ve kurulan komisyonlar, oy çoğunluğu neymiş efendim, demokrasinin içerisinde baskı unsuruymuş... Değerli arkadaşlarım, onu kabul eden, reyle buraya gelmeyi şeref olarak telâkki eden bir insanın, reyle kurulmuş komisyonları ve milletin verdiği reylere esas teşkil etmek suretiyle kurulmuş komisyonları küçük görmeye çalışması, buraya gelen şeref mefhumu ile sureti katiyede telif edilecek bir husus olmamak gerekir. Sayın Topaloğlu'nun bu vicdan muhasebesini, aynen benim gibi yapma durumunda olduğunu da zannederim.

Değerli arkadaşlarım, bu mesele, üzerinde hassasiyetle durulması lâzım gelen bir meseledir. Her ne suretle olursa olsun, Parlâmentonun ekseriyetini küçük göstermeye çalışan kimseler, karşımıza Parlâmentonun oy çoğunluğunu alay mevzuu yapmak suretiyle birtakım tedbirlerin içerisine girme durumunu kendilerine âdeta usul ittihaz etmektedirler.

Değerli arkadaşlarım, ya Parlâmentoya inanacağız, Türk Milletine inanacağız veyahut da burada reyle gelme durumunu kabul durumunda bulunmayacağız ve bu çatının altında bulunmayacağız.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Hazırlık raporu ile bir alâkası var mı?

TURHAN ÖZGÜNER (İçel Milletvekili) — Hazırlık Komisyonu raporunu mu görüşüyoruz, Sayın Başkan?

ESAT KIRATLIOĞLU (Devamla) — Evet, Hazırlık Komisyonu raporunda oy çoğunluğu mevzuubahsedildi. Oy çoğunluğuna bu şekilde temas etmek mecburiyetinde olduğumu, lütfen takdir buyuracağınızı tahmin ederim, Sayın arkadaşım.

Kıymetli arkadaşlarım, her meselede bu, karşımıza istismar mevzuu olarak birer kalkan şeklinde çıkartılmaktadır.

Gerek bu Parlâmentonun çatısı altında bulunan, gerekse bu Parlâmentonun çatısı dışında bulunan herkes şunu katî surette bilmek durumundadır ki, oy çoğunluğu Atatürk'ün vazgeçilmez prensibidir. Oy çoğunluğunu ilga etmek düşüncesiyle hareket etmek ve ona leke getirmek durumu ile kafasında birtakım fikir besleyen kimseler, (kim olursa olsun) Türk Milletinin vicdanında mahkûm olan ve Atatürk'ün ruhunu da muazzep eden kimselerdir; bunu herkesin bu şekilde bilmesi icabeder.

Kıymetli arkadaşlarım, oy çoğunluğunu müdafaa edeceğiz. Oy çoğunluğunu sonuna kadar müdafaa edeceğiz. Oy çoğunluğunun Türk Parlâmentosu ve Türk demokrasisi için vazgeçilmez bir unsur olduğunu sonuna kadar müdafaa edeceğiz. Bu hususta sureti katiyede taviz vermeyeceğiz ve bu hususun sureti katiyede iptalini hiç kimsenin elinde bırakmayacağız. Çünkü Türk Milletine inanıyoruz ve o Türk Milletine inanan Atatürk'ün yolunda olduğumuzu kabul ediyoruz.

Kıymetli arkadaşlarım, işte burada Soruşturma Hazırlık Komisyonu olarak ortaya getirdiğimiz mevzuda, bu meselelerin ışığı altında gereği yapılmak suretiyle huzurunuza getirilmiştir ve herhangi bir kusurun olmaması lâzımgeldiği icabetmektedir. Ve şunu da bilmekteyiz ki, maalesef zaman ve zaman birtakım şerefli insanlar kamu efkârında küçük düşürülmek için eften, püften meseleler mevzuu yapılmak suretiyle bu şekilde komisyonların kurulmasına her zaman tevessül edilmiştir ve bundan sonra da edilecektir, muhakkak. O bakımdan bu sistemlerin biz yabancısı değiliz ve fakat biliyoruz ki, gerek Refet Sezgin arkadaşımız ve gerekse mesuliyet deruhte etmiş sayın bakanlarımız, Adalet Partisinin komisyondaki bir üyesi olarak, - oy çoğunluğu itibariyle yine dokunuyorum, buna - yine Adalet Partisinin içerisindeki vazife vermiş değerli arkadaşlarımızın hiç birisi herhangi bir makamın önünde hesabını verememe durumunda değildir.

O bakımdan komisyonun bu raporuna itibar buyurmanızı ve şereflerle oynamanın mümkün olmaması lâzımgeldiğini takdir buyurmanızı ve herkesin hesabını her yerde vermek durumunda da bulunduğunu kabul etmenizi istirham eder, Komisyonun raporuna itibar buyurmanızı rica eder, saygılarımı sunarım. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Kemal Ataman? Yok.

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (C. Senatosu İstanbul Üyesi) — Sayın Başkan, komisyon söz istemişti...

BAŞKAN — Müsaade buyurur musunuz efendim, İçtüzüğümüzde mutlaka komisyon konuşturulur diyor, komisyon konuştu, eğer adedi rakam müsaade ederse size de söz veririz.

Sayın Abdullah Naci Budak?

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Sözümü Sayın Topaloğlu'na verdim.

BAŞKAN — Peki efendim, söz hakkınızı Topaloğlu'na verdiniz.

Buyurun Sayın Topaloğlu.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Evvelâ sözlerime, biraz evvel Sayın Kıratlıoğlu'nun heyecanlı nutkunu dinledim ona cevap vereceğim, ondan sonra Sezgin'in dokunduğu bu çoğunluk mevzuuna cevap vermekle başlayacağım.

Yazılı okuduğum metinde «çoğunluk» kelimesi geçtiğini görmedim, okumadım, çoğunluktan bahsetmedim, yalnız komisyonun, Sayın Sezgin'in yazısını hemen hemen aynen iktibas ederek rapor hazırladığını söyledim. Bunun arasında fark var. Tabiî bir komisyon kararını çoğunlukla verecektir. Ben verdiği kararın tetkikinin eksik olduğunu açıkladım. Binaenaleyh, bu heyecanlı nutuklara burada yer yok kanısındayım. Bu, eski bir politik gaye ile söylenmiş bir konuşmadır, ben onu öyle kabul ettim, yoksa bugün Komisyonumuzun, yani raporun ilmî bir tarafı olduğunu kabul etmeye imkân yoktur. Çünkü, aynen okuyorum: Soruşturma Hazırlık Komisyonu 23 . 3 . 1970 tarihli soruşturma önergemizle ileri sürdüğümüz iddialara karşı mütalâasını sormakla yetindiği Sayın eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin'in yazılı görüşünü olduğu gibi raporuna esas almış, soruşturma hazırlığını yeterli araştırma ve inceleme yapmadan raporunu düzenlemiştir.» Söylediğimiz bu. Çoğunluk meselesi sayın sözcüler tarafından ortaya kondu, onun üzerine büyük bir bina yapıldı: Demokrasi... Görüşler açıklandı... Bu fırsatta şunu açıklaya-

yım ki, demokrasilerde meseleler çoğunluk oyu ile kabul edilir; fakat azınlığın haklarına daima riayetkâr olunur. Bunu da böyle bilmek gerekir.

Sayın arkadaşlarım, bir defa bu konuyu buraya getirirken şunu açıklamak isterim ki, burada savunulan nokta, bir partinin veya bir şahsın veya zümrenin görüşü olarak gelmedi. Bu, mevcut kanuna, yasaya ve plâna uygun olup olmadığı hususunda verilen bir kararın yasalara ne kadar uygun olduğunu belirtmek ve yapılmış bir hatayı ortaya koymak için getirildi. Biz, bunu savunurken Cumhuriyet Halk Partisinin petrolde Devletçi görüşünü savunarak getirmedik. Mevcut Marmara Rafineri Şirketinin rafineri kurması hakkında verilmiş olan bir belgenin, demin de uzun uzun yazılı olarak açıkladığım gibi, Petrol Kanununa aykırı, plâna aykırı verilmiş bir belge olduğunu burada huzurunuzda ispata çalıştım ve zannederim Sayın Kıratlıoğlu'nun dediği gibi, elini vicdanına koyon kimselerin de kabul ettiğini zannediyorum. Ama, bunu savunmak için konuyu rafineri belgesinin verilmesi dışına taşırarak, beni şahsî hedef alarak, yapmış olduğum birtakım tasarrufları burada yererek bir savunma yapmak imkânı yoktur. Ben, 1971 yılının 6 ayında Birinci Erim Hükümetinde Enerji Bakanlığı yaptım. O devrin bütün yapılmış tasarruflarını değerli arkadaşlarım buraya getirerek aynı şekilde savunmak imkânını haizdirler ve memnuniyetle cevap vermek benim tabiî bir görevimdir. Bütün bu cevaplara büyük bir kahramanlık taslayarak değil, nâçiz bir arkadaşınız olarak da cevap vermek imkânlarını ararım gayet tabiî. Burada Millet Meclisinin huzurunda bu cevaplar tabiîdir ki verilmelidir, verilir.

İthal hampetrolünü ben de almışım da, Mısır hampetrolünü getirmişim... Tabiî getiririz. Tabiî ithal hampetrolü yapılmaktadır. Ancak bu petrolün en iyi şartlarla getirilmesi bahis konusudur. Bu hususta yanlış bir karar varsa veya pahalı ithal edildiği hakkında iddia varsa onu görüşürüz; ama Mısır'dan gelmiş veya başka bir yerden gelmiş... Konu, memleketimize yararlı olan fiyat tespit etmektir. Aslında rafinerilerin kamu sektörü tarafından kurulması konusu, memleketimizde ucuz hampetrol ithal etmek için daha 1964 yılında plânlamadan verilen bir rapor üzerine ortaya çıkmıştır. Rafineriler, yabancı kredilerle kurulurken, hampetrol ithalâtına dayanaraktan kurulurken memleketimizde icraî faaliyet eden dört yabancı şirketin çok kere dikte ettiği fiyatlara bağlı olarak kurulmaktadır. Bunların mahzurları görüldüğü için, 1964 plân raporunda hattâ İPRAŞ'ın biran evvel satınalınması öngörüldü. Türkiye petrollerinin kendi başına bir rafineri kurması ve ithal hampetrolünü ucuza alması gayesi güdüldü. Sonra, 1967 yılında İkinci Beş Yıllık Plânda da kamu sektörü tarafından kurulması kabul edildi.

Değerli arkadaşlarım, İkinci Beş Yıllık Plânın 431 - 41 nci sayfasında:

«Petrol ürünü sanayii, ilkeler ve gelişmeler.

Madde 4. — Yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesi sağlanacaktır» hükmü vardır. Bu hüküm açıktır. Bunu başka türlü aramak, özel teşebbüse verilecektir diye izaha çalışmak beyhudedir. Yazılan Türkçe ve mânası anlaşılıyor, bunun için büyük bir hukukçu olmaya da lüzum yoktur. Ancak, bu belgenin bu dönemde verilmesi, Sayın Kıratlıoğlu demin bir hataya düştü, bu kalkınma plânı yürürlüğe girdikten sonra demin izah ettiğim gibi belge verilmiştir. Belge verilme tarihi 7 . 2 . 1968'dir. 1.1.1968'de bu yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bir belgenin ve petrol ameliyesine ait verilen belgelerin yürürlüğe girmesi meselesi, kanunî bir keyfiyet kazanması meselesi doğrudan doğruya o kanunun 36 nci maddesinin (e) fıkrasına ve 37 nci maddelerine tabidir. Binaenaleyh, belge verildiği tarihte bu plân yürürlüğe girmişti ve artık bundan sonra özel teşebbüse belge verilmesi caiz değildir. Bu görüş, bir ekonomik görüşün veya bir partinin görüşünün temsili meselesi değil, şu plânın söylediğinin tatbik edilip edilmemesi meselesidir. Bu, plâna aykırı bir davranış olarak kalacaktır. Bunu başka türlü izah edemezsiniz.

İkinci konu; Petrol Kanununa aykırı olarak verilmiştir, onu izah ettim uzun uzun. Demin Sayın Kıratlıoğlu da açıkladı, bir konuda şirketler arasında bâzı ihtilâflar ortaya çıkabilir. Bu ihtilâfları Petrol Dairesi halledemezse o zaman bizim kanunlarımızda usul olmayan;

fakat Petrol Kanununda kabul edilen bir komiserlik müessesesi vardır. Bu komiserlik müessesesi bir nev'i bilirkişidir, bir rapor verir. Bu rapora bakanın ittiba etmesi şart değildir. Edebilir, etmeyebilir; fakat bunu etmekle belge verilir diye bir hüküm yoktur. Belgenin verilmesi için (demin uzun uzun açıkladım) Petrol Kanununun 74 ncü maddesine göre birtakım tahkikat yapılacaktır, müracaat eden şirketin bu işi yapıp yapamayacağı tespit edilecektir. Bu şirket, 3 milyonluk bir şirketse ve 1 milyar 200 milyonluk bir tesisi kurmaya teşebbüs ediyorsa, bunu yapamazsın denilecektir. Bunlar, kanunun maddeleri, bunları ben icadetmedim. Bu bir ekonomik görüş değil, 1954 yılında kabul edilen şu kanun hükümleridir.

Komiser raporunu kabul ettiğimiz zaman belgeye müracaat hakkı ortaya çıkar. Ondan sonra, 4 ncü maddenin birinci fıkrasına göre, Bakan, memleket yararına olma kararını verecektir, ama ondan evvel yapılması lâzımgelen birtakım tahkikat vardır. Bu işin karinesi aranır. Bu adam, bunu verdiğimiz şirket acaba bu işi yapabilir mi, yapmaz mı?.. Buna bakılır. Eğer bu şirket bu işi yapamayacaksa, millî yararlara uymadığı için reddedilecektir. İşte, Sayın Sezgin bunları ihmal ettiği için kendisi hakkında bu soruşturmayı getirdim. Yoksa, aramızdaki görüş farkı ile; siz neden devletleştirmiyorsunuz, yahut ben devletleştirmeyi istiyorum, siz istemiyorsunuz şeklinde bir soruşturma konusu değil bu. Gayet tabîdir ki, çoğunlukta olan partinin görüşüne göre bir politika yürütülecektir. Buna kimsenin itirazı yok. Biz kendi görüşümüzü açıklıyoruz, inandığımız hususları savunuyoruz; ama açık açık burada kanuna aykırılık mevcuttur.

Burada Sayın Sezgin benimle ilgili birtakım şeylere girdi. Ben şahsiyet yapmış değilim. Ben, şu kanunla ilgili Sayın Refet Sezgin'in bâzı tasarruflarını doğru bulmadığımı açıkladım. Benim hakkımda geçen sene Plân Komisyonunda da aynı şeyleri ileri sürdü. Benim bir şöförü sorup, işinden çıkardığımı söyledi. Tamamen gerçek dışıdır. Şoföre ne zaman geldiğini sordum, anlattı. O, hiç çıkarılmadı, halen görevindedir.

REFET SEZGİN (Çanakkale Milletvekili) — Çıkardığımızı söylemedim.

İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Orada da söylediniz, burada da tekrar ettiniz.

REFET SEZGİN (Çanakkale Milletvekili) — Hayır söylemedim.

İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Hiç bir odacıdan kimseyi sormadım. Varit değildir. Şoföre sordum. Çünkü şoförün, en nihayet her gün seyahat ettiğim, her gün gezdiğim bir şahsın kim olduğunu, ne olduğunu bilmem en tabiî hakkımdır. Bu konuda kendisine en ufak bir şey gelmiş değildir. O zamanda gelmemiştir, bugün de yerindedir adam. Buna Komisyonda cevap verme lüzumunu bile görmedim. Anlaşılan Sayın Sezgin bunu eline geçirmiş, bir koz zannediyor, onun üzerine gidiyor.

İktidarlar geldiği zaman personel değişebilir, değiştirilebilir, ama bunun haklı olması lâzımdır. Bu hak için de Danıştay karar verir. Ben geldikten sonra, kendi politikama uygun insanlar ararken bâzı şahısların değiştirilmesine lüzum gördüm. O şahıslar da Danıştay'a gitmişlerdir, iptal kararı alamamışlardır.

REFET SEZGİN (Çanakkale Milletvekili) — Karar çoğunlukla alındı.

İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Ekseriyetle reddetmiş olabilirler. Ben zaten çoğunluğu söylemediğimi ifade ettim Sayın Sezgin. Siz kendiniz bina ettiniz onu. Ona dayanarak beni itham ettiniz. Bunlar bu Parlâmentoda, bu kürsüde yapılan basit oyunlardır. Bunlar doğru değildir.

Şimdi gelelim diğer konulara: Danıştay ROMOİL hakkında, (ki, ben onu sonradan öğrendim) bir kararı sonradan iptal etmiş olup, olmaması önemli değil; alınan kararın kanunlara ve usullere uygun olup olmaması önemlidir. Usule uygun olmadığı için iptal edilmiş bir karardır. O da, Bakanın, tasarrufunda usule uygun olarak hareket etmediğini gösterir. Bunu neden gösterdi Sayın Sezgin? Onu da anlamadım. Çünkü kendi tasarrufunun bozulan bir hükmüdür. En nihayet Yüksek Mahkemenin vermiş olduğu bir karardır.

Değerli arkadaşlarım, tabiî bu gibi işlere girenleri seven, sevmeyen çoktur. Görüşümü paylaşmayan da çoktur. Benim hakkımda birçok meseleler ortaya atılmak istenmiştir. Aranıp bulunan ve söylenen bir hisse meselesi vardır. Bu her fırsatta söylenir. Bana bu hususu

Meclis kürsüsünden açıklama fırsatı verdiği için kendisine bilhassa teşekkür ederim. Kendisine Komisyonda da açıklamıştım, anlaşılan tatmin olmamış.

1961 yılında 23 sayılı Kanunla idare meclisleri lâğvedildi. Millî Birlik Kanunudur. İdare meclislerinin lâğvedilmesinden sonra İPRAŞ'ın durumu çok tehlikeli bir vaziyet arz etti.

İPRAŞ anlaşmasının önemli iki esası vardır. Birisi, idare meclisinin Türkler elinde olması. İkincisi, Genel Müdürün Amerikalı olması. İdare meclisleri lâğvedilince geçici müdürler kurulu kurulması icabetti. O zamanki genel müdür, o kanuna göre, doğrudan doğruya o yönetim kurulunun başkanı olmaktaydı. Böylelikle doğrudan doğruya genel müdür ve idare meclisi başkanı olan yönetim kurulu başkanı Amerikalı olmaktaydı. Bu husus İPRAŞ'ın menfaatlerine aykırı görüldü. Bakanlığa yazıldı. Durum anlatıldı ve hissenin bütün hakları bizde kalmak üzere, hisse senedi % 49'un altına düşürüldü ve ondan sonra idare meclisleri tekrar kuruldu. Böylece biz orada İPRAŞ'ın faaliyetini kontrol etmek hakkını yeniden kazandık. Ta 440 sayılı Kanun ortaya çıkıp da idare meclisleri hakkını bizim kanuna göre, yani Türkiye Petrolleri Kanununa göre kurulmuş idare meclisleri hakkını mahfuz tutuncaya kadar. 34 ncü maddesinde bu hak mahfuz tutulmuştur.

Bu sonradan tekrar düzeltildi. Bu, tamamen bakanlığa sorularak ve bir icabolarak yapıldı. Bir hileî şeriye idi, açıkca söylemek lâzım. Bunu biz oradaki kendi kontrolümüzün devamı için lüzumlu gördük. O zamanki Bakan ve Hükümet de kabul etti, ama sonra düzeltilmek üzere. Buradan hiç bir kimseye beş kuruşluk menfaat sağlanmadı. Bütün haklar Türkiye Petrollerine kalmak üzere anlaşma yapıldı.

Değerli arkadaşlarım, bütün mesele budur. Bu zaman zaman fısıltılarda yazdırıldı, zaman zaman ortaya atıldı, zaman zaman kürsülere getirildi. Bunlar, bence ortaya atılabilir, ben de cevap veririm gayet tabiî, ama bununla bir sonuç alınacağını tahmin etmiyorum. Hâdise budur.

Değerli arkadaşlarım, rafineri kurup ihracatı artırma konusuna kısaca değinmek isterim. Sayın Kıratlıoğlu'da bu mevzuda durdu. 1928 yılından beri dünyada cari olan bir usul vardır: Rafineriler, rafineri ürünlerinin tüketildiği ülkelerde kurulmaktadır. Eskiden Basra Körfezinde kurulur, ürünler nakledilirdi. 1928 senesinden sonra bu ürünlerin üretilmesi kendi memleketleri içerisinde yapılmaya başlandı. Bugün Almanya'nın petrol tüketimi 180 milyon tona yaklaşmıştır. Bizim buradan birkaç yüzbin ton ihracatımız, zaman zaman rafineri ihtiyaçlarının büyüyüp küçülmesinden ortaya çıkar. Bunları esas alarak, gayrımuntazam, değişen unsurları esas olarak rafineri kurup ihracata dönük rafineri yapılamaz. Çünkü, bizden Almanya'ya kadar ilâve edilen nakliye masrafı onun maliyetini yükseltecektir. Hampetrol nakliyatı ucuz olduğu için bu esas kabul edilmiştir.

Kaldı ki ihracat, zorunluk olduğu zamanda yapılır. Eğer hampetrole verilen parayı da hesaplayacak olursak, bu işin de fazla kârlı olmadığı meydana çıkar. Rafineri kurup, kredi alıp, hampetrol satanlara para kazandırma yerine, o krediyi memleketin başka taraflarına, hammaddesi bizde olan sanayie yatırırsak çok daha fazla kâr ederiz. Onun için, rafineri ihracatına dönük rafineri, temelinden sakattır.

Sayın arkadaşlarım, meselenin Güvenlik Kuruluna intikali doğrudan doğruya Güvenlik Kurulu Genel Sekreterinin talebi üzerine olmuştur. Biz meseleyi tetkik ettik enine boyuna, tahkik ettirdik. Gördüğünüz, size anlattığım bütün sonuçlar bir rapora bağlanmıştır. Ayrıca İktisadî Kurula da girdi konu. Çünkü o zaman SHELL'in müşterek bir müracaatı vardı. Tetkik edildi, uygun olmadığı görüldü. Danıştaya soruldu, uygun olmadığı meydana çıktı. Genel Güvenlik Kurulu da buna ayrıca karar verdi. Bunun savunulacak tarafını bilmiyorum. Bizim tarafımızdan Güvenlik Kuruluna götürülüşü diye bir husus yoktur. Güvenlik Kurulu bu meseleyi oraya kadar getirmiş oldu. Çünkü Bakanlıklararası toplantılarda, Petrol Dairesi hariç, hattâ Enerji Bakanlığının sözcüleri bu tasarının aleyhinde bulunmuşlar ve reddedilmesini istemişlerdir. Bir Petrol Dairesi savunmuştur bu konuyu, verilmeden evvel. Güvenlik Kurulu da bu komite-

nin ayrıca bir üyesiydi, mesele bilgisi dahilinde cereyan ediyordu.

Bir de benim ve bâzı çevrelerin görüşünden bahsedildi. Değerli arkadaşlarım, bâzı görüşler bâzı çevreler ve insan grupları tarafından benimsenebilir. Bunları bâzı kimseler çok aşırı, başka mânalarda kullanabilir. Bunların hepsini bir kazanın içine atmakta büyük hata vardır. Her grup için bunu söyleyebilirim. Benim karşımda olan insanlar için de bu söylenebilir. Bizim görüşümüzün aksini savunanlar için de birtakım, memleket aleyhine, komprador kelimeleri kullanılabilir. Ben bunların hiç birini kullanmış değilim şimdiye kadar. Böyle bir şey vâkı değil. Benim görüşüme muvazi birtakım aşırı görüşler de olabilir, ama bunları birbirine karıştırmak doğru değildir. Çünkü karşınızda burada bir partinin bir görüşü mevcuttur. Ben de o partinin bir üyesiyim, onu savunmakla meşgulüm.

Daima bir yol arayıp, bunlara bir nevi başka bir istikamet vermek için çaba sarf etmenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısını doğru bir istikâmete götüreceği kanısını taşımamaktayım. Açıkca söyleyeyim, burada konuşan iki sayın üyeyi de dinledim, şu rapor üzerinde benim söylediklerimi cerheden, aksi iddiayı ispat eden bir iddaya rastlamadım. Bunu üzülerek beyan ederim. İsterdim ki, beni ikna etsinler, ben de soruşturmadan vazgeçeyim, ama olmadı. Yalnız birtakım yuvarlak ve heyecanlı sözlerle veya şahıslara hitabederek bu konuyu kendi görüşleri açısından savundular.

Ben huzurunuzu daha fazla işgal etmek istemiyorum. Benim buraya getirdiğim konu gayet açıktır. Yazılı olarak okudum. Ben, kahraman olmak iddiasında da değilim, Allah'a şükür ayağım daima yerdedir. Bunu kasıtlı söyleyenler, belki beğenerek söyleyenler olabilir. Esasen bunları dinlemek de bana zevk vermez, ama bir konu içerisine girmişimdir ve gücüm yettiği kadar da bunu, bu konuları savunacağım, çünkü inandığım şeylerdir. Ama ben hukukçu olduğum iddiasında bir insan da değilim. Her şeyi en iyi bilen bir iddia sahibi de olmadım. Tabiî bu meselenin hukukî yanlarını kendi tecrübemden, görev icabı, bulunduğum mevki icabı Petrol Kanununun tatbikatından dolayı bildiğimin yanında, bilenlere de bir hayli danışmışımdır. Buraya getirdiğim bir konuyu bir polemik meselesi yapıp, yalnız şahısları, Sayın Kıratlıoğlu'nun dediği gibi şerefli insanları kastederek değil, ama şu konuyu ben 1968 yılından beri takibederim. O zaman broşür neşrettim, memleketimizde fazla kapasite yapılmak temayülünün memlekete zararlı olduğunu açıkladım. O zamandan beri bu konuyu takibeder ve yakından bilirim. Bu konuyu onun için buraya kadar getirdim ve memlekete bir hizmet olur diye düşündüm. Bir doktriner, bir muayyen görüş olarak değil, bunu Adalet Partisinin çoğunluğunun kabul ettiği plâna aykırı olduğu için getirdim. Meselenin burada bir parti görüşü savunması olmadığını tekrar arz ederim.

ORHAN DENGİZ (Uşak Milletvekili) — Plânı Meclis kabul etti.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Ama çoğunluk sizde idi. Çoğunluktan kastım şudur, yani şu oy verenlerin içerisinde büyük miktarda Adalet Partililer var mı idi? Ötekiler reddetmişlerdi veya kabul etmişlerdi. Olabilir, ama bir Mecliste çoğunlukla kabul edilmesi kötü bir şey değilki, niçin bunda ısrar ediyorsunuz?

ORHAN DENGİZ (Uşak Milletvekili) — Hayır, Meclis verdi diyorum.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Tabiî Meclisin kabul ettiği...

BAŞKAN — Meclisin kabul ettiğini ifade ediyorlar. Efendim bir karar buradan çıktıktan sonra Meclise malolur.

ORHAN DENGİZ (Uşak Milletvekili) — Adalet Partisi Meclisin üzerinde değildir. Meclis tarafından karar verilmiştir.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Değil tabiî, onu hiç bir zaman ifade etmedim. Ancak, Mecliste çoğunluk partisi olarak burada sizlerin oyları da var. Yani bunu da kötü bir niyetle söylemedim. «Meclisin kabul ettiği» dedim, ama çoğunluk sizdedir. Onu inkâr edemezsiniz ki.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel Milletvekili) — Tasarı kimindir?

M. İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Tasarı da, o zamanki Sayın Demirel hükümetlerinin hazırladığı bir tasarı idi.

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta Milletvekili) — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Sizin Hükümetiniz değil mi Sayın Demirel? Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti olduğu zaman da sizin Hükümetiniz.

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta Milletvekili) — Farklı şeyler.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Devamla) — Biz ona Demirel Hükümeti demekte mahzur görmüyoruz. Burada bir fenalık, kasıt da yok.

BAŞKAN — Sayın Öztürkçine, buyurun efendim.

Yalnız kısa olmasını rica edeceğim, bütün temennilerimize rağmen Komisyon raporu ele alınmamaktadır.

SORUŞTURMA HAZIRLIK KOMİSYONU BAŞKANI RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (C. Senatosu İstanbul Üyesi) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Sayın önerge sahibi komisyonumuzun eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanının vermiş olduğu ifadeye dayanarak raporumuzu hazırladığını beyan ettiler. Kendi bakanlığı zamanında 22 . 6 . 1971 tarih, 100 - 2 - 7/352 numaralı yazısıyle komisyonumuza gönderdiği, kendi bakanlığı zamanında enine boyuna tahkikat ettirip, dilediği gibi hazırlattığı rapor üzerinde de komisyonumuz hassasiyetle durmuştur. Gerek kendi müracaatında ve gerekse kendi bakanlığı zamanında hazırlanmış olan dosyaların tetkikinde rahatlıkla komisyon olarak şunu ifade etmek isteriz ki, Yüksek Huzurunuzda; ki, oy verirken bir huzuru kalple rahatlıkla oy kullanılsın.

Belge istemi 8 . 8 . 1966 tarihindedir. Petrol Komiserinin raporu 21 . 4 . 1967 tarihindedir. Belge verilmesi; 4 . 10 . 1967 tarihindedir. Bu tarihlere değinmemin nedeni, Birinci Beş Yıllık Plân 31 . 12 . 1967 tarihine kadar yürürlüktedir.

Şimdi bir Anayasa durumu var. Ben Meclis-te, yönetimde bir görev alan arkadaşınız olmuş olsa idim, bu önergeyi başında reddederdim. Çünkü, Anayasa der ki; «Mevcut olmayan bir kanun ile, herhangi bir kimse yargılanamaz» Bütün talep İkinci Beş Yıllık Plânda, yani o zaman mevcut değil, ama nedense bizim yöneticilerimiz bunu tetkik etmiş veya etmeden muameleye koymuş.

Esasında bu önerge Anayasaya da aykırıdır benim kanaatıma göre; çünkü, İkinci Beş Yıllık Plân daha henüz ortada yok. Ortada olmayan bir konuyu gel sen adamı as, adama ceza ver, bilmem ne yap. Ortada kanun yok ki, adama ceza verelim.

İkincisi Petrol Kanunu :

Aziz arkadaşlarım; 4 ncü maddesinin 1 nci fıkrası yürürlükte, 20 nci maddesi yürürlükte, 28 ve 80 nci maddesi yürürlükte. Petrol Kanununun âmir hükümleri yürürlükte olduğu müddetçe mevcudolan bir kanuna göre işlem yapacak mıyız, yapmayacak mıyız? Yapılmadığını kabul edelim. Diyelim ki, Sayın Bakan bunu yapmamış. Yapmayınca ne oldu? Müdafaasını yapan hiçbir arkadaşım da burada konuşmadı. Ronttaş Şirketinin, yani ROMOİL Şirketinin idare aleyhine açtığı bir dâvada Danıştayın 8 nci Dairesi almış olduğu karar ki, o zaman idarenin almış olduğu karar zamanında İkinci Beş Yıllık Plân da yürürlükte idi. Yani 16 . 4 . 1968 tarihinde İkinci Beş Yıllık Plân yürürlükte olduğu halde bakınız Danıştayın 8 nci Dairesi ne karar alıyor Sayın Rafet Sezgin aleyhinde; «Dava konusu Bakanlık kararı. 6326 sayılı Kanuna» herhalde bu 6326 sayılı Kanun - ben hukukcu değilim ama, bakanlık da yapmadım, bu konu petrole aidolduğuna göre Petrol Kanunu olacak - ve ilgili tüzük hükümlerine aykırı olduğu gerekçesiyle kanun ve tüzükte gösterilen usul dairesinde yeniden inceleme yapılarak bir karara varılmak üzere tesis olunan işlemin iptaline hükmediyor Danıştayın 8 nci Dairesi.

Arkadaşlar belki de merak ederler, onun da tarihini söyleyeyim; 4 . 2 . 1969 tarihinde 1968'e 1847 esas 1969'a 449 sayılı kararla. Zaten İdare bir şirket aleyhinde sen rafineri açamazsın, yapamazsın, edemezsin, tesis kuramazsın dese de, gene Danıştay kanun hükümleri yürürlükte olduğu için idarenin bu kararını iptal edebilmektedir.

Aziz arkadaşlarım, Komisyonunuz sizden aldığı oyları kanunlara, nizamlara hattâ Sayın Topaloğlu'nun aklına ve hayaline gelmeyen usulleri dahi tetkik etmek suretiyle vicdanî kanaatını kullanarak karara bağlamıştır.

Komisyon kararının tasdikini saygılarımla arz ve rica ederim.

BAŞKAN — Sayın Abdullah Naci Budak?

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Konuşmayacağım.

BAŞKAN — Son söz sayın eski bakanındır, o bakımdan soruyorum.

Sayın Refet Sezgin, buyurun efendim.

REFET SEZGİN (Çanakkale Milletvekili) — Sayın Başkan, muhterem üyeler;

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün vermiş bulunduğu son sözü, - aslında Sayın Topaloğlu konuşmasaydı ve konuşmasında bir hususa değinmese idi istimal etmeyecektim - bu itibarla kullanmak zaruretini duydum. Bu sebeple de affınızı diliyorum.

Sayın Topaloğlu, mütalâalarında benim konuşmamı meselenin aslî mahiyetini değiştirmek suretiyle işi bir başka istikamete sevkettiğini bir nevi hisleri okşama gibi yahut konu ile ilişkisi olmayan başka mecralara işi dökmek suretiyle geçiştirme gibi bir düşünceden hareket ile kendisinin ortaya koymuş bulunduğu ve iddiasını ispata yarar delilleri ret ve cerh eden bir argüman ortaya koymadığımı ifade buyurdular.

Gerçekten iddia gibi çok haksız, iddia gibi çok insafsız diğer bir iddia ile böylece karşı karşıyayım. Özetlemek gerekirse sayın arkadaşım şunu ifade ediyorlar, iddia ediyorlar, diyorlar ki, Marmara Petrol Anonim Şirketine verilen belge İkinci Beş Yıllık Plâna aykırıdır, 6326 sayılı Petrol Kanununun Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanına vermiş olduğu takdir hakkının istimali sırasında memleketin menfaatleri ve millî menfaat gözetilmemiştir, kanuna aykırı olarak takdir hakkı kullanılmıştır, yani belge, verilmesi iktiza etmeyen bir şirkete verilmiştir, hem kanuna aykırıdır, hem İkinci Beş Yıllık Plâna aykırıdır, Plânın Bütünlüğünün Korunması Hakkındaki Kanuna aykırıdır. Özetlemek lâzım gelirse iddia budur. Her halde bu iddianın özetlenmesinde bir mutabakatımız vardır.

Bendeniz de mütalâalarımda arz ve izaha gayret ettim ki, verilmiş bulunan belge Petrol Kanununun 4 ncü maddesine, 20 nci maddesine ve tüm bu konuyla ilgili hükümlerine, memleketimizin menfaatlerine, Petrol Kanununun Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanının şahsına vermiş bulunduğu kanunî takdir hakkına ve bunun istimalinin kanuna uygunluğunu İkinci Beş Yıllık Plân muvacehesinde belgenin hukukî durumunun ne olduğunu ve İkinci Beş Yıllık Plâna uygunluğunu ve neden uygunluğunu da mütalâalarımda arz ettim.

Şimdi, çatışan iki görüş karşısındayız. Biri Sayın Topaloğlu'nun görüşü; o da Petrol Kanununa istinadetti, İkinci Beş Yıllık Plâna dayandı; bendeniz de Petrol Kanununa dayandım, İkinci Beş Yıllık Plâna dayandım. Aynı şekilde delillerimizi ortaya koyduk. Komisyon da meseleyi incelemiş; nasıl olur da Refet Sezgin bunun karşısında hiçbir şey söylemedi, hiçbir delil ortaya koymadı denir? Koydum delil, ama siz bunu anlayamadınız, anlayamadınız.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Anladık, anladık.

REFET SEZGİN (Devamla) — Anlasa idiniz, bu beyanı yapmazdınız.

Ben diyorum ki, 6326 sayılı Petrol Kanununun 4 ncü maddesi, 20 nci maddesinin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanına vermiş bulunduğu takdir hakkını kullanmak suretiyle, memleket menfaatlerine uygun olarak mülâhaza edildiği cihetle bu belge verilmiştir. Siz diyorsunuz ki bunu başka incelemelere tabi tutmak lâzımdır. Hayır lâzım değildir, kanunda bu mecburiyet yoktur. Bunların ne şekilde takdir edileceği hususu, ne şekilde tekevvün ettiği hususu, etmesi lâzım geldiği de kanunen bellidir, biz bunu yaptık.

Siz iddianızda diyorsunuz ki, «efendim müracaatı 1966'da, yapsın, 1965'te yapsın, mademki İkinci Beş Yıllık Plân ortaya çıktı, mademki belgenin tanzimi komiser raporundan sonra, komiser raporunun Bakan tarafından kabulünden sonra Petrol Dairesince belge tanzim edilirken bunun şartları vesairesi incelenip, 3 ncü ayda, yani planın yürürlüğünden sonra Petrol Dairesi tarafından belgenin tanzimi safhasında artık İkinci Beş Yıllık Plan hükmüne göre siz bunu veremezsiniz, diyorsunuz, dediniz. Biz de diyoruz ki, hayır bu görüş tamamen yanlıştır, hukuka bağlı devlet zaviyesinden yanlıştır, kanuna bağlı devlet zaviyesinden yanlıştır; müktesep hakkı vardır, kaldıki, İkinci Beş Yıllık Plâna da aykırı değildir. Neden değildir diyo-

ruz? İkinci Beş Yıllık Plânın ilkesi sizin anladığınız maksatla konulmuş değildir. İkinci Beş Yıllık Plânda kamu kuruluşlarının rafineyi tesis edebileceği hükmü müşterek mutabakatla ecnebî sermayenin, yabancı şirketlerin rafineri kurmasına mâni olma maksadıyla karma ekonomi prensibine uygun olarak konulmuştur. Bu ise, yabancı bir şirket değildir, millî bir şirkettir. Binaenaleyh, Plânın bu ilkesine aykırı değildir. Ayrıca, talepte, belge istemede madenî yağa ağırlık verildiği ve İkinci Beş Yıllık Plânda madenî yağ konusunda bir öncelik ve ağırlık tanıdığı için, bu yönden de plâna uygundur diyoruz.

Ha, kararı?.. Kararı kim verecek? Kararı çoğunluk verecek şimdi yine. İşte çoğunluk meselesi yine karşımıza geldi. Karar, çoğunluk... Hangi çoğunluk? Türkiye Büyük Millet Meclisi çoğunluğu. Mahkeme olsa, mahkeme heyeti Devlet Şûrası olsa, Devlet Şûrasındaki çoğunluk. Bu çoğunluktan hiç bir zaman kaçmak mümkün değil. Sayın Topaloğlu'da kendisinin uğramış bulunduğu bir haksızlığı telâfi sadedinde nitekim, mahkemeye müracaat etti. Hakkıdır, kanunî hakkını istimal etti. 95 nci maddeye göre Devlet Şûrasına gitti. Bilmiyorum çoğunlukla mı verdi, ittifakla mı verdi, ama bir karar verdi yani. 250 bin lira, 280 bin lira masrafla beraber tazminat kararını aldı çoğunluk. Buna hürmetkâr olacağız, buna hürmetkâr olacağız; tahsil etti gayet tabiî; kazaî karardır, infazı lâzım gelir artık bunun. E.. oldu. Çoğunluğa itibar edeceğiz gayet tabiî. Ona itibar etmezsek kazaî kararların da infaz kabiliyeti olmaz.

Şimdi, muhterem üyeler, meselenin esasına hukuk bakımından, mevzuat bakımından bendeniz cevap arz etmeye gayret ettim. Ama bu cevaplarım Topaloğlu'nu tatmin etmemiş olabilir. Buna muteriz değilim. Nitekim, kendisinin izahlarının hadisenin tekevvünü ile, akışı ile, cereyan tarzı ile ve 6326 sayılı, yanlış söylemiyorum inşallah, Petrol Kanunu hükümlerinin tefsiriyle, tefsirindeki hukukî görüşü ile mutabık değilim, onlar yanlış. Ben de onları yanlış telâkki ediyorum. Bu iddia yanlış; bu iddianın buraya getirilmesi yanlış. Hiç sebebi yok, hiç sebebi yok. Müktesep hak bakımından yok, kanun bakımından yok, plân bakımından yok, Devlet anlayışı bakımından yok. Ama, ben de diyorum ki, benim fikrim, sayın Topaloğlu bunu kendi düşüncesi, kendi inanışı, kendi iktisadî görüşü, kendi petrol politikası, petrol anlayışı bakımından getirmeyi ihtiyar etmiş. Bu da onun bileceği şey.

Bana teşekkür ettiler sayın Topaloğlu'na bir hizmetim sebketmişse memnun olurum. Bugünkü izahımız, şu % 49, % 51 izahı meselesini bugünkü izah tarzı ile Komisyonda, hiç hatırlamıyorum ben bunu bilmiyorum; bunun gerçekliğini de bilmiyorum ama benim bildiğim başka bir şey var...

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Tetkik edersiniz, tetkik ettirirsiniz.

BAŞKAN — Efendim istirham edeceğim.

REFET SEZGİN (Devamla) — Ha, bildiğim şey şu; bu % 49'u % 51'e biz çıkarmıştık, bizim zamanımızda çıktı. Memleketin menfaatlerini vikaye etmediği söylenen şahısların zamanında çıktı. Sayın Topaloğlu'nun bilmiyorum bu gerekçelerinin, izahlarının doğru olup olmadığı hakkında bir bilgim yok. Bilgim olmadığı için doğru kabul ediyorum kaydı ihtiyatla, bunu inceleyeceğim. Çünkü, bu esaslı bir mesele. Bir inanç meselesidir, muhterem üyeler; sahip olduğumuz iddialar bakımından. Hele bu Devletin yönetimine müteallikse bir sistemin Türkiye'ye yerleştirilmesine, o sistemin ayakta kalmasına eğer müteallik ise, herşeyden önce inançlı olarak düşüncelerimizin tatbikinde sebatkâr olmak mevkiindeyiz. İşte o sebeple sayın Topaloğlu'nun gerçekten samimi bir devletçi olup olmadığını tespit etme yönünden bugünkü izahatını tetkik etmek imkânını herhalde bana vereceklerini ümit ediyorum. Ama, şunu arzedeyim ki, sayın Topaloğlu, - bugünkü bilgime kadar - inançlı bir devletçi de hiç bir zaman olmamıştır, bir delili budur; bir delili budur, % 49 hisse meselesi.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Bunu ispat etmeniz lâzım.

REFET SEZGİN (Devamla) — İspat etmem gayet basit, ispat ediyorum zaten. Ben ispatını yaptım, ben ispatını yaptım.

BAŞKAN — Çok istirham edeceğim efendim, karşılıklı değil, Genel Kurul oylarını kullanacak. Soruşturma Komisyonu Raporu üzerinde.

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Komisyonla zanlı aynı çalışıyor, birlikte çalışıyor. Kâğıt gidip kâğıt geliyor. Nasıl tahkikat bu?

REFET SEZGİN (Devamla) — Hayır efendim, birşey yok bunda. Göndereyim size. Beni ikaz ediyorlar, diyorlar ki; «Meclisin çalışma saati bitmektedir.» Bunu sayın Başkana takdim ediyorum, Komisyonun yazdığı bir not yok beyefendi.

SORUŞTURMA HAZIRLIK KOMİSYONU ADINA RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (C. Senatosu İstanbul Üyesi) — Vakti bildiren bir kâğıt yolladım.

BAŞKAN — Görüşmesini kısa veya uzun kessin diye sayın Budak. Bu kadar izam etmeğe de mahal yok. Yani süre bitiyor, bitirelim meseleyi demektir.

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Başkana göndersin, bizi de şüphelendiriyor, yanlış beyanda bulunmak mecburiyetinde kalıyoruz.

BAŞKAN — Sayın Sezgin, devam buyurun.

REFET SEZGİN (Devamla) — Komisyonun vaktin hitama erdiğini bana ikaz etmesi Sayın Budak arkadaşımı şüphelendiriyor da Sayın Budak arkadaşımız bu mesele üzerinde söz alarak söz hakkını Sayın Topaloğlu'na vermiş olması hiç kimseyi şüphelendirmiyor... (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri.)

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin) — yapılmayan şey mi yani?..

BAŞKAN — Sayın Sezgin, çok rica edeceğim efendim, çok rica edeceğim.

REFET SEZGİN (Devamla) — Sayın Topaloğlu, gayet garip de bir şey söylediler; efendim, zaman zaman bu hisse meselesi ortaya konuluyor.

Biz kimseye bir menfaat sağlamadık kimseye menfaat sağladığımızı da söylemedik ama bununla bir şey, bir sonuç alınamaz. Kendisi hakkında bir iddia ortaya sürdüğümüz zaman, efendim bununla bir sonuç alınmaz diyor, bizim hakkımızda kendisi sonuç almaya müntehi olacak iddialarda bulunuyor. Kendisi hakkında hüküm veriyor, bizim hakkımızda iddiada bulunuyor. Bir tarafta hâkimlik, bir tarafta savcılık yapıyor. Ama, bunu, aldığı misal iyi olmadığı için kendisi de hukuka pek aşina olmadığını ifade ettiği için, bir hukukî mecraya da isabetle koymadığı meydanda.

Ben, yeni muttali olduğum bir açıklama ile, - çok da garibime gitti - Sayın Topaloğlu, bu soruşturma önergesini Bakan olmadan çok evvel vermişti; vazifesidir, hakkıdır, katiyen mütenfiz değilim, müteşekkirim kendisine bunu verdiği için. Ama, anlamadığım bir nokta var: Bu işte dâvacıdır Sayın Topaloğlu önerge sahibi sıfatıyle. Bakan oluyor, Bakan olduktan sonra, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı olduktan sonra dilekliyor, usullere de aykırıdır...

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Komisyona ben yollamadım.

REFET SEZGİN (Devamla) — Komisyona bir dosya yolluyor. Onda da bir şey yok ya, onda da bir şey yok.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Ben yollamadım.

BAŞKAN — Efendim, söylüyorlar, sizin tashihiniz mümkün müdür beyanımı? İmkânını bulduğunuz takdirde siz de konuşursunuz. Yerinizden müdahale etmeyiniz Sayın Topaloğlu.

Sayın Sezgin çok rica ederim siz de karşılıklı konuşmayınız.

REFET SEZGİN (Devamla) — Sayın Topaloğlu, izin verin de ikibuçuk sene Enerji Bakanlığı yapmış bir arkadaşımız, getirdiğiniz bir tahkikat önergesi sebebiyle son sözlerini söylüyor. Müdafaa hakkına hiç olmazsa biraz saygı göstermeyi öğreniniz. Lütfen konuşmamın insicamını bozmayınız.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Komisyon Başkanının istemesi üzerine ben yolladım.

REFET SEZGİN (Devamla) — Komisyon Başkanı ile sizin aranızdaki mesele beni ilgilendirmez. Lütfedinfiz...

BAŞKAN — Sayın Topaloğlu, konuşmayınız bir daha, çok rica edeceğim. Konuşmayınız efendim, kürsüye öyle lâf atma sataşma var mıdır? Bir, iki, üç, dört..

Devam buyurun Sayın Sezgin, devam buyurun.

REFET SEZGİN (Devamla) — Yahu bu kadar, bu derece olur.. Hiçolmazsa bu konuda saygılı olun.

BAŞKAN — Devam buyurun efendim. Daha devam edecek misiniz, ne kadar devam edeceksiniz? Lütfeder misiniz?

REFET SEZGİN (Devamla) — Sayın Başkan, takdir buyurursunuz ki...

BAŞKAN — Bir dakika müsaade buyurur musunuz?

REFET SEZGİN (Devamla) — Efendim?

BAŞKAN — Ne kadar daha konuşacaksınız?

REFET SEZGİN (Devamla) — Herhalde beş altı dakikada ikmal ederim, eğer Sayın Topaloğlu izin verirse.

BAŞKAN — Bu konuşmanın hitamına kadar Birleşik Oturumun devamı hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun devam edin.

REFET SEZGİN (Devamla) — Bakan olduktan sonra bir dosya tanzim etmek, bir dosya hazırlamak... Neyse, veyahut, veyahut Bakanlıkta mevcudolan bir dosyayı yeniden göndermek... Yok böyle şey.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Ben göndermedim.

REFET SEZGİN (Devamla) — Kim gönderdi? Bir memuru da gönderse, o Bakanlığın başında kendisi olduğu için onu mesul addederler.

Ben burada Komiserin raporunu imzaladıktan sonra Petrol Dairesinde tekevvün eden bütün muameleleri, Anayasanın - hafızam beni aldatmıyorsa - 105 nci maddesinin veya 103 ncü maddesinin sorumluluğu içerisinde bütün memurlarımın yapmış bulunduğu fiilden dolayı siyasî sorumluluğunu idrak eden bir şahıs olarak onların sorumluluğu da varsa takabbül ettiğimi beyan etmiştim. Başkası da göndermişse Bakan olduğunuz için sorumluluğu size aittir. Bundan da kaçamazsınız.

Sayın Topaloğlu ikinci defa çıktığı zaman zannettim ki bâzı yeni şeyler söyleyecek. Amiyane bir tâbir var, afedersiniz kendisi için söylemiyorum; «Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur.» buraya çıktılar, birinci konuşmalarında söylediklerini aynen tekrar ettiler. Yeni hiçbir delil ortaya koymadıkları gibi, bizim ifade edebilme kudretimiz içerisinde, arza gayret ettiğimiz hukukî argümanları da, hiçbir şey söylememiş diye tavsif ederek, iddiamızı cerh eden hiçbir delil ortaya koyamadılar demek suretiyle bir insafsızlığın örneğini de verdiler.

Muhterem üyeler; konuşmamın sonunu huzurunuzda arz etmek istiyorum.

Bu müzakerelere başka hiçbir istikamet vermek niyetinde olmadım. Size, hukukun, hukuka bağlı Devletim, kanunların, Petrol Kanununun hükümlerine uygun olarak icra edilen bir tasarrufun sahibi olduğumu, Türk Milletinin menfaatleri istikametinde kanunun bana vermiş olduğu takdir hakkını, memleketimin menfaatleri istikametinde istimal ettiğimi açıkça beyan etmek suretiyle meseleyi Yüce takdirlerinize de terk ettim.

Benim huzurunuzda söyleyeceğim şey bundan ibarettir. Öbür tarafı beni ilgilendirmez; Komisyon şöyle mütalâada bulundu, Yüce Meclis şöyle karar verir, böyle karar verir. Vereceğiniz karar hangi istikamette tecelli ederse etsin benim için makbuldür. Aleyhimde verilecek kararı da şerefli telâkki ederim, lehimdekini de aynı şekilde telâkki ederim. Ben Sayın Topaloğlu gibi oy kullanacağım burada, ben sizin gibi oy kullanacağım.

Sayın Topaloğlu, itiyadından vazgeçmemek suretiyle elinde plân, efendim yine A. P. çoğunluyle kabul edilen reyden bahsetmek suretiyle konuşmasını bağladı.

İzin verirseniz, iddia ile müdafaa karşılaşırken buna da bir cümle ile temas ederek tekrar sözümü bitireyim.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) — Söyleyin, söyleyin.

REFET SEZGİN (Dvcamla) — Elbette öyle olacak Sayın Topaloğlu, yok bunun başka çaresi. O plânı kabul reyinin içerisinde iki unsur vardır; biri müspet unsur, biri menfi unsur. İkiside aynı derecede değerlidir. Aynı derecede değerlidir, netice müspet olan reylerle alınır. Bunun başka yolu yoktur. Komisyonda da öyledir, Devlet Şûrasında tazminat kararınızda da öyledir. Her yerde öyledir, bunun başka yolu yoktur.

İHSAN TOPALOĞLU (C. Senatosu Giresun Üyesi) —Başka bir şey söylemedim ki.

REFET SEZGİN (Devamla) — Çoğunluğa hürmet etmesini öğrenelim.

Bizim burada varlığımızın sebebi odur. Bu Parlâmentonun mevcudiyetinin sebebi odur. Re-

fet Sezgin'in milletvekilliğinin, Sayın Topaloğlu'nun Cumhuriyet Senatosu Üyeliğinin meşru sebebi, gerçek sebebi, doğum sebebi budur; kaynağını o çoğunluktan almaktadır.

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Hükümet olamamanızın sebebi de budur.

REFET SEZGİN (Devamla) — Efendim?

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Hükümet olmamanızın kaynağı da budur.

REFET SEZGİN (Devamla) — Neyin?

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Hükümet olmamanızın.

BAŞKAN — Sayın Budak, Sayın Budak, konumuzla ilgisi olmayan beyanlar.

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Konuşturuyorsunuz Sayın Başkan.

REFET SEZGİN (Devamla) — Hükümet olmamanın kaynağı.

Hükümet olmamanın kaynağı o mudur?

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Size göre.

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz efendim, var mı böyle müdahale?

REFET SEZGİN (Devamla) — Efendim, ben temenni ederim ki, Sayın Abdullah Naci Budak arkadaşımız, pek vazıh olmayan şu beyanlarını bu kürsüden biraz daha açarsa karşılıklı olarak kendisiyle bu konuyu tartışırız.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi ekseriyetiyle bir Hükümete güven oyu veriyorsa o Hükümettir. İşte bugünkü Hükümet, Türkiye'de Millet Meclisinden güvenoyu almış bir Hükümettir. Bu Hükümetti Millet Meclisi düşündüğü an, güven oyunu esirgediği an bu Hükümet gider, bu Meclisin güvenini haiz diğer bir Hükümet gelir. Buna herhalde Sayın Naci Budak'ın itiraz etme imkânı olduğunu sanmıyorum.

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Onda şüphe yok.

REFET SEZGİN (Devamla) — Muhterem üyeler; ikinci defa konuşmak iztırarında kaldığım için özür dilerken, Türk Milletinin seçilmiş Parlâmento temsilcilerini saygılarımla selâmlıyorum.

Teşekkür ederim. (A. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — 14 Numaralı Soruşturma...

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Sayın Başkan, bir cümle söyleyeceğim tavzih için.

BAŞKAN — Yok, mümkün değil, mümkün değil, Birleşik İçtüzüğümüzün 14 ncü maddesi sarih; son söz savunmanındır, Bakanındır, Başbakanındır.

ABDULLAH NACİ BUDAK (Artvin Milletvekili) — Zaptı Sabık hakkında söyleyeceğim.

BAŞKAN — Yok, onu tefhim ettim; o mukaddes hakkı.

14 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu üzerindeki görüşmeler bitmiş bulunmaktadır. Raporu evvelce Genel Kurulun bilgilerine arz etmiş bulunuyoruz.

Raporu kabul edenler lütfen işaret etsinler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

BAŞKAN — Bir teklif var. «Bugüne kadar Birleşik Tüzüğümüzün 4, 5, 6 Sıra Numaralarını taşıyan ve halen Meclisimizde de milletvekili bulunmayan kişilerin vermiş oldukları önergelerin de komisyon yetkilerinin burada bulunduğu ve görüşülmesi talebedilmektedir.

Bu hususu oylarınıza arz edeceğim. Kabul buyuranlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

9. — Adana eski Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'nun, Ceyhan Ticaret Borsası İdare Heyeti ve İdare Meclisinin feshi münasebetiyle verilen Danıştay kararlarını infaz etmeyerek, T. C. K. nun 240 ncı maddesini ihlâl ettikleri iddiasıyle, Ticaret eski Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu ve Ticaret eski Bakanı Ahmet Türkel haklarında Anayasanın 88 ve 90 ncı maddeleri uyarınca bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 9 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/9) (S. Sayısı : 83) (1)

BAŞKAN — Müzakerelere geçiyoruz.

Komisyon Sözcüsü Sayın Kermeoğlu? Burada.

Raporun okunup okunmaması hususunu oylarınıza arz edeceğim. Okunmasını kabul buyu-

(1) 83 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.

ranlar... Kabul etmeyenler... Raporun okunmaması hususu Genel Kurulca kararlaştırılmıştır.

Sonuç ve özetini okutuyorum.

(Sonuç ve özet kısmı okundu.)

BAŞKAN — Söz isteyen var mı efendim? Yok. Komisyon raporunu Genel Kurula arz etmiş bulunuyoruz. Komisyon raporunu kabul buyuranlar lütfen işaret etsinler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

10. — Zonguldak eski Milletvekili Ekmel Çetiner'in, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gereğince yapılması gerekli işlemlerde gösterdikleri ihmal ve yaptıkları usulsüzlükler, T. C. K. nun 230 ve 240 ncı maddeleri kapsamına girdiği iddiasıyle, Başbakan, Ticaret eski Bakanı Ahmet Türkel ile Ticaret eski bakanları Macit Zeren ve Sadık Tekin Müftüoğlu haklarında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 4 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/4) (S. Sayısı : 84) (1)

BAŞKAN — Müzakereye başlıyoruz. Komisyon? Burada. Raporun okunup okunmaması hususunu oylarınıza arz edeceğim. Okunmasını kabul buyuranlar... Okunmamasını kabul edenler... Raporun okunmaması hususu Genel Kurulca kararlaştırılmıştır.

Sonuç ve özet kısmını okutuyorum.

(Sonuç ve özet kısmı okundu)

BAŞKAN — Komisyon raporu üzerinde konuşmak isteyen sayın üye? Yok.

(1) *84 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.*

Komisyon raporunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

11. — Zonguldak eski Milletvekili Ekmel Çetiner'in, Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Refet Sezgin'in, Ereğli Kömür İşletmesi Müessesesi için yapılan ihale hakkındaki tutum ve fiillerinin T. C. K. nun 240 ncı maddesine temas ettiği iddiasıyle hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 3 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/3) (S. Sayısı : 85) (1)

BAŞKAN — Müzakerelere geçiyoruz. Komisyon? Burada.

Komisyon raporunun okunup okunmaması hususunu oylarınıza arz edeceğim. Okunmasını kabul buyuranlar... Okunmamasını kabul edenler... Okunmaması hususu Genel Kurulca kararlaştırılmıştır.

Sonuç ve neticeyi okutuyorum.

(Sonuç ve netice okundu).

BAŞKAN — Komisyon raporu üzerinde görüşmek isteyen sayın üye? Yok.

Komisyon raporunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Birleşik toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati : 19,20

(1) *85 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonuna eklidir.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Birleşik Toplantısı
GÜNDEMİ

2 NCİ BİRLEŞİM

13 . 12 . 1972 Çarşamba

Saat : 15,00

1. — BAŞKANLIK DİVANININ SUNUŞLARI

2. — TEKRARLANACAK OYLAMALAR

3. — SEÇİMLER

1. — Cumhuriyet Senatosu İçel Üyesi Lûtfi Bilgen'in, İmar ve İskân eski Bakanı Haldun Menteşeoğlu hakkındaki önergesini incelemekle görevli Soruşturma Hazırlık Komisyonundaki açık üyeliklere seçim. (9/23)

2. — Konya Milletvekili İbrahim Etem Kılıçoğlu'nun, eski Başbakan Süleyman Demirel hakkındaki önergesini incelemekle görevli Soruşturma Hazırlık Komisyonundaki açık üyeliğie seçim. (9/20).

3. — Devlet Bakanı bulunduğu sırada, görevini kötüye kullanmak iddiasıyle Çanakkale Milletvekili Refet Sezgin hakkındaki Başbakanlık tezkeresini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/21)

4. — İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın, görevini ihmal ettiği ve kötüye kullandığı iddiasıyle Maliye eski Bakanı Sait Naci Ergin hakkındaki önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/22)

5. — Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın, siyasî emniyet bakımından ağır bir suçla muhakeme edilen kişilerin yurt dışına çıkmalarında görevini ihmal ve kötüye kullandığı iddiasıyle İçişleri Bakanı Ferit Kubat hakkındaki önergesini incelemek üzere kurulan Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi. (9/24)

4. — İÇTÜZÜĞÜN 6 NCI MADDESİ GEREĞİNCE BAŞKANLIĞA YÖNETİLEN SÖZLÜ SORULAR

5. — ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLECEK KANUN TASARISI VE TEKLİFLERİ İLE İÇTÜZÜK TEKLİFLERİ

6. — KANUN, TASARI VE TEKLİFLERİYLE İÇTÜZÜK TEKLİFLERİ

7. — MECLİS SORUŞTURMASI VE YÜCE DİVANA SEVK VE İLGİLİ KONULAR

1. — Aydın eski Milletvekili Reşat Özarda'nın, Anayasaya aykırı olarak, Devlet kamu hizmetlerini yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürüttüğü ve bu eylemi Türk Ceza Kanununun, 146 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle, eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 5 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/5) (S. Sayısı : 76) (Dağıtma tarihi : 15 . 6 . 1971)

2. — İstanbul Milletvekili Eşref Derinçay'ın, İstanbul Belediye Meclisinin, İstanbul yolu güzergâhı ve Boğaziçi köprüsü tasdikli plânı ile bu plânı tadilen onaylayan İmar ve İskân Bakanlığının plânını değiştirerek tatbik etmesiyle, 6735 sayılı İmar Kanununa aykırı hareket ettiği ve istimlâkler ile açılacak tazminat dâvaları dolayısıyle Devleti zarara uğratacağı, bu fiilin ise Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle, eski Başbakan ve eski Bayındırlık Bakanı hakkında Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 17 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/17) (S. Sayısı : 78) (Dağıtma tarihi : 16 . 7 . 1971)

3. — Cumhuriyet Senatosu Giresun Üyesi İhsan Topaloğlu'nun İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının petrol sanayii bölümünü değiştirerek tatbik etmesiyle, 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine aykırı hareket ettiği ve bu fiilin Anayasanın 129 ncu maddesine aykırı olduğu iddiasıyle, eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca bir Meclis soruşturması açılmasına dair

önergesi ve 14 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/14) (S. Sayısı : 82) (Dağıtma tarihi : 10 . 11 . 1971)

4. — Adana eski Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu'nun, Ceyhan Ticaret Borsası İdare Heyeti ve İdare Meclisinin feshi münasebetiyle verilen Danıştay kararlarını infaz etmeyerek, T. C. Kanununun 240 ncı maddesini ihlâl ettikleri iddiasıyle, Ticaret eski Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu ve Ticaret eski Bakanı Ahmet Türkel haklarında Anayasanın 88 ve 90 ncı maddeleri uyarınca bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 9 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/9) (S. Sayısı : 83) (Dağıtma tarihi : 29 . 2 . 1972)

5. — Zonguldak eski Milletvekili Ekmel Çetiner'in, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gereğince yapılması gerekli işlemlerde gösterdikleri ihmal ve yaptıkları usulsüzlükler, T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddeleri kapsamına girdiği iddiasıyle, Başbakan, Ticaret eski Bakanı Ahmet Türkel iie Ticaret eski bakanları Macit Zeren ve Sadık Tekin Müftüoğlu haklarında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 4 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/4) (S. Sayısı : 84) (Dağıtma tarihi : 29 . 2 . 1972)

6. — Zonguldak eski Milletvekili Ekmel Çetiner'in, Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakanı Refet Sezgin'in, Ereğli Kömür İşletmesi Müessesesi için yapılan ihale hakkındaki tutum ve fiillerinin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine temas ettiği iddiasıyle hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B .M. Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 3 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/3) (S. Sayısı : 85) (Dağıtma tarihi : 29 . 2 . 1972)

7. — İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın, İkinci Beş Yıllık Plân döneminde kalkınma fonu adı altında harcanması lâzımgelen meblâğın sarf edilmesinde büyük yolsuzluklar olduğu ve bu fiilin T. C. Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasıyle Anayasanın 90 ncı maddesi uyarınca Başbakan hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 15 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/15) (S. Sayısı : 86) (Dağıtma tarihi : 2 . 3 . 1972)

8. — Cumhuriyet Senatosu İçel Üyesi Lûtfi Bilgen ve 4 arkadaşının, Gülnar Belediyesinde yolsuzluk ve kanuna aykırı işlemler yapıldığı iddiasıyle eski İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşeoğlu hakkında, Anayasanın 90. Türk Ceza Kanununun 240 ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddeleri uyarınca bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 23 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/23) (S .Sayısı : 87) (Dağıtma tarihi : 27 . 6 . 1972)

Toplantı : 10

Türkiye Büyük Millet Meclisi S. Sayısı : 76

Aydın eski Milletvekili Reşat Özarda'nın, Anayasaya aykırı olarak, Devlet kamu hizmetlerini yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürüttüğü ve bu eylemi Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle, eski Başbakan Süleyman Demirel hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 5 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/5)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Son zamanlarda Devlet yönetiminin ve kamu hizmetlerinin Anayasa dışı bir düzene sokulduğu ve böylece Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının kısmen değiştirilmiş ve kısmen yürürlükten kaldırılmış olduğu görülmektedir.

Anayasanın 5 nci maddesine göre «yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir ve bu yetki devredilemez.» Yine Anayasanın 155 nci maddesine göre, «Anayasada her hangi bir değişiklik yapılabilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifte bulunması ve Meclislerin ayrı ayrı üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğunun değişiklik lehinde oy kullanması gerekmektedir.»

Hal böyle iken son zamanlarda kararnameler, yönetmelikler ve muciplerle Anayasanın 117, 113 ve 12 nci maddeleri hükümleri yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır. Nitekim Anayasanın 117 nci maddesine göre : «Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar eliyle yürütülür. Memurların nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.»

Yine Anayasanın 113 ncü maddesine göre : «Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartiyle, yönetmelikler çıkarabilirler.»

Ve yine Anayasanın 12 nci maddesinin ikinci bendine göre : «Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.»

Anayasanın yukarda belirtilen hükümlerinin ne suretle yürürlükten kaldırılmış olduğunu incelediğimizde :

1. 4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan «Muayyen ve muvakkat hizmetlerde çalıştırılacak Yevmiyeli Personel Yönetmeliğinin bâzı maddelerinin değiştirilmesine, 10 ncu maddesine 2 fıkra ve bir ek madde ile bir geçici madde eklenmesine dair Yönetmelik» Devlet personeli ile ilgili bütün kanunlara aykırı ve Anayasanın yukarda belirtilen maddeleri hükümlerini yürürlükten kaldıracak bir nitelik taşımaktadır.

Malî portesi 500 milyon lira civarında olan ve son değişiklikle yevmiyelerde 100 milyon liralık bir artış meydana getiren 21 000 yevmiyeli personel kadrosunda halen onbinden fazla personel bulunmakta ve bunlardan bir kısmı «Muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde» değil, Devletin en yüksek kademelerinde, asli ve sürekli görevlerde yönetici olarak çalıştırılmaktadırlar. Sosyal Sigortalara tabi bu yevmiyeli personelden bâzıları bakanlıklarda müsteşarlık, müsteşar

yardımcılığı, genel müdürlük, genel müdür yardımcılığı ve şube müdürlüğü görevlerini yapmaktadırlar. Böylelikle sürekli olan Devlet hizmetleri Anayasanın 117 nci maddesine aykırı olarak memur niteliği taşımıyan geçici ve sorumsuz yevmiyeli personel eliyle yönetilmektedir.

2. Anayasanın 113 ncü maddesine göre yönetmelikler ancak kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartiyle çıkarılabileceği halde, yukarda sözü edilen yönetmelik baştanbaşa bir kanun niteliğinde ve yürürlükte bulunan kanunlara da aykırı bulunmaktadır.

3. Hükümetin Anayasa dışı tasarrufları ile imtiyazlı bir zümre yaratılmış bulunmaktadır. Kamu hizmeti gören memurların yetki ve görevleri ve sair özlük işleri kanunlarla düzenlendiği halde bugün kamu görevlerinin başında bulunan yöneticilerin yetki ve görevleri yönetmelikler veya sözleşmelerle düzenlenmekte ve bunlara Devlet memurları aylık ve ücretlerinin çok üstünde menfaatler sağlanmaktadır. Böylelikle memurlar arasında eşitsizlik ve imtiyazlı bir sınıf yaratılmıştır. Bir tarafta 30 yıllık tecrübeli bir bakanlık müsteşarı ayda 1 800 lira alırken, diğer tarafta memur niteliği dahi taşımıyan bir bakanlık müsteşarı ayda 18 000 lira almaktadır.

Sonuç : Yukardan beri açıklanan gerekçeler de göstermektedir ki, Başbakan Sayın Süleyman Demirel, kanunsuz davranışları ile Anayasanın 5, 12/2, 113, 117 ve 155 nci maddelerine ve yürürlükte bulunan kanunlara aykırı olarak Devlet kamu hizmetlerinin yönetimini, memur olmıyan yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürütmek suretiyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını kısmen değiştirmiş ve kısmen yürürlükten kaldırmış olduğundan hareketine uyan Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesi gereğince Yüce Divanda yargılanmak üzere Anayasanın 90 ncı ve Müşterek Toplantı İçtüzüğünün 12 ve mütaakıp maddeleri gereğince Meclis Hazırlık Soruşturma Komisyonu kurulmasını arz ve teklif ederim.

12 . 4 . 1968
Aydın Milletvekili
Reşat Özarda

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi
Sayı : 143 - 92/5980

10 . 8 . 1968

T. B. M. Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonu Başkanlığına

Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın; Anayasaya aykırı olarak, Devlet kamu hizmetlerini yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürüttüğüm ve bu eylemimin Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle, hakkımda Meclis soruşturma açılmasına dair önergesi ile bu önerge üzerine, T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısının 19 . 6 . 1968 tarihli 10 ncu Birleşiminde alınan ve yazılı görüşümü Soruşturma Hazırlık Komisyonuna bildirmeme dair bulunan, 187 sayılı Kararı okudum.

Önergede, 4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan «Muayyen ve muvakkat hizmetlerde çalıştırılacak yevmiyeli personel Yönetmeliğinin bâzı maddelerinin değiştirilmesine, 10 ncu maddesine 2 fıkra ve bir ek madde ile bir geçici madde eklenmesine dair Yönetmelik» in, Devlet personeli ile ilgili bütün kanunlara aykırı ve Anayasanın 117, 113 ve 12 nci maddeleri hükümlerini yürürlükten kaldıracak nitelik taşıdığı; sürekli olan Devlet hizmetlerinin, Anayasanın 117 nci maddesine aykırı olarak memur niteliği taşımıyan geçici ve sorumsuz yevmiyeli personel eliyle yönetildiği; Anayasanın 113 ncü maddesine göre yönetmelikler ancak kanunların ve tüzüklerin uy-

gulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartiyle çıkarılabileceği halde, sözü edilen yönetmeliğin baştanbaşa bir kanun niteliğinde ve yürürlükte bulunan kanunlara aykırı bulunduğu; Hükümetin Anayasa dışı tasarrufları ile imtiyazlı bir zümre yaratılmış bulunduğu ileri sürülmektedir.

Bu konu üzerindeki görüşümüz üç ananokta üzerinde toplanacaktır.

1. — Anayasanın 117 nci maddesinde Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin memurlar eliyle yürütüleceği yazılıdır.

Diğer taraftan mevzuatımızda memuru tarif ve tavsif eden türlü hükümler mevcuttur. Ezcümle;

A) 788 sayılı Kanunun birinci maddesinde «kendisine Devlet hizmeti tevdi olunan ve sicilli mahsusunda mukayyedolarak umumi veyahut hususi bütçelerden maaş alan kimseye memur denir» denilmektedir. Bu hükme göre, genel veya özel bütçelerden aylık ödenmek suretiyle kendisine Devlet hizmeti tevdi olunan kimse memurdur.

B) Türk Ceza Kanununun 279 ncu maddesine göre, Ceza Kanununun tatbikatında; devamlı veya muvakkat surette teşriî, idari veya adlî bir âmme vazifesi gören veya diğer her türlü âmme müesseseleri memur ve müstahdemleri ile devamlı veya muvakkat, ücretsiz veya ücretli, ihtiyari veya mecburi olarak teşriî, idari veya adlî bir âmme vazifesi gören diğer kimseler memur sayılır.

Ceza Kanununun tatbikatında âmme hizmeti görmekle muvazzaf olanlar; devamlı veya muvakkat surette bir âmme hizmeti gören Devlet veya diğer âmme müesseselerinin memur ve müstahdemleri ile devamlı veya muvakkat, ücretli veya ücretsiz, ihtiyarı ve mecburi surette bir âmme hizmeti gören diğer kimselerdir.

Bu madde, Devletin nezareti altında çalışanların umuma karşı vukubulacak suiistimallerine Devletin mâni olması mecburiyeti dolayısiyle bu şartları haiz olanları memur addetmiştir. Madde hükmüne göre, kanun ve nizamları tatbik eylemek veya onların iyi şekilde tatbikine nezaret etmek ve âmme nizam ve intizamının temin ve icrasiyle alâkadar olmak ve cemiyette ve cemiyetin menfaati namına hizmet ifa etmek ve icra kuvvetinin temsilcisi olmak gibi âmme hizmet ve vazifesi gören ve binaenaleyh otorite ve temşiyet tasarruflarında bulunan kimseler memurdur.

C) Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunun tatbikatı dolayısiyle kimlerin memur sayılacağı Yargıtay ve Danıştayın türlü içtihatlarına mevzu olmuştur.

D) Bütçe kanunlarına bağlı (D) ve (N) cetveline dâhil personel de, yaptıkları hizmetin aslî ve daimî olması bakımından memur katagorisi içinde mütalâa edilmekte, ancak ücret almaları sebebiyle Memurin Kanununa tabi bulunmamaktadır.

E) Genel bütçeye giren dairelerin yatırım harcamalarına dair (A/2) işaretli cetvellerde personel ücretlerine ait ödenek bulunmaktadır.

F) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 ncü maddesi Devlet memuru ile sözleşmeli ve yevmiyeli personeli tarif ve 5 nci maddesi de bu kanuna tabi kurumlarda, 4 ncü maddede yazılı üç istihdam şekli dışında personel çalıştırılamıyacağını ifade etmiş ise de, mezkûr kanunun 5 nci maddesi, bütçe kanunlarında mevcut hükümlere göre yürürlüğe girmediğinden, aksine mülâhaza vâridolamaz.

Önergede bahsedilen yönetmeliğin tatbikatı, genel ve katma bütçeli dairelerin gelir ve giderleri ile mallarını Büyük Millet Meclisi adına denetlemek görevini yapmakta olan Sayıştaya kabul edilmiştir. Ayrıca yönetmelik, Sayıştay Kanununun 105 nci maddesine göre Sayıştay Genel Kurulunun tetkikinden geçirilerek müspet mütalâası üzerine Bakanlar Kurulunca yayınlanmıştır.

Danıştay, bu sıfatta bulunan personelin türlü sebeplerle idare aleyhine açtıkları dâvaları görmüş, karara bağlamış ve istişari kararlarına da bu yönetmeliği mesnedolarak almıştır.

Eğer yönetmelik Anayasaya aykırı olsaydı ne Danıştayın ve ne de Sayıştay Genel Kurulunun bu talimatnameyi hukukî mesnedolarak kabul etmesi bahis konusu olmazdı.

2. «Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğü» nün 12 nci maddesinde; Mec-

lis soruşturması açılması istemine dair önergede Başbakan ve ilgili Bakanlar Kurulu üyesi tarafından Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanların görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai sorumluluğu gerektiren fiillerin görev sırasında işlendiğinden bahsolunmak gerekeceği ve önergede hangi fiillerin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunu, maddesini de zikretmek ve gerekçede göstermek suretiyle belirtmek zorunlu bulunduğu yazılıdır.

«Muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde çalıştırılacak yevmiyeli personel Talimatnamesi» 15 Nisan 1958 tarihli 4/10195 sayılı Kararname ile ilk defa kabul edilmiş olup Resmî Gazetede neşredildiği 30 Nisan 1958 tarihinde (yani on yıldan fazla bir süreden) beri tatbik mevkiinde bulunmaktadır. Bu yönetmeliğin türlü maddeleri 30 Kasım 1960, 22 Mayıs 1963, 24 Ağustos 1963, 16 Ekim 1963, 16 Mayıs 1966 ve son olarak 4 Nisan 1968 ve 27 Haziran 1968 tarihli Resmî Gazetelerde yayınlanan kararnamelerle değiştirilmiştir. 4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan değişiklik, diğerlerinde olduğu gibi, tatbikatta rastlanan bâzı ekssiklik ve aksaklıkları gidermeye ve ücret ayarlaması sağlamaya mâtuf bulunmaktadır.

Ancak, 4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelikte mevcut «Bu elemanlar zaruret halinde daimî hizmetlerde de istihdam edilebilirler» hükmü, çok kısa bir süre sonra yapılan bâzı düzeltmeler meyanında ve tatbikine dahi geçilmeden ve 27 Haziran 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelikle kaldırılmış bulunduğundan Anayasaya ve kanunlara aykırılık mevzuubahis değildir.

Teknik hüviyetleri bakımından bu kararnameye göre yevmiye almak suretiyle muayyen ve teknik mahiyette idari görevlerde istihdam edilenler, o görevin kadrolarından ayrıca maaş almamakla beraber bu kadrolarda Memurin ve Maaş kanunlarındaki ölçüye uygun olarak vekâleten tâyin veya tavzif suretiyle görevlendirildiklerinden memuriyet sıfatını da iktisabetmektedir. Tatbikat, yönetmeliğin yürürlüğe girdiği 30 Nisan 1958 tarihinden beri aynı şekilde devam edegelmektedir.

Yukardan beri verdiğimiz izahlar gösteriyor ki, Anayasanın 117 nci maddesinde asli ve daimî mahiyetteki kamu hizmetlerinin memurlar eliyle yürütülmesi hakkındaki prensip ihlâl edilmiş değildir ve sadece 788 sayılı Memurin Kanununun koyduğu dar çerçeveli memur tarifinden hareket edilerek ve diğer kanunların tamamlayıcı hükümleri ve içtihatlar nazara alınmaksızın varılan kanaat yanlış netice doğurur.

Şunu da ilâve edelim ki, yeni Anayasamızın memurlarla ilgili statü hükümlerini yerine getirmek ve Devlet personel rejimini yeni baştan düzenlemek için çıkarılmış olan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, Anayasa Mahkemesi kararına da uyularak, bâzı maddelerinde yapılmasına lüzum görülen tadillere ait çalışmalar tamamlanıp mezkûr kanun bütün hükümleriyle meriyete konulduğu ve genel kadrolar bu hususta çıkarılacak kanunla tesbit edildiği zaman çeşitli ücret ve aylık sistemleri tevhidedilmiş olacaktır. Buna intizaren, müesses sistemlerin ve bu arada 15.4.1958 tarihli Talimatnamenin mevzuunu teşkil eden yevmiyeli personel statüsünün olduğu gibi tatbikının hukukî ve içtimai bir zaruret olduğu aşikârdır.

3. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, hakkımda Meclis soruşturması açılmasına dair önergesinde, Devlet kamu hizmetlerini yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürütmüş olmam sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını kısmen değiştirmiş ve kısmen yürürlükten kaldırmış olduğumdan hareketime uyan Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesine göre Yüce Divanda yargılanmam gerektiği dermeyan edilmektedir.

Devlet kamu hizmetlerinin yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürütülmesinin, «Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya teşebbüs» fiil ve hareketiyle alâka ve münasebeti bulunmadığı gibi, esasen aslında, yukardaki izahlardan da anlaşılacağı üzere, Anayasaya veya her hangi bir kanuna aykırılığı dahi vârit değildir.

Bilgilerine arz ederim.

Süleyman Demirel
Başbakan

9/5 Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

T. B. M. M.
9/5 Soruşturma Hazırlık Komisyonu *10 . 6 . 1971*
Esas No. : 9/5
Karar No. : 2

T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına

T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısının 19 . 6 . 1968 tarihli 10 ncu Birleşiminde Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Başbakan Süleyman Demirel hakkında kanunsuz davranışlariyle Anayasanın 5, 12/2, 113 ve 115 nci maddelerine ve yürürlükte bulunan kanunlara aykırı olarak Devlet kamu hizmetlerinin yönetimini memur olmıyan yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürütmek suretiyle T. C. Anayasasını kısmen değiştirmiş ve kısmen yürürlükten kaldırmış olduğu iddiasiyle Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesi gereğince Yüce Divanda yargılanmak üzere, Anayasanın 90 ncı ve Müşterek Toplantı İçtüzüğünün 12 ve mütaakıp maddeleri gereğince Meclis Hazırlık Soruşturma Komisyonu kurulması talebine dair 12 . 4 . 1968 tarihli önergesi üzerine teşkil edilen Komisyonumuz dosya üzerinde yaptığı tetkikatına göre :

1. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda; 12 . 4 . 1968 tarihli önergesinde: (Son zamanlarda Devlet yönetiminin ve kamu hizmetlerinin Anayasa dışı bir düzene sokulduğu ve böylece Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının kısmen değiştirilmiş ve kısmen yürürlükten kaldırılmış olduğu görülmektedir.

Anayasanın 5 nci maddesine göre yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir ve bu yetki devredilmez. Yine Anayasanın 155 nci maddesine göre, Anayasada her hangi bir değişiklik yapılabilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifte bulunması ve Meclislerin ayrı ayrı üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğunun değişiklik lehinde oy kullanması gerekmektedir.

Hal böyle iken son zamanlarda kararnameler, yönetmelikler ve muciplerle Anayasanın 117, 113 ve 12 nci maddeleri hükümleri yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır. Nitekim Anayasanın 117 nci maddesine göre : «Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar eliyle yürütülür. Memurların nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.»

Yine Anayasanın 113 ncü maddesine göre : «Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartiyle, yönetmelikler çıkarılabilir.»

Ve yine Anayasanın 12 nci maddesinin ikinci bendine göre «hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.»

Anayasanın yukarda belirtilen hükümlerinin ne suretle yürürlükten kaldırılmış olduğunu incelediğimizde :

1. — 4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan «Muayyen ve muvakkat hizmetlerde çalıştırılacak yevmiyeli personel yönetmeliğinin bâzı maddelerinin değiştirilmesine, 10 ncu maddesine 2 fıkra ve bir ek madde ile bir geçici madde eklenmesine dair yönetmelik» Devlet personeli ile ilgili bütün kanunlara aykırı ve Anayasanın yukarda belirtilen maddeleri hükümlerini yürürlükten kaldıracak bir nitelik taşımaktadır.

Malî portesi 500 milyon lira civarında olan ve son değişiklikle yevmiyelerde 100 milyon liralık bir artış meydana getiren 21 000 yevmiyeli personel kadrosunda halen on binden fazla personel bulunmakta ve bunlardan bir kısmı «muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde» değil, Devletin en yüksek kademelerinde, asli ve sürekli görevlerde yönetici olarak çalıştırılmaktadırlar. Sosyal Sigortalara tabi bu yevmiyeli personelden bâzıları bakanlıklarda müsteşarlık, müsteşar

yardımcılığı, genel müdürlük, genel müdür yardımcılığı ve şube müdürlüğü görevlerini yapmaktadırlar. Böylelikle sürekli olan Devlet hizmetleri Anayasanın 117 nci maddesine aykırı olarak memur niteliği taşımıyan geçici ve sorumsuz yevmiyeli personel eliyle yönetilmektedir.

2. — Anayasanın 113 ncü maddesine göre yönetmelikler ancak kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartiyle çıkarılabileceği halde, yukarda sözü edilen yönetmelik baştanbaşa bir kanun niteliğinde ve yürürlükte bulunan kanunlara da aykırı bulunmaktadır.

3. — Hükümetin Anayasa dışı tasarrufları ile imtiyazlı bir zümre yaratılmış bulunmaktadır. Kamu hizmeti gören memurların yetki ve görevleri ve sair özlük işleri kanunlarla düzenlendiği halde bugün kamu görevlerinin başında bulunan yöneticilerin yetki ve görevleri yönetmelikler veya sözleşmelerle düzenlenmekte ve bunlara Devlet memurları aylık ve ücretlerinin çok üstünde menfaatler sağlanmaktadır. Böylelikle memurlar arasında eşitsizlik ve imtiyazlı bir sınıf yaratılmıştır. Bir tarafta 30 yıllık tecrübeli bir Bakanlık Müsteşarı ayda 1 800 lira alırken, diğer tarafta memur niteliği dahi taşımıyan diğer bir Bakanlık Müsteşarı ayda 18 000 lira almaktadır.

Sonuç :

Yukardan beri açıklanan gerekçelerde de gösterilmektedir ki, Başbakan Sayın Süleyman Demirel, kanunsuz davranışları ile Anayasanın 5, 12/2, 113, 117 ve 155 nci maddelerine ve yürürlükte bulunan kanunlara aykırı olarak Devlet kamu hizmetlerinin yönetimini, memur olmıyan yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürütmek suretiyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını kısmen değiştirmiş ve kısmen yürürlükten kaldırmış olduğundan hareketine uyan Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesi gereğince Yüce Divanda yargılanmak üzere Anayasanın 90 ncı ve Müşterek Toplantı İçtüzüğünün 12 ve mütaakıp maddeleri gereğince Meclis Hazırlık Soruşturma Komisyonu kurulmasını arz ve teklif ederim.) demiştir.

11. — Komisyonumuz Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, önergesi muvacehesinde Başbakan Süleyman Demirel'in, yazılı görüşünün alınmasına karar vermiş ve keyfiyet T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığının 25 . 6 . 1968 tarih ve 9/61 - 2385/39359 sayılı yazısı ile kendisine bildirilmiştir.

Başbakan Süleyman Demirel Komisyonumuza tevdi ettiği 10 . 8 . 1968 tarihli ve Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi ifadeli ve 143 - 92/5980 sayılı yazılı görüşünü aşağıdaki şekilde aynen bildirmiştir.

(T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu Başkanlığına)

Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Anayasaya aykırı olarak, Devlet kamu hizmetlerini yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürüttüğüm ve bu eylemin Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle, hakkımda Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ile bu önerge üzerine T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 19 . 6 . 1968 tarihli 10 ncu birleşiminde alınan ve yazılı görüşümü Soruşturma Hazırlık Komisyonuna bildirmeme dair bulunan 187 sayılı Kararı okudum.

Önergede, 4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan «Muayyen ve muvakkat hizmetlerde çalıştırılacak yevmiyeli personel Yönetmeliğinin bâzı maddelerinin değiştirilmesine, 10 ncu maddesine 2 fıkra ve bir ek madde ile bir geçici madde eklenmesine dair Yönetmelik» in Devlet personeli ile ilgili bütün kanunlara aykırı ve Anayasanın 117, 113 ve 12 nci maddeleri hükümlerini yürürlükten kaldıracak nitelik taşıdığı; sürekli olan Devlet hizmetlerinin Anayasanın 117 nci maddesine aykırı olarak memur niteliği taşımıyan geçici ve sorumsuz yevmiyeli personel eliyle yönetildiği; Anayasanın 113 ncü maddesine göre yönetmelikler ancak kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartiyle çıkarılabileceği halde, sözü edilen Yönetmeliğin baştanbaşa bir kanun niteliğinde ve yürürlükte bulunan kanunlara aykırı bulunduğu; Hükümetin Anayasa dışı tasarrufları ile imtiyazlı bir zümre yaratılmış bulunduğu ileri sürülmektedir.

Bu konu üzerindeki görüşümüz üç ana nokta üzerinde toplanacaktır.

1. — Anayasanın 117 nci maddesinde Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin memurlar eliyle yürütüleceği yazılıdır.

Diğer taraftan mevzuatımızda memuru tarif ve tavsif eden türlü hükümler mevcuttur. Ezcümle;

A) 780 sayılı Kanunun 1 nci maddesinde «Kendisine Devlet hizmeti tevdi olunan ve sicilli mahsusunda mukayyet olarak umumi veyahut hususi bütçelerden maaş alan kimseye memur denir.» denilmektedir. Bu hükme göre, genel veya özel bütçelerden aylık ödenmek suretiyle kendisine Devlet hizmeti tevdi olunan kimse memurdur.

B) Türk Ceza Kanununun 279 ncu maddesine göre, Ceza Kanununun tatbikatında; devamlı veya muvakkat surette teşrii, idari veya adlî bir âmme vazifesi gören veya diğer her türlü âmme müesseseleri memur ve müstahdemleriyle devamlı veya muvakkat, ücretsiz veya ücretli, ihtiyari veya mecburi olarak teşrii, idari veya adlî bir âmme vazifesi gören diğer kimseler memur sayılır.

Ceza Kanununun tatbikatında âmme hizmeti görmekle muvazzaf olanlar; devamlı ve muvakkat surette bir âmme hizmeti gören Devlet veya diğer âmme müeseselerinin memur ve müstahdemleriyle devamlı veya muvakkat, ücretli veya ücretsiz, ihtiyari ve mecburi surette bir âmme hizmeti gören diğer kimselerdir.

Bu madde, Devletin nezareti altında çalışanların umuma karşı vukubulacak suiistimallerine Devletin mâni olması mecburiyeti dolayısiyle bu şartları haiz olanları memur addetmiştir. Madde hükmüne göre, kanun ve nizamları tatbik eylemek veya onların iyi şekilde tatbikine nezaret etmek ve âmme nizam ve intizamının temin ve icrasiyle alâkadar olmak ve cemiyet ve cemiyetin menfaati namına hizmet ifa etmek ve icra kuvvetinin temsilcisi olmak gibi âmme hizmet ve vazifesi gören ve binaenaleyh otorite ve temşiyet tasarruflarında bulunan kimseler memurdur.

C) Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunun tatbikatı dolayısiyle kimlerin memur sayılacağı Yargıtay ve Danıştayın türlü içtihatlarına mevzu olmuştur.

D) Bütçe kanunlarına bağlı (D) ve (N) cetveline dâhil personel de, yaptıkları hizmetin asli olması bakımından memur kategorisi içinde mütalâa edilmekte, ancak ücret almaları sebebiyle Memurin Kanununa tabi bulunmamaktadır.

E) Genel bütçeye giren dairelerin yatırım harcamalarına dair (A/2) işaretli cetvellerde personel ücretlerine ait ödenek bulunmaktadır.

F) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 ncü maddesi Devlet memuru ile sözleşmeli ve yevmiyeli personeli tarif ve 5 nci maddesi de bu kanuna tabi kurumlarda, 4 ncü maddede yazılı üç istihdam şekli dışında personel çalıştırılamıyacağını ifade etmiş ise de, mezkûr kanunun 5 nci maddesi, bütçe kanunlarında mevcut hükümlere göre yürürlüğe girmediğinden aksine mülâhaza varidolamaz.

Önergede bahsedilen Yönetmeliğin tatbikatı, genel ve katma bütçeli dairelerin gelir ve giderleri ile mallarının Büyük Millet Meclisi adına denetlemek görevini yapmakta olan Sayıştayca kabul edilmiştir. Ayrıca Yönetmelik, Sayıştay Kanununun 105 nci maddesine göre Sayıştay Genel Kurulunun tetkikinden geçirilerek müspet mütalâası üzerine Bakanlar Kurulunca yayınlanmıştır.

Danıştay, bu sıfatta bulunan personelin türlü sebeplerle idare aleyhine açtıkları dâvaları görmüş, karara bağlamış ve istişari kararlarına da bu Yönetmeliği mesnet olarak almıştır.

Eğer Yönetmelik Anayasaya aykırı olsaydı ne Danıştayın ve ne de Sayıştay, Genel Kurulunun bu talimatnameyi hukukî mesnet olarak kabul etmesi bahis konusu olmazdı.

2. — «Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantı İçtüzüğü» nün 12 nci maddesinde; Meclis Soruşturması açılması istemine dair önergede Başbakan ve ilgili Bakanlar Kurulu üyesi tarafından Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya Bakanların görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai sorumluluğu gerektiren fiillerin görev sırasında işlendiğinden bahsolunmak gerekeceği ve önergede hangi fiillerin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunu, maddesini de zikretmek ve gerekçede göstermek suretiyle belirtmek zorunlu bulunduğu yazılıdır.

«Muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde çalıştırılacak yevmiyeli personel Talimatnamesi» 15 Nisan 1958 tarihli 4/10195 sayılı Kararname ile ilk defa kabul edilmiş olup Resmî Gazetede neşredildiği 30 Nisan 1958 tarihinde (yani 10 yıldan fazla bir süreden) beri tatbik mevkiinde bulunmaktadır. Bu Yönetmeliğin türlü maddeleri 30 Kasım 1960, 22 Mayıs 1963, 24 Ağustos 1963, 16 Ekim 1963, 16 Mayıs 1966 ve son olarak 4 Nisan 1968 ve 27 Haziran 1968 tarihli Resmî Gazetelerde yayınlanan kararnamelerle değiştirilmiştir. 4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan değişiklik, diğerlerinde olduğu gibi, tatbikatta rastlanan bâzı eksiklik ve aksaklıkları gidermeye ve ücret ayarlaması sağlamaya mâtuf bulunmaktadır.

Ancak, 4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelikte mevcut, «Bu elemanlar zaruret halinde daimî hizmetlerde de istihdam edilebilirler.» hükmü, çok kısa bir süre sonra yapılan bâzı düzeltmeler meyanında ve tatbikine dahi geçilmeden ve 27 Haziran 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelikle kaldırılmış bulunduğundan Anayasaya ve kanunlara aykırılık mevzuubahis değildir.

Teknik hüviyetleri bakımından bu kararnameye göre yövmiye almak suretiyle muayyen ve teknik mahiyette idari görevlerde istihdam edilenler, o görevin kadrolarından ayrıca maaş almamakla beraber bu kadrolarda memurin ve maaş kanunlarındaki ölçüye uygun olarak vekâleten tâyin veya tavzif suretiyle görevlendirildiklerinden memuriyet sıfatını da iktisabetmektedir. Tatbikat, yönetmeliğin yürürlüğe girdiği 30 Nisan 1958 tarihinden beri aynı şekilde devam edegelmektedir.

Yukardan beri verdiğimiz izahlar gösteriyor ki, Anayasanın 117 nci maddesinde asli ve daimî mahiyettteki kamu hizmetlerinin memurlar eliyle yürütülmesi hakkındaki prensip ihlâl edilmiş değildir ve sadece 788 sayılı Memurin Kanununun koyduğu dar çerçeveli memur tarifinden hareket edilerek ve diğer kanunların tamamlayıcı hükümleri ve ictihatlar nazara alınmaksızın varılan kanaat yanlış netice doğurur.

Şunu da ilâve edelim ki, yeni Anayasamızın memurlarla ilgili statü hükümlerini yerine getirmek ve Devlet Personel rejimini yenibaştan düzenlemek için çıkarılmış olan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, Anayasa Mahkemesi kararına uyularak, bâzı maddelerinde yapılmasına lüzum görülen tadillere ait çalışmalar tamamlanıp mezkûr kanun bütün hükümleriyle meriyete konulduğu ve genel kadrolar bu hususta çıkarılacak kanunla tesbit edildiği zaman çeşitli ücret ve aylık sistemleri tevhidedilmiş olacaktır. Buna intizaren, müesses sistemlerin ve bu arada 15.4.1958 tarihli talimatnamenin mevzuunu teşkil eden yövmiyeli personel statüsünün olduğu gibi tatbikinin hukukî ve içtimai bir zaruret olduğu aşikârdır.

3. Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, hakkında, Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesinde Devlet kamu hizmetlerini yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürütmüş olmam sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını kısmen değiştirmiş ve kısmen yürürlükten kaldırmış olduğumdan hareketime uyan Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesine göre Yüce Divanda yargılanmam gerektiği dermeyan edilmektedir.

Devlet kamu hizmetlerinin yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürütülmesinin, «Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ılgaya teşebbüs» fiil ve hareketiyle alâka ve münasebeti bulunmadığı gibi, esasen aslında, yukardaki izahlardan da anlaşılacağı üzere, Anayasaya veya her hangi bir kanuna aykırılığı vârit değildir.)

III - Bunun üzerine Komisyonumuzda vâkı olan üye değişiklikleri ve müddetlerin bitmeleri dolayısiyle yeniden T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 14 . 4 . 1971 tarihli 6 ncı Birleşiminde Komisyonumuzun 30 gün müddetle vazifesinin uzatılmasına karar verilmiş bu karar üzerine de yeniden vazife taksimi yapan Komisyonumuz 11 . 5 . 1971 tarihinde (10) üyenin iştirakiyle toplanmış, dosya üzerinde yaptığı inceleme neticesinde üyelerden Edirne Milletvekili Cevat Sayın'ın, muhalefetine karşı (9) üyenin muvafakatiyle aşağıdaki karar ittihaz edilmiştir :

Karar :

A) Komisyonumuz sabık Başbakan Süleyman Demirel'in, 18 . 9 . 1968 tarihli ve 143/92 - 5980 sayılı yazılı görüşünde ileri sürdüğü müdafaaları aynen vârit görmüştür.

B) Buna ilâveten Devlet Kamu Hizmetlerinin yevmiyeli ve sözleşmeli personel eliyle yürütülmesi neticesi vâkı olan tediyelerin bütçe ile ve Büyük Millet Meclisinin tasdikinden geçmek suretiyle yapılmış olmasına ve bir kanun olan bütçenin bu kısımları hakkında Anayasa Mahkemesi nezdinde her hangi bir iptal dâvası açılmamış bulunmasına binaen kanunla yapılmış olan işbu tasarrufların Anayasayı ihlâl, ilga ve iptal sayılmıyacağı neticesine varılmış bu suretle eski Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın gayrikanuni ve hukukî olan önergesi muvacehesinde sabık Başbakan Süleyman Demirel hakkında Meclis Soruşturması açılmasının lüzum ve mahal bulunmadığına keyfiyetin T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına arzına 11 . 5 . 1971 tarihinde oy çokluğu ile karar vermiştir.

9/5 No. lu Soruşturma Hazırlık

Komisyonu Başkanı	Sözcü	Kâtip	
İstanbul Milletvekili	Hatay Senatörü	Ankara Senatörü	Ankara Milletvekili
A. Ş. Lâç	*E. Bahadırlı*	*İ. Yetiş*	Kararın alınması sırasında Komisyonda yoktum. *A. S. Hiçerimez*

Aydın Senatörü	Edirne Milletvekili	İçel Milletvekili	Kütahya Milletvekili
C. Coşkun	Muhalifim, söz hakkım mahfuzdur. Muhalefet şerhim eklidir. *C. Sayın*	*M. Arıkan*	*F. Azmioğlu*

Samsun Senatörü	Tokat Milletvekili
E. Işıklar	*İ. H. Balcı*

Muhalefet Şerhi

4 Nisan 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelikte mevcut (Bu elemanlar zaruret halinde daimî hizmetlerde de istihdam edilebilirler) hükmü, Anayasanın 117 nci maddesine ve memurlarla ilgili mevzuata, kanaatimce aykırı olup;

Savunmada,

Çok kısa bir süre sonra yapılan bâzı düzeltmeler meyanında ve tatbikine dahi geçilmeden ve 27 Haziran 1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelikle kaldırılmış bulunduğundan Anayasaya ve kanunlara aykırılık mevzuubahis değildir, diye de itiraf edilmiş olduğundan:

A) Bahis konusu yönetmelikler celp ve tetkik edilmeden,

B) Tatbik edilip edilmediği, tatbik edilmişse neticeleri, ilgili mercilerden sorulup tesbit edilmeden;

Mücerret iddia ve savunmaya dayanılarak karar alınması T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 14 ve 17/2 nci maddelerine, hukuk prensiplerine ve tatbikata aykırı bulunduğundan, muhalifim.

11 . 5 . 1971
Edirne Milletvekili
C. Sayın

Dönem : 3
Toplantı : 2

Türkiye Büyük Millet Meclisi S. Sayısı : 78

İstanbul Milletvekili Eşref Derinçay'ın, İstanbul Belediye Meclisinin, İstanbul yolu güzergâhı ve Boğaziçi köprüsü tasdikli plânı ile bu plânı tadilen onaylıyan İmar ve İskân Bakanlığının plânını değiştirerek tatbik etmesiyle, 6785 sayılı İmar Kanununa aykırı hareket ettiği ve istimlâkler ile açılacak tazminat dâvaları dolayısiyle Devleti zarara uğratacağı, bu fiilin ise T. Ceza Kanununun 240 ncı maddesine uyduğu iddiasiyle, eski Başbakan ve eski Bayındırlık Bakanı hakkında Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 17 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/17)

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

İstanbul çevre yolu güzergâhı ve Boğaziçi köprüsünün plânları İstanbul Nâzım Plânı yapılmadan geçerli ve kanuni değildir.

Bir şehrin nâzım plânı olmadan, nâzım plânın getirdiği anaulaşım şebekesini münferiden tasdik etmek İmar Kanununa aykırıdır.

Halen İstanbul, Beyoğlu ve Anadolu yakasına ait meri plânlarda böyle bir çevre yolu öngörülmemiştir. Çevre yolu tasavvur halindeki bir nâzım plânın unsurudur.

Tasavvur halindeki nâzım plân tasdik edilip hukukî geçerlik kazanmadıkça, bir unsuru olan çevre yolu plânları Belediye Meclisinde kabul edilse ve İmar İskân Bakanlığınca onaylansa dahi uygulanamaz.

Buna rağmen İstanbul çevre yolu güzergâhı ve Boğaziçi Köprüsü plânları İstanbul Belediye Meclisinde 28 . 6 . 1968 tarihinde kabul edilmiş İmar ve İskân Bakanlığınca (Anadolu yakasına, sahil yoluna yüklenmemek, iskân kesafetini Boğaziçine kaydırmamak ve diğer şehir gelişmesini sağlıyabilmek gayesiyle buradaki sahil yolu bağlantısının iptal edilmesi plânlarda gerekli düzeltmeler yapılmış bulunan kavşak hudutları içinde ekte gönderilen ve büyük İstanbul Nâzım Plân Bürosu tarafından hazırlanan etütlerden de faydalanmak suretiyle eşanjörlerin katî ve tafsilâtlı durumlarının yeniden gözden geçirilmek ve bu hususu belirten plânların Bakanlığımıza intikalini temin etmek şartiyle uygun görülerek onaylanmıştır.

Onaylanmış bulunan bu plânların tatbikatı ile ilgili şehir imar ve inşa faaliyeti hususunda gerekli koordinasyon ve işlemin yapılması için belediyenin uyarılmasını, bilgi alınmasını ve gereğinin yapılmasını rica ederim) diyerek ve aşağıdaki değişiklikle tasdik etmiştir:

1. Bu duruma göre İmar ve İskân Bakanlığı 1968 tasdik tarihli çevre yolu güzergâh plânı notlarının iptal edilmiş olması dolayısiyle (bir kamulaştırma hududu gösterilmemiştir. Bu plândaki «tasdik hududu kamulaştırma hududur» notu Bakanlıkça iptal edildiği yani kaldırılmış olduğu için kamulaştırma hududu yoktur.

2. Çevre yolu güzergâhı plânının Anadolu yakasındaki sahilyolu bağlantısı Bakanlık tarafından iptal edilmiştir. Yazı da vardır. Bu iptale rağmen Anadolu yakasında Beylerbeyi'nde 4 bin nüfuslu bir mahalle sırf bağlantı yolu dolayısiyle yani tasdik edilmemiş bir yol için istimlâk edilmiştir. (İstimlâk kanunsuzdur.) Açılacak dâvalar dolayısiyle Devlet tazminat ödemeye mecbur edilir, yol ve köprü yapımı hukukan durdurulur. 1968 tasdik tarihli çevreyolu plânı Nâzım Plân hazırlanmadan yapıldığı halde hukukî geçerliğe haiz olsa dahi bu bağlantıya mevcut plânda cevaz vermediği için oradaki uygulama kesinlikle kanunsuzdur.

3. Kavşak plânlarının tatbikat plânları gelmedikçe, inşaata geçilemiyeceği nokta belirtilmiştir. Buna rağmen kavşak noktalar için kamulaştırma yapılmıştır ve yapılmaktadır.

İstanbul Belediye Meclisinin 28 . 6 . 1968 tarihinde İstanbul çevre yolu güzergâhı ve Boğaziçi Köprüsü tasdikli plânı ve plânı tadilen onaylıyan İmar ve İskân Bakanlığının plânını değiştirerek tatbik etmesiyle 6785 sayılı İmar Kanununa aykırı hareket etmekten ve kanunsuz istimlâklar ile açılacak tazminat dâvaları dolayısiyle Devleti zarara uğratmaktan Başbakan ve Bayındırlık Bakanı Turgut Gülez hakkında Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesi Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. İç Yönetmeliğinin 12 nci maddesi uyarınca bir Meclis soruşturması açılmasını arz ve talebederim.

Saygılarımla.

İstanbul Milletvekili
Eşref Derinçay

24 . 3 . 1971

T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu Başkanlığına

İstanbul Milletvekili Eşref Derinçay'ın, 6785 sayılı İmar Kanununa aykırı hareket ettiğimiz ve bu fiillerin T. Ceza Kanununun 240 ncı maddesi kapsamına girdiği iddiasiyle şahsım ve Bayındırlık Bakanı Turgut Gülez hakkında soruşturma açılmasına dair önergesini ve yazılı görüşümün Soruşturma Hazırlık Komisyonuna bildirilmesine dair T. B. M. M. nin 236 sayılı kararını okudum.

Bu konuda:

1. İstanbul Belediye Meclisince 28 . 6 . 1968 tarihinde kabul edilip İmar ve İskân Bakanlığı tarafından 10 . 7 . 1968, 18 . 7 . 1968 tarihli ve 7259, 7590 sayılı yazılarla onanan İstanbul Çevre Yolu ve Boğaz Köprüsü Plânının hukukan, İstanbul şehrinin 30 . 5 . 1939 tarihinde Bayındırlık Bakanlığınca onanmış olan ve halen yürürlükte bulunan 1/5000 ölçekli nâzım plânı değiştiren bir plân niteliğinde olduğu, sözü edilen nâzım plânda, o tarihten bu yana aynı şekilde yapılmış ve halen yürürlükte bulunan pek çok sayıda değişiklikler bulunduğu, örneğin 29 . 4 . 1966 tarihinde tasdikli İstanbul Sanayi Nâzım Plânının; Küçükçekmece ile İstanbul ilinin Anadolu yakasındaki sınırları arasında sanayiin yerleşeceği yerleri tesbit ettiği,

2. İmar Kanununun 29 ncu maddesi, tasdik edilerek kesinleşmiş imar plânları üzerinde değişiklik yapılabileceğini kabul ettiği, bu değişikliklerin küçük veya büyük çapta olabileceği, büyük çaptaki değişikliklerin, değiştirdiği imar plânının nâzım veya tatbikat plânı olmasına göre buna uygun ölçekte hazırlanan plânlarla yapılabileceği,

İddia konusu olan plânın, yukarda sözü edilen Nâzım Plânın değişikliği mahiyetinde bulunduğu, nâzım ve tatbikat plânları ile bunlar üzerinde yapılan değişiklikleri hukukan aynı değeri taşıdığı,

3. İstanbul Çevre Yolu ve Boğaz Köprüsü projesinin, uzun ve kısa vâdeli kalkınma plânları hazırlamakla görevli Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından da ele alınarak incelenmiş ve gerçekleşmesine karar verilmiş projeler (Kalkınma Plânı ikinci beş yıl sayfa: 579) arasında bulunduğu, şehircilik ve diğer teknik bakımlardan ilgili kuruluşlar (Büyük İstanbul Nâzım Plân Bürosu, Karayolları Genel Müdürlüğü, İstanbul Belediyesi gibi) arasında uzun süren çalışmalar sonunda ortaya konmuş bir plân olduğu, projenin İstanbul şehrinin mevcut ulaştırma sistemi ile sanayi, turizm gibi çeşitli alanlarına yapacağı etkilerin ayrıntılı olarak incelendiği, hazırlanmakta olan yeni Nâzım Plânda bu hususların göz önünde bulundurulduğu,

4. Boğaz köprüsü projesinin; 1963 yılında hazırlanan Doğu Marmara ön raporu ve 1965 yılında hazırlanan İstanbul yerleşme plânı ile 1967 yılında revizyonu yapılan Doğu Marmara raporunda daima göz önünde bulundurulmuş bir proje olduğu,

5. a) Plânda tesbit olunan yol ve kavşak sınırlarının ebatlandırılmamış olduğu, yapılacak kamulaştırılmaların ihtiyaç ve zaruretler göz önünde tutulmak suretiyle tesbit edilebileceğinin, İmar ve İskân Bakanlığının 18 . 7 . 1968 tarihli ve 7590 sayılı yazısında belirtildiği, ihtiyaçlara göre tesbit edilen ve İmar ve İskân Bakanlığına gönderilen plânların, adı geçen Bakanlıkça 10 . 7 . 1968 ve 18 . 7 . 1968 tarihli yazılarda belirtilen hususlar yönünden uygunluğu tesbit edilerek gerekli düzeltmelerle 16 . 10 . 1970 tarihli yazı ile onanmış bulunduğu,

b) Yapılan kamulaştırma ve inşa edilen bağlantı yolunun, çevre yolu inşaatı sebebiyle iptal edilen Beylerbeyi - Altunizade yolunun yerine ikame edilecek yol olduğu, inşaat sırasında çeşitli amaçlar için çok sayıda ve geçici olarak servis yolları yapıldığı, çevre yolu gibi çok karışık bir şehir içi otoyolunda durumu yakından bilmiyenlerin, özellikle inşaatın bu safhasında ne yolda tatbikatta bulunduğunu anlamalarının mümkün olamıyacağı, projenin tasdik edilen plâna göre uygulandığı ve tasdikte iptal edilen bağlantı kollarının, yine tasdikte «Çevre yolu, Anadolu yakası sahil yolu direkt bağlantı kolları Anadolu yakası üst korniş yolu uygulandıktan sonra işletilebilir» notuna uygun şekilde ileriki yıllarda tam olarak bağlanacağı, kesin bir ihtiyaç bulunan Anadolu yakası üst korniş yolunun halen etüdedilmekte bulunduğu,

c) İmar ve İskân Bakanlığının 18 . 7 . 1968 tarihli ve 7590 sayılı yazısında «Tesbit olunan yol ve kavşak sınırları ebatlandırılmamış olduğundan yapılan kamulaştırma alanlarının ihtiyaç ve zaruretler göz önünde tutulmak suretiyle tesbit edilebileceği» nin belirtildiği, buna göre trafik ihtiyaçları, teknik zaruretler ve taşınmaz mal sınırları da göz önünde bulundurularak tesbit edilen sınırların, İmar ve İskân Bakanlığının 10 . 7 . 1968 ve 18 . 7 . 1968 tarihli yazılarında belirtilen hususlar yönünden uygunluğunun tesbit edilmiş ve onanmış bulunduğu, buna göre yapılan ve yapılmakta olan kamulaştırma işlemlerinin tasdikli plânlara uygunluğunun aşikâr olduğu,

6. İstanbul çevre yolu güzergâhı ve Boğaziçi Köprüsü plânının İmar ve İskân Bakanlığının - tadiller de göz önünde bulundurularak - onayladığı şekilde uygulanmakta olup plânın değiştirilerek uygulanmasının bahis konusu bulunmadığı, buna göre 6785 sayılı İmar Kanununa aykırı hareketin de söz konusu olmadığı,

Bayındırlık Bakanlığının yazısında ifade edilmiş bulunduğunu arz ederim.

Süleyman Demirel
Başbakan

T. C.
Bayındırlık Bakanlığı
Hususi Kalem
Sayı : 100

19 . 3 . 1971

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi : 12 . 3 . 1971 gün ve 9 - 17/2743 - 20510 Genel Sekreterlik Kanunlar Müdürlüğü sayılı yazınız.

İstanbul Milletvekili Eşref Derinçay'ın 6785 sayılı İmar Kanununa aykırı hareket ettikleri iddiasiyle Başbakan Süleyman Demirel ve Bayındırlık Bakanı Turgut Gülez haklarında soruşturma açılmasına dair önergesi üzerine kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunca istenen Bakanlığımız görüşü ilişik olarak sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Turgut Gülez
Bayındırlık Bakanı

İstanbul Çevre Yolu Güzergâhı ve Boğaziçi Köprüsü Plânı ile ilgili olarak İstanbul Milletvekili Eşref Derinçay'ın Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi konusunda bilgi

Genel :

Önergede İstanbul çevre yolu güzergâhı ve Boğaziçi Köprüsünün İstanbul nâzım plânı yapılmadan, tasdik edilip hukukî geçerlilik kazanmadan bu nâzım plânın getirdiği anaulaşım şebekesinin münferiden tasdik edilmesinin İmar Kanununa aykırı olduğu, çevre yolu plânlarının İstanbul Belediye - Meclisince kabul edilse ve İmar ve İskân Bakanlığınca onaylansa dahi uygulanamıyacağı iddia edilmektedir.

Bu iddia gerek esas gerekse kanuni yönlerden tamamen asılsızdır. Şöyle ki :

İstanbul Belediye Meclisince 28 . 6 . 1968 tarihinde kabul ve İmar ve İskân Bakanlığınca 10 . 7 . 1968 gün ve 7259 sayı, 18 . 7 . 1968 gün ve 7590 sayılı yazılariyle esasen İstanbul Çevre Yolu ve Boğaz Köprüsü plânı hukukan İstanbul şehrinin 30 . 5 . 1939 gününde Bayındırlık Bakanlığınca onanan ve halen yürürlükte bulunan 1/5 000 ölçekli nâzım plânını değiştiren bir plân mahiyetindedir. 30 . 5 . 1939 tastik tarihli nâzım plânda o tarihten bu yana aynı şekilde yapılmış ve halen yürürlükte bulunan pek çok sayıda değişiklik mevcuttur. Örneğin 29 . 4 . 1966 tarihinde tasdikli İstanbul Sanayi Nâzım Plânı Küçükçekmece ile İstanbul ilinin Anadolu yakasındaki hudutları arasında sanayiin yerleşeceği yerleri tesbit etmiştir.

İmar Kanununun 29 ncu maddesi kesinleşerek tasdik edilmiş imar plânları üzerinde değişiklik yapılabileceğini kabul etmektedir. Bu değişiklikler küçük veya büyük çapta olabilir ve büyük çaptaki değişikliklerin, değiştirdiği imar plânının nâzım veya tatbikat plânı olmasına göre buna uygun ölçekte hazırlanan plânlarla yapılabileceği şüphesizdir.

Özet olarak tekrarlıyalım ki iddia konusu olan plân 30 . 5 . 1935 gününde onanlı nâzım plânın değişikliği mahiyetindedir. Nâzım veya tatbikat plânları ile bunlar üzerinde yapılan değişiklikler, hukukan aynı değerdedir.

Ayrıca şunu da belirtelim ki, İstanbul çevre yolu ve Boğaz köprüsü projesi, uzun ve kısa vâdeli kalkınma plânlarını hazırlamakla görevli Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından da ele alınarak incelenmiş ve tahakkukuna karar verilmiş projelerdendir. (Kalkınma Plânı İkinci Beş Yıl sayfa : 579) Şehircilik ve diğer teknik bakımlardan ilgili kuruluşlar (Büyük İstanbul nâzım plân bürosu, Karayolları Genel Müdürlüğü, İstanbul Belediyesi gibi) arasında uzun süren çalışmalar sonunda ortaya konmuş bir plândır. Projenin İstanbul şehrinin mevcut ulaştırma sistemi ile sanayi, turizm gibi çeşitli alanlarına yapacağı etki ayrıntılı olarak incelenmiştir ve hazırlanmakta olan yeni nazım plânda bütün bu hususlar göz önünde bulundurulmaktadır.

Boğaz köprüsü projesi 1963 yılında hazırlanan Doğu Marmara ön raporu, 1965 yılında hazırlanan İstanbul yerleşme plânı ile 1967 yılında revizyonu yapılan Doğu Marmara raporunda hep göz önünde bulundurulmuş bir projedir.

Bayındırlık Bakanlığının İstanbul Belediye Meclisince tasdikli ve İmar ve İskân Bakanlığınca tadilen onaylanmış plânı değiştirerek tatbik ettiği iddiasına gelince :

1. Plânda tesbit olunan yol ve kavşak sınırları ebatlandırılmamıştır. Yapılacak kamulaştırmaların ihtiyaç ve zaruretler göz önünde tutulmak suretiyle tesbit edilebileceği İmar ve İskân Bakanlığının 18 . 7 . 1968 gün ve 7590 sayılı yazısında zikredilmiştir.

Filhakika ihtiyaçlara göre tesbit edilen ve İmar ve İskân Bakanlığına sunulan plânlar, adı geçen Bakanlıkça 10 . 7 . 1968 ve 18 . 7 . 1968 günlü yazılarımızda belirtilen hususlar yönünden uygunluğu tesbit edilerek gerekli düzeltmelerle 16 . 10 . 1970 gün ve Pl. 340131 - 10715 sayılı yazıları ile onanmışlardır.

2. Anadolu yakasında Boğaz köprüsünün bitim noktasında çevre yolu ile sahil yolu bağlantısının İmar ve İskân Bakanlığı tarafından iptal edildiği, buna rağmen bağlantı yolu için kamulaştırma yapıldığı, kamulaştırma ile uygulamanın kesinlikle kanunsuz olduğu iddia edilmektedir. Yapılan kamulaştırma ve inşa edilen bağlantı yolu, çevre yolu inşaatı sebebiyle iptal edilen

Beylerbeyi - Altunizade yolunun yerine ikame edilecek yoldur. İnşaat esnasında çeşitli amaçlar için çok sayıda ve geçici servis yolları yapılır. Çevre yolu gibi çok karışık bir şehir içi oto yolunda durumu yakından bilmiyen bir kimsenin, hele inşaatın bu safhasında ne olup bitiğini anlaması kabil değildir. Proje tasdik edilen plâna göre uygulanmaktadır, ve tasdikte iptal edilen bağlantı yolları yine tasdikte «Çevre yolu, Anadolu yakası sahil yolu direkt bağlantı kolları Anadolu yakası üst korniş yolu uygulandıktan sonra işletilebilir» notuna uygun olarak ileriki yıllarda tam olarak bağlanacaktır. Kesin bir ihtiyaç olduğuna inandığımız Anadolu yakası üst korniş yolu halen etüdedilmektedir.

Tekrar edelim ki yapılan kamulaştırma ve uygulamalar tasdik edilen plâna uygun olarak yapılmaktadır.

3. Kavşak plânlarının tatbikat plânları İmar ve İskân Bakanlığına gelmedikçe inşaata geçilemiyeceği, buna rağmen kavşak noktaları için kamulaştırma yapıldığı ve yapılmasına devam edildiği iddia edilmektedir.

Yukarda da belirtildiği gibi İmar ve İskân Bakanlığının 18 . 7 . 1968 gün ve 7590 sayılı yazısında «Tesbit olunan yol ve kavşak sınırları ebatlandırılmamış olduğundan yapılan kamulaştırma alanlarının ihtiyaç ve zaruretler göz önünde tutulmak suretiyle tesbit edilebileceği» belirtilmiştir.

Buna göre trafik ihtiyaçları, teknik zaruretler ve taşınmaz mal sınırları da göz önünde bulundurularak tesbit edilen sınırlar, İmar ve İskân Bakanlığının 10 . 7 . 1968 ve 18 . 7 . 1968 günlü yazılarında belirtilen hususlar yönünden uygunluğu tesbit edilmiş ve onanmıştır. Buna göre yapılan ve yapılmakta olan kamulaştırma işlemlerinin tasdikli plânlara uygun olduğu aşikârdır.

Özet olarak İstanbul çevre yolu güzergâhı ve Boğaziçi köprüsü plânı İmar ve İskân Bakanlığının onayladığı - tadiller de göz önünde bulundurularak - şekilde uygulanmaktadır ve plânı değiştirerek uygulama hiçbir şekilde bahis konusu değildir. Bu halde 6785 sayılı İmar Kanununa aykırı hareket de bahis konusu olamaz.

Not : (Eski Bayındırlık Bakanı Turgut Güleç'in cevabına ilişik olarak gönderilen Danıştay Başkanlığına T. M. M. O. B. Mimarlar Odası tarafından verilen dilekçe sureti ile bu dilekçe üzerine Danıştaya verilen Bakanlığın cevabı dosyanın içindedir.)

9/17 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu Raporu

T. B. M. M.
9/17 No. lu Soruşturma
Hazırlık Komisyonu
Esas No: 9/17
Karar No: 8

28 . 6 . 1971

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

İstanbul Milletvekili Eşref Derinçay'ın, Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca İstanbul Köprüsü ve çevre yolları inşaatı ile ilgili tatbikat sebebiyle eski Başbakan Süleyman Demirel ve Bayındırlık Bakanı haklarında bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere (6 . 1 . 1971 tarihli T. B. M. Meclisinin 2 nci Birleşiminde 236 sayılı Kararla) kurulan 9/17 sayılı Soruşturma Hazırlık Komisyonumuz T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü hükümleri dairesinde gerekli tatbikat ve incelemelerini yaparak aşağıdaki raporda yazılı bulunan hususları tesbit etmiştir.

RAPOR

17 . 12 . 1970 tarihinde T. B. M. Meclisi Kanunlar Müdürlüğüne havale edilen ve 6 . 1 . 1971 tarihinde T. B. M. Meclisi Birleşik Toplantısı Genel Kurulunda okunmuş bulunan İstanbul Milletvekili Sayın Eşref Derinçay'ın, İstanbul Boğaz Köprüsü ve çevre yolu güzergâhına ait plânların İstanbul Nâzım Plânı yapılmadan geçerli ve kanuni olmadığı, halen İstanbul'a ait mer'i plânlarda bir çevre yolunun öngörülmediği bunun tasavvur halindeki bir nâzım plânının unsuru olduğu bu itibarla nâzım plân tasdik edilmedikçe Belediye Meclisince kabul edilse ve hattâ ilgili Bakanlıkça tasdik edilmiş olsa dahi uygulanamıyacağı gerekçesiyle verdiği önergede eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel ve eski Bayındırlık Bakanı Sayın Turgut Gülez haklarında Meclis soruşturması açılması istenmiştir.

Önergenin 6785 sayılı Kanuna uygun düşmediği iddiasiyle tatbikatta vâkı usulsüzlükler iddiası mevcut vesika ve ilgili kuruluşların resmî beyan ve ifadelerine dayanılarak Komisyonumuzca incelenmiş ve aşağıda arz edeceğimiz veçhile varidolmadığı neticesine varılmıştır.

Şöyle ki :

Bilindiği üzere İstanbul şehrinin 30 . 5 . 1939 tarihinde Alman asıllı Şehircilik Profesörü Prost tarafından yapılmış ve tasdik edilerek bugüne kadar Haliç Köprüsü ile Vatan, Millet caddelerinin ve sahil yolları tatbikatının yapıldığı İstanbul Şehri Nâzım Plânı mevcuttur. Bu plân 6785 sayılı Kanun muvacehesinde yeni bir nâzım plânla değiştirilmediği takdirde kanuni geçerliliğini muhafaza eder, her türlü inşaat ve değişiklik veya tevsi işlemi hukukî ve idari mercilerden geçirilerek bu plânda yapılır. Kaldı ki, şehirlerin nâzım imar plânlarının zamanla gelişen ve değişen sosyal - ekonomik ve teknolojik ihtiyaçlara göre mevzuatın gerektirdiği prosedür yerine getirilmek şartiyle değiştirilip geliştirilmesinin mümkün ve hattâ zaruri olduğu ve 6785 sayılı Kanun esprisine uygun olduğu aşikârdır.

İstanbul'un süratle şehirleşmesi ve merkezde büyük bir metropolitenin teşkili ve yeni, yeni gelişen endüstriyel yerleşim ve gecekondu problemi ile artan trafik sorunları sebebiyle 1939 yılında yapılan Nâzım Plânının yeniden ele alınarak, gelişen şartlara da cevap verecek nitelikte modern görüşlere uygun bir imar plânının yapılması zarureti ile büyük İstanbul Nazım Plânı çalışmalarına girilmiştir.

Bu yeni çalışmalarla paralellik kurularak İstanbul çevre yolları ve Boğaziçi Köprüsü ile ilgili etütler bütün veçheleriyle yapılmış belli bir ölçekte tamamlanmış olan yeni nâzım plânla uygunluğu sağlanarak mevcut ve mer'i nâzım plânın geliştirilmesi şeklinde ve mevzuatın gerektirdiği

formaliteler yerine getirilerek 6785 sayılı Kanunun vecibeleri teknik, idari ve hukukî yönden gerçekleştirilmiştir.

Bu sebeple belediye meclisince kabul, İmar ve İskân Bakanlığınca onaylanan İstanbul Çevre yolu güzergâhı ve köprü plânlarının geçerli ve kanuni olduğu komisyonumuzca tesbit edilmiştir.

Diğer taraftan eşanjörler hakkındaki iddiaya gelince 10 . 7 . 1968 tarihinde anagüzergâh ve katî avam projeleri onaylanarak adı geçen eşanjörlere ait tafsilâtın İstanbul büyük nâzım plânı bürosu tarafından hazırlanan etütlerden de faydalanmak suretiyle Bakanlığa yeniden gönderilmesi istenmiş ve bu hususta istenen şartlar yerine getirilerek 16 . 10 . 1970 tarihinde İmar ve İskân Bakanlığınca onaylanarak kanuni formalitelerin son kısmı da tamamlanmıştır.

Ayrıca önceden imar plânında tesbit edilen kamulaştırma hududunun bakanlıkça iptal edilmesi hususu ise aslında 1/5000 ölçeğinde olan imar plânındaki güzergâh ve kavşakların katî projelerin gerektirdiği yerleşim ebatları dolayısiyle istimlâk hudutları arazinin topoğrafiyası ve zeminin inşaata uygun olup olmaması ve feolojik yapısı ile zemin atabilitesi ve yeraltı suyu gibi birtakım önceden tesbiti mümkün olmıyan ve inşaat esnasında ortaya çıkan faktörlere bağlıdır.

Bu itibarla en ekonomik kamulaştırmada katî proje tatbikatı esnasında tebeyyün eder. Bu maksatladır ki, İmar ve İskân Bakanlığı Hazine menfaatini de göz önüne alarak istimlâk hududunu tasdik esnasında iptal etmiştir. Bu suretle önceden yapılan bir tasdikle lüzumsuz bir istimlâke gidişi önlenmiştir. Zaten bu hususlar göz önüne alınarak 18 . 7 . 1968 tarihinde Bakanlıkça valiliğe yazılan yazıda keyfiyet açıkça tesbit edilmiştir.

Diğer taraftan önergede iddia edilen Boğaz köprüsü ve çevre yoluna Anadolu yakası sahil yolunun bağlantısının korniş yolu inşaatını mütaakıp yapılması çevre yolları ve Boğaz köprüsü plânlarının tasdikinde şartlı olarak ifade edilmiş olmasına rağmen bu hususun nazarı dikkate alınmadığı ve tasdiksiz olan bu inşaat sebebiyle 4 000 nüfuslu bir mahallenin binalarının istimlâklerinin usulsüz olarak yapılmış olduğu keyfiyetidir.

Komisyonumuzca dosya ve projeler üzerinde yapılan inceleme ve tetkikatlar ile komisyonda hazır bulundurulan İmar ve İskân ve Bayındırlık Bakanlığı yetkililerinin beyanları sonucu ve bu arada bu şartlı tasdik keyfiyetini tavzihen izah eden İmar İskân Bakanlığının 18 . 7 . 1968 tarihli İstanbul Valiliğine gönderdiği yazıda :

a) Bakanlığın şartlı olarak tasdik ettiği sahil yolu irtibatı konusunun ve istimlâklerin mesuliyeti tazammun etmediğini sadece bir tavsiye mahiyetini haiz olduğu izah edilmiştir.

b) Keza bu şekilde bir tavsiyenin İstanbul'u bugün bir metropoliten şeklinde klâsik şehirleşmesini belediye ve trafik hizmetleri zorlaştırıcı nitelikte süratli büyümesini önleyici şekilde Boğaz köprüsünün iki yanında Anadolu ve Avrupa yönünde uzanan anaarter yollarının limuer doğrultusunda modern bir şehir gelişmesinin sağlanarak sosyal ve ekonomik şartlara uygun şehrin beledi, iskân ve trafik sorunlarını karşılıyacak bir gelişmenin İstanbul şehri büyük nâzım plân çalışmalarına da paralelliği sağlanarak temini uygun görülmüştür.

Bu suretle mezkûr bakanlık yazısında da açıklama maksadiyle tasdik tarihi olan 10.7.1968 gün ve 7259 sayılı yazıdan 8 gün sonra yazılan yazıdaki şu ifadeler «bu kere bahis konusu yazımızın bâzı tereddütler doğurduğu anlaşıldığından aşağıdaki açıklamaların yapılmasında fayda mülâhaza edilmiştir : Tasdik olunan güzergâh ve kavşak plânlarına ekli olarak gönderilen ve büyük İstanbul nâzım plân bürosu tarafından hazırlanan etütler bahis konusu plânların tatbikatını engelleyici her hangi bir hüküm getirmeyip sadece bir tavsiye mahiyetindedir. Bu tavsiye olunan hususların nazarı dikkate alınıp alınmaması her hangi bir yükümlülük ihdas etmemekte dolayısiyle onanlı plânların tatbikatı ile de ilgili bulunmamaktadır.

Diğer taraftan ilgili teknik elemanların verdiği malûmata ve her iki bakanlığın bu konudaki yazılarına göre tasdik projelerinde sahil yolunun anayola irtibatı korniş yolunun inşaatını mütaakıp yapılması İmar Bakanlığınca tavsiye olunmasına rağmen bu inşaatın yapılması aşağıda özetlenen teknik ve hukukî zaruretler yüzünden olmuştur. Şöyle ki :

1. — Projeler gözden geçirilirse görülür ki, köprünün Beylerbeyi anaarter yoluna irtibatı yüksek bir imlâdan geçmektedir. İmlânın şevlerinin etekleri plânda bilâhara trafiğe açılması uygun görülen Beylerbeyi anayol bağlantısının şevlerine kadar uzanmaktadır. Bağlantı yapılmasa da bu sahanın anayol sebebiyle istimlâki zaruridir.

2. — Altunizade - Gümüş yolunun Beylerbeyi'ne irtibatı anayol inşaatı sebebiyle kesilmiştir. Büyük bir meskûn sahanın irtibatını sağlıyan bu yolun sahille ve Beylerbeyi ile bağlantısını sağlamak zarureti vardır. Bu sebepten de yolun bu bağlantısının yapılması şarttır.

3. — Köprüden Anadolu yakasına uzanan çevre yolu büyük bir sürat yoludur. 6 şeritlidir. Yurdumuzda alışılmamış bir işletme standardına haizdir. Beylerbeyi mıntakasında köprüye girişte büyük bir kontrol ve giriş para toplama plâtformu vardır. Bu yol üzerinde ârızalanan vasıtalara anında müdahale edecek ve yoldan kaldıracak ekipmanların park sahaları burasıdır. Her 500 - 1 000 metrede ârıza ve kazaları bu ekip merkezine bildiren telefonlar mevcuttur. Hız kontrolu yapan televizyon ve radar sistemleri mevcuttur. Bütün bu hizmetlerin noksansız yapılabilmesi için yol inşaatının dışına taşacak geniş bir plâtform tesis edilerek istimlâkler zemin stabilitesi arazinin topoğrafyası ve yeraltı suyu ile köprü yol irtibatının kot ve sınai imalât durumları nazarı dikkate alınarak proje tasdik tavsiyelerine de uyularak mahallen tesbit edilmesinde zaruretler vardır. Bu hususlar nazarı dikkate alınarak gerekli tatbikat yapılmıştır.

4. — Keza köprü ayaklarının inşası para toplama ve işletme emniyet tesisleri için teşkil edilen plâtformlarda kurulan beton tesislerinden ayaklara betonun naklini ve inşa makinalarının indirilmesini sağlamak için de ayrıca bir servis yoluna ihtiyaç hâsıl olmuştur. Bu yol aynı zamanda bu vazifeyi de inşaat sırasında görecektir. Bu sebepten de çok kısa takriben 150 - 200 metrelik irtibatın yapılması zaruri olmaktadır.

5. — Diğer taraftan işletme esnasında tamir ve diğer büyük kazalarda anayola giriş Doğuda - anayola giriş irtibatı inşası düşünülen korniş yolunun dışında mümkün değildir. Kaldı ki, Boğaz köprüsü ve çevre yolları inşaatı süratle tamamlanmak üzeredir. Ve işletmeye açılması yakındır. Anayola giriş irtibatı yukarda arz edilen maksatlar için bu kısa olan irtibat yolundan sağlanacaktır. Zira korniş yolu henüz etad halindedir. İnşaata başlanmamıştır. Çevre yollarının işletmeye açılmasından sonra ancak inşaatı bitecektir. Kaldı ki, inşaatı bitse dahi bu irtibattan 6 - 7 Klm. Doğudadır. O bakımdan da bağlantı lâzımdır.

6. — Projenin ve istimlâk haritalarının tetkikinden de anlaşıldığı üzere yüksek şev imalârının eteklerinde kalan meskûn binalardan sırf bu kısa irtibatın yapılması ile istimlâki zaruri olan irtibat yolu güzergâhı üzerinde bir tek meskûn bina bulunmaktadır. Bu bina dahi bu bağlantı inşa edilmemiş olsa bile 8 - 10 metrelik yüksekteki imlâda geçen anayol şevi eteğinin kısmen içinde çukurda kalacak ve civarla irtibatı çok zor ve hattâ normal olarak mümkün olamıyacaktır. Tabiatiyle iskânı kalmıyan bu binanın da kamulaştırılması bir zaruret haline gelmiştir.

7. — İddia olunan mahallerde yeni Beylerbeyi Burhaniye Altunizade mıntakasında anayol şebekesi de dâhil olmak üzere Karayollarınca çevre yolu inşaatı sebebiyle istimlâk edilen arazi 217 681 M² meskûn bina ve gecekondu ise 135 adeddir. Bu da projenin tatbikatı ile ilgili yapılabilecek en ekonomik bir istimlâk tatbikatıdır.

Türkiye'de yapılan en büyük mühendislik eserlerinden birisi olan İstanbul Boğaz köprüsü ve çevre yolları, inşaatı 20 nci Asrın ikinci yarısında Dünya çapında sayılı eserlerden birisi olacaktır. Bu itibarla sorumlu tatbikatçı bakanlıklar teknik - hukukî, idari ve ekonomik yönden lüzumlu ve en mâkul en isabetli tedbirleri alınmak suretiyle millî menfaatlere uygun bir tatbikatın en güzel örneğini vermiştir. Bu intıba meseleyi detaylarına kadar en ince teferruatiyle inceliyen komisyonumuzun ekseriyeti tarafından takdirle müşahade edilmiştir.

Netice olarak; önergede ileri sürülen iddiaların raporda tafsilen arz edilen açık sebepler muvacehesinde her yönüyle varidolmadığı meydana çıkmış olur, bu sebeplerden dolayı eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel'in ve Bayındırlık Bakanı Sayın Turgut Gülez'in sorumluluğunu gerektirir hukukî bir mesnedin bulunmadığı - bu konuda eski Başbakan ve Bayındırlık Bakanının her hangi bir usulsüz ve kanunsuz fiil ve hareketlerinin de bulunmadığını,

Keza adı geçen istimlâkler sebebiyle mutazarrır olunduğu iddiasiyle Danıştaya açılmış olan 3 aded dâvanın da kanunsuzluk bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiş bulunduğu hususları da nazarı dikkate alınarak Meclis İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince yapılan muamelelerde her hangi bir kanunsuzluk bulunmadığı yukarda zikrettiğimiz Danıştay kararı ile de sabit olduğu gibi eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel ve Bayındırlık Bakanı Sayın Turgut Gülez haklarında Meclis soruşturması açılmasına mahal olmadığı Komisyonumuzun 16 . 6 . 1971 tarihli oturumunda ekseriyetle karar verilmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

9/17 No. lu Soruşturma
Hazırlık Komisyonu

Başkanı	Sözcü	Üye	Üye
Afyon K. C. S. Üyesi	Kastamonu Milletvekili	Adana Milletvekili	İstanbul Milletvekili
M. K. Karaağaçlıoğlu	*O. Deniz*	*T. Topaloğlu*	Muhalifim *L. Yurdoğlu*

Üye	Üye	Üye	Üye
İstanbul C. S. Üyesi	Tekirdağ C. S. Üyesi	Balıkesir Milletvekili	Çanakkale C. S. Üyesi
Çekimserim	Çekimser	*O. Tarı*	*N. Altan*
M. Aksoley	*C. Tarlan*		

Dönem : 3
Toplantı : 2

Türkiye Büyük Millet Meclisi S. Sayısı : 82

Giresun Cumhuriyet Senatosu Üyesi İhsan Topaloğlu'nun ikinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının Petrol sanayii bölümünü değiştirerek tatbik etmesiyle, 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine aykırı hareket ettiği ve bu fiilinin Anayasanın 129 ncu maddesine aykırı olduğu iddiasiyle, eski Sanayi Bakanı Refet Sezgin hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. İçtüzüğünün 12 nci maddesi uyarınca bir Meclis Araştırması yapılmasına dair önergesi ve 14 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/14)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Sayın Refet Sezgin hakkında Anayasanın 90 ncı maddesine göre soruşturma açılmasını aşağıda açıklanılan nedenlerle talep ve gerekli işlemin yapılmasını rica ederim. Saygılarımla.

İhsan Topaloğlu
C. Senatosu Giresun Üyesi

Bilindiği gibi yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasını Anayasamızın 129 ncu maddesinin âmir hükmüne göre, bir plân çerçevesi içinde yapmak zorunluğu vardır. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevleri, plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlıyacak tedbirler özel kanunla düzenlenir, denilmektedir. Filhakika Devlet Plânlama Teşkilâtı 91 sayılı Kanunla kurulmuş ve uzun vâdeli plânın yürürlüğe konması ve bütünlüğünün korunması ise 77 sayılı Kanunla düzenlenmiştir. 77 sayılı Kanunda plânın hazırlanması Bakanlar Kurulunda ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde müzakere edilerek kabul edilmesi inceden inceye tanımlanmış ve prosedür kuşkuya yer vermiyecek şekilde saptanmıştır. Bunun yanıbaşında uzun vâdeli plânda yapılacak değişikliklerin, bu kanunun 4 ncü maddesinde kabul edilen esaslar dâhilinde yapılması lâzımgeldiği kabul edilmiştir. Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânları 77 sayılı Kanunun getirdiği koşullar altında hazırlanmış ve T. B. M. M. den geçirilerek yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Böylelikle plân bir kanun mahiyetini almış bulunmaktadır.

İşte Sayın Refet Sezgin 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine aykırı hareket ederek bir kanun mahiyetini taşıyan plânı keyfî olarak değiştirmiştir. Sayın Bakanın bu davranışı, kanun dışı bir hareket olarak görülmektedir.

Olay şudur :

İkinci Beş Yıllık Plân, petrol ürünleri sanayii kesiminde kabul edilen ilkeler arasında, 4 ncü madde : «Bu sanayi dalında yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği sağlanacaktır» demekle hiç olmazsa bu plân döneminde bu sanayi dalındaki politikayı açık ve seçik olarak çizmiş ve Hükümete bu alanda nasıl davranması lâzımgeldiğini münakaşa edilmez şekilde göstermiştir. Esasen plânda böyle bir ilke kabul edilirken petrol sanayiinde yıllardır edinilen tecrübeler değerlendirilmiş ve yurt yararına en uygun çözüm yolunun bu olduğu yasama organı tarafından saptanmıştır. Hal böyle iken Sayın Refet Sezgin bir kararname sevk ederek, bir

özel teşebbüs olan Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Şirketine bir rafineri kurmak için belge verilmesini sağlamıştır. Kararname 21 Şubat 1968 ve 12833 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır.

Bu olay üzerine 8 Temmuz 1968 günü Sayın Bakandan yazılı olarak cevaplandırmalarını rica ettiğimiz petrol sorunu ile ilgili sorular arasında, İkinci Beş Yıllık Plânda kabul edilen ilkeye rağmen böyle bir belgenin neden ve ne için verildiği sorulmuştur. Aradan üç ay gibi uzun bir süre geçtikten sonra alınan cevapta bu hatalı kanuna aykırı davranışı açıklanmaya çalışılmıştır. Soru ve cevaplar şunlardır :

Soru : «21 Şubat 1968 gün ve 12833 sayılı Resmî Gazetede yayınlandığına göre, Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Şirketine bir rafineri kurmak üzere bir belge verilmiştir. Bülten ve raporlarda madenî yağ rafinerisi olarak nitelendirilen bu rafinerinin günde 36 bin varil hampetrol işliyebileceği kabul edilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Plân ilkelerine, petrol ürünleri sanayiinde yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği ilkesine aykırı olarak verlen bu belge hangi gerçeğe dayanmaktadır?

Bir madeni yağ rafinerisinin tarifi nedir? Meselâ 70 bin LPG üreten İPRAŞ Rafinerisen LPG rafinerisi denebilirmi - veya 140 ton kadar çeşitli asfalt üreten Batman Rafinerisine bir asfalt rafinerisi denebilir mi? İzmir Rafinerisi 1971 yılında üç yıl bir geçikmeyle faaliyete geçeceğine ve 150 bin ton madeni yağ üretebileceğine göre yeniden daha çok madeni yağ talebimiz yıllara göre ne olacaktır.»

Cevap : «Madeni yağ istihlâki esas itibariyle sınai kalkınma hızına tabiî bir inkişaf seyri arz eder. Diğer taraftan, sınai kalkınma hızının gitgide artan bir tempoyla gelişmesi plân hedefleri icabıdır. Bu itibarla, 1969 yılında 120 - 130 bin ton civarında olacağı tahmin olunan madeni yağ istihlâkinin müterakki bir artış hızıyla gelişeceği emniyetle tahmin edilebilir.

Diğer bir ifade ile, madeni yağ istihlâk temayülünün «Curvylineartrend line» şeklinde inkişaf edeceği beklenir. Binaenaleyh Marmara Rafinerisinin imal kapasitesi olan 40 000 ton/sene madeni yağın bir sürplü yaratmaksızın absorbe olacağı hesaplanabilir.

Günlük istihsal kapasitesi 36 bin varili aşmıyacak ve esas faaliyetini madeni yağ imalâtı teşkil edecek olan Marmara Petrol Rafinerisi için 7 . 2 . 1968 tarihinde Marmara Petrol Rafineri işleri A. Ş. ne verilen belge adı geçen şirketin 8 . 8 . 1966 tarihli müracaatına dayanmaktadır. Bu müracaat İkinci Beş Yıllık Plân hakkında Yüksek Plânlama Kurulunun 26 . 10 . 1966 gün ve 24 sayılı raporunda ve Bakanlar Kurulunun bununla ilgili 10 . 2 . 1967 tarihinde müntesir 6/7648 sayılı kararından öncedir.

İkinci Beş Yıllık Plânın temel hedef ve ilkeside, Hükümet proğramına uygun olarak, karma ekonomi düzeni içinde kalkınmadır ve sözü geçen rafineri belgesi bu anlayış ve görüşe hem plânın temel esaslarına hem petrol kanunun maksat maddesine uygundur. Şurası da kayda değer ki, plân özel sektör için yol gösterici ve teşvik edici olup, hiçbir zaman onu bağlayıcı değildir. Kaldı ki, İkinci Beş Yıllık Plânda kurulacak tesislerin yağ ünitesi kurmalarının özellikle teşviki derpiş edilmiştir.»

Madeni yağ tüketiminde iler isürülen artış doğru olsa dahi, yeni bir rafineri kurmak için özel teşebbüse belge vermek, hattâ plânda bu tür üretmin teşvik edilmesi öngörülse bile, İkinci Beş Yıllık Plânın açık ilkesi karşısında mümkün değildir.. Madeni yağ ihtiyacı belge verildiği sırada inşa hazırlıkları yapılan İzmir Rafinerisinin 150 bin ton olan madeni yağ üretim kapasitesini artırmak suretiyle giderilebilirdi. Kaldı ki, madeni yağ üretimi teşvikinin, bunun illede özel teşebbüs tarafından yapılması anlamına da gelmez. Diğer taraftan rafineri kurabilmek üzere gerekli belgeyi alabilmek için adı geçen şirket tarafından yapılan müracaatın İkinci Beş Yıllık Plânın hazırlanmasından, Bakanlar Kurulunda kabulünden daha evvel yapılmış olması belge verilebilmesi için hiçbir zaman ciddî bir sebep ve gerekçe olamaz. Zira belge İkinci Beş Yıllık Plânın T. B. M. M. sinde kabulünden sonra verilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Plânın hedef ve ilkesinin Hükümet proğramına uygun olarak, karma ekonomi içinde kalkınma olması, petrol ürünleri sanayiinde yeni kurulacak tesislerin kamu sektörü tarafından gerçekleştirilmesine hiçbir şekilde engel olamaz. Nitekim olmaması lâzımgeldiği İkinci Beş Yıllık Plânda açık ve seçik olarak yer almıştır. Zira karma ekonomilerde de Devletin kendi elinde tutmak istediği sanayi dalları vardır. Bunu Türkiye'de ve dış ülkelerde örneklerine raslamak mümkündür. Petrol Kanununun maksat maddesine yapılan atıf ise yersizdir. Zararlı olduğu açıkca anlaşılan bu kanunun hiç olmazsa bir konuda yurt çıkarlarına uygun bir şekilde İkinci Beş Yıllık Plânda değiştirilmiş olduğunu kabul etmek daha doğrudur. Plânın bu sanayi dalı için artık yol gösterici olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Tüm inancımızın aksine olarak, bir belge verilmesinin yurt çıkarlarına uygun olduğu ağırlık kazansa bile böyle bir işleme gitmeden evvel Plânın adı geçen ilkesinin 77 sayılı Kanununun 4 ncü maddesine göre değiştirilmesi lâzımgelirdi. Böyle hareket etmemekle Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Sayın Refet Sezgin 77 sayılı Kanunu ve Plânı ihlâl etmiş ve uzun vâdeli plânı keyfi olarak değiştirmiş duruma düşmüştür.

T. B. M. M. SORUŞTURMA HAZIRLIK KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

İlgi : T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığının 26 . 3 . 1970 tarih ve 9/14 - 1386/7739 sayılı yazısı.

Giresun Cumhuriyet Senatosu Üyesi İhsan Topaloğlu'nun İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının «Petrol Sanayii» bölümünün değiştirilerek tatbik edildiği iddiasiyle, Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince hakkımda verdiği soruşturma önergesi ile ilgili olarak 1 . 4 . 1970 tarihinden itibaren 15 gün zarfında istenen yazılı görüşüm takdim kılınmıştır.

Bilgilerine arz ederim.

Eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı
Refet Sezgin

Giresun Cumhuriyet Senatosu Üyesi İhsan Topaloğlu'nun 23 . 3 . 1970 tarihli soruşturma önergesi ile ileri sürülen iddialar hakkında yazılı görüş

Giresun Cumhuriyet Senatosu Üyesi İhsan Topaloğlu'nun, T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 1 . 4 . 1970 tarihli 7 nci Birleşiminde Soruşturma Hazırlık Komisyonu kurulmasına müncer olan 23 . 3 . 1970 tarihli önergesinde ileri sürülen iddialar ile ilgili görüşler aşağıda arz olunmuştur :

I - Hâdise :

Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Ş. 8 . 8 . 1966 tarihinde Petrol Dairesine müracaat ederek (I) No. lu Marmara Bölgesinde Trakya sahilinde ve İstanbul il sınırları içinde modern bir rafinerinin ihtiva ettiği üniteleri de içine alan bir tasfiyehane belgesi verilmesi talebinde bulunmuştur.

Bu müracaata karşı ATAŞ, 20 . 10 . 1966; T. P. A. O. 21 . 10 . 1966, İPRAŞ da 22 . 10 . 1966 tarihli dilekçeleriyle itiraz etmişlerdir. Petrol Dairesi, Petrol Kanununun 26 ncı maddesi gereğince, müracaat sahibi ile eski hak sahipleri arasında çıkan bu ihtilâfın müzakere ve sulh yolu ile halline çalışmış, ancak, muteriz şirketler müracaatin mevcut belgelerle çalıştığı iddiasiyle bu belgelerde yazılı ürünler yönünden tedahül mevcudolduğu görüşünde ve dolayısiyle itirazlarında ısrar etmişlerdir. Bu suretle taraflar arasında bir anlaşma mümkün olamamış ve keyfiyet 10 . 11 . 1966 tarihli tutanakla tesbit olunmuştur.

Bu itibarla, ihtilâfın, Petrol Kanununun 26 ncı maddesi delâletiyle aynı Kanunun 28 v. dd. maddeleri gereğince bir petrol komiseri marifetiyle tetkik ve tahkiki gerekmiştir.

Nihayet petrol komiseri tâyin edilen eski Ankara Hâkimlerinden Doç. Dr. Namık Toprak, 21 . 4 . 1967 tarihli raporunda, gerek T. P. A. O. ve İPRAŞ, gerek ATAŞ tarafından yapılan itirazların reddi ile belge talebi için yapılan müracaatin kabulünü, ancak tasfiyehane belgesi verildiği takdirde mümkün olduğu ölçüde belgeye öncelikle yerli ham petrol kullanılacağı şartının konulmasını ve müracaatçının talebinin ancak bu şartla is'afını tavsiye etmiş ve bu halde talebin memleket ihtiyaçlarına ve Petrol Kanununa uygun olacağı görüşünde olduğunu beyan etmiştir. Komiserce reddedilen bu itirazın kısaca açıklanmasında fayda vardır.

ATAŞ'ın itirazı, daha çok müracaatçı şirketin düşünülen petrol ameliyesini ifa hususunda kanunun aradığı tecrübeye ve malî imkâna sahibolmadığı ve ayrıca bu teşebbüsün gerçekleşmesiyle memlekette aşırı bir rafineri kapasitesi fazlalığı doğacağı ve bunun lüzumsuz döviz sarfına sebebiyet vereceği noktalarında toplanmaktadır.

T. P. A. O. nın itirazı ise daha ziyade İzmir'de kurulacak rafinerinin esas faaliyetini teşkil edecek olan madenî yaş imalâtının bu yeni müracaatla tedahül etmesi noktasına mâtuftur.

İPRAŞ ise, siyah ürünlerle vâkı tedahülden şikâyet etmiştir.

Komiser, anahatları ile belirtilen bu itirazlarla, buna müteferri diğer itirazları kabul etmemiş, talebin tervicinin memleket menfaatlerine daha uygun düşeceği fikrini ileri sürmüştür. Bilirkişi raporuna karşı T. P. A. O. ve İPRAŞ itirazda bulunmuş, ATAŞ ise komiser raporuna karşı bir itirazda bulunmamıştır.

TPAO ve İpraş'ın yaptığı bu itirazlar daha çok Petrol Kanununun 2 nci maddesinde yazılı kanunun maksadına ve memleket menfaatine istinadettirilmek istenmiştir. Bilindiği üzere, bir müracaatın millî menfaat ve kanunun maksadına uygun olup olmadığının takdiri, Petrol Kanununun 20 ve 4/1 nci maddeleri gereğince munhasıran Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanının takdirine mevdu bulunmaktadır. Bu itibarla, her iki şirketin daha çok bakanın kanuni takdir hakkına taallûk eden bir meseleyi itiraz konusu yapmak istedikleri neticesine varılmıştır.

Talep, Birinci Beş Yıllık Plân dönemi içinde vukubulmuş ve İkinci Beş Yıllık Plân henüz yürürlüğe girmeden bir karara bağlanmak icabetmiştir. Tarafımdan ittihaz olunan 4 . 10 . 1967 tarih ve 01 - 3361 sayılı kararda komiser raporunun yukarıda açıklanan anahatları ile birlikte kabulü, Petrol Kanununun 2 nci maksat maddesi hükmü ile memleket menfaatlerinin karşılanması yönünden uygun mütalâa edilmiştir.

Bilindiği üzere, Bakan kararına karşı, Petrol Kanununun 25/1 - a ve 31 nci maddeleri gereğince ilgililerin, kararların tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde Danıştayda dâva açma hakları vardır.

TPAO, 8 . 11 . 1967 gün, Huk - 824/40161 sayılı; İpraş da Hu - 306/7371 sayı ve 10 . 11 . 1967 günlü yazıları ile Danıştayda dâva açmadıklarını beyan etmişlerdir. (Ek 1 ve 2).

II - Aşağıda (III) ncü bölümde söz konusu rafineri belgesi müracaatının hukukî yönü açıkça arz ve izah edilecektir. Ancak, bu izahatı yapmadan önce, rafineri belgesi verilmesindeki sebep ve saikler üzerinde kısaca durmakta fayda olduğu mülâhazasındayım. Bu konudaki düşünceleri de şöyle izah etmek mümkündür :

a) Belge verilen şirket, 30 . 4 . 1958 tarihinde İstanbul ticaret siciline tescil edilen Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Ş. dir. Yani bir Türk şirketidir. Bu itibarla, kâr şeklinde dışarıya bir döviz transferi söz konusu değildir.

b) Sözü geçen şirket ile 3 . 1 . 1936 tarihinde kurulmuş olan başka bir yerli şirket, yani Türk Petrol ve Madenî Yağlar A. Ş. arasında sermaye iştiraki mevcut bulunmaktadır. Sözü geçen şirket Türkiye'deki satış ve tevzi şebekesine % 10 - 12 civarında bir iştirak payına sabip bulunmaktadır. Halen bu şirket, akaryakıt ihtiyacını Mobil Refining Co. Inc. ten, yani Ataş'tan temin etmekte ise de, Marmara rafinerisi faaliyete geçtiği andan itibaren akaryakıt ihtiyacını Marmara rafinerisinden temin edeceği tabiîdir.

Diğer taraftan, millî tevzi müessesemiz olan Petrol Ofisi ise, akaryakıt satış tevziatının ancak % 30 - 35 ini kontrol edebilmektedir.

Marmara rafinerisinin tahakkuku ile birlikte, birisi kamu sektörüne, diğeri hususi sektöre ait iki millî kuruluş memleket satış ve tevzi piyasasının % 50 ye yakın bir kısmını kontrol imkânına kavuşacaklardır.

c) Akaryakıt ve madenî yağ istihlâki her yıl artmaktadır. Bu artış, sınai kalkınma hızı ile paralel olarak plân hedefleri icabıdır.

d) Belge verildiği tarihte İpraş'ın 2 nci tevsiine henüz karar verilmemiş olduğundan, artan istihlâk karşısında memleket ihtiyacının karşılanamaması endişesi hâkim olmuştur.

e) Bu arada İkinci Beş Yıllık Plân esaslarına göre madenî yağ ünitelerinin teşvik edilmiş olması da esas imalâtını madenî yağ teşkil edecek olan bir rafinerinin kurulması için belge verilmesinde âmil olmuştur.

f) Petrol Kanununun 4/1 ve 20 nci maddeleri hükümlerine göre arama ve işletme ruhsatnameleri veya rafineri belgeleri gibi bir petrol hakkı iktisabı için yapılan müracaatların millî menfaatlerimize ve kanunun maksadına uygun olup olmadığını takdir hakkı munhasıran Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanına ait bulunmaktadır. Bu bir idari takdir hakkıdır. Ve bu takdir hakkı millî menfaatlere ve kanunun maksadına uygun olduğu kadar, Anayasamızda yer alan karma ekonomi prensibi ve kalkınma hedefleri istikametinde kullanılmıştır.

g) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında yazılı olup, soruşturma konusu yapılmak istenen husus, yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesinin sağlanacağı ilkesi ise de, bu ilkenin İkinci Beş Yıllık Plâna konmasında göz önünde tutulan cihet şudur :

Bilindiği üzere rafineriler büyük sermaye yatırımını gerektiren ve geniş ölçüde dış finansmana da ihtiyaç gösteren sınai tesislerdir. Yurdumuzdaki tatbikat ise, bu kuruluşların ya Devlet ve yabancı sermaye iştiraki ile, yahut münhasıran yabancı sermaye ile kurulması şeklinde tecelli etmiştir. Bu bakımdan, bu ilke plâna konduğu sırada, özel esktörün, daha doğrusu özel sektöre dâhil millî şirketlerin böyle bir tesis yapacak güce henüz erişmediği fikri hâkim bulunuyordu. Yoksa, özel sektörün rafineri yapma imkânını ortadan kaldırmak maksadı güdülmemiştir.

III - Soruşturma talebinin hukukî yönden münakaşası :

1. — Devlet Plânlama Teşkilâtının kurulması hakkındaki 30 Eylül 1960 tarih ve 91 sayılı Kanunun «Görev» başlıklı 1 nci maddesinde D. P. Teşkilâtına esas itibarıyle verilen vazife :

a) «Memleketin tabiî ve beşerî ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tam bir şekilde tesbit ederek takibedilecek iktisadi ve sosyal politikayı ve hedefleri tâyinde Hükümete yardımcı olmak», (a bendi)

b) «Hükümetçe kabul edilecek hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vâdeli plânları hazırlamak» (c bendi) vazifeleri verilmiş olup, bunların dışında, iktisadi politikayı ilgilendiren hususlarda bakanlıklar arasında koordinasyon sağlayıcı (b bendi) plânların başarı ile uygulanmasını mümkün kılıcı tasviyelerde bulunmak (d bendi), Plân uygulamalarını takibedip değerlendirmek (e bendi), bunlara ilâveten de «Özel sektörün faaliyetlerini plânın hedef ve gayelerine uygun bir şekilde teşvik ve tanzim edecek tedbirleri tavsiye etmek (f bendi) ten ibaret bulunmaktadır.

«Plânın hazırlanması» başlıklı fasılda yer alan 12 nci madde ise «İktisadi ve sosyal hedeflerle politikaların tâyininde esas teşkil edecek hususların Yüksek Plânlama Kurulunda tesbit edildikten sonra Bakanlar Kurulunda öncelikle müzakere edilerek karara bağlanmasını âmirdir. Bundan sonraki maddelerde uzun vâdeli plânlarla yıllık programların ne şekilde hazırlanarak kabul edileceği hükme bağlanmış bulunmaktadır. (91 sayılı Kanun, m. 13 - 15).

2. — Uzun vâdeli plânın yürürlüğe konması ve bütünlüğünün korunması hakkındaki 16 Ekim 1962 gün ve 77 sayılı Kanunun 1 nci maddesinde uzun vâdeli plânın Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması, 2 nci maddesinde orada görüşülmesi ile ilgili esaslar tesbit edildikten sonra «Kanun tasarısı ve tekliflerinin uzun vâdeli plâna uygunluğu» başlıklı 3 ncü maddesinde aynen «Yasama meclisleri komisyonları kendilerine havale edilen kanun tasarısı ve tekliflerini, bunlarla ilgili metinleri ve bu tasarı, teklif ve metinler üzerinde verilen önerge ve değiştirgeleri, uzun vâdeli plâna uygunluk bakımından da inceler ve uygun bulmadıkları takdirde, reddederler.» (m. 3, b. 1) denilmektedir. Bu maddede uzun vâdeli plânın kabulünden sonra plân hedeflerine uygun olmı-

yan kanun tasarısı ve tekliflerinin yasama meclisleri komisyonları ile karma komisyonlarca bu noktadan reddedileceği hükme bağlanmış olup, yürürlükte bulunan bir kanun hükmünün - farzı muhal - plân esaslarından birine uygun düşmese bile, hükmünü yitireceği veya ilga edilmiş sayılacağı veya yürürlüğünün geçici bir zaman için tatil edilmiş olacağı yolunda kanunda bir hüküm olmadığı açıkça görülmektedir.

Bu da tabiîdir ve aksine bir hüküm konulmamış olması, yürürlükte bulunan kanunların yürürlükte devam edecekleri mânasını taşımaktadır. Müktesep hakların ise hiçbir şekilde ihlâl edilemiyeceği umumi ve en basit bir hukuk kaidesidir. Bir hukuk devletinde riayet edilmesi gereken prensiplerin başında gelir.

Plânın kamu esktörü için tanzim edici ve emredici, özel sektör faaliyetleri için ise teşvik edici nitelikte olduğu ve daha ziyade bir tavsiye mânasını tazammun ettiği 91 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin (f) bendinin açık ifadesinden anlaşılmaktadır.

77 sayılı Kanunun «Uzun vâdeli plânda değişiklik yapılması» başlıklı 4 ncü maddesinde «uzun vâdeli plânın kabulünden sonra bu plânda değişiklik yapılmasında 1 nci ve 2 nci maddeler hükümleri uygulanır. Uzun vâdeli plânın uygulanmasına dair karar ile Bakanlar Kuruluna plânın değiştirilmesi için verilen yetkiler saklıdır.» denilmektedir.

Henüz plân yürürlüğe girmeden kesinleşmiş bir müracaata istinaden bir Türk şirketine belge verilmiş olması 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinde yer alan mânada uzun vâdeli plânda değişiklik yapılması şeklinde yorumlanamaz. Kaldı ki, Petrol Kanununun 80 v. dd. maddesi gereğince belge verilmesi nihayet yürürlükte bulunan kanunun tatbiki ile ilgili bir hususdur. Ne 77 ve 91 sayılı kanunlara, ne de bunlar dışındaki mevzuata aykırı hiçbir tarafı yoktur.

Diğer yandan, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı hakkında Sayın Başbakan Sayın Demirel'in yazdıkları önsözde «İkinci Beş Yıllık Plânın modern Türk Devletinin Anayasamızla tâyin edilmiş olan vecibelerini itina ile göz önünde tuttuğu» ifade edildikten sonra «İkinci Beş Yıllık Plânın bir taraftan hür ve demokratik sistemin icabı olarak kamu sektörü için emredici, diğer taraftan özel sektör için yol gösterici nitelikte» olduğuna işaret edilmiştir.

Plânda yer alan esasların tefsir ve tatbikatında, sayın Başbakanın pek haklı olarak işaret buyurdukları gibi iki husus göz önünde tutulacaktır :

a) Plân hedefleri ve esaslarının modern Türk Devleti Anayasası ile kanunlarında yer alan vecibelere uygun bulunması,

b) Hür ve demokratik sistemin icabı ilarak da kamu sektörünün aksine özel sektör için yol gösterici bulunması.

Bu mânada Sayın Başbakanın Türk Anayasası ve mevzuatına uygun bir şekilde uzun vâdeli plânların hukukî temelini itina ile tâyin eden yukardaki veciz sözlerinden açıkça anlaşılmaktadır. Ancak, Sayın Başbakanın işaret buyurduğu bu hususlar bizzat 91 sayılı Kanunla 77 sayılı Kanunun yukarda izah edilen hükümlerinden doğrudan doğruya istihraç ve istidlâl olunan esaslardır, prensiplerdir. Çünkü plânın kamu sektörü için tanzim ve emredici ve özel sektör için ise teşvik ve tavsiye edici, daha doğru bir ifade ile yol gösterici oluşu, doğrudan doğruya 91 sayılı Kanunun 1 nci maddesinden ve hususiyle onun (f) fıkrası hükmünden çıkmaktadır.

Plânın mevcut mevzuat hükümlerini ortadan kaldırmadığı ise, doğrudan doğruya 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin mefhumu muhalifinden çıkan bir esas olduğu kadar, Türk Anayasasının tesis ettiği hür ve demokratik sistemin tabiî bir icabıdır.

IV - Rafineri tesisleri için vâki diğer müracaatlar ve bununla ilgili tatbikat :

1966 yılı içinde Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Ş. den maada iki şirket daha madenî yağ rafinerisi belgesi almak için Petrol Dairesi Reisliğine müracaat etmiş bulunuyordu.

Bunlardan biri Pe - Ga (Petrol ve Gaz Endüstrisi A. Ş.) dir. Adı geçen şirket 18 Temmuz 1966 tarihli dilekçesiyle «petrol müştakları ve ham madenî yağlardan her çeşit gres yağı imal etmek ve satmak» üzere rafineri belgesi verilmesini talebetmiş ve bu talep Petrol Dairesi Reisliğinin 25 Tem-

muz 1966 tarih, 20/5290 sayılı Kararıyle, talep konusu gres yağı imal ve satışı Petrol Kanununun 3/8 nci maddesinde yazılı petrol ameliyatı dışında kalan bir ameliye olduğu gerekçesiyle reddolunmuştur.

Şirket, bu ret kararı üzerine Bakanlığa karşı itirazda bulunmuş ise de tarafımdan ittihaz olunan 20 . 10 . 1967 tarih ve 3802 sayılı Kararla itirazın reddine karar verilmiştir. (Ek 3) Muteriz, halen bakanlık aleyhine sözü geçen kararın iptali için Danıştay nezdinde dâva ikame etmiş bulunmaktadır. (Danıştay 12 nci Dairesinde Esas 967/2487 numara ile kayıtlı.)

Rafineri belgesi almak için başvuran şirketlerden ikincisi Romtaş (bilâhara Romoil ismini almıştır) Ticaret ve Sanayi Ltd. Şirketidir.

Kocaeli vilâyeti hudutları dâhilinde, İzmit körfezi sahillerinde, Derince mevkiinde Topped Crude'den Base Stock (madenî yağ) istihsal etmek gayesiyle belge talebeden adı geçen şirketin talebi, diğer belge ve müracaat sahibi şirketlerin (TPAO, Marmara, İpraş) itirazlarını mucibolduğundan, Petrol Kanununun 28, 81 ve 82 nci maddeleri gereğince petrol komiserine havale edilmiş, petrol komiseri Dr. Osman Okyar tarafından tanzim olunan 4 Aralık 1967 tarihli raporda «itirazların reddi ile belge talebinin kabul edilmesi, belge verildiği takdirde, imkân dâhiline girdiği zaman Romoil'in hammaddesini Türkiye'deki rafinerilere (topped crude) siparişlerde bulunmak suretiyle öncelikle temin etmesi şartının belgeye konulması» tavsiye olunmuştur.

Komiser raporuna karşı TPAO, İPRAŞ ve Marmara şirketleri tarafından nezdime yapılan itiraz üzerine Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı sıfatı ile Petrol Kanununun 30 ncu maddesine istinaden verdiğim 16 . 4 . 1968 tarih, 01 - 883 sayılı Kararla «İtirazların kabulüne ve ilgililerin Devlet Şûrasına başvurma hakları saklı kalmak üzere belge taleplerinin reddine» karar verilmiştir. (Ek 4).

Romoil Şirketinin bu karar aleyhine Danıştay 8 nci Dairesinde ikame ettiği dâva sonunda ittihaz olunan 4 . 2 . 1969 tarih ve E. 968/1847, K. 1969/449 sayılı Kararla (Dâva konusu bakanlık kararı, 6326 sayılı Kanuna ve ilgili tüzük hükümlerine aykırı olduğu) gerekçesiyle (Kanun ve tüzükte gösterilen usul dairesinde yeniden inceleme yapılarak bir karar verilmek üzere tesis olunan işlemin iptaline) hükmedilmiştir.

Aynı şirketin, İstanbul Boğazı Kuruçeşme sahilinde (Makina yağı harmanlama tesis) için belge verilmesine dair 2 Haziran 1967 tarihli müracaatı ise, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı sıfatiyle verdiğim 16 . 10 . 1967 tarih ve 3678 sayılı kararla reddedilmiş (Ek 5) bu karar aleyhine Danıştaya başvuran Romoil şirketi, bilâhara dâvasından feragat ettiğinden, Danıştay 12. Dairesince ittihaz olunan 27 . 12 . 1967 tarih ve E. 967/2506, K. 967/2286 sayılı Kararla «... ayrıca karar verilmesine mahal olmadığına....» hükmedilmiştir.

Görülüyor ki, rafineri kurmak üzere belge talebinde bulunan şirketler hakkında, Petrol Kanunu ve Nizamnamesi hükümlerine göre ve Kanunun verdiği açık takdir hakkına dayanılarak tarafımdan verilen kararlar, memleket menfaatine olduğu kadar, karma ekonomi esaslarına ve plân hedeflerine de uygun bulunmaktadır.

Önerge ile soruşturma konusu yapılmak istenen Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Ş. hakkında tarafımdan verilen 4 Ekim 1967 tarihli Karar (ek 6) da aynı esaslara dayanmaktadır.

V - Sonuç :

Yukarda açıklanan maddi ve hukukî vâkıalar karşısında, 1 . 1 . 1968 tarihinden itibaren yürürlüğe konan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının «Petrol Sanayii» bölümünün değiştirilerek tatbiki söz konusu değildir. Bu itibarla da 77 sayılı Kanunun 4 ve Anayasanın 129 ncu maddelerine aykırı hareket edildiği veya karar verildiği iddiası gerçeklere aykırı düşmektedir. İkinci Beş Yıllık Plân döneminde ise her hangi bir özel teşebbüse rafineri belgesi verilmemiş bulunmaktadır.

Bu suretle Giresun Cumhuriyet Senatosu Üyesi Sayın İhsan Topaloğlu'nun önergesinde ileri sürdüğü iddiaların yersiz ve haksız olduğunu bilgilerinize arz ederim.

Saygılarımla.

Refet Sezgin
Eski Enerji ve Tabiî
Kaynaklar Bakanı

14 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

T. B. M. M.
14 No. lu Soruşturma
Hazırlık Komsyonu
Esas No. : 9/14
Karar No. : 8

23 . 10 . 1971

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Giresun Cumhuriyet Senatosu Üyesi İhsan Topaloğlu'nun İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planının «Petrol Sanayii» bölümünün değiştirilerek tatbik edildiği ve böylece 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine aykırı hareket ettiği ve bu fiili Anayasanın 129 ncu maddesine aykırı olduğu iddiasiyle eski Enerji Bakanı Refet Sezgin hakkında, Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince bir Meclis Soruşturması açılmasına dair 23 . 3 . 1970 tarihli önergesi üzerine T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 1 . 4 . 1970 tarihli 7 nci Birleşiminde Soruşturma Hazırlık Komisyonumuz seçim suretiyle teşkil edilmiştir.

Eski Enerji Bakanı Refet Sezgin süresi içerisinde 10 . 4 . 1970 tarihinde yazılı görüşünü ve ekli belgeleri Komisyonumuz Başkanlığına tevdi etmiş ve Petrol Dairesinden konuyla ilgili bulunan dosya, celp ve tetkik olunmuştur.

İddianın esası Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. Ş. ne İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ilkelerine aykırı olarak İkinci Beş Yıllık Plânının kabulünden sonra belge verilmiş olmasıdır. Bu iddia karşısında olayı, tasfiyehane belgesi verilmesindeki sebepleri ve hukukî durumu incelemekte ve bu yolla neticeye varmakta fayda mülâhaza etmekteyiz.

1. Olay nedir?

a) Marmara Petrol ve Rafineri işleri A. Ş. Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanına bağlı Petrol Dairesi Reisliğine 8 . 8 . 1966 tarihinde başvurarak modern bir rafinerinin ihtiva ettiği üniteleri de içine alan bir tasfiyehane belgesi verilmesi isteğinde bulunmuş, buna karşı Ataş, TPAO ve İPRAŞ itirazda bulunmuşlardır. Petrol Dairesi Reisliği Petrol Kanununun 26 ncı maddesi gereğince müracaat sahibi ile eski hak sahipleri arasında çıkan bir ihtilâfın müzakere ve sulh yoluyla halline çalışmış, ancak, itirazcı şirketler talebin mevcut belgelerle çalıştığı iddiasiyle görüşlerinde ısrar ettiklerinden anlaşmanın âdemi vukuu 10 . 11 . 1966 tarihli tutanakla tesbit olunmuştur.

b) Bu sebeple, ihtilâfın Petrol Kanununun 26 ncı maddesi delâletiyle 28 ve devamı maddeleri uyarınca bir petrol Komiseri marifetiyle tetkik ve tahkiki icap ve bu yola tevessül olunmuştur. Petrol Komiseri Eski Ankara Hâkimlerinden Doç. Dr. Namık Toprak 21 . 4 . 1967 tarihli raporunda adı geçen muteriz şirketlerin itirazlarının reddi ile belge verilmesi için vâkı müracaatın kabulü belgeye konulacak şartlarında dermeyan ederek tavsiye etmiş talebin memleket ihtiyaçlarına ve Petrol Kanununa uygun olacağı görüşünde olduğunu beyan etmiştir.

Komiser (Bilirkişi) raporuna karşı TPAO ve İPRAŞ itirazda bulunmuş, Ataş ise bu rapora karşı bir itirazda bulunmamıştır TPAO ve İPRAŞ'ın itirazları daha çok Petrol Kanununun 2 nci maddesinde yazılı Kanunun maksadına ve memleket menfaatine istinadettirilmiştir. Halbuki, bu müracaatın Millî menfaat ve Kanunun maksadına uygun olup olmadığının, takdiri Petrol Kanununun 20 ve 4/1 nci maddeleri uyarınca munhasıran Enerji Bakanının takdirine mevdu bulunmaktadır. Bu sebeple her iki şirketin itiraz konuları Bakanın takdir hakkına mevdu bir meseleyi kapsamaktadır.

c) Belge istemi Birinci Beş Yıllık Plân dönemi içinde 8 . 8 . 1966 tarihinde vukubulmuş ve İkinci Beş Yıllık Plân henüz yürürlüğe girmeden Petrol Kanunu hükümlerine göre bir karara bağlanmak icabetmiştir. Enerji Bakanı Refet Sezgin tarafından komiser raporunun kabulü için verilen karar 4 . 10 . 1967 tarihli olup yani İkinci Beş Yıllık Plânın yürürlüğe girmesinden iki ay kadar öncedir. Adı geçen Bakan Komiser raporunu Petrol Kanununun 2 nci maksat maddesi hükmü ve memleket menfaatlerinin karşılanması yönünden uygun mütalâa ederek kabul etmiştir.

Petrol Kanununun 25/1-a ve 31 nci maddeleri gereğince ilgililerin bakan kararına karşı 30 gün zarfında Danıştayda dâva açmak hakları mevcudolmasına rağmen bu yola da gitmedikleri mevcut belgelerle bellidir.

II - Belge verilmesinin sebepleri nelerdir?

a) Tasfiyehane belgesi verilen şirket bir Türk Şirketidir. Kâr şeklinde dışarıya bir döviz transferi söz konusu değildir.

b) Bu şirket ile 1936 yılında kurulmuş olan Türk Petrol ve Madenî Yağlar A. Ş. arasında sermaye iştiraki bulunduğundan bu şirketin Türkiye'de satış ve tevzi şebekesinde % 10 - 12 civarında seyreden iştirak payı itibariyle ATAŞ'tan temin edilen akaryakıt ihtiyacı Marmara Rafinerisinden temin edilecek böylece birisi kamu sektörüne, diğeri özel sektöre ait iki millî kuruluş memleketimiz satış ve tevzi piyasasının % 30 - 35 civarındaki satış tevziatını artırarak % 50 ye yakın bir kısmını kontrol etmiş olacaktır.

c) Akaryakıt ve madenî yağ istihlâki her yıl plân hedefleri icabı sınai kalkınma hızına paralel olarak artmaktadır.

Belgenin verildiği tarihte İPRAŞ'ın ikinci tesisine henüz karar verilmemiş olduğundan, artan istihlâk muvacehesinde, memleket ihtiyacının karşılanamaması endişesi hâkim olmuştur.

d) Bu arada İkinci Beş Yıllık Plân esaslarına göre madenî yağ ünitelerinin teşvik edilmiş olması da esas imalâtın madenî yağ teşkil edecek olan bir rafinerinin kurulması için belge verilmesinde âmil olmuştur.

e) Petrol Kanununun 4/1 ve 20 nci maddeler hükümlerinin konu bakımından önemle ve titizlikle dikkate alınmak gerekir. Bilindiği üzere bu maddeler hükümleri arama ve işletme ruhsatnameleri veya rafineri belgeleri gibi, bir petrol hakkı iktisabı için vâkı müracaatların millî menfaatlerimize ve Petrol Kanunu maksadına uygun olup olmadığını takdir hakkı ve yetkisi munhasıran Enerji Bakanına aittir. Burada yeni hâdisemizde kullanılan takdir hakkı millî menfaatlere ve kanunun maksadına uygun olduğu gibi, Anayasamızda yer alan kanunun ekonomi prensibine ve kalkınma hedeflerine de uygundur. Takdir hakkının başka suretle mülâhazasına münteki bâzı görüşlerin hukukî bir mesnedi olmadıktan başka ayrıntılarına değinilen hâdisenin oluşuna ve bunu istimaldeki isabete de bir nâkise tevlidetmiyeceği, böylece bu mahiyetteki karşı görüşün ancak siyasi mülâhazaların isabetten yoksun ve ters bir tezahürü addetmek icabeder.

f) Soruşturma konusu yapılmak istenen İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında yazılı, yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesinin sağlanacağı ilkesi bakımından göz önünde tutulan cihet şudur.

Rafineriler büyük sermaye yatırımını gerektiren ve geniş ölçüde dış finansmana da ihtiyaç gösteren sınai tesislerdir memleketimizdeki tatbik ise, bu kuruluşların ya Devlet ve yabancı sermayeye iştiraki ile, yahut munhasıran yabancı sermaye ile kurulması şeklinde tecelli etmiştir. Bu

bakımdan İkinci Beş Yıllık Plân bu ilke vaz'edildiği sırada özel sektör'ün, daha açık olarak özel sektöre dâhil millî şirketlerin böyle bir tesis yapacak güce henüz erişmediği fikri hâkim buluyordu yoksa özel sektörün rafineri yapma imkânını ortadan kaldırmak maksadı güdülmemiştir.

III - Hukukî durum nedir?

1. Millî menfaatin takdirine mütevellit bulunan Petrol Kanununun 4/1 ve 20 nci maddelerinin izahı (II - e) maddesinde izah olunduğundan bu kısımda tekrara hacet kalmaması için oraya atıfta bulunulmamakla yetinilmektedir.

2. Hakkında soruşturma isteminde bulunulan Refet Sezgin'in petrol komiserinin raporu üzerine, adı geçen şirketin belge talebinin kabulüne mütedair kararının ittihaz tarihi 4 . 10 . 1967 dir yani İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının yürürlüğe girdiği 1 . 1 . 1968 tarihinden çok öncedir her ne kadar İkinci Beş Yıllık Plân 21 . 8 . 1967 tarihinde kabul edilmiş ise de bir kanunun kabul tarihi başka, yürürlük tarihi ise başkadır. Hâdisede bakan aleyhine kanunun yürürlük tarihi yerine kabul tarihini esas almak istiyen görüş hukukî mesnetten mahrum ve munhasıran siyasi maksada dayalı olduğu izahtan vârestedir. Bu tarihte ve 31 . 12 . 1967 gününe kadar Birinci Beş Yıllık Plân yürürlüktedir.

Bakanın usul ve kanuna uygun ve ilgililerce aleyhine Devlet Şûrasına başvurulmıyan kararı üzerine Petrol Dairesi tarafından yapılması gerekli belge şartlarının tanzimi ve sair işlemler emsali hâdiselerde aynen vâkı olduğu üzere bir zamana ihtiyaç göstermekle uzamıştır. Bunun ise sorumluluk bakımından bir netice tevlidetmiyeceği izahtan vâreste ve aksine görüş ise hukukî değer atfından tamamen uzaktır.

3. 91 sayılı Kanun Devlet Plânlama Teşkilâtına :

a) Memleketin tabiî ve beşerî ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tam bir şekilde tesbit ederek takibedilecek iktisadi ve sosyal politikaya ve hedefleri tâyinde Hükümete yardımcı olmak,

b) Hükümetçe kabul edilecek hedefleri gerçekleştirmek uzun ve kısa vâdeli plânları hazırlamak,

Vazifelerini vermiş olup, bunların dışında iktisadi politikayı ilgilendiren hususlarda bakanlıklar arasında koordinasyon sağlayıcı plânların başarı ile uygulanmasını mümkün kılıcı tavsiyelerde bulunmak plân uygulamalarını takibedip değerlendirmek, bunlara ek olarak da özel sektörün faaliyetlerini plânın hedef ve gayelerine uygun bir şekilde tevsik ve tanzim edecek tedbirleri tavsiye etmekten, ibarettir.

Aynı kanun «plânın hazırlanması» başlıklı faslında buulnan 12 nci maddesinde ise «İktisadi ve Sosyal» hedeflerle politikaların tâyininde esas teşkil edecek hususların Yüksek Plânlama Kurulunda tesbit edildikten sonra Bakanlar Kurulunda öncelikle müzakere edilerek karara bağlanmasını derpiş etmiştir.

4) 77 sayılı Kanunun (Uzun vâdeli Plânın yürürlüğe konulması ve bütünlüğünün korunması hakkında) 3 ncü maddesinde aynen «Yasama Meclisleri komisyoları kendilerine havale edilen kanun tasarısı ve tekliflerin bunlarla ilgili metinleri ve bu tasarı, teklif ve metinler üzerinde verilen önerge ve değiştirgeleri, uzun vâdeli plâna uygunluk bakımından da inceler ve uygun bulunmadıkları takdirde reddeder, denmektedir bu maddede uzun vâdeli plânın kabulünden sonra plân hedeflerine uygun olmıyan kanun tasarısı ve tekliflerinin yasama meclisleri komisyonları ile Karma Komisyonlarca bu noktadan reddedileceği hükme bağlanmış olup, yürürlükte bulunan bir kanun hükmünün bilfarz plân esaslarından birine uygun düşmese bile ilga edilmiş sayılacağı neticesine vardıracak bir hükmün Kanunda mevcudolmadığı açıkca görülmektedir. Esasen aksine bir hükmün Kanuna konulmamış olması yürürlükte bulunan kanunların meriyette devam edeceği tabiî mânası ve şeklini taşımaktadır. Müktesep hakların ise hiçbir şekilde ihlâl edilmiyeceği umumi bir hukuk kaidesidir.

Hukuk Devletinde riayet edilmesi gereken esaslı prensiplerdendir.

77 sayılı Kanunun «Uzun vâdeli plânda değişiklik yapılması» başlıklı 4 ncü maddesinde «Uzun vâdeli plânın kabulünden sonra bu plânda değişiklik yapılmasında 1 ve 2 nci maddeler

hükümleri uygulanır. Uzun vâdeli plânın uygulanmasına dair karar ile Bakanlar Kuruluna plânın değiştirilmesi için verilen yetkiler saklıdır. Hükmü vardır.

Henüz plân yürürlüğe girmeden kesinleşmiş bir müracaata istinaden bir Türk şirketine belge verilmiş olması 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinde yer alan mânada uzun vâdeli plânda değişiklik yapılması şeklinde yorumlanırsa bu yorum hukukî bir yorum ve iddia niteliğini hiçbir surette taşıyamaz. Burada, Petrol Kanununun 80 ve ilgili diğer maddelerine tevfikan belge verilmesinin yürürlükte bulunan bir kanunun tatbiki ile ilgili bir husus olduğunun da dikkatten kaçırılmamasına işaret etmek isteriz. Ne 77 ve nede 91 sayılı kanunlara ve hattâ sair mevzuat hükümlerine aykırı bir cihet yoktur.

Plânın mevcut mevzuat hükümlerini ortadan kaldırmadığı hususu doğrudan doğruya 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin mefhumu muhalifinden çıkan bir zaruri esastır.

IV - Diğer tatbikat :

Bütün bu izah ve değerlendirmelerden sonra, rafineri tesisleri için vâkı diğer müracaatların ve bununla ilgili tatbikatın kısaca gözden geçirilmesinin konuya diğer bir açıdan ışık tutabileceğini düşünüyoruz.

1966 yılında söz konusu şirketten başka bir şirket dahi madenî yağ rafinerisi belgesi almak için Petrol Dairesine Başvurmuş bunlardan Pe-Ga'nın talebi petrol ameliyatı dışında görülerek petrol dairesi tarafından reddedilmekle bir şirket Bakanlığa itirazda bulunmuş ve hakkında soruşturma açılması istenen Bakan Refet Sezgin tarafından 20 . 10 . 1967 tarihinde itirazının reddine karar ittihaz eylemiş ve bu şirket ise karara karşı Danıştaya başvurmuştur. (Danıştay 12. D. E. 1967/2487)

Diğer belge istiyen Romtaş (ROMOİL) in bu müracaatı hak sahiplerinin itirazları üzerine Petrol Kanunu hükümleri uyarınca komisere havale edilmiş Komiser'in «itirazların reddi ile belge talebinin kabulü tavsiye edilmiş, işbu rapora karşı TPAO, İPRAŞ ve MARMARA şirketlerinin Bakan nezdinde yaptıkları itiraz 16 . 4 . 1968 tarihinde yani İkinci Beş Yıllık Plânın yürürlüğünden sonraki tarihlerde Romtaş (ROMOİL) in aleyhine karara bağlanmış yani itirazlar vârit görülmüştür. Romtaş aynı Bakanın bu kararının iptalini Devlet Şûrasından talebetmekle 4.2.1969 gün ve esas 968/1847, K 1969/449 sayılı Danıştay 8 nci Dairesinin kararıyle Bakan kararı iptal olunmuştur.

Keza bu şirketin 2 Haziran 1967 tarihli diğer bir belge talebi de aynı Bakan tarafından 16.10.1967 tarihli kararla reddedilmiş ve şirket kararın Devlet Şûrasınca evvelâ iptalini talep ve ahiren ise bu isteğinden feragat etmiştir. (Danıştay 12. D. 27.12.1967 gün 2506-2286 sayılı kararı)

Bakanın incelenen bu karar ve tasarruflarında, rafineri kurmak üzere belge talebinde bulunan şirketler hakkında Petrol Kanunu ve nizamnamesi hükümlerine göre kanunun verdiği açık takdir hakkına dayanılarak memleket menfaati ve kararın ekonomi esasları ve plân hedeflerinin dikkate alındığı açıkça ortadadır.

Netice :

Yukardan beri arz ve izahına çalışılan maddi ve hukukî vakıalar muvacehesinde 1.1.1968 tarihinden itibaren yürürlüğe konan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının «Petrol Sanayii» bölümünün değiştirilerek tatbiki söz konusu olmadığı gibi bu yolda bir delil de yokutr, bu nedenlerle 77 sayılı Kanunun 4 ve Anayasanın 129 ncu maddesine aykırı hareket edildiği veya karar verildiği iddiası gerçeklere aykırı düştüğünden eski Sanayi Bakanı Sayın Refet Sezgin hakkında T. B. M. M. soruşurması açılmasına mahal olmadığına,

Ayrıca T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 20 nci maddesinin müzakeresinde Komisyonumuzun 20 nci maddesinin 1 nci paragrafının son cümlesindeki (Komisyon toplantı ve karar yetersayısı üye tamsayısının salt çoğunluğudur) ibaresinden salt çoğunluk anlamının 14 kişilik bir Soruşturma Hazırlık Komisyonunda mutlak 8 kişinin lehte veya aleyhte karar vermesi anla-

mına gelmediğini 8 kişinin karar için lüzumlu olduğunu, 5 kişinin kabul veya reddi halinde, oyların eşitliğinden ise Başkan oyu ile raporun karara bağlanabileceği görüşünün daha doğru olduğu görüşünde olan Komisyonumuz müzakeresini bu istikamette yürütmüş ve karar vermiştir.

Yüce Meclisten kararın kabulünü dileriz.

9/14 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu Başkanı Burdur Mv. *A. Çiloğlu*	Kâtip Niğde Mv. Muhalifim, şerhim eklidir. *M. Ocakçıoğlu*	Bolu C. S. Üyesi *A. Yılmaztürk*
Bursa C. S. Üyesi Muhalifim, şerhim eklidir. *S. Ural*	Gaziantep C. S. Üyesi Muhalefet şerhim eklidir. *S. Tanyeri*	Konya C. S. Üyesi *M. Varışlı*
Maraş C. S. Üyesi *A. Karaküçük*	İstanbul C. S. Üyesi *R. Öztürkçine*	Nevşehir Mv. *E. Kıratlıoğlu*

Muhalefet şerhi

1. 2 nci Beş Yıllık Plân 11.8.1967 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanmış ve kanuniyet kesbetmiştir. Plân petrol ürünleri sanayii dalında yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesini âmir hükümler taşımaktadır.

2. 2 nci 5 Yıllık Plânda bir değişiklik yapılması ancak Bakanlar Kurulunun kabulü ve T.B.M. Meclisinin onaylaması ile mümkün iken eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Sayın Refet Sezgin Soruşturma Hazırlık Komisyonu dosyasında mevcut belgelerde de açıkça gösterildiği gibi yetkisi olmadığı halde kendisini Bakanlar Kurulu ve T.B.M. Meclisi yerine koymuş ve 2 nci 5 Yıllık Plânın bir temel ilkesini ve 77 sayılı Kanunun vâkı uyarmalara rağmen bilerek ve istiyerek çiğnemiştir. Dosyadaki savunması bile bir suç ikrarı mahiyetindedir.

3. Komisyon kararını «bir partiliyi koruma» mahiyetinde gördüğümü üzülerek ifade etmek isterim.

Yukardaki sebeplerden ötürü Komisyon kararına muhalifim.

S. Ural
C. S. Bursa Üyesi

Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Refet Sezgin hakkında kurulan 14 sayılı soruşturma hazırlık komisyonu raporuna muhalefet şerhi

Marmara Rafineri şirketi 8 . 8 . 1966 tarihinde Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına müracaat ederek bir tasfiyehane belgesi istemiştir.

Bakanlık, müracaatın ilânı zuhur eden ihtilâfın sulhan halli müzakereleri, ihtilâf halledilemediğinden komisere tevdii gibi usulî sebeplerle bu müracaatı kanunun 81 nci maddesinin öngördüğü 90 gün içinde sonuçlandıramamış ve belgeyi ancak 7 . 2 . 1968 tarihinde verebilmiş ve bunu 21 . 2 .1968 tarihinde 12832 sayılı Resmî Gazete ile ilân ettirmiştir.

Soruşturma istemi önergesindeki iddia Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin'in 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine aykırı hareket ederek bir kanun mahiyetinde olan plânı keyfî olarak değiştirmesi ya da plân ilkelerine aykırı hareketle onu ihlâl etmesidir.

Önerge sahibi, bir belge verilmesinin yurt çıkarlarına uygun olduğu ağırlık kazansa bile, böyle bir işleme gitmeden evvel plânın, İkinci Beş Yıllık devrede yeni kurulacak petrol tesislerinin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesinin sağlanacağı ilkesinin 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine göre değiştirilmesi lâzımgelirdi demektedir.

Şu halde incelenecek nokta :

1. 7 . 2 . 1968 tarihli belgenin verilmesinin plâna aykırı olup olmadığı, dolayısiyle plânın ve 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin ihlâl edilip edilmediği hususudur.

Müracaat tarihinde yürürlükte olan Petrol Kanununun, 2 nci maddede belirtilen, maksadı, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının hususi teşebbüs eli ve yatırımlariyle süratle, fasılasız ve verimli bir şekilde geliştirilip kıymetlendirilmesi ve bu maksada uygun olduğu nisbette Türkiye dâhilinde yabancı menşeli petrol ile yapılan petrol ameliyatının aynı sürette inkişafını sağlamaktır.

Baş vurma tarihi olan 8 . 8 . 1966 tarihinde durum bu olduğuna göre müracaat kanuna uygundu ve 90 gün içinde belge verilmek suretiyle müsbet olarak sonuçlandırılmasında, o gün için, şartların, sonradan belge verildiğine nazaran, kanunun maksadına da uygun olduğunun anlaşılmış bulunmasına göre, hiçbir mahzur yoktu.

Ancak müracaatla belge verilmesi arasında geçen devre içinde, müracaattan bir yıl sonra, 21 . 8 . 1967 tarihinde, yeni kurulacak petrol tesislerinin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesinin sağlanmasını ilkel olarak öngören, İkinci Beş Yıllık Plân üç sayılı Meclis karariyle yürürlüğe konulmuştur.

Plânın bu ilkesiyle Petrol Kanununun ikinci maddesindeki maksat değiştirilmiş olmaktadır. Böylece maksat, artık, ikinci maddede olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti Petrol kaynaklarının hususi teşebbüs eli ve yatırımlariyle geliştirilip kıymetlendirilmesi olmayıp, Türkiye dâhilinde petrol ameliyatının kamu kuruluşlarının meydana getireceği tesislerle inkişafını sağlamak şekline dönüşmüştür.

Şimdi burada İkinci Beş Yıllık Plânın kalkınma için, taallûk ettiği devrede, öngördüğü petrol politikası, sonra da plânın hukukî mahiyeti üzerinde durmak lâzımdır.

Plânın petrol politikası, konumuzla ilgili olan kısmı itibariyle, şu şekilde özetlenebilir:

a) Petrol ürünleri ve madeni yağlarda gerekli nitelik kontrolunun sağlanması ve petrol alanında çeşitli araştırmaların yapılabilmesi için gerekli tesislerin kurulması ve eleman yetiştirilmesi Devletçe ele alınacaktır.

b) Mevcut ve kurulacak (tabiatiyle kamu kuruluşları tarafından) tesislerin yağ imalâtı üniteleri kurmaları özellikle teşvik edilecektir.

c) Gelişmekte olan yurdumuz petrol ürünleri talebini karşılamak için bugünkü kapasite yetersizdir.

Bu nedenlede mevcut rafinerilerde genişletme ve yeni rafineriler (TPAO tarafından İzmir de kurulacak rafineri kasdedilmektedir). yatırımlarına başlanmıştır.

Bunlar dışında özel sektör ve kamu sektörünce projelenmiş büyük yatırımlar yoktur. Bu alanda İkinci Plân döneminde yapılacak yatırımlar genellikle idame ve bakım, rafinerilere küçük ünite eklemeleri, depo ve satış istasyonları alanlarında olacaktır.

d) Yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Bu hükümlerin tetkikinden, kolaylıkla anlaşılacağı üzere, politika, bu alanda, özel teşebbüsculükten Devlet işletmeciliğine dönüşmüş olmaktadır.

Şimdi bu politikanın petrol kanununun ikinci maddesi üzerindeki etkisini, yani plânın hukukî mahiyetini araştırmak lâzımdır.

Mevzuatımıza göre plân nedir?

Plân, Devletce yapılacak ve aynı organlar (Plânlama müşteşarlığı, Yüksek Plânlama Kurulu, Bakanlar Kurulu, Bütçe ve Plân Karma Komisyonu, Senato ve Millet Meclisi) tarafından aynı usullerle değiştirilinceye kadar herkesin ve her organın riayete mecbur olacağı bir kaide - tasarruf, yani bir kanundur.

Fakat bu öyle bir kanundur ki, kaideler hiyerarşisinde yeri Anayasa ile kanunlar arasındadır. Gerçekten 77 sayılı Kanuna göre hiçbir kanun uzun vâdeli plâna aykırı olamaz.

İdare hukukunda kaide - tasarruf, objektif hukuk aleminde yeni bir durum ihtas veya böyle bir durumu tanzim eden ya da böyle bir durumu değiştiren, yahut, kaldıran tasarruflardır.

Genellikle kaide - tasarrufun değişmesi ona müstenidolan hukukî durumunda değişmesini intaç eder.

Şu halde bir kaide - tasarruf olan plân, teknik terakkilerin, cemiyetin tekamül seyrinin icaplarına göre, yine bir kaide - tasarruf olan Petrol Kanununun ikinci maddesinin maksat unsurunu değiştirmiştir.

İncelenmesi gerekli bir husus da plânın ne zaman yürürlüğe girmiş olduğudur.

Plân Millet Meclisince tasvibedilip yayınlandığı tarihten itibaren herkes için riayeti vacip bir şekilde, yürürlüğe girmiştir.

Bunu :

1. 1968 programının buna uygun bir şekilde hazırlanarak 27 . 11 . 1967 tarihinde yürürlüğe konulmuş olmasından,

2. Bakanın mütalâasında «İkinci Beş Yıllık Plân esaslarına göre madenî yağ ünitelerinin teşvik edilmiş olması da esas imalâtını madenî yağ teşkil edecek olan bir rafinerinin kurulması için belge verilmesinde âmil olmuştur.» denilmiş bulunmasından anlamak mümkündür.

Her ne kadar kanunların neşir ve ilânı hakkındaki 1322 sayılı Kanun «kanun ve nizamnameler metinlerinde başka suretle sarahat bulunmadığı takdirde, Resmî Gazete ile neşrini takibeden günün başlangıcından hesabedilmek üzere 45 nci günün hitamından itibaren Türkiye'nin her tarafında mer'i olur» denilmekte ise de maddede büyük (a) fıkrasının öngördüğü Millet Meclisi kararları münderiç bulunmadığından bunların yayını tarihinden 45 gün sonra yürürlüğe gireceği iddia edilemez. Çünkü bu madde de kanunlar ve nizamnameler tadadi olarak zikredilmiş, bundan Meclis kararlarının istisna edildiği mânası çıkmakta bulunmuştur. Nitekim idam hükümlerinin tasvibi hakkındaki Meclis kararları 45 günü beklemeden infaz edilmektedir.

Her ne kadar Sayın Bakan mütalâasının bir bölümünde İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının 1 . 1 . 1968 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğunu ileri sürmekte ise de başka bir bölümünde «yağ ünitesine öncelik veren rafinerilerin İkinci Beş Yıllık Plânda teşvik edilmiş olmasının belge verilmesinde âmil olduğunu» ifade etmekle plânın yayını tarihinde yürürlüğe girmiş olduğunu kabul etmektedir.

Kaldı ki belge yayını takibeden 45 nci günden çok sonra, 8 . 2 . 1968 tarihinde verilmiştir.

Bu noktaları bu şekilde tesbit ettikten sonra Sayın Bakanın mütalâasında gerekçe olarak ileri sürülen hususları incelemek lâzımdır.

Sayın Bakan mütalâalarında şu hususları ileri sürmektedir :

1. Talep Birinci Beş Yıllık Plân dönemi içinde vukubulmuş ve İkinci Beş Yıllık Plân henüz yürürlüğe girmeden bir karara bağlanmak icabetmiştir.

2. Talep, Petrol Kanununun ikinci maksat maddesi hükmü ile memleket menfaatlerinin karşılanması yönünden uygun mütalâa edilmiştir.

3. Bakanlığın kararı aleyhine Danıştaya dâva açılmamıştır.

4. Belge verilen şirket millîdir. Kâr şeklinde dışarıya döviz transferi söz konusu değildir.

5. Belge verildiği tarihte İpraş'ın ikinci tevsiine henüz karar verilmemiş olduğundan artan istihlâk karşısında memleket ihtiyacının karşılanmaması endişesi hâkim olmuştur.

6. İkinci Beş Yıllık Plân esaslarına göre madenî yağ ünitelerinin teşvik edilmiş olması da belge verilmesine âmil olmuştur.

7. Bu bir idari takdir hakkıdır.

8. Takdirin kullanılması karma ekonomi prensibine uygundur.

9. İkinci Beş Yıllık Plânın sözü geçen ilkesiyle özel sektörün rafineri yapma imkânını ortadan kaldırmak maksadı güdülmemiştir.

10. Plânın yürürlükte bulunan bir kanun hükmünü ilga edeceği yolunda kanunda açıkça bir hüküm olmadığı meydandadır.

11. Müktesep hakların hiçbir zaman ihlâl edilmiyeceği bir hukuk devleti kaidesidir.

12. Tasarruf henüz plânın yürürlüğe girmemiş olduğu bir ana raslamaktadır.

13. İkinci Beş Yıllık Plân döneminde ise her hangi bir özel teşebbüse rafineri belgesi verilmemiş bulunmaktadır.

Bunları birer birer münakaşa edelim.

1. Talebin 8.8.1966 tarihinde Birinci Plândöneminde vâki olduğu doğrudur. Fakat belge İkinci Beş Yıllık Plânın yürürlüğe girmesinden sonra verilmiştir.

2. Talep, belge itası tarihinde plân ilkesiyle değiştirilmiş olan, petrol kanununun ikinci maksat maddesine uygunluğunu kaybetmiştir.

3. Bakanlığın kararı aleyhine Danıştaya dâva açılmamış olması, mevzuu hükümler dâhilinde, belgenin hukuka uygunluğunun bir kıstası olmayıp belki bir âmme kuruluşu olan TPAO idarecilerinin bir görev ihmalinin delilini teşkil eder.

4. Şirketin millî, ya da, gayri millî olması, döviz transferinin bahis konusu bulunmaması, İkinci Beş Yıllık Plânın tesislerinin kamu kuruluşları tarafından kurulmasının sağlanacağı âmir ilkesini değiştiremez. Eğer plân «tesislerin kamu kuruluşları ya da millî şirketler tarafından kurulacağı esasını kabul etseydi bu doğru olurdu. Kaldı ki, komiser raporunda» icabında dış kredi ye de başvurulması da öngörülmüştür» denilmektedir. Dış kredinin döviz transferini gerektirmiyeceği ise iddia edilemez.

5. Belge tarihinde :

a) Yürürlüğe girmiş olan 1968 programı memleket ihtiyacının karşılanmasını sağlamak için yeni rafineri projesinin hazırlanmasını ve ayrıca İpraş rafinerisinin tevsiine başlanmasını öngörmüştür.

b). TPAO 3.6.1966 tarihli belgeye müsteniden İzmir'de yeni bir rafineri kurmak için faaliyete geçmiştir. Bu rafinerinin esas faaliyeti madenî yağ imali olacak ve yılda 3 milyon ton ham petrol işliyerek yılda şimdilik 100 bin ton madenî yağ üretecektir. İleri de 200 bin ton olması öngörülmüştür.

Şu halde memleket ihtiyaçlarının karşılanma ması endişesi varit değildir. Esasen plân, kapasite yetersizliğinin öngörerek mevcut rafinerilerde genişletme ve yeni rafineriler yatırımlarına başlandığını (İzmir Rafinerisi) ifade ve bunların dışında özel sektör ve kamu sektörünce projelenmiş büyük yatırım olmadığını ilâve ve bu alanda taallûk ettiği devrede bu sahada yapılacak yatırımların genellikle idame ve bakım, rafinerilere küçük ünite eklemeleri şeklinde olacağını beyan etmiştir. Buradan da anlaşıldığına göre, tesis için döviz tahsisine ihtiyaç göstereceği muhakkak olan, Marmara Rafinerisi projesi plânlamadan da geçirtilmemiştir.

6. Bakanın belge verilmesinin âmilleri arasında «İkinci Beş Yıllık Plân esaslarına göre madenî yağ ünitelerinin teşvik edilmiş olmasının mevcudiyetinin ifadesi diğer mütalâalariyle tam bir çelişkidir. Bir taraftan belge tarihinde İkinci Beş Yıllık Plânın henüz yürürlüğe girmemiş olduğunu tasarrufuna gerekçe olarak göstermekte diğer taraftan tasarrufunun kanuna uygunluğunun delilini bu plânın bir ilkesinde göstermektedir. İkinci Beş Yıllık Plân, kendi içerisinde çelişki halinde olamıyacağına göre, bu teşvikin mevcut rafinerilere yağ üniteleri kurdurmak şeklinde olacağı izahtan vârestedir.

7. İdare hukukunda tasarrufun maksat unsurunda takdir yetkisi bahis mevzuu olamaz. Çünkü maksadın âmme menfaati olması bütün tasarrufların müşterek unsuru ve idarenin mümeyyiz vasfıdır. Takdir salâhiyeti maksat unsuru ile mahdut olup maksat unsurundaki sakatlığın takdir salâhiyetiyle örgütlemiyeceği doktrin ve içtihatta kabul edilmektedir. Nitekim Danıştay takdir kudret ve salâhiyetinin istimalinin maksat ile sınırlı olduğunu maksada uygun olmıyarak kullanılan bir takdir kudret ve salâhiyetini yetkinin suiistimali mahiyetinde telâkki etmektedir.

8. — Anayasamızın ve ona uygun vâdeli plânın kabul ettiği karma ekonomi prensibi, plânın açık ilkesiyle ortaya koyduğu petrol politikasının mutlak özel teşebbüs eliyle yürütüleceği mânasını tazammun etmez. Plân bu ilkesiyle bir umum petrol tesislerini millîleştirmemekte, taallûk ettiği devrede tesislerin kamu kuruluşlarında gerçekleştirilmesini, yani evvelce özel teşebbüsün kurduğu rafinerilerinin yanında şimdiden sonra kamu kuruluşlarının rafinerilerinin faaliyette bulunmasını öngörmektedir ki, bu karma ekonomi prensibinin ihlâli değil teyididir.

9. — İkinci Beş Yıllık Plân bu ilkesiyle özel sektörün rafineri yapma imkânını ortadan kaldıran bir maksat gütmektedir. Nitekim bunu Sayın Bakan da bilmektedir. Gerçekten mütalâasının bir bölümünde «Birinci Beş Yıllık Plân dönemi içinde vâkı talebin İkinci Beş Yıllık Plân henüz yürürlüğe girmeden bir karara başlanmak icabetmiştir.» Ve «İkinci Beş Yıllık Plân döneminde ise her hangi bir özel teşebbüse rafineri belgesi verilmemiş bulunmaktadır.» denilmiş olması bunun ifadesidir.

10. — Plânın hukukî mahiyeti yürürlükte bulunan bir kanunu ilga edecek kuvvettedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi kaide - tasarruflar objektif hukuk âleminde yeni bir durum ihdas veya mevcut bir durumu tanzim eden ya da böyle bir durumu değiştiren yahut kaldıran tasarruflardır.

11. — Kanunlar, esas itibariyle, geleceğe ait hükümleri, emirleri ve yasakları kapsar. Kanunların neşirlerinden evvelki zamana şamil olmamaları hukukun umumi bir kaideisdir. Ancak bu prensip bir Anayasa kuralı değildir. Kanun vazıı lüzum ve zaruret gördüğü hallerde bir kanunun hükmünü makabline şamil kılabilir. Sübjektif hakların mevcudiyeti kabul edilen hususi hukuk sahasında kanunların evvelki zamanlara da şamil kılınması pek istisnai olmakla beraber âmme hukuku sahasında bu hemen hemen kaide halindedir.

Genellikle kaide - tasarrufun değişmesi ona müstenidolan hukukî durumun da değişmesini intaceder.

Objektif hukuk nizamında vâkı olacak değişiklik evvelki durumun mevcudiyetine nihayet verebileceği gibi şeklini de değiştirebilir. Hususi durumlar, menfaatler hattâ haklar hizmetin işlemesinde umumi menfaatler bakımından yapılması lâzımgelen değişikliğin ifasına mani olamaz. Bu değişikliklerin yapılması imkânı Devletin bu hizmetleri en mükemmel şekilde yapması mecburiyetinden doğar. Devlet teknik terakkilerin, cemiyetin tekâmül seyrinin icaplarına göre âmme hizmetlerinin teşkilât ve usullerini, vasıtalarını değiştirmek mecburiyetindedir.

Binaenaleyh kollektif ihtiyaçların, âmme menfaatinin, dolayısiyle cemiyetin hayatının bahis mevzuu olduğu âmme hizmetleri sahası da hususi hukukun istinadettiği hak ve menfaat eşitliği esası ve bunun neticesi olan irade muhtariyeti ve sübjektif hukuk durumları bahis konusu olamaz.

Kaldı ki, petrol hakkı, idari tasarruflardan doğan bir hak olduğu için idari mahiyettedir. Belge ise bir şart - tasarruf olduğundan sübjektif bir hukukî durum doğuramaz. Bunlar umumi bir hukukî duruma girme neticesini husule getirirler. Umumi hukukî durumlarda ise müktesep hak bahis konusu olamaz.

Esasen idare hukukunun statülere dayanan objektif, tanzimi tasarruflarla dokunan nesninde müktesep hak mevhumu hiçbir zaman söz konusu olamaz. Burada müktesep hak ancak statünün şartları dairesinde ferdî bir durum doğduktan yani umumi durum ferdî duruma inkılâbettikten sonra söz konusu olabilir.

Diğer taraftan idare hukukunun bir statü hukuku oluşunun sebebi bu hukukun ve onun en önemli mevzuu olan âmme hizmetlerinin dayandığı umumi menfaatin hususi menfaate üstünlüğü prensibidir. Bu esas müktesep hak mefhumu ile telif edilemiyeceği gibi, âmme menfaatinin icabettirdiği değişiklere ferdî ve hususi menfaati temsil eden sübjektif hak telâkkisi mâni olamaz.

Kaldı ki, hukukta müktesep hak, ancak objektif kaidenin ortaya koyduğu şartın tahakkukundan sonra elde edilen bir haktır. Bu şartın tahakkukuna kadar ise muhtemel bir hak söz konusudur.

Mevzuumuzda mücerret müracaat petrol kanununun 81 nci, 20 nci, 4 ncü maddelerine göre müktesep hak vücuda getiremiyeceği gibi müracaat tarihinde yürürlükte olan kanun hükümlerinde müracaatçı için müktesep hak teşkil edemez. Müracaat ancak muhtemel bir hak doğurur.

Netice :

1. — İkinci Beş Yıllık Plân petrol kanununun maksat maddesini değiştirmiştir.

2. — Şirketin bu plânın yürürlüğe girmesinden önce müracaatı kendisi için müktesep bir hak teşkil etmez. Bu muhtemel bir haktır.

3. — Müracaatı takibeden 90 günde intacedilmemiş olan bu müracaatın, İkinci Beş Yıllık Plânın yürürlüğe girmesinden sonra bunun hükümlerine aykırı olarak belge verilmek suretiyle sonuçlandırılması millî menfaatleri ve bunu himaye eden kanunu ihlâl eden bir fiildir.

4. — Petrol Kanununun 20 nci maddesinin, talebin millî menfaatlere, yani kanunda belirtilen maksat unsuruna uygunluğunun takdirinin Bakana aidolması İkinci Beş Yıllık Plâna aykırı olarak verilen belgenin millî menfaatleri ihlâl eden sorumluluğunu Sayın Refet Sezgin'e sirayet ettirmektedir.

Bu noktayı nazardan hakkında Anayasanın 90 ncı maddesine göre soruşturma açılmasına lüzum ve bunu zaruri kılacak deliller mecvuttur.

C. Senatosu Gaziantep Üyesi
Salih Tanyeri

Üyesi bulunduğum 9/14 sayılı Soruşturma Hazırlık Komisyonunun eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin hakkında Meclis soruşturması açılmasına yer olmadığına dair verilen karara muhalifim ve muhalefet şerhimi belirtiyorum.

İkinci Beş Yıllık Plân 91 sayılı Kanun uyarınca Bakanlar Kurulunca kabul edilmiş, Başbakanlık tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilerek Bütçe Plân Karma Komisyonunda, Senatoda görüşülmüş, Millet Meclisinde 3 . 7 . 1967 günü kabul edilmiş, 11 . 8 . 1967 günü de Resmî Gazetede neşredilerek plân bir kanun niteliğinde o gün kesin mahiyetini almıştır.

77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesi böylece kesinleşmiş olan plânın her hangi bir maddesinde ve getirdiği ilke ve koşullarda yapılacak değişikliklerin ancak Bakanlar Kurulunun kabulü ve T. B. M. M. nin onaylaması ile mümkün olacağı hükmünü koymuştur.

İkinci Beş Yıllık Plânın 4 ncü maddesi (petrol ürünleri sanayii dalında yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesi sağlanacaktır) hükmünü getirmiştir.

İkinci Beş Yıllık Plâna bu hüküm, plânlama teşkilâtımızın uzmanlarınca inceden inceye yapılan tetkikler sonunda millî menfaatlere en uygun şekil olarak tesbit edilmiş plâna konulmuştur. Uzmanların, yetkililerin bu kanaatleri plân hazırlanırken nezarette bulunan ve Refet Sezgin'in de içinde bulunduğu Demirel Hükümetince de uygun ve zaruri görülerek benimsenmiş hattâ 77 sayılı Kanunun 1 nci maddesi gereğince kabul edilerek Bakanlar Kurulu üyelerince imzalanarak T. B. M. Meclisine onaylanması dileği ile sevk edilmiştir. Bu Bakanlar Kurulunun içinde asıl yetkili Bakan olarak Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı olarak Refet Sezgin de vardır.

Buna göre plânın 4 ncü maddesindeki ilkeyi hükmü asıl yetkili kişi, Enerji Bakanı olarak Refet Sezgin tam mânası ile benimsenmiştir. Böylece de petrol ürünleri sanayii dalında yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesinde millî yarar olduğunu benimsemiş kabul etmiştir.

Plân içinde kanaatini bu merkezde belirtmiş olan eski Enerji Bakanı Refet Sezgin her ne hal içine düşmüş ne gibi bir tesir altında kalmış ise İkinci Beş Yıllık Plân 11 . 8 . 1967 günü kanun niteliğinde kesinleştikten sonra,

Özel bir teşebbüs olan Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A. O. na bir petrol tasfiyehanesi kurmak iznini ve ruhsatını 4 . 10 . 1967 tarihinde vermiştir. İmzalamıştır. Plânın Meclislerden onaylanıp; Resmî Gazetede ilânın ve kesinlik alması tarihinden tam bir ay 24 gün sonra.

Şimdi insaf ile mütalâa etmek lâzım :

Refet Sezgin, İkinci Beş Yıllık Plânın hazırlanmasında iştiraki olan, bu plânı uygun mütalâa eden, kararından geçiren ve T. B. M. M. den onaylanmasını istiyen ve bu plânın 4 ncü maddesi ile getirilen ilkede yani petrol sanayii dalında yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesinde millî yarar gören ve bu hususu karar altına alan Hükümetin, Bakanlar Kurulunun üyesidir.

Hem de bu işlerle ilgili üyesi. Plânlama Dairesinde bu mevzuda atılan her adımda parmak izi vardır.

Bir ay 24 gün evvel kanuniyet kesbeden ve senelerce, aylarca incelemelerden geçip Meclislerce onaylanmış kanuniyet niteliğini almış olan plândaki kanaati millî yararı kamu kuruluşlarının çalışmasında gören bir insan bir ay 24 gün sonra millî yararı özel sektör çalışmasında görsün. Hem de kanuni sorumluluk içinde olduğunu bile bile.

Bu değişiklikte iyi niyet aramaya maalesef imkân görememekteyim.

Bu zat, bir Cumhuriyet Hükümetinde Bakanlık görevi yapmaktadır. Bakanlık sandalyasına yükselmiş bir insanın bu derecede ve sorumsuzca dönüşler yapmasında terslikler içinde çırpınmasında mutlaka ve mutlaka bir sebepler aramaklığımız lâzımdır. Kamu hizmetlerinin başında olan bir insan hatır için babasına dahi böyle bol keseden ve sorumsuzca ihsanlarda bulunamaz.

İşte bu aziz milletin geri kalmışlık içinde çırpınmasının tek sorumlusu bu sorumsuz yetkililerin vicdanları sızlatan tasarruflarıdır.

Refet Sezgin, bu şirkete plânın istemediği bir tarzda tamamen keyfî ve yetkisini aşan bir ihsanda bulunmuştur. 77 sayılı Kanunun 4 ncü maddesini usulsüzce değiştirmiştir. Kanuni sorumluluk içindedir. Hakkında hazırlık soruşturması açılması reyindeyim.

Niğde Milletvekili
Mevlût Ocakçıoğlu

Toplantı : 11 T. B. M. M. S. Sayısı : 83

Adana eski Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu'nun, Ceyhan Ticaret Borsası İdare Heyeti ve İdare Meclisinin feshi münasebetiyle verilen Danıştay kararlarını infaz etmiyerek, T. C. K. nun 240 ncı maddesini ihlâl ettikleri iddiası ile, Ticaret eski Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu ve Ticaret eski Bakanı Ahmet Türkel haklarında Anayasanın 88 ve 90 ncı maddeleri uyarınca bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 9 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/9)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki nedenlerle eski Ticaret Bakanı Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu ile Sayın Ticaret Bakanı Ahmet Türkel haklarında Anayasanın 122 ve 132 nci, Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddelerini ihlâl suçlarından dolayı, Anayasanın 88 ve 90 ncı maddeleri gereğince Meclis Soruşturması açılması için gereğini saygı ile arz ederim.

21 . 2 . 1969
Adana Milletvekili
Kemal Sarıibrahimoğlu

Ticaret Bakanlığı tarafından 5 . 11 . 1966 gün ve 21919 sayılı Bakanlık yıldırım tel emri ile Ceyhan Ticaret Borsası İdare Heyeti ve İdare Meclisinin feshi ile geçici komitenin teşkiline dair emir verilmiştir. Bu emir gereğince teşkil edilen ve muhtelif tarihlerde yeniden kurulan geçici idare komiteleri bugüne kadar 5590 sayılı Kanunla buna merbut 13070 sayılı Tüzüğün açık emirleri gereği olan borsa seçimlerini yapmamakta inat ve ısrar eylemektedir.

Gerek ilgililerin müracaatları ve gerekse bizim Meclis kürsülerinden vâkı ikazlarımız, bu gayrimeşru tutumun devamını önlemeye kâfi gelmemiştir.

Ticaret Bakanlığı, «İlgililerin vâkı müracaatı üzerine Danıştay 8 nci Dairesince 1966/4376 sayılı ve 22 . 11 . 1966 tarihli yürütmenin durdurulması kararı alınmış» bu kararı infaz eylememiştir.

Danıştay 8 nci Dairesi 1966/4376 Esas ve 1968/1316 Karar sayılı 10 . 4 . 1968 tarihli kararı ile Bakanlığın bahsi geçen tel emrini «5590 sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi vâkıası karşısında dâva konusu işlemin, Anayasanın 122 nci maddesinin 2 nci fıkrasına aykırılığı» sebebiyle iptal eylemiştir. İptal tarihinden bu yana geçen ve 10 aydan beri karar gereği yerine getirilmemiştir.

5590 sayılı Kanunun ve 13070 sayılı Tüzüğün açık hükümleri gereğince borsa seçimlerinin her yıl ve Kasım ayı içinde yapılması mecburidir.

Bugüne kadar Ticaret Bakanlığınca bu lâzime inkâr ve kanun hükmü ihlâl edilmiştir.

Bahsi geçen Danıştay kararının istihsali için bakanlık tel emrinin Anayasaya uygunluğu, Danıştayca Anayasa Mahkemesine intikal ettirilmiş, Anayasa Mahkemesince 2 . 6 . 1967 gün ve 35/17 sayılı Karar ile 5590 sayılı Kanunun Ticaret Bakanlığına vesayet hakkı tanıyan 59 ncu maddesinin (a) bendi iptal edilmiştir. Danıştayın kararına da bu iptal hükmü mesnet olmuştur.

Şu hale göre :

1. Ticaret Bakanlığı, Anayasanın 122 nci maddesini ihlâl eylemiştir. Bu keyfiyet Anayasa Mahkemesi kararı ile tesbit ve tescil edilmiştir.

2. Ticaret Bakanlığı 5590 sayılı Kanunla 13070 sayılı Tüzük hükmünü ihlâl eylemiştir. Burada açık bir vazife suiistimali, partizanları kayırma gayreti sabittir. Teşkil edilen idare komiteleri koyu partizanlardan müteşekkil olagelmiştir. Bunlar da senelerdir yüz milyonlara taallûk eden borsa işlerini partizan maksatlar uğruna ve kendi taraftarları lehine kullanmakta devam etmektedirler. Bu sebeple Bakanlığın, Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine aykırı açık bir vazife suiistimali ve gayrimeşru bir tutum içinde bulunduğu meydandadır.

3. Ticaret Bakanlığı, Danıştayın, yürütmenin durdurulmasına dair karar ile bakanlık emrinin iptaline dair kararını infaz etmemekle Anayasanın 132 nci maddesinin 3 ncü fıkrasını ihlâl eylemiştir.

Suçluların Yüce Divana sevk edilerek tecziyeleri gerekmektedir.

T. B. M. M. SAYIN BAŞKANLIĞINA

Özü : Genel Sekreterlik Kanunlar Müdürlüğünün 143 - 152 sayılı yazıları ile Adana Milletvekili Sayın Kemal Sarıibrahimoğlu'nun Danıştay kararlarını infaz etmemek ithamı ile Anayasanın 88 ve 90 ncı maddeleri gereğince açılmasını istediği Meclis soruşturması önergesi hakkında cevabımız.

İddia : A) Sayın Kemal Sarıibrahimoğlu vermiş olduğu önergede,

a) İlgililerin vâkı müracaatı üzerine Danıştay 8 nci Dairesinin 1966/4376 Esas sayılı ve 22 . 11 . 1966 tarihli yürütmenin durdurulması kararının, Bakanlıkça infaz edilmediği,

b) Yine Danıştay 8 nci Dairesinin 1966/4376 Esas ve 1968/1316 Karar sayılı ve 10 . 4 . 1968 tarihli kararının 10 aydan fazla zaman geçtiği halde yerine getirilmediğinden bahisle,

1. Anayasanın 122 nci maddesinin ihlâl edildiğini,

2. 5590 sayılı Kanun ile buna istinaden çıkan tüzük hükümlerinin de ihlâl edildiğini iddia ederek :

Hakkımızda Türk Ceza Kanununun 240 ncı maddesine aykırı açık bir vazife suiistimali ve gayrimeşru bir tutum içinde bulunduğumuzu beyan ederek, Yüce Divana sevkimizi ve tecziyemizi istemektedir.

Hâdise : Gerçek nedir?

Sayın Kemal Sarıibrahimoğlu önergelerinde «açık bir vazife suiistimali, partizanları kayırma gayreti, yüz milyonlara taallûk eden borsa işlerini partizan maksatlar uğruna ve kendi taraftarları lehine kullanma» gibi ağır ithamlar ve isnatlarda bulunduğuna göre burada bu yollu bâzı muamelelerin veya fiillerin yapılabileceği veya yapıldığı kanaat ve görüşüne sahibolması gerekir. Bu, doğru ve gerçek bir görüş ise bunu kim yapmış olabilir.

Ticaret Bakanlığındaki dosyalarda Ticaret Bakanlığına bağlı Ceyhan Borsası Komiserliğinin raporu ile sair raporlar mevcuttur. Bu raporlarda Sayın Kemal Sarıibrahimoğlu'nun ithamlarına kimlerin muhatabolduğu ve kimlerin bu menfaat oyunlarını devam ettirmek istediğinin açık cevabını bulmak mümkündür.

Biz, kimseyi itham etmek istemediğimiz için, meseleyi tamamen önerge sahibinin ithamları içerisinde cevaplandırmak istedik.

3. Bu hukuk kaidesi olarak «resmî vesikaların doğru olmadığı sabit oluncaya kadar» kanunları yürütmek ve tatbik etmekle yükümlü olan organlar resmî vesaike göre muamele icrasına mecburdurlar.

Yukarda zikri geçen raporlarda bu tarz vesikalardan mâduttur. Tabiî ki, Bakanlık bu raporlara göre muamele icra etmek durumu ile karşıkarşıyadır.

Bakanlığın bu yolda muamele icra ettiğinden dolayı değil, bu raporlara rağmen şayet gereğini yapmamışsa muvazehe etmek icabeder kanaatindeyim.

4. Danıştayın vermiş olduğu yürütme kararını infaz etmediği hususundaki iddia da gerçek dışıdır.

5. Şahsımla alâkalı kısımların vuzuha kavuşabilmesi için de Ticaret Bakanlığında vazife deruhde ettiğim tarihlerin de bilinmesinde fayda olduğuna kaaniim. 7 . 9 . 1966 tarihinde atanmış olduğum Ticaret Bakanlığı görevim, 1 . 4 . 1967 tarihinde Devlet Bakanlığına gelmem suretiyle sona ermiş bulunmaktadır.

6. Ticaret Bakanlığımda vazife deruhde ettiğim tarihlerin bu suretle tasrihinden benim zamanımda suç işlenmemiştir, benden sonra olana karışmam mânasının çıkarılmamasını bilhassa tebarüz ettirmek isterim.

7. Gerçek durum ise iddianın aksine tamamen - hâfızamda kaldığı şekliyle şu şekilde cereyan etmiştir.

a) 27 Mayıs ihtilâlinden sonra Ticaret Bakanlığı teşkilâta yaptığı bir tamimle seçimle işbaşına gelmiş olan Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve bu meyanda Ticaret Borsalarının yürütme organlarını feshetmiştir. Ve yerine o zamanın şartlarına göre yürütme organları teşekkül ettirilmiştir.

Bu meyanda Ceyhan Ticaret Borsası da aynı muameleye tabi tutulmuştur.

b) Bakanlığım zamanımda Ceyhan borsasında Ticaret Bakanlığı temsilcisi ve borsa komiseri, borsa çalışmaları ve yürütme organlarının faaliyetleri hakkında bir rapor tanzim ederek Bakanlığa göndermiştir. Bu rapor bakanlıkça tetkik olunmuş ve tehassül eden kanaate göre «5590 sayılı Kanunun emrettiği görevleri yapmıyan ve fakat borsanın gelirlerini amaç ve dışında sarf eden» yürütme organı fesholunmuş ve onun yerine tarafsız ve tanınmış kişilerden müteşekkil 5 kişilik geçici bir yönetim kurulu teşkil olunmuştur. Bu kişilerin vazifeleri ve isimleri Ticaret Bakanlığındaki dosyalarda mevcuttur. Hatırladığım kadariyle bunlardan birisi mahallin Ziraat Bankası Müdürü ve diğeri de T. M. Ofisi Müdürü idi.

c) Bu muamele üzerinde feshedilenler Danıştaya müracaatla bir iptal dâvası açmışlar ve yürütmenin durdurulması talebinde bulunmuşlardır. Bunun sonucu Danıştay 8 nci Dairesi 22.11.1966 tarih ve 1966/4376 sayılı yürütmenin durdurulması kararını vermiştir.

d) Bu karar üzerine Bakanlık gerekli muameleyi ikmal ile, iddia hilâfına, yürütmenin durdurulması kararını tatbik etmiştir.

e) Bunun üzerine eski yönetim kurulu yeniden vazifeye başlamış ve yönetmelik gereğince yeniden borsa seçim kurulunu teşekkül ettirmiştir. Bunun sonucu bu zevatın işbaşında bulunduğu devrede 13 . 12 . 1966 tarihinde «Bakanlığım zamanında» borsa seçimleri yapılmıştır.

f) Yapılan bu seçimler, mahallî ilçe seçim kurulu nezdinde itiraz edilmiş, itirazı yerinde gören seçim kurulu borsa seçimlerini 26 . 12 . 1966 tarih ve 1966/109 sayılı Kararı ile iptal etmiştir.

g) Bu suretle seçimlerle vazife süresi sona eren idare heyeti işbaşından uzaklaşıp her ne kadar yerine yeni idareciler seçilmiş ise de onların seçimi de iptal edildiği için borsa yöneticisiz kalmıştır.

Seçimlerin bozulması halinde yapılacak işlemi 5590 sayılı Kanunun tatbike dair olan tüzüğün - zannediyorum 71 nci maddesinin (C) fıkrası hükümleri gereğince - Bakanlıkça yeniden 5 kişilik geçici bir kurul kanun ve tüzük hükümlerine uygun olarak teşekkül ettirilmiştir.

Burada bir parantez açarak sayın önerge sahibi Kemal Sarıibrahimoğlu'nun bu tasarruflarım için bana, vâkı teşekkürlerini inkâr etmiyeceğine inandığımı ifade etmek isterim.

k) Görevlendirilen bu geçici kurul derhal seçimlere gitmek üzere vazifeye koyulmuş ve 21 . 1 . 1967 tarihinden itibaren göreve başlıyarak borsa seçim kurulunu yeniden teşekkül ettirerek seçim hazırlıklarına başlamış, ancak, borsa seçim kurulunun 3 . 3 . 1967 tarihinde görevinden toplu olarak istifa etmesi üzerine, geçici kurul da görevinden istifa etmiştir.

l) Bunun üzerine 2 . 6 . 1967 tarihinde yeni bir kurul «bugün işbaşında bulunan kurul» Ticaret Bakanlığınca görevlendirilmiştir.

m) Bütün bu muamelâta ait yazışmalar ve tarzı cereyan Ticaret Bakanlığında mevcut bulunması sebebiyle halen Ticaret Bakanı bulunan Sayın arkadaşım Ahmet Türkel'in cevaplarında tahmin ediyorum daha detaylı bir şekilde ifade olunmuştur.

Şu hususu da bir hukukî mütalâa olarak ifade etmeden geçemediğim için beni mâzur göreceğinizi tahmin ediyorum.

Önergede Danıştay 8 nci Dairesinin ilâmının, muayyen safahattan sonra kesinleşmiş olmasına rağmen infaz edilmediği iddiası da vardır.

Haddizatında aynı dairenin 22 . 11 . 1966 tarih ve 1966/4376 sayılı yürütmenin durdurulması kararı verilip bakanlıkça bu karar infaz edildikten sonra dâvacılar dâva ikamesi ile ulaşmak istedikleri neticeye dâvayı kazanmışcasına ulaşmışlar ve vazife deruhte etmişlerdir.

Nitekim, bunun sonucu olarak borsayı seçime getirmişlerdir. Tabiî ki, seçimle, kanuna göre, bu arkadaşların normal vazifeleri sona ermektedir. Bilâhara diğer bir yargı organının vermiş bulunduğu karara rağmen Danıştay kararının ahar tarihle sonuca bağlanmış olması aslında dâvacıların gayelerine ulaşabilmeleri bakımından gecikmiş bir karardır. Gerçekte ise bu geciken karara rağmen yürütmenin durdurulması kararının tatbik edilmesi ile dâvacılar bu kararla elde edecekleri sonucu daha önceden ihraz etmiş bulunmaktadırlar.

Diğer bir ifade ile Danıştay 8 nci Dairesinin mevzuubahis ilâmı seçimlerden önce verilip dâvacılar yürütmenin durdurulması kararı ile değilde, o kararı ile işbaşına gelmiş olsalardı dahi bugünkünden farklı hiçbir durum mevzuubahsolmıyacaktı.

Netice : Yukarda mufassalan arz ve izah olunan sebepler muvacehesinde önergede ileri sürülen hususların gerçekle bir ilgisi olmadığı aşikârdır.

Keyfiyeti takdirlerinize sunarım.

Saygılarımla.

Sadık Tekin Müftüoğlu
Devlet Bakanı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ankara

Adana Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu'nun Ceyhan Ticaret Borsası İdare Heyeti ve Meclisinin feshi münasebetiyle verilen Danıştay kararının infaz edilmemesi sebebiyle eski Ticaret Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu ve şahsım hakkında bir Meclis araştırması açılmasına dair önergesi sebebiyle teşekkül eden, T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonuna takdim edilmek üzere, Ticaret Bakanlığının yazı sureti ile, hâdisenin cereyanını özetliyen, bilgiyi havi notta, tesbit edileceği üzere, halen dâva konusu olarak, adlî mercilerde tetkik edilmekte olan hususun, dâva neticesine bağlı kalınarak, tatbikatta bulunulduğu ilişik notla birlikte saygı ile arz olunur.

Bursa Milletvekili ve
eski Ticaret Bakanı
Ahmet Türkel

Ceyhan Ticaret Borsası hakkında not

Ceyhan Ticaret Borsası eski Komiseri Naci Çetin'in 5590 sayılı Kanuna ait Tüzüğün 35 nci maddesine istinaden düzenlediği 11 . 10 . 1966 tarihli ve 63 sayılı yazı eki raporunda, organların görevlerini yapmadığını, bu arada;

a) Kaçak muamelelerin önlenmesi hususunda tedbir alınmadığını,

b) 400 000 liraya yakın bir meblâğı, mevzuu dışında sosyal yardım olarak dağıttığını,

c) Borsanın politik bir mücadele sahası haline getirildiğini,

d) Tacir vasfını iktisabetmemiş birçok kimsenin borsaya kaydedildiğini, bu suretle teşekkülün, ticari aktivitesi olmıyan kimselerle doldurulduğunu,

e) 10 000 liraya yakın borsa alacağının tahsiline tevessül edilmediğini,

f) Borsanın mevzuuna dâhil maddeler üzerine alım - satım yapmalarına rağmen bir kısım tacirin borsaya kaydedilmediğini,

g) Tüzük hükümleri hilâfına borsaya simsar alındığını iddia ve beyan edilmiştir.

5590 sayılı Kanunun 59/a maddesinde «... Ticaret Bakanlığı, çalışmalarını meslekî ahlâk ve memleketin genel menfaatleriyle ahenkli olarak yürütmeyen veya görevlerini mevzuata göre yapmıyan borsa uzuvlarını feshe karar verebilir.» denilmekte ve bu maddenin (b) fıkrasında Bakanlıkça fesih kararı verildiği takdirde yeni uzuvlar seçilinceye kadar uzuvların vazifelerinin kimler tarafından yapılacağının Ticaret Bakanlığınca tesbit olunacağını âmir bulunmaktadır. Diğer taraftan anılan kanunun 60 ncı maddesi borsaların lâğv ve tasfiyesi hususunda Bakanlığımıza geniş yetki vermektedir.

Yukarda açıklanan komiser raporunun incelenmesinden adı geçen borsa Meclis ve Yönetim Kurulunun görevlerini memleketin genel menfaatleriyle mevzuata uygun olarak yapmadıkları kanaatine varılmış ve Sayın Bakan Sadık Tekin Müftüoğlu'nun 2 . 11 . 1966 günlü mucibi ile anılan borsa organlarının feshi cihetine gidilmiştir.

Sözü edilen Kanununun 59/b ve 3/13070 sayılı Tüzüğün 71 nci maddelerine istinaden, borsa uzuvları seçimle iş başına gelinceye kadar Meclis ve Yönetim Kurulu vazifelerini ifa için teşkil olunacak komitede görevlendirilebilecek bitaraf kimselerden 5 kişinin ad, soyad ve iştigal konularının acele bildirilmesi hususu, 2 . 11 . 1966 günlü ve 4/21589 sayılı telimizle Adana Valiliğinden istenilmiştir.

Adı geçen valiliğin 5 . 11 . 1966 günlü ve 1219 sayılı teliyle vâkı teklifi veçhile Kemal Nalbantoğlu, Faik Eker, Ahmet Memişoğlu, Nazmi Şenkök ve Cemalettin Özer'den müteşekkil Komite teşkil edilmiş, 7 . 11 . 1966 günlü ve 4/21919 sayılı telimizle keyfiyet Adana Valiliğine tebliğ olunmuştur.

Bu arada, fesih kararı üzerine, karar tarihinde borsa Yönetim Kurulu Başkanlığını yapan Muzaffer Öztürk ile Meclis Başkanı Hakkı Bahşiş tarafından Danıştaya başvurularak Bakanlığımız tasarrufunun iptali yolunda dâva ikame edilmiş ve yürütmenin durdurulması talebi dermeyan olunmuştur.

Danıştay 8 nci Dairesi bu talep üzerine yürütmenin savunma alınıp bir karar verilinceye kadar durdurulması kararını almış, Bakanlığımızın savunmasını da istemiştir.

22 . 11 . 1966 günlü ve 966/4376 sayılı bu karar üzerine, bu husus 6 . 12 . 1966 günlü ve acele kaydını ihtiva eden 4/24101 sayılı yazımızla keyfiyetin ilgililere tebliği ve gereğinin ifası maksadiyle Adana Valiliğine tebliğ olunmuştur.

Savunmanın verilmesini takiben, aynı daire bu defa dosyanın Anayasa Mahkemesine sevkini ve kanunun 59 ncu maddesiyle verilen bu yetkinin Anayasaya uygunluğunun veya aksinin karara bağlanmasına kadar da yürütmenin durdurulması hakkındaki kararın devamını hüküm altına almıştır. (Tarihi 12 . 12 . 1966 No. 1966/4376 dır)

Ancak, 5590 sayılı Kanuna ait Tüzüğün 57 nci maddesi, borsa organlarının (Yönetim Kurulu üyeleri ve bu kurulla Meclis Başkan ve Başkanvekilleri hariç) her üç senede bir seçileceğini ve müddetin de Kasım ayını takibeden aybaşından itibaren hesabedileceğini âmirdir.

Açıklanan mevzuat hükmü gereğince 1963 seçim yılında göreve başlıyan adı geçen borsa organlarının vazife süreleri 1 . 12 . 1966 tarihinde sona ermiş ve dolayısıyle borsada temsil sıfatını haiz başka bir deyimle kanunen muteber bir uzuv kalmamıştı.

Bu sebeple Bakanlığımız Danıştayın yürütmenin durdurulması hakkındaki kararına rağmen komitenin seçime gitmesinde her hangi bir mahzur mütalâa etmemiş, ancak Adana Valiliğinden alınan 30 . 12 . 1966 günlü ve 468 sayılı telgraftan, İlçe seçim Kurulu Başkanı Hâkim tarafından, 5590 sayılı Kanuna ait Tüzüğün 71 nci maddesine istinaden 13 . 12 . 1966 tarihinde yapılan seçimin, küçümsenmiyecek miktardaki borsa üyesinin kayıtlarının terkin edilmesini mütaakip icra olunduğunun anlaşıldığı gerekçesiyle 24 . 12 . 1966 günlü ve 1966/2 sayılı kararla iptal edildiği anlaşılmıştır.

Söz konusu işlemi takiben Bakanlığımızca borsa organlarının vazifelerini ifa etmek üzere 5590 sayılı Kanunun 59/b ve bu kanuna ait Tüzüğün 71 nci maddesi gereğince yeniden Kemal Nalbantoğlu, Lütfi Başeğmez, Faik Eker, Nazmi Şenkök ve İbrahim Aydın'dan kurulu Komite teşekkül ettirilmiş ve keyfiyet seçimlerin biran evvel yapılması kaydiyle 3 . 1 . 1967 günlü ve 4/60 sayılı tel yazımızla Adana Valiliğine tebliğ olunmuştur.

Bilâhara Adana Valiliğinden alınan 10 . 1 . 1967 gün ve 38 sayılı telgrafta komite üyelerinden bâzılarının istifa ettiği bildirilerek yeniden komite teşkili hususu talebedilmiş istek yerine getirilerek Hasan Bilici, Hüsamettin Tezcan, Ahmet Müşkiroğlu, Ahmet Özçelik ve Lütfi Başeğmez'den müteşekkil bir heyet tavzif edilmiş ve keyfiyet 20 . 1 . 1967 günlü ve 4/1150 sayılı telimizle Adana Valiliğine duyurulmuştur.

Komitenin aynı şekilde istifa ettiği ve yeniden komite teşkilinin istenildiği Adana Valiliğinin 6 . 3 . 1967 günlü ve 418 sayılı telgrafında açıklanmış ve seçimlerin yapılmadığı da beyan olunmuştur.

Adana Valiliğinin 1 . 4 . 1967 günlü ve 554 sayılı yazısı ilişiği Ceyhan Kaymakamlığının 18 . 3 . 1967 tarih ve 141 sayılı yazısının incelenmesinden, ihtilâfın devam ettiği C. H. P. milletvekillerinin de hâdiseye müdahale eyledikleri, C. H. P. ile A. P. ilçe başkanları arasında sert tartışmaların vukua geldiği, borsa komiserine anahtar ve evrakın komite teşkil edilmedikçe kimseye teslim edilmemesi hususunda emir verildiği, seçim komitesi ve borsa Meclis ve Yönetim Kurulu görevlerini yapan asıl komitenin mevcudolmaması sebebiyle de seçimlerin yapılmadığı açıklanmıştır.

Yine adı geçen valiliğin 1 . 4 . 1967 tarihli ve 553 sayılı yazısında Ceyhan C. Savcılığınca borsa komiseri ve arkadaşları hakkında hazırlık soruşturması açıldığı beyan olunmuş, ve istinadedilen suçun mahiyeti tasrih edilmemiştir.

31 . 5 . 1967 günlü ve 4/10976 sayılı telimizle istifa eden komite üyeleri yerine, seçimle gelecek borsa uzuvları işe başlayıncaya kadar, Meclis ve Yönetim Kurulu görevlerini ifa etmek üzere Seyfi Uygur, Durmuş Andırın, Mehmet Özer, Mahmut Zorba ve Basri Tokmak'ın vazifelendirildiği ve tüzük hükümleri gereğince seçimlerin biran evvel icrasının temini hususu Adana Valiliğine tebliğ olunmuştur.

Adı geçen valilikten cevaben alınan 2 . 10 . 1967 günlü ve 1183 sayılı yazı ilişiği 27 . 9 . 1967 tarihli ve 728 sayılı kaymakamlık yazısında;

a) Komitenin tüzüğün 58 nci maddesi gereğince 15 günlük süre içinde seçim kurulu teşkil ettirdiği ve seçim hazırlığının fiilen başladığı, ancak;

b) Biri Süleyman Oğuz ve Fazıl Güleç tarafından 121, diğeri de Ökkeş Sabitoğlu ve Seyfi Uygur tarafından 96 kişi, cem'an 217 üyenin kayıtlarının terkini ve seçimlerde oy kullandırılmamaları için tedbir alınmasına dair Ticaret Mahkemesince 2 dâva ikame edildiği ve bu üyelerin dosyalarının mahkemece celbedildiği,

c) Borsaya kayıtlı 425 üyenin % 52 sini başka bir deyimle yarıdan fazlasını teşkil eden 217 kişinin kayıt durumlarına itiraz olunmasından ve dosyalarının mahkemeye gönderilmesinden seçimlerin, neticeye tesir icra edebilecek sözü edilen muhakeme sonucunda ve dosyaların iadesinde yapılmasına karar verildiği,

Belirtilmiştir.

11 . 1 . 1968 günlü ve 4/364 sayılı yazımızla, borsa üyelerinin kayıt durumları hakkında açıldığı bildirilen 2 dâva neticelenmişse mevzuata göre yapılmış olması gereken seçimler veya hazırlıklarından bilgi verilmesi hususu Adana Valiliğinden istenilmiştir.

Bu arada Danıştay 8 nci Dairesinden 9.5.1968 tarihinde alınan 10 . 4 . 1968 günlü ve 966/4376 esas ve 968/1316 sayılı Kararda Anayasa Mahkemesinin, 5590 sayılı Kanunun bakanlığımıza borsa organlarının feshetme yetkisini tanıyan 59/a maddesini iptal ettiği ve bu sebeple, adı geçen borsa meclisinin feshi hususundaki bakanlığımız kararının iptaline karar verildiği anlaşılmıştır.

Bakanlığımızın uzuvların feshi kararından sonra adı geçen borsanın seçimleri yapılmış olmasından, bu seçimlerin de ilçe seçim kurulu başkanı hâkim tarafından bozulmuş bulunmasından ve teşekkülün seçimle işbaşına gelen organların kanunla tesbit edilen süreleri bitmiş ve dolayısiyle kanunen muteber bir uzuv olmamasından, adı geçen borsa üyelerine kayıt durumları hakkında açılan dâvanın neticesine intizar olunması zaruretinde kalınmış ve muhakeme neticesi 10.5.1968 günlü ve 4/9574 sayılı yazımızla Adana Valiliğinden sorulmuştur.

Sözü edilen dâva neticesi ayrıca 13 . 7 . 1968, 25 . 10 . 1968, 4 . 12 . 1968, 27 . 12 . 1968, 24.2.1969, 10 . 4 . 1969, 17 . 5 . 1969, 28 . 7 . 1969, 16 . 9 . 1969, 5 . 10 . 1969, 17 . 10 . 1969 ve 23 . 12 . 1969 günlü ve 14022, 20309, 22599, 23985, 3834, 7398, 10328, 15660, 19151, 20860, 21704 ve 26027 sayılı yazılarımızla Adana Valiliğinden sorulmuş ve adı geçen idare âmirliğinden alınan aşağıda gün ve sayıları kayıtlı yazılarda muhakemenin hizalarında gösterilen tarihlere ertelendiği anlaşılmıştır.

Alınan yazının tarihi	Sayısı	Muhakemenin ertelendiği gün
9 . 4 . 1968	603	29 . 4 . 1968
5 . 6 . 1969	827	10 . 6 . 1968
29 . 7 . 1968	995	30 . 9 . 1969
11 . 12 . 1968	1471	16 . 12 . 1968
13 . 1 . 1969	55	10 . 2 . 1969
14 . 3 . 1969	337	31 . 3 . 1969
6 . 5 . 1969	607	12 . 5 . 1969
28 . 5 . 1969	773	24 . 6 . 1969
18 . 8 . 1969	926	21 . 8 . 1969
9 . 10 . 1969	1031	16 . 10 . 1969
13 . 10 . 1969	1085	21 . 11 . 1969
19 . 1 . 1970	61	25 . 12 . 1969

Anılan üyelerin kayıt durumları tebellür eder etmez adı geçen borsa seçimleri derhal yaptırılacaktır.

Yukarda da arz ve izah edildiği veçhile, bakanlığımız tasarrufundan sonra yapılan seçimler kazai merci tarafından bozulmuş olması, teşekkülün seçimle gelen uzuvlarının seçimi süreleri bitmiş bulunması ve borsanın 425 üyesinin yarıdan fazlasının kayıt durumları hakkında açılan iki dâvanın neticelenmemesi sebebiyle seçimler yaptırılamamıştır.

Bu itibarla, 5590 sayılı Kanunun 59 ncu maddesinin (b) fıkrası ile bakanlığıma tanınan yetki kullanılmak suretiyle adı geçen borsanın komite tarafından sevk ve idaresi dolayısiyle fonksiyonlarını ifa etmesi imkânı temin edilmiştir.

Netice olarak;

1. İddia hilâfına gayrimeşru bir tutum ve her hangi bir şekilde görevin kötüye kullanılması bahis konusu değildir.

2. İddia hilâfına partizanları kayırma gayreti de vârit değildir. Zira her komite teşkilinde komitede vazifelendirilecek kimseler tarafsız olmaları kaydı ile idare âmirliğinden teklif alınmak suretiyle tesbit edilmiştir.

Örneği, uzuvların feshini mütaakıp teşkil olunan komite üyelerinden Nazmi Şenkök T. C. Ziraat Bankası Ceyhan Şubesi Müdürü, Cemalettin Özer de Toprak Mahsulleri Ofisi Ceyhan Teşkilâtı Müdürü idi. Bunların memur statüsüne tabi olmalarından partizanca bir tutumları düşünülemez.

3. Açıklanan durum muvacehesinde bakanlığımızca kanun hükmünün ihlâl edilmediğini ve geçen muamelelerin kanun hükümlerine uygun bulunduğunu arz ederim.

Ahmet Türkel

9/9 Nolu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

T. B. M. M.
9/9 Nolu Soruşturma
Hazırlık Komisyonu
Karar No. : 9/9
Karar No. : 9

15 . 2 . 1972

T. B. M. M. BİRLEŞİK TOPLANTISI BAŞKANLIĞINA

Eski Adana Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu tarafından verilen eski Ticaret bakanlarından Ahmet Türkel ile Sadık Tekin Müftüoğlu hakkında Anayasanın 90 ncı maddesi ve T. B. M. M. İçtüzüğünün 12 ve mütaakıp maddelerine göre açılması istenen ve kurulan Soruşturma Hazırlık (9/9) Komisyonu raporudur :

1. Eski Adana Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu'nun 21 . 2 . 1969 tarihli Hazırlık Soruşturması açılması hakkındaki önergesi üzerine T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 19 . 3 . 1969 tarihli 5 nci Birleşiminde Komisyonun 18 üyeden kurulmasına karar verilmiştir. Daha sonra parti kontenjanlarında gerekli değişiklikleri karşılamak kasdıyla T. B. M. M. Birleşik Toplantısında 3 . 12 . 1969 tarih ve 2 nci Birleşiminde üye adedi 8 e düşürülmüştür. Komisyonunun çalışmalarının devam etmesi ve dönemin değişmesi sebebiyle T. B. M. M. Birleşik Toplantısı 22 . 7 . 1970 tarihli 19 ncu Birleşiminde üye adedi 10 a çıkarılmıştır.

Komisyon çalışmalarının bu dönemde de bitirilememiş olması nedeniyle T. B. M. M. sinin 6 . 1 . 1971 tarihli 2 nci Birleşiminde ve 234 sayılı kararla Komisyonumuzun üye adedi 14 e çıkarılmış ve bu Komisyon vazifesine bu kararın verildiği tarihe kadar devam etmiş ve tahkikatın aşağıda arz ve izah edildiği veçhile tamamlıyarak işbu soruşturmaya mahal olmadığı yolundaki kararını sunmuştur.

2. İddia sahibi eski Adana Mileltvekili Kemal Sarıibrahimoğlu önergesinde eski Ticaret bakanlarından Sadık Tekin Müftüoğlu yine eski Ticaret bakanlarından Ahmet Türkel haklarında Anayasanın 122 ve 132 nci T. C. Kanununun 240 ncı maddelerini ihlâl ettiklerini bundan dolayı Anayasanın 88 ve 90 ncı maddeleri gereğince Meclis Soruşturması açılmasına istemiştir Önergesinde Ticaret Bakanlığı tarafından 5 . 11 . 1966 gün ve 21919 sayılı bakanlık yıldırım teli ile Ceyhan Ticaret Borsası İdare Heyeti ve İdare Meclisinin feshi ile geçici komitenin teşkiline dair emir verildiği bu emrin bundan sonra muhtelif tarihlerde yeniden kurulan geçici idari komitelerıyle önergenin verildiği tarihe kadar devam ettirildiğinin 5590 sayılı Kanunla buna merbut 13070 sayılı Tüzüğün açık emirleri olan borsa seçimlerini yapmamakla inat ve israr eyledikleri ni muhtelif müracaatların bu seçimlerin yapılmasına kâfi gelmediğini ve ilgililerin Danıştaya müracaatla 8 nci Daireden Bakanlığın yürütme kararının durdurulmasını temin ettiklerini bilâhare Danıştayın esas hakkında da karar verdiğini işlemin Anayasanın 122 nci maddesinin 2 nci fıkrasına aykırılığı sebebiyle iptal edildiğini ve 10 aydan beri bu kararın da yerine getirilmediğini her yıl yapılması lâzımgelen borsa seçimlerinin zamanında yapılmadığını 5590 sayılı Kanunun Bakanlığa yetki veren hükmünün da Anayasa Mahkemesinde iptal edilmiş olması sebebiyle,

a) Ticaret Bakanlığının Anayasanın 122 nci maddesini ihlâl ettiği,

b) Bakanlığın 5590 sayılı Kanun ve 13070 sayılı tüzük hükmünü de ihlâl ettiği ve bunun açıkça vazifeyi suiistimal olduğu ve partizanları kayırma gayesi güttüğü ve bu kayırılanların borsa işlerini kendi taraftarları lehine kullanmakta devam ettikleri Bakanlığın böyle bir yolsuzluğa sebebolması sebebiyle T. C. Kanununun 240 ncı maddesine aykırı açık bir vazifeyi suiistimal olduğunu,

c) Bakanlığın Danıştayın yürütme kararının durdurulması hakkındaki kararının infaz etmemekle Anayasanın 132/3 maddesini ihlâl ettiğini

Bu suçları işleyen bakanların Yüce Divana sevkedilerek tecziyelerini istemiştir.

3. Bu iddialar karşısında Birleşik Toplantısı İçtüzüğü hükümlerine göre müdafaaları istenmiş bulunan eski Ticaret bakanları Sadık Tekin Müftüoğlu ve Ahmet Türkel kanuni süreleri içerisinde T. B. M.M. Başkanlığına ve oradan da Komisyonumuza vâki iddiaya karşı cevaplarını delilleriyle birlikte bildirmişlerdir.

4. Hakkında Hazırlık Soruşturması talebedilen eski Ticaret Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu :

Dosyada mevcut yazılı cevabında Bakanlık dosyasında Ticaret Bakanlığına bağlı Ceyhan Borsa Komiserliğinin muhtelif raporlarının mevcut olduğunu bu vesikalar muvacehesinde aksi sabit oluncaya kadar bunlarla âmet edildiğini bu raporlar muvacehesinde bir muamele yapılmamasının suçluluk olacağını bu sebeple yetkili kimseler tarafından verilmiş raporlar gereğince kanun ve tüzük hükümlerine uyulduğunu bildirmiştir.

Danıştay 8 nci Dairesinin vermiş olduğu yürütmenin durdurulması kararının infaz edilmediği yolundaki iddianın da gerçek dışı olduğunu kendisinin 7 . 9 . 1966 tarihinde Ticaret Bakanlığına geldiğini ve 1 . 4 . 1967 tarihinde ayrıldığını halbuki iddianın bu tarihler arasında işlenmiş bir suç göstermediğini buna rağmen bu meselenin de Bakanlık dosyası tetkik edildiği takdirde açıklığa kavuşacağını Danıştayın verdiği yürütmenin durdurulması kararının da yerine getirildiği borsa seçimlerinin 13 . 12 . 1960 tarihinde yapıldığını bilâhara seçimlerin iptal edildiğini ve yöneticisiz kalan borsanın yerine yeni seçimler yapılıncaya kadar geçici komite kurulduğunu bu kuruluşun kanun ve tüzük hükümlerine uygun bulunduğunu ve yeni kurulan komitenin seçim hazırlıklarına başladığını bilâhara istifa ettiğini istifadan sonra komitenin 2 . 6 . 1967 tarihinde Bakanlıkça görevlendirdiğini ve yapılan muamelenin kanuni olduğunu ve bugün dahi aynı durumla karşılaşıldığı takdirde aynı yollara gidileceğini önergede ileri sürülen hususların bakanlık dosyası muvacehesinde bir mâna ifade etmiyeceğini beyan etmiştir.

5. Hakkında Hazırlık Soruşturması talebedilen eski Ticaret Bakanlarından Ahmet Türkel kanuni süresi içerisinde T. B. M. M. Başkanlığına verdiği ve Komisyonumuza gelen cevabında :

Hâdiseyi delilleri komiserin verdiği raporlar ve bakanlık dosyasında bulunan tarih ve numarasını verdiği yazılarla birlikte bildirerek,

a) İddia hilâfına gayrimeşru bir tutum ve her hangi bir şekilde görevin kötüye kullanmanın bahis konusu olmadığını partizanları kayırma gayreti de bulunmadığını komite teşkilinde vazifelendirilen kimselerin tarafsız olmaları kaydiyle ve idare âmirlerinden teklif almak suretiyle yapıldığını uzuvların feshini mütaakıp teşkil olunan komitelerde Nazmi Şenkök'ün Ceyhan Ziraat Bankası Müdürü olduğunu Cemalettin Özer'in Toprak Mahsulleri Ofisi Müdürü bulunduğunu bunların memur olmaları sebebiyle partizanca bir tutumlarının düşünülemiyeceğini ve geçen muamelelerin kanun ve tüzük hükümlerine uygun bulunduğunu ihmal ve vazife suiistimalin bahis konusu olmıyacağını soruşturma açılmasına lüzum olmıyacağını bildirmiştir.

6. Önerge sahibi eski Adana Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu'nun dinlenilmesi için Komisyonumuzca alınan karar gereğince kendisi muhtelif defalar davet edildiği gibi ev ve yazıhanesinden de telefonla çağırılmış ayrıca 18 . 3 . 1971 tarihinde toplantıda bulunması ve iddiaları hakkında delilleri varsa bildirilmesi ve iddiaların tavzihi istenilmiş ise de bu davetlere ne icabetmiş ne de yazılı bir cevap vermiştir bu suretle kendisini dinliyerek mütemmim malûmat almak mümkün olmamıştır.

7. Ticaret Bakanlığından bir tezkere ile celbedilen Ceyhan Ticaret Borsasına ait ve halen dosya içinde bulunan dosya ve evraklar tetkik edildi.

Hâdisenin Ceyhan Ticaret Borsası o zamanki Komiseri Naci Çetin'in 5590 sayılı Kanun ve buna ait Tüzüğün 35 nci maddesine istinaden düzenlediği 11 . 11 . 1966 tarih ve 63 sayılı yazısı ve buna ekli raporunda Ceyhan Ticaret Borsasında vâki yolsuzlukların 4 sayfalık bir raporla Bakanlığa intikal ettirdiği raporunda Ceyhan'ın genel olarak iktisadi durumunu istihsal ettiği mallarını Borsanın çalışma şekillerini, alım, satım işlerini tescil ve neşriyat muamelelerini geniş olarak tahlil ettiği Ceyhan Ticaret Borsasının kanunen vazifelerini yapmadığını iktisadi rejimin gerektirdiği ortamı hazırlamadığı ve bir pazar yerini meydana getiremediği ve bu pazarın meydana gelmesi için gerekli faaliyette bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Borsanın 1960 tan bu yana kendi mevzuu dışında yerlere 400 bin lira civarında sosyal yardım adı altında yardım yaparak gücünü zayıflattığı bu paralarla depolar, antrepolar yapması lâzımgelirken bunları yapmadığı sadece bu durumu ile tüccardan vergi toplıyan bir tahsildar durumuna girdiği ayrıca burayı bir politik mücadele sahası haline getirdiği kanunen Borsaya kayıtlı olması lâzımgelen kimseleri kaydetmeyip ticari aktivitesi olmıyan kimseleri kaydederek politik bâzı maksatlar güttükleri, kaydettikleri kimselerden aidat almadıkları, 10 bin liranın üzerinde aidat alacağının tahsil edilmediğini, muhtelif ikazlara rağmen bu vazifelerinde ihmal gösterdiklerinde bir kısım tacirlerin de Borsaya tabi işler yaptıkları halde Borsanın bunların da kaydına yanaşmadığı bu suretle ciddî firmalarla simsarlar arasında rekabet imkânının ortadan kalktığı, Tüzük hilâfına simsarlar kullanıldığı, bunlarla mücadele edilmesi gerektiği gibi noktalarda Ceyhan Ticaret Borsasının gerekli vazifelerini yapmadığı bu sebeplerle 5590 sayılı Kanunun uygulama şekli hakkındaki 3/13070 sayılı Tüzüğün 35 nci maddesinin (c) fıkrası gereğince tanzim ettiği raporu Ticaret Bakanlığına verdiği,

İç Ticaret Genel Müdürlüğü bu rapor üzerine raporu tetkik ederek 9 madde halinde hülâsa ederek 5590 sayılı Kanunun 59 ncu maddesinin (a) fıkrasında: Ticaret Bakanlığı çalışmalarını meslekî ahlâk ve memleketin genel menfaatleriyle ahenkli olarak yürütmiyen veya görevlerini mevzuata göre yapmıyan Borsa uzuvlarını feshe karar verebilir; hükmünün bulunduğunu aynı kanunun eki olarak çıkan Tüzüğün 58 nci maddesinin son fıkrasında da fesih ve dağılma halinde Bakanlığın 15 gün içerisinde seçimi yaptıracağını aynı kanunun 59 ncu maddesinin (b) fıkrası gereğince yeni seçim yapılıncaya kadar vazifelerin ne suretle görüleceğini ve bunun için Bakanlığın yetkili olduğu Ceyhan'da meslek komiteleri mevcut olmayıp Borsa Meclisi ve yönetim kurulları olduğu bu sebeplerle kanunun ve tüzüğün verdiği yetkinin kullanılarak Bakanlıkça tesbit edilecek geçici bir kurulun görevlendirilmesi uygun görülmüş ve o zamanki Ticaret Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu 2 . 11 . 1966 tarihinde bu kararı onamak suretiyle Ceyhan Borsa Heyetini feshetmiştir.

Bu karar Adana Valiliğine bildirilmiş ve Adana Valiliğince tesbit edilen Geçici Komite üyeleri Bakanlıkça onanarak vazifeye başlattırılmıştır.

Hâdisede bundan sonra Hazırlık Soruşturması talebeden Adana Milletvekili Kemal Sarıibrahimoğlu tarafından matbuata intikal ettirilmiş bulunmaktadır.

Teşkil edilen Komite derhal seçim hazırlıklarına geçmiş ve kendi görüşü içerisinde ve evvelce de Borsa Komiseri tarafından verilen raporda da belirtildiği üzere Borsaya kaydı lâzımgelenlerle gelmiyenleri ayırmak ayrıca aidatlarını ödemiyenler hakkında da inceleme yaparak bir kısım üyenin üyeliğine son vererek seçim kararı almıştır.

Bakanlığın fesih kararı ve yeniden Komite kurması hakkındaki kararı Ceyhan Borsa Başkanı tarafından Danıştaya götürülmüş ve Danıştay 8 nci Dairesi yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir.

Bu muamele devam ederken teşkil edilmiş bulunan Komite seçim hazırlıklarına geçmiştir. Seçim hazırlıkları sırasında bâzı üyelerin kayıtlarının usulsüz olduğu itirazı İlçe Seçim Kurulu Başkanına intikal ettirilmiş ve İlçe Seçim Kurulu kayıtlar üzerinde bâzı üyelerin yolsuz kaydedildiği iddiasiyle bir kısmını iptal etmiş bulunmaktadır.

Bu karar üzerine bir kısım üyeler kendilerine seçme hakkı tanınmaması sebebiyle ticaret mahkemesi sıfatiyle Ceyhan Asliye Hukuk Mahkemesine müracaatta bulunmuşlar ve dâva açmışlardır. 217 üyenin üyeliğine vâkı itiraz sebebiyle ve bunun da seçim neticesine müessir olacağı kanaatiyle Ceyhan Ticaret Mahkemesi, Borsa Meclisi seçimlerini durdurmuştur ve halen de bu dâvanın devam etmekte olduğu ve duruşmasının 22 Şubat 1972 gününe muallâk bulunduğu dosyadan anlaşılmıştır. Daha sonra seçimlerle ilgili olarak bâzı kimseler hakkında vazifelelerini kötüye kullanmaktan dolayı Ceyhan Cumhuriyet Savcılığına şikâyetler yapılmış ve bu suretle mesele cezai yönü ile de adliyeye intikal etmiştir.

Bakanlık seçimlerin biran önce yapılması ve Borsanın seçimle gelen kimseler tarafından idare edilmesi hususunda birçok teşebbüsler yaptığı halde meselenin adliyeye intikal ettiği, bu sebeple seçimlerin yapılmasının mümkün olamadığı anlaşılmıştır.

8. — Danıştay 8 nci Dairesine intikal eden dâva devam ederken 5590 sayılı Kanunun 59 ncu maddesinin (a) fıkrasının Anayasaya aykırı olduğu iddia edilmiş ve dosya Anayasa Mahkemesine gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi 2 . 6 . 1967 tarihli kararıyle Bakanlığa yetki veren fıkrayı iptal etmiş, bunun üzerine Danıştaya dosya geri geldiğinde Danıştay 8 nci Dairesi 16 . 6 . 1968 tarihinde verdiği kararla Bakanlık yetkisini tanıyan Kanun maddesinin Anayasaya aykırılığı sebebiykale iptal edilmesi karşısında Bakanlık kararının da kanuni mesnetten uzak olması sebebiyle Bakanlık kararını ortadan kaldırmıştır.

Fesih kararını onaylıyan ve 1966 senesinde Ticaret Bakanı bulunan Sadık Tekin Müftüoğlu'nun yaptığı muamelenin kanuna uygun olduğu yukarıdaki izahatla anlaşılmaktadır, çünkü 1966 senesinde 5590 sayılı Kanunun 59 ncu maddesinin (a) fıkrası meriyette idi ve Bakana yetki veriyordu Anayasa Mahkemesinin iptal kararı hâdiseden birbuçuk sene sonra alınmıştır, o halde Bakan kanunun verdiği ve o zaman mer'i olan bir hükmü tatbik etmekle vazifesini yapmıştır yapmasa idi o zaman vazifesini ihmal bahis konusu olabilirdi.

Sadık Tekin Müftüoğlu'ndan sonra Ticaret Bakanı bulunan Ahmet Türkel zamanında ise evvelce kanuni bir yetkiye istinaden kurulmuş bir Komitenin mevcudolduğu ve bu Komitenin seçim işlerini tedvin ederken meselenin Ceyhan Ticaret Mahkemesince durdurulduğu ve adliyeye intikal etmiş bir meselede Bakanın bir yetkisinin bahis konusu olamıyacağı ve halen dahi dâvanın derdest olması sebebiyle seçimin yapılamamış olmasında o zamanki Ticaret Bakanının bir ihmali veya bir kusuru bulunamıyacağı açıkça görülmektedir.

Komitelerin kurulmasında tarafsız davranılmadığı hakkındaki iddia da vârit değildir, çünkü Adana Valiliği ve kaymakamlığınca yapılan tahkikat sonunda isimler tesbit edilmiş ve Komiteye tarafsız memurların alındığı görülmüştür. Memurların partizanlık yaptıkları hakkındaki iddia da kendiliğinden mücerret hale düşmüştür.

Netice :

Eski Ticaret bakanlarından Sadık Tekin Müftüoğlu ve Ahmet Türkel hakkında Bakanlıkta bulundukları süre içerisinde mahkeme kararlarını yerine getirmemek kasti ve keyfî olarak Anayasa hükümlerini ihlâl etmekten dolayı haklarında soruşturma açılması talebinde kanuni ve hukukî hiçbir sebep görülememiş olduğu gibi yaptıkları tasarrufların ve icraatın mevcut mevzuat karşısında ve işe de mahkemece el koyulmuş olması muvacehesinde müspet veya menfi yoldan vazifelerini suiistimal ettiklerini veya ihmal ettikleri hakkında bir delil de mevcudolmaması sebebiyle soruşturma

açılmasına mahal olmadığına Anayasanın ve Birleşik Toplantı İçtüzüğünün ilgili hükümleri gereğince çoğunlukla 4 . 2 . 1972 tarihinde karar vermiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip	
Zonguldak C. S. Üyesi	Mardin Milletvekili	Elâzığ C. S. Üyesi	Kars Milletvekili
Tarık Remzi Baltan	*Abdülkadir Kermooğlu*	*Salim Hazerdağlı*	*İsmail Hakkı Alaca*
Kastamonu Milletvekili	Kırklareli Milletvekili	Manisa Milletvekili	Niğde C. S. Üyesi
Hasan Tosyalı	*Mehmet Atagün*	*Ertuğrul Akça*	*Hüseyin Avni Göktürk*

Samsun C. S. Üyesi	Trabzon C. S. Üyesi	Zonguldak C. S. Üyesi
Refet Rendeci	Ömer Hocaoğlu	*M. Ali Pestilci*
	İmzada bulunamadı	

Zonguldak eski Milletvekili Ekmel Çetiner'in, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gereğince yapılması gerekli işlemlerde gösterdikleri ihmal ve yaptıkları usulsüzlükler, T. C. K. nun 230 ve 240 ncı maddeleri kapsamına girdiği iddiasiyle Başbakan, Ticaret eski Bakanı Ahmet Türkel ile Ticaret eski bakanları Macit Zeren ve Sadık Tekin Müftüoğlu haklarında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 4 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/4)

6 . 3 . 1968

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Saat : 10,06

ÖZÜ : İnterinvest ve Etrusca Travel (Etrüska Travel) Şirketlerine 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümleri gereğince verilmiş müsaadeye ait işlemlerle ilgili olarak Sayın Başbakan ve ilgili Ticaret bakanları Sayın Macit Zeren, Sadık Tekin Müftüoğlu, Ahmet Türkel haklarında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddelerine tevfikan Meclis soruşturması (tahkikatı) açılması istemi.

Bana intikal etmiş bilgiye ve yaptığım incelemelere göre :

1. İnterinvest Şirketi ile alâkalı işlemler ve hususlar :

A) Özkar adında yerli bir şirket 9 . 3 . 1963 tarihli dilekçesiyle Ticaret Bakanlığına müracaat ederek «Antalya'da 30 milyon Türk lirası yabancı sermayeyle 30 odalı bir otel, 325 orman dinlenme evi inşa ettireceğini ve yabancı şirketin Rapit Şital Back adında bir Alman Firması olduğunu» bildirmiş ve 6224 sayılı kanun hükümlerinden faydalanması için izin talebinde bulunmuştur.

Bu talep üzerine, Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesinin kararına istinaden Ticaret Bakanlığının adı geçen şirket hakkında referans istiyen 23 . 9 . 1963 tarihli ve 16400 sayılı yazısına cevaben Merkez Bankası 2 . 11 . 1963 tarihli ve 14832 sayılı yazısı ile Özkar Şirketinin (60 000 lira sermayeli olduğunu, bunun 40 000 lirasının Dr. Murteza Özgirgin ve 20 000 lirasının Metin Akarsu adındaki şahıslara ait bulunduğunu, son senelerde şirketin belirli hiçbir faaliyetinin mevcudolmadığını, piyasaya fazla miktarda borçlu olup müteaddit protestolara mâruz kaldığını, Dr. Murteza Özgirgin'in özel hayatında müsrif tanınmış olup itimada lâyik bulunmadığını ve bu şirket ile bankaların ticari muamele yapmaktan kaçındıklarını) bildirmiştir.

Ticaret Bakanlığının keza referans istiyen 23 . 9 . 1963 tarihli ve 16401 sayılı yazısına cevaben T. C. Ziraat Bankası da T. C. Merkez Bankasının (Özkar Şirketi hakkında verdiği bilgiye fazlasiyle teyidetmiş) tir.

Bu yazılarla Özkar Şirketinin ve Dr. Murteza Özgirgin adındaki şahsın ticari, malî ve sair durumu belirmiş bulunmaktadır.

Ticaret Bakanlığı, yukarda adı geçen Alman Firması hakkında da 23 . 3 . 1963 tarihli ve 16399 sayılı yazısiyle Bonn Ticaret Müşavirliğinden bilgi istemiş ve adı geçen Müşavirimiz cevabi yazısında (bu Alman Firmasının arsa alımı, satımı, kiralanması ve finansman temininde tavassut gibi işlerle iştigal eylediğinin öğrenildiğini ve malî durumu ile turizm ve benzeri işlerde yatırım yapıp yapmadığı hakkında bir bilgi sağlanamadığını) bildirmiştir.

Bu malûmatın ve dosyanın Ticaret Bakanlığından Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesine sevki üzerine, komitece (teşebbüsün kimin tarafından ve ne şekilde finanse edileceğinin, aynı zamanda bu hususta garanti verecek muteber malî müesseselerin kimler olduğunun sorulmasına) karar verilmiş ve bu karar Ticaret Bakanlığından Özkar Şirketine 22 . 11 . 1963 tarihli ve 19833 sayılı yazı ile tebliğ edilmiştir.

Özkar Şirketi ise bu yazıya 2 sene, yani 1965 senesine kadar cevap vermemiş ve bu suretle işin bu birinci safhasında yatırım müsaadesi verilmemiştir.

B) Özkar Şirketinin 2 sene sonra Ticaret Bakanlığının mezkûr 22 . 11 . 1965 tarihli ve 19833 sayılı tebligatına 1 . 11 . 1965 tarihli dilekçesiyle cevap vermekle işin ikinci safhası başlamıştır.

Adı geçen Şirket bu dilekçesinde;

a) Evvelce bildirildiği yabancı şirketten bahsetmiyerek bu defa dış finansmanın Vaduz'daki İnterinvest Şirketi ve Amerika'da bulunan Moris Barokas adındaki şahıs tarafından yapılacağını,

b) Tesislerin bunlarla inşa etirileceğini ve işletileceğini,

c) Tesislerin yapılacağı bölge, orman bölgesi olması hasebiyle Tarım Bakanlığından 29.6.1965 tarihli ve 2012/1407-6 sayılı yazı ile - ki bu müsaadenin nasıl ve hangi kanuna istinaden verilebilmiş olduğunun ve verilmesine neden lüzum görüldüğünün tetkiki de iktiza eder - 49 sene için inşa ve kullanma izni aldıklarını,

Bildirmiştir.

Özkar Şirketi, Ticaret Bakanlığına verdiği 17 . 11 . 1965 tarihli diğer bir dilekçesinde de (Garantör firma olarak İsviçre - İsrail Bankasını) göstermiştir. Fakat bu bankanın ibraz edilen mektubu;

«Aralarında müşterilerimizin bulunduğu bir sermayedar grupunun Antalya'da otel ve motel inşaatı için Vaduz'da olmak üzere İnterinvest adlı bir şirketin tesisini nazara alabileceklerini, müteşebbisler arasında Newyork'ta mukim ve hakkında ranseyman alınan Moris Barokas bulunduğu, mevzuubahis sermayedarların bu işe 5 milyon dolâr civarında yekûnlar tahsis etmeğe hazır olduklarının anlaşıldığı» mealinde olup, mektubun altında da;

«İşbu yazı alâkadarların talebi ile bilâtaahhüt gönderilmiştir» meşhuhatı mevcuttur.

Görüldüğü üzere bu mektup (garanti ihtiva etmemekte) ve mektuptan İnterinvest Şirketinin de mevcudolmadığı anlaşılmaktadır.

Müsaade işleminin tekemmül etirilmesinde ve izin verilmesinde bunlar üzerinde ilgililerce durulmamış ve bunlar sonuna kadar nazara alınamamıştır. Diğer taraftan İsviçre - İsrail Bankasının mezkûr mektubunda, kurulması mutasavver olduğu bildirilen İnterinvest Şirketinin muhtemel kurucuları arasında yegâne adı açıklanan Moris Barokas adlı şahıs, Türkiye'den Amerika'ya gitmiş bir musevi olup aynı zamanda İstanbul'da (Kristal Ticaret) adını taşıyan bir firmanın ve ayrıca paravan küçük firmaların sahipleri Moreno kardeşlerden Saloman Moreno'nun eşi Öjeni'nin dayısıdır. Öjeni de aşağıda açıklandığı üzere Bakanlar Kurulunun müsaade kararnamesinden sonra kurulmuş İnterinvest Şirketinin ortaklarından ve şirketin umumi vekâletini haiz şahıstır. Bu Moreno kardeşlerin muhtelif mukavelelerle yerli porselen sanayiini âdeta inhisarları altına aldıkları, muhtelif yollarla memlekete sokulagelmiş porselen ve kristal eşyanın gayrimeşru yollardan ithalinin ve piyasaya intikalinin bunlar tarafından organize edildiği ticaret mehafilince bilindiği ve bu hususlarda malî polis dosyalarında malûmat mevcudolduğu da katiyetle ifade edilen hususattandır.

Bunlara paralel olarak müsaadeyi istiyen yerli Özkar Şirketinin sahiplerinden ve işi takibeden ve bankaların hakkında verdiği referanslar yukarıda açıklanmış olan Dr. Murteza Özgirgin de,

maceraperest, döviz ve ithalât işleriyle oynıyan ve 1961 yılında Türkiye'den kaçmış Saloman Eskenazi adındaki bir müsevi ile birlikte bir fındık ihracatı yolsuzluğu takibatına mâruz kalmış olduğu ve bütün bu mevzularda malî polisle dahi kayıtlar bulunduğu keza ilgili çevrelerce kesinlikle ifade olunmaktadır.

Şahısların bu durumları ve ilişkileri, bu işteki asıl maksat ve gayelerini daha işin başında göstermeye kâfi gelmektedir.

Özkar Şirketi, Ticaret Bakanlığının 29 . 11 . 1965 tarihli ve 19900 sayılı bir yazısına cevaben verdiği 29 . 1 . 1966 tarihli diğer bir dilekçesinde (Moris Barokas'ın vekâletini haiz olduğunu) bildirmiş ve bir vekâletname ibraz etmiştir. Fakat New - York Konsolosluğumuzun 18 . 1 . 1966 tarihli tasdikini ihtiva eden 23 . 12 . 1965 tarihli bu vekâletname;

«Moris Barokas, projesi ortaklık dolayısiyle iştirakim ile Vaduz'da tesis edilmiş bulunan İnterinvest vasıtasiyle finanse edilecek olan Antalya'da turistik tesislerin inşaası ile ilgili olarak Türk Resmî makamlariyle her türlü gerekli müzakereleri idare ve tedvir etmek üzere Bay Murteza Özgirgin'i vekil tâyin ettim» mealindedir. Görüldüğü üzere bu vekâletname Moris Barokas'ın kendi adına değil, İnterinvest şirketi adınadır ki; bu şirket ise o tarihte henüz hukuken ve fiilen mevcut bulunmamakta idi. Saniyen bu vekâletname Özkar Şirketi adına da değil, Dr. Murteza Özgirgin'in şahsına verilmiştir. Bundan başka herhangi bir teminat ve garantiyi de ihtiva etmemektedir.

Özkar Şirketinin talepnamesine ve dilekçelerine eklenmesi gerekli bulunan (aynı sermaye listesi) de eklenmemiştir.

Ticaret Bakanlığı, Yabancı Sermaye Teşvik Komitesine gönderdiği 6 . 4 . 1966 tarihli ve 8024 sayılı yazısında (yatırımların, inşaatın yani teşebbüsün İnterinvest Şirketinin memleketimizde açacağı şube vasıtasiyle realize edileceğini) bildirmiştir. O tarihte ise İnterinvest Şirketi kurulmamış olduğu için (şubesinin) bahis mevzuu olamıyacağı aşikârdır.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi 21 . 4 . 1966 tarihli ve 738 sayılı kararında;

«Yatırımın bâzı şartlarla 6224 sayılı Kanun hükümlerinden faydalandırılmasının müspet mütalâa edildiğini beyan ederek şartların kurulacak bir anonim şirket tarafından yerine getirilmesine ve 3 ay içinde yabancı firmadan bir taahhüt alınmasına» karar verildiği halde, bu anonim şirket kurulmamış veya sonradan sarfınazar edilmiş ve istenilen taahhüt de karar vechile yabancı şirketten değil; Özkar Şirketinden alınmıştır.

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği bu arada Ticaret Bakanlığına gönderdiği 17 . 5 . 1966 tarihli ve 211 sayılı bir yazısında;

«Bu işin üzerinde çok dikkatle durmak gerektiği ve döviz, transfer işleri, 49 yıl sonra bina ve tesislerin durumunun ve mukavelenin doğuracağı ihtilâfların inceden inceye gözden geçirilmesi» şeklinde dikkati çekmiş ve ikazda bulunmuştur.

Dosya muhtevası, belgeler, şirketlerin ve şahısların durumları böyle olduğu halde bunların üzerinde Ticaret Bakanlığınca durulmıyarak dosya adı geçen Bakanlıktan 10 . 2 . 1966 tarihli ve 2546 sayılı yazı ile Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesine sevk edilmiş ve komite de keza mezkûr hususlar üzerinde durmadan 17 . 2 . 1966 tarihli ve 726 sayılı kararında sadece;

«Getirtilecek aynî sermayenin kurulacak işletme ile direkt ilgisinin memleket ekonomimizde ve tediye muvazenesine yapacağı tesirlerin, memleket dâhilinde imal edilenlerin dikkate alınması»

hususlarını Maliye Bakanlığı ve Türkiye Odalar Birliği tarafından tetkikine karar vermiştir.

Maliye Bakanlığı ve Odalar Birliği temsilcilerinin müştereken verdikleri 15 . 4 . 1966 tarihli rapor, Ticaret Bakanlığından 6 . 4 . 1966 tarihli ve 8024 sayılı yazı ile komiteye gönderilmiş ve bu yazıda aynı zamanda (o tarihte İnterinvest Şirketi mevcutdolmadığı ve bu itibarla Türkiye'de şube açması bahis mevzuu olamıyacağı halde komiteye «yatırımların, inşaatın yani teşebbüsün yabancı şirketin Türkiye'de açacağı şube vasıtasiyle realize edileceğini» de) bildirmiştir.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi 21 . 4 . 1966 tarihli ve 738 sayılı kararında;

«Yatırımın 6224 sayılı Kanun hükümlerinden faydalandırılmasının müspet mütalâa edildiğine, şartların kurulacak bir anonim şirket tarafından yerine getirilmesine, 3 ay içinde genel sekreterlikçe yani Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğünce yabancı firmadan taahhüt alınmasına, 1 666 600 dolâr aynî ve 3 333 400 dolâr nakdî olmak üzere 5 000 000 dolâr sermaye yatırımına ve kararname tarihinden itibaren 2 yıl içinde yatırımın tamamlanmasına, getirtilecek aynî sermaye konusu malların tahakkuk ettirilen yatırımda kullanıldığının tevsikine, listede yazılı malzemeden işaret edilenlerin kaba inşaatı müteakip getirtilmesine, raporda miktarı ve fiyatı veya yurtta imali hususunda tereddüt gösterilmiş olanlar hakkında İç Ticaret Genel Müdürlüğünce firmadan lüzumlu malûmatın alınması suretiyle bulunacak yekûn üzerinden ithaline» karar verilmiştir.

Komitenin bu kararının 11 . 5 . 1966 tarihli ve 9716 sayılı yazı ile Dr. Murteza Özgirgin'e elden verilmek suretiyle tebliğ edilmesi üzerine Özkar Şirketi bu karara itiraz etmiş ve itirazında;

«Türkiye'de bir anonim şirket kurulması şartının kaldırılmasını» talebeylemiş ve «faal bir anonim şirket hüviyetinde olan yabancı firmanın Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunacağını» bildirmiş ve komite de eski kararından rücu ederek 30 . 4 . 1966 tarihli 739 sayılı kararında şirketin bu talebini kabul etmiştir.

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 8 nci maddesi (Komitenin kararlarına yapılacak itirazlarda itiraz merciinin Maliye, Ticaret ve İşletmeler bakanlarından terekkübedecek heyet olduğunu) açıklamıştır.

Burada ise itirazı komite kendisi tetkik etmiş olduğu gibi yine aynı sermaye listesiyle ilgili itirazları da komite tetkik etmek suretiyle aynı sermaye listesi üzerinde 7 . 5 . 1966 tarihli ve 740 sayılı, 18 . 5 . 1966 tarihli ve 742 sayılı kararları ile değişiklikler yaparak yatırım müsaadesini 18 . 5 . 1966 tarihli ve 740 sayılı kararıyle karara bağlamıştır.

Dosya Ticaret Bakanlığından 4 . 6 . 1966 tarihli ve 11375 sayılı yazı ile Bakanlar Kuruluna sevk edilerek Bakanlar Kurulunca yukarda açıklanmış duruma rağmen ve o tarihte mevcudolmıyan İnterinvest Şirketine 22 . 6 . 1966 tarihli ve 6/6631 sayılı kararname ile 1 108 000 dolârı aynı ve mütebakisi nakdi olmak üzere ceman 5 000 000 dolâr için Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan İnterinvest Şirketinin faydalandırılmasına izin verilmiştir.

Bu iznin verilmesinden çok sonra İnterinvest Şirketi Vaduz'dan Ticaret Bakanlığına bir yazı göndermiş ve bu yazısında;

a) 3 . 8 . 1966 tarihinde Vaduz'da kurulduğunu bildirmiştir. Halbuki bu şirket adına izin 22 . 6 . 1966 tarihinde verilmiştir.

b) 500 000 İsviçre Frangı sermaye ile kurulduğunu bildirmiştir ki, bu 110 000 dolâr civarında bir miktardır. Halbuki 5 milyon dolâr sermayeli bir şirket kurulacağı beyanı ile izin istenilmiş ve bu miktar sermayeye taallûk eden izin verilmiştir. İsviçre - İsrail Bankasının mezkûr mektubunda da bu miktar sermayeden bahsedilmiştir.

c) 12 . 8 . 1966 ve 12 . 9 . 1966 tarihli vekâletnamelerle Özkar Şirketine vekâlet verdiğini bildirmiştir.

e) Türkiye'de (şube açmak) müsaadesi talebinde bulunmuştur.

Bu gayritabiî duruma rağmen, 1330 sayılı Yabancı Sermayeyi Eshama Münkasım Şirketler Kanununa tevfikan şirketin şubé açmasına Ticaret Bakanlığınca izin verilmiş ve izin belgesinde de;

«Şirketin Avrupa'da 3 . 9 . 1966 tarihinde - ki izin kararnamesinden sonra - teessüs ettiği ve 22 . 6 . 1966 tarihli Bakanlar Kurulu kararına tevfikan faaliyette bulunacağı» yazılmıştır.

Yukarda özetle açıklanan işlemler ve cereyan şekli tahlil edildikte görülmektedir ki;

a) Antalya'da turistik tesisler yaptırılmak üzere Bakanlar Kuurlunca verilen 5 milyon dolârlık yatırım için Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümlerinden faydalanma izni, İnterinvest Şirketi hukukan ve fiilen mevcut değil iken verilmiştir.

Her ne kadar yabancı sermaye yatırım izni için (O şirketin veya yabancı şirketin müsaade verilmesinden evvel mevcudolmasına kanunen lüzum ve mecburiyet bulunmadığı) vazifelilerce ve sorumlularca bâzı vesilelerle iddia ve beyan edilmiş ve edilmekte ise de, bilâkis mevcudolması ge-

rektiğini yine Ticaret Bakanlığı beyan ve ilân etmiş bulunmaktadır. Filhakika Ticaret Bakanlığınca muhtelif dillerde yazılmak suretiyle çıkartılmış (Yabancı sermaye yatırım rehberi) nin 7 nci sayfasındaki 1 numaralı Kanunun kapsamı maddesinde;

«Türkiye'de yatırım yapmak istiyen yabancı müteşebbislere uygulanacak özel hükümler» ibaresi mevcuttur. Yine aynı rehberin 39 ncu sayfasındaki 1/1 maddesinde;

«Firmanın gerçek ve tüzel kişi olarak isim veya ticari unvanı» ve aynı sayfanın 1/6 maddesinde;

«Firma ve ortaklar hakkında malûmat alınabilecek bankaların veya sair müesseselerin adresleri» ve 1/7 maddesinde de;

«Varsa Türkiye'deki temsilcisinin açık adresi»

Gibi kayıt ve şartlar mevcuttur ki bunlar (Müracaat sahibi yabancı sermayedar hakkında alınacak bilgiler) arasında sayılmıştır.

Tatbikatta da bu şirketten gayri henüz kurulmamış yabancı bir şirkete müsaade verildiği tesbit edilememiştir.

b) Müracaatı yabancı firmanın kendisi veya mümessili yahut vekilinin yapması gerektiği açık bir keyfiyettir. Böyle olduğu halde müracaatın yerli Özkar Şirketi ve Dr. Murteza Özgirgin yapmıştır. Özkar Şirketi ve Dr. Murteza Özgirgin ise, müracaatında (Kendilerinin sermaye yatırmıyacağını, yalnız kâra iştirak edeceklerini) bildirmiştir. İzin verilmesine kadar bütün yaptığı müracaatlarda ve kendisinin muhatap tutulmasında, İnterinvest Şirketinin ortağı veya mümessili yahut vekili sıfatlarını da haiz bulunmamakta idi. Amerika'daki Moris Barokas tarafından verilen vekâletname dahi, Moris Barokas'ın kendi adına değil; kurulması mutasavver İnterinvest Şirketi ile alâkalı olup ihticaca salih bir belge de değildir.

Bütün bunlara rağmen müracaatı kabul edilmiş ve mevcudolmıyan İnterinvest Şirketi adına da muameleler yürütülmüş ve izin verilmiştir.

c) İşin 1963 senesindeki 1 nci safhasında (Yerli ve yabancı şirketlerin durumları tetkik edilmiş) olduğu halde, izin verilmesiyle ilgili 2 nci safhasında ise hem bu tetkikat yapılmamış, hem de 1963 senesinde istenilmesi üzerine bankalardan verilmiş fena referanslar nazarı itibara alınmamıştır.

Yine vazifeliler ve sorumlularca bâzı vesilelerle (Böyle bir tetkikata kanunen ihtiyacolmadığı) da iddia ve beyan edilmekte ise de, mezkûr rehberin 39 ncu sayfasındaki 1/6 maddesinde mevcut (firma ve ortaklar hakkında malûmat alınabilecek bankaların veya sair malî müesseselerin adresleri) sorusuna şüphesiz lüzum yoktu. Nitekim bu şekilde tetkikat 1963 senesinde işin birinci safhasında hem yabancı hem de yerli şirket için yapılmış ve ikinci safhasında da İsviçre - İsrail bankasından yukarda açıklanmış ve izahı yapılmış mektup alınmıştır. Keza 10 senelik tatbikatta da bu hususun arandığı ve uygulandığı öğrenilmiştir.

d) Ticaret meafilince ve malî polisçe bilinmekte olduğu kesinlikle söylenen ve bu itibarla bu işlemleri yapan daireler ve memurlarca da bilineceği tabiî olan Moris Barokas'ın durumu ve bu şahsın Moreno kardeşlerle ilişkileri ve bunların porselen ve kıristal eşya piyasasındaki gayrimeşru faaliyetleri, Dr. Murteza Özgirgin'in mâzisindeki ahvali göz önünde tutulmamış, bilâkis Dr. Murteza Özgirgin'in bu işte hiçbir sıfatı olmadığı halde bütün müracaatları kabul edilerek kendisi muhatap tutulmuş ve işin esası ile alâkası olmıyan veya mesnet kabul edilemiyecek belgelere istinaden işlemler yürütülmüş ve izin verilmiştir.

e) Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi 21 . 4 . 1966 tarihli ve 738 sayılı kararında;

«Şartların kurulacak bir anonim şirket tarafından yerine getirilmesini» kararlaştırmış, fakat Özkar Şirketinin talebi ve (faal bir anonim şirket hüviyetinde olan yabancı firmanın Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunacağı «beyanı kabul edilip Ticaret Bakanlığı komiteye gönderdiği 6 . 4 . 1966 tarihli ve 8024 sayılı yazısında» teşebbüsün yabancı şirketin Türkiye'de açacağı şube vasıtasiyle realize edileceği, bildirmiş ve komite dahi 30 . 4 . 1966 tarihli ve 739 sayılı kararı ile eski şartından rücu ederek kararını bu şekilde değiştirmiştir. Hattâ Özkar Şirke-

tinin «faal bir anonim şirket hüviyetinde olan yabancı firma» gibi garip ifadesi üzerinde dahi durulmamıştır. Halbuki yukarda da muhtelif vesilelerle açıklandığı üzere o tarihte İnterinvest Şirketi kurulmamış olduğu gibi Özkar Şirketinin de böyle bir beyan ve teklifte bulunmaya yetkisi ve sıfatı mevcut değildi.

f) Komitenin aynı kararında;

«Üç ay içinde bir taahhüt alınması» kararlaştırılmış olduğu halde, bu taahhüdün yatırımı yapacak ve izin verilen İnterinvest Şirketinden alınması gerekirken bu şirketten alınmayıp, hattâ bu şirketin mevcudiyeti ve durumu dahi araştırılmadan hiçbir sıfatı olmıyan Özkar Şirketinden alınmıştır. Nitekim Ticaret Bakanlığı Hukuk Müşavirinin aşağıda bahis konusu edilen raporunda bu usulsüzlük üzerinde de durulmuştur.

g) İşin birinci safhasında yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesince;

«Teşebbüsün kimin tarafından ve ne şekilde finanse edileceği, aynı zamanda bu hususta garanti verecek muteber malî müesseselerin kimler olduğu» üzerinde durulduğu ve soruşturulduğu halde, iznin verildiği ikinci safhasında ise durulmamış ve bilâkis yukarda izah edildiği veçhile izin, o tarihte henüz mevcudolmıyan İnterinvest Şirketine verilmiş ve garantör firma olarak gösterilen İsviçre - İsrail Bankasının mektubu ise hiçbir garanti ve taahhüdü taşımadığı halde, üzerinde durulmamıştır.

h) Önemli bir nokta da, yabancı sermayeyi teşvik komitesinin yine 738 sayılı kararında;

«Listede yazılı malzemenin aynı sermayenin kaba inşaatı mütaakıp getirilmesi» kararlaştırılmış olduğu halde, bu hususun Bakanlar Kurulunun izin kararnamesinde yer almamış olması iddiasıdır. Bu şartın kararda yer almamasının önemi ve mahzuru ise, müracaatçının çıkarı ve bütün müracaatlarından belli olageimiş asıl gayesi bakımından açıktır.

ı) Aynı sermayenin tesbitinde memleketimizde imal edilen maddelerin dikkate alınması gerekirken ve bu husus komite tarafından 17 . 2 . 1966 tarihli ve 726 sayılı kararında kendisi tarafından da belirtilmiş olduğu halde, aynı sermaye listesine hurdavat, kadife kumaş, 40 000 dolârlık kapı kilidi, 115 000 dolârlık kristal eşya, el aletleri, plâstik mutfak levazımatı ve saire gibi maddeler de dâhil edilmiştir.

j) Her ne kadar yine vazifelilerce ve sorumlularca (yatırım ve ithal müsaadeelrinin ayrı ayrı şeyler olduğu) bâzı vesilelerle beyan edilmiş ve edilmekte ise de, yabancı sermaye yatırımı için aynı sermaye ithalinde durum aynı olmayıp Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan faydalanması izni için de aynı sermaye ithali mevcudolduğundan bu kanunun tatbikatında bunlar birbirine bağlı bulunmaktadır.

k) Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin 17 . 5 . 1966 tarihli ve 211 sayılı ikaz yazısı üzerinde Ticaret Bakanlığınca durulmamış, hattâ bu yazı komiteye de intikal ettirilmemiştir.

Bilâhara Bakanlar Kuruluna sevk edilen dosyaya eklenmek suretiyle Bakanlar Kuruluna intikal ettirilmiş ise de, Bakanlar Kurulunun dahi bu yazının yazılış sebepleri üzerinde durmadığı anlaşılmaktadır.

l) 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 8 nci maddesi (Komite kararlarına karşı itiraz mercii olarak Maliye, Ticaret ve İşletmeler bakanlarından terekkübedecek heyeti) gösterdiği halde, Özkar Şirketinin komite kararlarına karşı itirazlarını yine komite kendisi tetkik etmiş ve karara bağlamıştır.

m) İnterinvest Şirketi Bakanlar Kurulunca iznin verilmesinden sonra yaptığı müracaatında, kurulmuş olduğunu bildirmiştir ki; gerek bunun üzerinde gerek kurulup kurulmadığı ve ne şekilde kurulduğu, gerekse o tarihe kadar Özkar Şirketinin kimin adına hareket etmiş olduğu, Ticaret Bakanlığı ile Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesine ve Bakanlar Kuruluna kimin muhatabolageldiği, yatırımı ve şartlara uymayı kimin taahhüdeylemiş bulunduğu gibi basit ve gerekli olduğu kadar önemli hususlar üzerinde de durularak icabına tevessül edilmesi gerekirken, bilâkis şube açmasına ve faaliyette bulunmasına müsaade edilmiştir.

İnterinvest Şirketi, yine izin kararnamesinden sonra yaptığı mezkûr müracaatında, 500 bin İsveç frangı yani yaklaşık olarak 110 bin dolâr bir sermayeyle kurulduğunu da beyan etmiştir. Halbuki 5 milyon dolâr sermayeli bir şirket kurulacağı beyanı ile izin istenilmiş ve bu miktar sermayeye taallûk eden izin verilmiştir. İsviçre - İsrail Bankasının mektubunda da bu miktar sermayeden bahsolunmuştur. Bilindiği üzere anonim şirketlerin mesuliyetleri sermayeleri ile mahduttur. Yapılması mütasavver yatırımın, hususiyle verilmiş iznin gayesini teşkil eden tesislerin malî portesi ve yatırım iznine esas olan miktar 5 milyon dolârdır. Bu durum muvacehesinde gerekli tedbirin alınması ve verilmiş iznin iptali yoluna gidilmesi tabiî bir hareket tarzı iken, şube açmasına izin verilmek ve faaliyette bulunacağı teyit olunmak suretiyle aksine hareket edilmiştir.

n) Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi kanunen (Merkez Bankası Genel Müdürü; İç Ticaret Genel Müdürü, Sanayi Bakanlığı Maden Dairesi Reisi, Enerji Dairesi Reisi, Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürü, Türkiye Odalar Birliği Genel Kâtibi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdüründen teşekkül etmiş olup İç Ticaret Genel Müdürü Komitenin Genel Sekreteri) dir.

Görüldüğü üzere bu komite, yüksek dereceli ve ihtısas sahibi memurlardan ve zevattan kuruludur. Gerek bu heyetin gerekse diğer vazifelilerle sorumluların yukarda açıklanan işlemlerdeki, belgelerdeki ve ilgili şahısların davranışlarındaki, keza müracaatçıların o günkü ve mâzideki durumlarındaki gayritabiîlikleri ve asıl gayelerinin bu yatırım müsaadesini paravan yapmak suretiyle aynı sermaye adı altında memlekete gayrimeşru şekilde porselen, kristal ve saire gibi eşya ve malzeme sokarak piyasaya sürmek olduğunu anlıyamamış veya farkına varamamış oldukların kabul etmeye bulundukları mevkiler ve ihtısasları ile tecrübeleri imkân vermemektedir.

o) Üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da, emsali turistik eşya ithali müsaadelerinde (amblem) şartı konulduğu halde, İnterinvest Şirketine verilen müsaade ile ilgili aynı sermaye için bu şartın konulmamış olmasıdır.

Yukarda bir kısmı açıklanmış muamelelerden ve vazifelilerin tutumlarından bu izin verilme safhasında yolsuzluklar ve usulsüzlükler yapıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim Ticaret Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinin Bakanlık Makamına verdiği ve 1. Hukuk Müşaviri M. Fethi Arıemre imzalı, 14 sayfalık raporda da bunların bir kısmı açıklanmış ve aynı zamanda ilgililer haklarında cezai takibat yapılması gerektiği de belirtilmiştir. Meselâ bu raporda :

«.... Gerçekten birinci müracaat üzerine tahkikat yapılmış ve alınan cevapta Özkar Kolektif Şirketinin bu şekilde malî durumu iki büyük bankamızın menfi teskiyesiyle neticelenmiş ve komitede yabancı ortak için aynı şüphe izhar edilmiş iken, şirketin bu defa yabancı ortağı değiştirerek yaptığı 17 . 11 . 1965 tarihli dilekçe üzerine aynı tahkikat yapılmamış ve Özkar Kolektif Şirketinin o günkü durumu da araştırılmamış ve dosyasındaki menfi teskiye varakaları da nazara alınmamıştır.»,

«.... Dış Ticaret Teşkilâtı yolu ile derhal İnterinvest Şirketi hakkında da Alman Rapid Şirketi için yaptığı tahkikatın benzerini yaptırması gerekirdi. Herşeyden evvel bu şirketin ticaret sicili kaydına ait belgenin dosyaya eklenmesi istenmeli idi. Bu takdirde o tarihte İnterinvest isimli bir şirketin mevcudolmadığı açıkça meydana çıkacaktı.»,

«.... Komite 21 Nisan 1966 tarihli ve 738 sayılı toplantısında yatırımın bâzı şartlarla 6224 sayılı Kanun hükümlerinden faydalandırılması hususunun müspet mütalâa ile Bakanlar Kurulunun tasvibine arz olunmasına ve bu şartların kurulacak bir anonim şirket vasıtasiyle yerine getirileceğine dair 3 ay içinde Genel Sekreterlikçe yabancı firmadan bir taahhütname alınmasına karar verilmiştir. Bu tarihte İnterinvest Şirketi henüz kurulmamıştır. Şirket 3 Ağustos 1966 tarihinde kurulacaktır. Komitede yabancı sermayedarın taahhüdetmesine lüzum görülen husus karara aykırı olarak Özkar Kolektif Şirketi tarafından taahhüdedilmiştir. Buna rağmen muamele yürütülmüştür.»,

«.... Her ne kadar mezkûr taahhütnamenin Özkar Şirketi tarafından 24 . 5 . 1966 tarihli bir yazı ile Bakanlığa verildiği bildirilmekte ise de, yabancı firmanın bu tarihte mevcudolmayışı ve

bilâhara anonim şirket olarak kurulmuş olması karşısında bu şirket namına yalnız kârda ve işletmede % 15 nisbetinde ortak bulunan Özkar Şirketinin taahhütte bulunmasının kâfi olmıyacağı ve sermaye getirecek yabancı firmayı hiçbir şekilde hukukan bağlamıyacağı açıktır. Özkar Kolektif Şirketi hukukan mutebber, yapacağı işler ve ortak olarak yetkileri açıklanmış bir vekâletnameye de sahibolmadığına göre taahhüdü, aranan bir teminat mahiyetinde kabul olunamaz.»,

«.... (I) numarada yazılı teskiyelerle o tarihte durumu bildirilen Özkar Şirketinin bu kadar büyük bir teşebbüste aynı sermaye listesinde cins ve nevileri yazılı olan piyasa mallarını getirmek teklifi ve bilâhara cam, kıristal ve fayansla ilgili teklifi karşısında uyanılmadığı görülmektedir.»,

«.... Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesinin bütün kararlarında turistik otel ve Bungalow'ların yapılmasında ortaya çıkmasından sonra mefruşatı ve idaresi ile ilgili lüks eşyanın yurda getirilmesi gibi tedbirlere mütaallik hususlarda durulmadığı ve bu yolda hiçbir şartın kararnameye ithal edilmediği kolayca müşahede olunmaktadır.»,

«.... Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin 17 . 5 . 1966 tarihli yazısı Bakanlığımıza gelmiş ve bu yazıda memleket menfaatleri bakımından bahis konusu teşebbüs üzerinde ehemmiyetle durulması lüzumu bildirilmiş olduğu halde yazının vürudunu mütaakıp 18 . 5 . 1966 tarihinde toplanan 742. komite toplantısına bu yazı götürülmemiştir. Hangi sebeple bahis konusu yatırımın millî menfaatler yönünden üzerinde durulması lâzımgeldiği noktasında da muhabereye geçilmemiştir.»,

«.... Komite kararı, Bakanlar Kurulu Kararı için gerekli incelemelerin yapılmış olduğunu ve bir neticeye varıldığını gösteren yardımcı bir çalışmayı ifade eder. Bakanlar Kuulu hiç şüphesiz kendi kararına esas olacak komite tetkikat ve kararını her zaman, olduğu gibi kabul etmek durumunda değildir. Bakanlar Kurulu Komitenin kararlarını kâfi veya vazıh görmediği hallerde ikmal ve tavzih ettirilmek ve yeniden lüzumlu gördüğü incelemeleri emretmek ve yaptırmak durumundadır. Komite kararlarına ilgililerce 30 gün içinde itiraz edilebilmesi Bakanlar Kurulunun bu yetkisini nakzetmez.»,

«.... Evvelemirde şu cihcti kaydetmek lâzımdır ki sekreterya 6224 sayılı yabancı sermayeyi teşvik Kanunundan faydalanmak için yapılan müracaatlarda bir evrak kayıt mercii ve bu evrakı komiteye intikalle komitenin kararlarını ilgiliye ulaştıran bir tebliğ mercii telâkki edilerek sekreteryanın görevini bundan ibaret savunmak icabeder.»,

«... Komitenin kuruluşu göz önünde bulundurulursa ekseriyetinin yüksek kademeden Devlet memuru oldukları görülür. Yalnız T. C. MerkezBankası Genel Müdürü ile Odalar Birliği Genel Sekreteri diğer üyeler gibi Devlet memuru değildir. Böyle olmakla beraber komite kendisine kanunla verilen bir âmme hizmetini ifa etmektedir. Bu hizmetin ifası sırasında işlenecek suçlarından dolayı komite başkan ve üyeleri Devlet memuru gibi tecziye olunurlar. Türk Ceza Kanununun 279 ncu maddesi memur olmıyan iki kişinin de memurlar gibi tecziyesini mümkün kılmaktadır. Esasen memur olan üyelerin memuriyetleri dolayısiyle işledikleri suçlarından dolayı haklarında Memurin Muhakematı hakkındaki Kanun tatbik olunurken bu kanunun 15 nci maddesi mucibince müşterek suçlarda memur olmıyanlar da onlarla birlikte muhakeme olunurlar. Ancak komiteyi teşkil eden memurların muhtelif bakanlıklar mensubu bulunması ve 6224 sayılı Kanunda hususi bir hüküm sevk edilmemiş olması dolayısiyle komite hakkında yapılacak tahkikat hususunda, komite üyelerinin bağlı bulundukları bakanlıklarca teşkil edilecek bir heyet marifetiyle haklarında tahkikat yapılması düşünülebilir.»

«... Teşkil edilecek bir heyetle işin memurin muhakematına göre tahkiki ve fezlekeye bağlanması gerekir. Bilindiği üzere bu fezlekeler komite üyelerinin durumu itibariyle Danıştayca lüzum veya men'i muhakeme kararlarına bağlıdır.»,

gibi açıklamalar mevcut bulunmaktadır. Bu raporda bakanlığın hukuk müşavirliğinin bu raporu da işlemlerde yolsuzluklar olduğunu ve cezai takibatı gerektiren hususlar bulunduğunu göstermektedir.

Her ne kadar Bakanlar Kurulunca verilmiş bu izin sonradan 25 . 7 . 1967 tarihli ve 6/8628 sayılı Kararla iptal edilmiş ise de, hususiyle günlerce basında yer aldıktan, Millet Meclisine ve

Gruplara önergeler verildikten ve nihayet firma tarafından izin dışında formika ve vagonlarca porselen eşya getirildikten sonra bu iznin iptal edilmiş olmasının yukarda özet olarak izah edilmiş işlemlerin ve verilmiş iznin usulsüzlüğünü ve bunları yapmış veya göz yummuş olanların cezai ve idari mesuliyetlerini kaldırmış olmıyacağı tabiîdir.

C) İzin verilmesinden sonra cereyan etmiş işlemler ve görülen durum:

Adı geçen firma ve şahıslar, bu şekilde verilmiş izinden hemen faydalanıp ilk iş olarak ve yaptırılacak tesisler için kazma dahi vurmadan asıl gayeleri olan aynı sermaye listesindeki eşyanın ithaline başlamışlardır. Bakanlar Kurulunun mezkûr 25 . 7 . 1967 tarihli ve 6/8628 sayılı iptal Kararındaki (firmanın kendisine verilen müsaadenin dışında faaliyette bulunduğu ve bu müsaade ile piyasa ihtiyacı için bâzı malların memlekete ithaline giriştiği anlaşıldığından) şeklindeki ifade de bunu teyidetmektedir. Filhakika:

Firma hemen 6 000 dolârlık (formika) ithal etmiş ve Ticaret Bakanlığı da Antalya gümrüğüne gönderdiği bir yazısı ile bu formikanın gümrükten çıkarılmasına müsaade eylemiştir. Böylece ithal edilip Bakanlığın müsaadesi ile gümrükten çıkartılan bu formika piyasaya sürülmüş ve satılırken tesadüfen veya ihbar üzerine malî polis tarafından yakalanmıştır. Halbuki :

a) Verilen izin şartları ile alâkalı komite kararında tesislerin) kaba inşaatından sonra aynı sermayenin ithal edileceği) şartı vardır ki, bu formikanın gümrükten çekilmesine Ticaret Bakanlığınca müsaade edilirken buna riayet olunmamıştır.

b) Yine komitenin 21 . 4 . 1966 tarihli ve 738 sayılı kararında (getirilecek ayni sermaye konusu malların tahakkuk etirilen yatırımda kullanılıp kullanılmadığının tevsiki) kaydı mevcuttur ki, bu formikanın gümrükten çekilmesine izin verilirken ve izin verildikten sonra bu esas da tatbik edilmemiştir.

c) Bu formikaların fiyatlarının Dünya piyasa fiyatlarına uygunluğu araştırılmamış, bilhassa düşük fiyatta olmaları üzerinde durulmamıştır.

d) Formikayı yatırımın tahakkukunda kullanmayıp piyasaya süren firma veya şahıslar hakkında - 25 . 7 . 1967 tarihli ve 6/8628 sayılı Kararname ile evvelce verilmiş izin de iptal edilmiş olduğuna göre - kanuni takibat yapılmamıştır.

e) Formikanın düşük fiyatla ithaline ve piyasaya sürülmesine sebebiyet vermiş olan memurlar haklarında dahi kanuni takibata tevessül olunmamıştır.

Firma yahut Özkar Şirketi yine yatırım izninden faydalanarak ve keza kazma dahi vurmadan asıl maksadına uygun hareket etmek suretiyle formikadan sonra vagonlarca porselen eşya getirmiştir. Ancak ihbar üzerine malî polis tarafından gümrükten çekilemeden vaziyet edilmiştir. Muhtelif gümrüklere getirtilmiş bu porselen eşya :

(208 488 adet kahve fincanı, 28 020 adet çay fincanı, 18 000 adet yumurtalık, 6 000 takım çay takımı, 398 688 adet çay tabağı, 15 144 adet sosluk, 6 816 adet tuzluk ve biberlik, 16 035 takım kahve takımı, 2 513 363 adet muhtelif yemek tabağı ki, cem'an 3 188 519 adet ve ayrıca 7 635 takım) dır.

6 Nisan 1967 tarihli ve (Gorbon - Işıl Seramik Fabrikası murahhas âzası Yüksek Mimar Rebii Gorbon, İstanbul Porselen Sanayii A. Ş. Ticaret Müdürü Ferruh Özdil, Çanakkale Seramik Fabrikası A. Ş. Müşaviri Enver Barlas, İstanbul Ticaret Odası Meslek Grupundan Porselen Tüccarı Nizamettin Özkan, İstanbul Hilton Oteli Satınalma Müdürü Fikret Yeygün, Eczacıbaşı Seramik Fabrika Ticaret Müdürü Mehmet Baler, Sümerbank Yıldız Porselen Fabrikası Satış Başmemuru Güngör Yılmaz, T. C. Turizm Bankası İştirakler Şubesi ve Dilson Oteli Müdürü Haldun Oksar) taraflarından tanzim edilmiş raporda, getirtilen bu porselen eşyanın inşaası mutasavver tesislerin birkaç yüzyıllık ve bütün Türkiye'nin de bir buçuk senelik ihtiyacına tekabül ettiği, amblemsiz oldukları, Hilton Otelinin 2 000 kişi hesabiyle ve 4 takım olarak ihtiyacı 114 000 adet olduğu halde, Antalya'da inşası mutasavver ve yine âzami 2 000 kişilik ve henüz kazma dahi vurulmamış tesisler için Özkar Şirketi tarafından getirtilmiş bu 16 000 dolârlık porselen eşya miktarının 3 188 519 adet olduğu ve Bakanlar Kurulu kararı ile verilmiş müsaadenin tamamı olan 131 000 do-

lârlık getirtilmiş olması halinde de bu miktarın takriben 18 - 19 milyona bâliğ olacağı belirtilmiştir.

Keza raporda belirtildiğine göre, bu porselen eşya yerli porselen fabrikaları mamulâtından daha düşük kalitede olup piyasada 3 ncü kalite namı altında isimlendirilen en düşük kalitedeki mallardandır. Faturaları düşük fiyatlı olarak tanzim edilmiştir. Sebebi de fazla mal sokabilmek ve porselen eşya gümrük resmi % 100 olduğundan düşük gümrük ödemek içindir. Bunlardan :

a) İzin kararında sadece (131 000 dolârlık porselen eşya) denilmek ve (Amblem şartı konulmamak) suretiyle kapının ardına kadar açık bırakıldığı ve gösterilen müsamahanın derecesi görülmekte ve anlaşılmaktadır.

b) Yetkililere güvenmemiş ve müsamaha göreceğine inanmamış olan bir firma veya şahsın bu kadar ve bu şekilde mal getirmek cesaretinde bulunamıyacağı tabiîdir. Nitekim daha evvel ithal ettiği formikayı gümrükten çekmiş ve piyasaya sürmüş olması da bunu göstermektedir.

c) Firmanın gazeteler vasıtasiyle aksetmiş mahkemedeki bâzı beyanları da calibi dikkat olup bu kanaati teyideylemektedir.

d) Bu porselen eşyanın bir kısmının gümrükten çekildiği söylentileri ve iddiaları da mevcuttur ki, bu husus ancak yeniden yapılacak tesbit ve tahkikatla anlaşılabilecektir.

2. Etrüska Travel (Etrusca Travel) Şirketi ile ilgili hususlar :

Niyazi Gönen adında bir şahsın Etrüska Travel adlı bir İtalyan Şirketinin Türkiye Müdürü olduğundan bahisle 22 . 1 . 1965 tarihinde yaptığı müracaat üzerine, yine turistik tesisler inşası için Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümlerinden faydalanması hususunda Bakanlar Kurulunca 6 . 11 . 1965 tarihli ve 6/5435 sayılı Kararname ile izin verilmiştir. Bu kararname ile verilen izin 1 milyon dolârı aynî, mütebakisi nakdî olmak üzere 3 milyon dolârlık yatırım ve ithalât müsaadesidir.

Adı geçen Niyazi Gönen adındaki şahsın da, malî poliste ve kambiyoda iyi tanınmamış olduğu yine kesin olarak söylenmektedir.

Bu şirket ve şahıs da bu izinden faydalanmak suretiyle ve tesisler için kazma dahi vurmadan ilk iş olarak 6 972,40 dolârlık porselen eşya ithal etmiş ve bu eşyanın gümrükten çekilmesine yine Ticaret Bakanlığınca müsaade olunmuş ve eşya piyasaya sürülmüştür.

Aynı firma veya şahıs yine verilen izinden faydalanmak suretiyle ve tesisler için kazma dahi vurmadan ikinci parti olarak da 11 878,74 dolârlık lâvabo, avize, formika, porselen eşya ithal etmiştir. Ancak İnterinvest Şirketinin yukarda söz konusu edilen getirttiği vagonlarca porselen eşya gibi ihbar üzerine veya bu eşyaya yukarda açıklandığı üzere malî polis tarafından el konulması sırasında malî polisçe bu ikinci partiye elkonulduğu için gümrükten çıkarılamamıştır.

Ticaret Bakanlığı birinci parti eşyanın getirildiğini ve kendisinin müsaadesiyle gümrükten çekildiğini ve tesisler için kazma dahi vurulmadığını bildiği halde sanki bunlardan hiç malûmatı yokmuş gibi Niyazi Gönen'e 23 . 2 . 1967 tarihli ve 5022/11 - 302 - 3792 sayılı bir yazı göndererek (Yerli ortaklarla şirket kurulup kurulmadığını, tesisler için yapılmış yatırımları olup olmadığını, tesislerin projelerinin yaptırılıp yaptırılmadığını, daha önce ithal edilmiş malların nerelerde kullanıldığını) sormuştur. Halbuki;

a) Birinci parti getirtilmiş 6 972,40 dolârlık porselen eşyanın gümrükten çekilmesine Ticaret Bakanlığı müsaade etmiştir. Bu müsaade verilirken (aynı sermayenin yatırımlarda kullanılacağı ve tevsik edileceği) gibi şartlar göz önünde tutulmamış, bunlara riayet olunmamış ve gümrükten çıkarttırılan bu eşyanın tesislerde kullanılıp kullanılmadığı kontrol ve tevsik edilmemiştir.

b) İzin şartlarına riayet etmemek suretiyle ithalât yapmış ve gümrükten çıkardığı malı piyasaya sürmüş bu firma veya temsilcisi yahut Müdürü hakkında kanuni takibat yapılmamıştır. Bahusus, o da ancak A. P. Grupunda açılan bir genel görüşmeden sonra Bakanlar Kurulunca 9 . 12 . 1967 tarihli ve 6/9222 sayılı Kararname ile verilen iznin iptal edilmesini mütaakıp ve bu takibatın yapılmamış olmasının, yapmıyanların sorumluluklarını daha da artırmış olacağı açıktır.

c) Yatırıma geçmeden yani kazma dahi vurmadan hattâ tesislerin projeleri yapılmadan birinci parti mezkûr porselen eşyanın gümrükten çekilmesine müsaade edenler ve bu eşyanın yatırımda kullanılmıyarak piyasaya sürülmesini kontrol ve tevsik etmemiş ve bu hareketinden dolayı şirket veya temsilcisi hakkında kanuni takibata tevessül eylememiş olan vazifeliler haklarında da cezai, inzibati ve idari takibat ve tedbirlere tevessül olunmamıştır.

d) Müsaadenin veriliş şekli ve ithal fiyatları ve saire gibi hususlar yapılacak tahkikat sırasında görülmüş ve anlaşılmış olacaktır.

Bu izne dair 6 . 11 . 1965 tarihli ve 6/5453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin de 9.12.1967 tarihli ve 6/9222 sayılı Kararname ile iptal edilmiş olmasının, yolsuz yapılmış işlemlerin sorumluluğunu ortadan kaldırmış olmıyacağı malûmdur. Hattâ bu iptal kararnamesi, usulsüz işlemlerin ve durumların cereyan eylediğinin delillerinden bulunmaktadır.

Netice :

A) Anayasanın 105 nci maddesinin 2 nci bendi (Bakanların kendi yetkileri içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden sorumlu olduklarını) tasrih eylemiştir.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu (Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesinin Genel Sekreterinin İç Ticaret Genel Müdürü) ve 9 ncu maddesi de (Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun tatbikatında merciin Ticaret Bakanlığı olduğunu tasrih etmiştir.

Yine mezkûr 9 ncu madde (aynı sermayenin memlekete ithali hususunda ilgili giriş gümrüğüne emir verme yetkisini) Ticaret Bakanlığına tanımıştır. Memurin muhakemat kanununa göre (tahkikat açma yetkisi) de doğrudan doğruya Bakana aidolup (Cumhurbaşkanının tasdiki ile tâyin edilen memurlar hakkındaki tahkikatın Bakanlarca daireleri erkânından teşkil edilecek heyete yaptırılması) icabeder.

Ticaret Bakanı Sayın Ahmet Türkel de bütün işlemlere A. P. Grupunda yapılan bir genel görüşmede muttali olmuş, hattâ usulsüzlükler yapılmış olduğunu ifade eylemiştir.

Ticaret Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinin yukarda bahis konusu edilmiş 14 sayfalık ve 1 nci Hukuk Müşaviri M. Fethi Arıemre imzalı raporunda da bir kısmı açıklanmış olduğu üzere yukarda 1 nci ve 2 nci maddelerde özetle izah edilmiş usulsüz işlemlerin yapılmasını ve kanunen yapılması gereken takibatlara tevessül olunmaması fiilleri ve davranışları Türk Ceza Kanununun 230 ncu ve 240 ncı maddeleri şümulüne girdiği kanaatindeyim.

Bunlar kısım kısım Sayın Macit Zeren'in, Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu'nun ve Sayın Ahmet Türkel'in Ticaret Bakanlıkları devrelerine rastlamakta ve bâzıları her üçünün bakanlıkları devrelerine sirayet eylemektedir.

B) Sayın Başbakan Bakanlar Kurulunun Başkanıdır. İlgili Bakan ile sorumluluğu müşterektir.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 1 nci maddesi (Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümlerinden faydalanma izninin Bakanlar Kurulunca verileceğini) açıklamış ve İnterinvest Şirketine de izin Bakanlar Kurulunca verilmiştir.

Sayın Başbakan Hükümetin ve icranın başı olması sebebiyle kanunların tatbikinde ve sorumlulukların takibinde en yetkili ve bu bakımdan sorumluluk mevkiindedir.

Kendileri A. P. Grupunda yapılan bir genel görüşmede yukarda 1 nci ve 2 nci maddelerde açıklanan bütün işlemlere ve duruma muttali olmuş bulundukları gibi, gerek İnterinvest gerekse Etrüska Travel Şirketlerine verilmiş izinlerin iptaline dair 25 . 7 . 1967 tarihli ve 6/8628 sayılı, 9 . 12 . 1967 tarihli ve 6/6922 sayılı Kararnamelerin iptali ve diğer bir kararname ile de porselen ithalinin yasaklanması vesileleriyle de duruma vâkıf olmuşlardır.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi Ticaret Bakanlığına bağlı olmayıp, yalnız bu Bakanlığın İç Ticaret Genel Müdürü komitenin sekreteridir. Komite üyeleri muhtelif bakanlıkların ve teşekküllerin memurlarıdır.

Bütün bunlara rağmen Sayın Başbakan yukarla açıklanan fiillere ve durumlara el koymamış, binnetice gerek sorumlu memurlar gerekse gayrikanuni mal ithal edip piyasaya sürmüş olanlar hakkında kanuni işlemlere ve takibata tevessül edilmesi hususunda icabını yapmamıştır.

Bu davranışı ve bunlara göz yummuş olması yine Türk Ceza Kanununun 230 ncu ve 240 ncı maddeleri şümulüne girdiği mütalâasındayım.

Bu sebeplerle Sayın Başbakan ve Ticaret Bakanı Sayın Ahmet Türkel ile eski Ticaret Bakanları Sayın Macit Zeren ve Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu haklarında Anayasanın 90 ncı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddelerine tevfikan Meclis soruşturması (tahkikatı) açılmasını saygılarımla arz ve teklif ederim 6 . 3 . 1968

Zonguldak Milletvekili
Ekmel Çetiner

T. B. M. M. Birleşik Toplantı Başkanlığına sunulmak üzere M. M. Genel Sekreterliğine

Konu : Zonguldak Milletvekili Sayın Ekmel Çetiner'in «Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gereğince yapılması gerekli işlemlerde gösterdikleri ihmal ve yaptıkları usulsüzlükler, T. C. K. nun 230 ve 240 ncı maddeleri kapsamına girdiği iddiası» ile ilgili önerge hususunda Millet Meclisi Genel Sekreterliğinin 8 . 3 . 1968 tarih ve 9/60, 6118/37904 sayılı yazıları hakkında mütalâamız :

7 . 9 . 1966 tarihinde Ticaret Bakanlığına atanarak 31 . 3 . 1967 tarihine kadar Ticaret Bakanlığı görevini ve 1 . 4 . 1967 den itibaren de Devlet Bakanlığı görevini yapmaktayım.

Bu izahatı vermekten maksadım önergede iddia olunan hâdiseler ve bu hâdiselerin mevzuu olan işlemlerin yapıldığı tarihlerle olan alâka ve irtibatının tesbiti yönündendir.

Görülecektir ki, Ticaret Bakanlığında vazife deruhde ettiğim devre içerisinde : İnterinvest ve Etrusca Travel firmaları için çıkarılan kararnameler ile ilgili işlemler benim bakanlık deruhde ettiğim zamanlara ait bulunmamaktadır. Sadece 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa uygun olarak verilmiş bulunan kararın tatbikatta suiistimal edilmiş olduğu ihbarı üzerine hâdiseye müdahale edilmiş ve şu muameleler yapılmıştır.

1. İnterinvest Firması için çıkarılan kararname mevzuu porselenlerin büyük mikyasta yurda sokulmak üzere gümrüklere getirildiği öğrenilir öğrenilmez, alâkalı bakanlıkların müfettişleriyle beraber, derhal Ticaret Bakanlığına ait müfettişlerde bu işin tahkikatı ile görevlendirilmiştir.

2. Ayrıca, İnterinvest Firması ile ilgili dosyanın tekemmülünde ve yapılan muamelelerde bir usulsüzlük veya yolsuzluk bulunup bulunmadığı hususunun tesbit ve tahkiki için teftiş heyeti reisi çağrılarak derhal tahkikata geçilmesi istenmiştir.

Bunun sonucu, bakanlık müfettişlerince de bu muameleler ayrıca tahkik konusu yapılmıştır.

3. Ticaret Bakanlığım zamanında müfettişlerce yapılan bu tahkikat neticelenip bir rapor halinde bakanlığa sunulmuştur.

Raporun tarafımdan tetkiki sonunda tatmin kâr bulunmaması üzerine, keyfiyet ayrıca Bakanlık Hukuk Müşavirliğine havale edilerek tetkiklerine sunulmuştur.

4. Ticaret Bakanlığından ayrıldıktan sonra da Hukuk Müşavirliğinin hazırladığı rapor Ticaret Bakanı arkadaşıma takdim edilmiş, Ticaret Bakanı arkadaşım da, bildiğim kadar, raporda ileri sürülen mütlâaları tetkik ederek gereğine tevessül etmiştir.

Görülüyor ki, Ticaret Bakanlığı zamanında ortaya çıkan hâdiseler en hassas şekilde takip ve tahkik olunmuş ve tahkikatın sonucu beklenmiştir.

Hâdise nedir :

Bir firma 6224 sayılı Kanundan istifade ederek Antalya'da turistik tesisler kurmak üzere müracaatta bulunmuştur.

Yapılacak iş 6224 sayılı Kanunun 1 nci maddesine göre teşebbüsün;

A) Memleketin iktisadi inkişafına yararlı olması,

B) Türk hususi teşebbüslerine açık bulunan faaliyet sahasında çalışması.

C) İnhisar veya hususi bir imtiyaz ifade etmemesi, hususları nazarı itibara alınarak, netice müspet olduğu takdirde talep hakkında aynı kanunun 8 nci maddesiyle kurulan Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesinin kararı ve Bakanlar Kurulunun tasvibi ile muameleyi tekemmül ettirmektir.

Binaenaleyh teşebbüsün hangi şartlarla kabul edilebileceği hususu bu hükümle kanunla tasrih edilmiş bulunmaktadır.

Nitekim, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu 8 nci maddesinde derpiş edilen komisyon, talebi 1 nci maddedeki esaslar dâhilinde tetkik ederek karara bağlamıştır. Bu hususta Sayın Ticaret Bakanı arkadaşım diğer iddiaları da kapsıyan geniş açıklamalarını ihtiva eden yazısını takdim etmiş bulunmaktadır.

Bunları ayrıca tekrarlıyarak zamanınızı işgal etmek istemiyorum.

Haddizatında önerge sahibinin usulsüzdür diye ileri sürdüğü iddiaların büyük çoğunluğu ise kendisi tarafından tesbit edilmiş olan hususlar değildir. Bunlar önergede de açıkça yapılan atıflardan kolaylıkla anlaşılacağı üzere Hukuk Müşavirliğince tanzim olunan rapordan alınmıştır.

Normal olarak müfettiş raporu ile iktifa etmeyip meselenin bir kere de Hukuk Müşavirliğince tetkikine havale için gösterdiğimiz hassasiyet ve basiretin ne kadar haklı olduğu bu suretle ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu titizliğin her halde cezai sorumluluğu gerektirmiyeceğini yüce komisyon teslim edecektir.

Tahkikatı normal seyrinde bırakarak müfettiş raporu ile iktifa etseydik, tahmin ederim, bu önergenin verilmesi dahi mevzuubahis olmazdı. Ancak biz vazifemizde gerekli titizliği göstererek hâdisenin hiçbir noktasının kapalı ve takipsiz kalmaması için müracaat edebileceğimiz ve harekete getirebileceğimiz bakanlık içindeki her mercie müracaat ve onları harekete getirerek vazifemizi yaptığımız kanaatindeyiz.

Sayın önerge sahibinin «usulsüzdür» «bakanların sorumluluğunu gerektirir» diye tavsif ettiği ve hukuk müşavirliği raporuna yaptığı atıflarla ileri sürdüğü iddiaların, sorumluluk yaratıp yaratmadığı, yaratıyorsa kimlerin hangi fiillerinden dolayı sorumlu bulundukları ve bunlar hakkında ne gibi muameleler yapılabileceği yine bu raporda mevcuttur. Ve bu işlemlerde daha evvel ifade ettiğim gibi Ticaret Bakanı arkadaşım tarafından yapılmıştır.

Bir hususu daha belirtmeden geçemiyeceğim, yüksek mâlûmları bulunduğu üzere :

Kananlarımız muayyen hükümleriyle, muayyen mercii ve teşekküllere haklar ihdas etmek yetkisini, yine kanunlarda yazılı prensipler içerisinde vermişlerdir. Bizler şayet ihdas edilecek hakların suiistimal edileceğine peşin hüküm halinde karar verirsek, veya peşin olarak bu kanaatte bulunursak o takdirde hukukta «hakkında ihdası» ve «hakkın suiistimali» mefhumlarını çıkarmamız icabeder.

Haddizatında hukukta asıl olan hakların suiistimal edilmiyeceğidir. Şayet, mevcut haklar suiistimal edilir ise bunların tedbirleri ve müeyyideleri yine kanunlarımızda gösterilmiştir.

Bir suiistimal karşısında ise, bu tedbir ve müeyyideler alâkalı mercilerce derhal harekete geçilir.

Nitekim, burada da tanınan hakkın suiistimal edilmesi üzerine - Sayın Tiraret Bakanı arkadaşımın yazılarında mufassalan izah ettikleri üzere - alâkalı merciler derhal harekete geçirilerek kanunların hükümleri çalıştırılmış ve alâkalılar Adliyeye teslim edilmiştir.

Birleşik Toplantı İçtüzüğünün 12 nci maddesinin son fıkrası gereğince «önergede, hangi fiillerin hangi kanun ve nizama aykırı olduğu maddesini de zikretmek ve gerekçede göstermek suretiyle» belirtmek icabetmektedir.

Sayın önerge sahibinin belirttiği hâdiseler ise, büyük bir kısmı zamanıma aidolmadığı gibi bu hâdiselerin hukukî mahiyetleri ve sorumluluk dereceleri de hukuk müşavirleri raporunda izah olunmuştur.

Edrusca Travel Service S. R. L. Firmasiyle ilgili iddialara gelince :

Bir hakkın idiası ile ilgili ve bidayette yabancı sermaye komitesinin ve bilâhara de Bakanlar Kurulunun 6224 sayılı Kanunun hükümlerine uygun olarak çıkarmış bulunduğu kararname hak-

kındaki mütalâamız için İnterinvest Firması ile ilgili olarak ileri sürdüğümüz mütalâaya ekliyecek bir husus bulunmamaktadır.

İleri sürülen iddialar ise Ticaret Bakanlığının 23 . 2 . 1967 tarihli yazısı ve firma veya temsilcisi hakkında kanuni tahkikat yapılmadığı hususlarına inhisar etmektedir, ki, bunlara da sayın arkadaşım Ahmet Türkel cevap vermiştir.

Nitekim, yazı benim Bakanlığım zamanına rastlamıyan bir devrede ithal edilen malların kontrolu gayesiyle yazıldığı gibi firmanın vekili Niyazi Gönenç hakkında İstanbul Toplu Aslî Ceza Mahkemesinde dâva açılmış bulunmaktadır.

Bu sebeple Bakanlık görevimle ilgili işlerden dolayı hakkımda cezai sorumluluğu gerektirecek bir durum bulunmadığı cihetle Meclis soruşturmasına lüzum olmadığı kanaatinde bulunduğumu ifade etmek isterim.

Saygılarımla.

Devlet Bakanı
Sadık Tekin Müftüoğlu

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi
Sayı : 143 - 127/5981

10 . 8 . 1968

T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu Başkanlığına

Zonguldak Milletvekili Ekmel Çetiner'in, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gereğince yapılması gerekli işlemlerdeki tutum ve fiillerin Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddeleri kapsamına girdiği iddiasiyle şahsım ile Ticaret Bakanı Ahmet Türkel ve eski Ticaret Bakanları S. Tekin Müftüoğlu ve Macit Zeren haklarında soruşturma açılmasına dair önergesini ve yazılı görüşümün Soruşturma Hazırlık Komisyonuna bildirilmesi hakkındaki T. B. M. M. nin 186 sayılı kararını okudum.

1. Ticaret Baakını Ahmet Türkel tarafından Komisyonunuza gönderilmiş bulunan yazılı görüşte, önerge muhtevası konular hakkında lüzumlu bilgi sunulmuştur.

Önergede ileri sürülen hususlar doğrudan doğruya bir icra Bakanlığının iştigal sahasına giren işlerden bulunduğu için bunlar hakkında Başbakan sıfatiyle bir görüş bildirmeme imkân olamıyacağı takdir buyurulur.

2. Anayasanın 105 nci maddesinin 1 nci fıkrası, - bu maddeye ait gerekçede de kaydedilmiş olduğu üzere - Hükümet politikasının uygulanmasında ve insicamının muhafazasında, Başbakanın özel durumunu belirtmiştir. Bu fıkraya göre Başbakanın görevi; Bakanlar Kurulunun Başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlamak ve Hükümetin Genel Siyasetinin yürütülmesini gözetmektir.

3. Önergenin netice kısmının (B) bendinde; önergede belirtilen işlemlere, Adalet Partisi grupunda yapılan bir genel görüşmede muttali olduğu gibi, adları geçen ortaklıklara verilmiş izinlerin iptaline dair kararnamelerle de vâkıf bulunduğum ifade edilmektedir.

Bir siyasi partinin iç faaliyeti cümlesinden olan parti meclis grubunda meselenin görüşülmüş bulunması, bu hukukî noktai nazarı değiştirmez. Anayasa ve İdare Hukuku prensipleri, aksine olan mülâhazayı reddeder.

Diğer taraftan, ortaklıklara verilmiş olan izinlerin kaldırılmasına dair kararnamenin imzalanmış olması keyfiyetine gelince; iptâle taallûk eden muamelelerin ilgili Bakanlığa ait bulunması muvacehesinde bu noktaya mâtuf iddianın da yersizliği aşikârdır.

Yukardaki sebeplere binaen soruşturma açılmasına karar verilemiyeceği görüşünde bulunduğumu arz ederim.

Başbakan
Süleyman Demirel

9/4 Nolu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/4 Nolu Soruşturma Hazırlık Komisyonu
Esas No. : 9/4 *18 . 2 . 1972*
Karar No. : 11

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BİRLEŞİK TOPLANTISI BAŞKANLIĞINA

Eski Zonguldak Milletvekili Ekmel Çetiner'in eski Başbakan Süleyman Demirel ve eski Ticaret Bakanı Macit Zeren, Sadık Tekin Müftüoğlu ve Ahmet Türkel haklarında, İnterinvest ve Etrusca Travel şirketlerine 6224 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu hükümleri gereğince verilmiş müsaadeye ait işletmelerle ilgili olarak Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. İçtüzüğünün 12 nci maddelerine göre Meclis Soruşturması açılması istemini tetkik etmek üzere kurulan Hazırlık Komisyonumuz, bu konularla ilgili evrakı celbetmiş, konuyu tetkik etmek üzere Ticaret ve Maliye bakanlıklarına giderek gerekli tetkikatı yapmış ve lüzumlu gördüğü idarecilerden bilgi almıştır. Aradan geçen zamanın uzunluğuda göz önüne alınarak halen milletvekilliği sıfatı sona ermiş bulunan Sayın Ekmel Çetiner'e Komisyonumuzca elindeki delil ve belgeleri ibraz etmesi hususuda ayrıca bildirilmiştir.

I. - İnterinvest Şirketi ile ilgili muamelelerin genel takdimi.

a) Özkâr adında bir yerli şirket 9 . 3 . 1963 tarihinde dilekçe ile Ticaret Bakanlığına müracaat ederek Antalya'da 30 milyon Tl. yabancı sermaye ile 30 odalı bir otel 325 orman dinlenme evi inşa ettireceğini ve yabancı şirketin Rapit Şital Back adında bir Alman firması olduğunu bildirmiş ve 6224 sayılı Kanun hükümlerinden faydalanması için izin talebinde bulunmuştur. Bu talep üzerine Özkâr firması hakkında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası aracılığı ile Özkâr Kolektif Şirketi ve müracaat muamelelerini yürüten Dr. Murtaza Özgirgin adındaki şahsın ticari ve malî durumları hakkında, Bonn Ticaret müşavirliği aracılığı ile de adı geçen Alman firması hakkında istihbarata başvurulmuş, gerek Özkâr Kolektif Şirketi gerek Dr. Murtaza Özgirgin gerekse yabancı sermayeyi getirecek olan Rapit Şital Back firması hakkında menfi cevaplar alınmıştır.

Bu malûmat yabancı sermaye teşvik komitesi kurulunca, komite, işin detayına girmiş teşebbüsün kimin tarafından ve ne şekilde finanse edileceğini ve bu hususta garanti verecek malî müesseselerin hangileri olduğunu Özkâr şirketinden 22 . 11 . 1963 tarih ve 19833 sayılı yazısı ile sormuştur. Bu yazı üzerine Özkâr Şirketi iki sene her hangi bir cevapta bulunmamıştır.

b) Aradan iki sene geçtikten sonra 1 . 11 . 1965 tarihli dilekçesiyle Özkâr Kolektif Şirketi yabancı sermayeyi getirecek firmanın değiştiğini İsviçre'nin Lâdus şehrindeki İnterinvest Şirketiyle Amerika'da bulunan Moris Brokas adındaki şahsın dış finansmanı temin edeceğini; tesislerin inşa edileceği Antalya'nın Çakırlar bölgesi Küçük Çaltıcak mevkiindeki 40 hektarlık orman arazisinde tesislerin kurulması için Tarım Bakanlığından 29 . 6 . 1965 tarih ve 2012/1407-6 sayılı yazı ile müsaade alındığı grantör firma olarak İsviçre İsrail bankasının gösterilebileceğini bildirmiş ve adı geçen bankanın, «İşbu yazı alâkadarların talebi ile bilâ taahhüt gönderilmiştir.» Meşruhatını ihtiva eden bir mektubunu ibraz etmiştir.

c) Ticaret Bakanlığının 17 . 2 . 1966 günlü yazısı ile Yabancı Sermaye Teşvik Komitesine intikal eden bu müracaat hakkında komite Maliye Bakanlığı Hazine ve Kambiyo kontrolörü Bülent Atabek Odalar Birliğinden Ekonomist Yalçın Kocabay ve Makina Yüksek Mühendisi Nâzım Yüksel'den müteşekkil bir uzmanlar heyetine tetkikat yaptırmış uzmanların bu yatırımın istihdam hacmi ve tediye muvazenemize yapacağı müspet tesirler bakımından faydalı olduğuna dair 14 Nisan 1966 tarihli raporu üzerine 18 . 5 . 1966 gününde yatırım müsaadesi verilmiştir.

ç) Komitenin bu kararını takiben Bakanlar Kurulundan alınan 22 . 6 . 1966 gün ve 6/6631 sayılı kararla yürürlüğe girmiştir.

d) Yabancı Sermaye Teşvik Komitesinde yapılan yatırım müracaatları müspet cevap verilmeden 6 . 1 . 1966 tarihinde başlamak üzere 28 . 2 . 1967 tarihine kadar Türkiye gümrüklerine İnterinvest nâmına 37 vagon içinde 340 375 kilo tutarında porselen eşya ayrıca beş vagon içinde ve 51 464 kilo tutarında cam eşya gelmiş ve muhtelif gümrük antrepolarına alınmıştır.

e) Gümrüğe getirilen porselen eşyanın çok yüksek olması, fiyatlarının çok düşük gösterilmesi ve tesisin inşaatına henüz başlanılmamış olması sebepleriyle komite 17 . 1 . 1967 tarihinde yaptığı toplantıda «gönderilen faturada kayıtlı malzemenin ayni sermaye listesiyle karşılaştırmak suretiyle haddi lâik seviyede bulunup bulunmadığı hususlarının Sanayi, Turizm ve Tanıtma bakanlıklariyle Odalar Birliği tarafından tetkikine ve neticesi alınıncaya kadar bu konuda bir işlem yapılmasına, her hangi bir şekilde mezkûr eşyanın gümrüklerden çekilmesi için ilgili giriş gümrüklerine de duyurulması kaydiyle Gümrük ve Tekel Bakanlığına yazı yazılmasına ve ayrıca adı geçen firmanın Maliye Bakanlığı tarafından incelenmesine» karar vermiştir.

f) Bu arada İçişleri Bakanlığı 13 . 2 . 1967 tarih ve 17.005 sayılı yazısı ile hâdiseye İstanbul malî polis müdürünün el koyduğunu bildirmiştir.

g) Gerek komitenin 17.1.1967 tarihli kararı gerek İçişleri Bakanlığının Maliye Bakanlığına müracaatı üzerine Maliye Müfettişi Nail Çelenoğlu, Maliye Müfettişi Orhan Güven, Ticaret Bakanlığı Müfettişi Ayhan Ağun, Ticaret Bakanlığı Müfettişi Bahtiyar Uzunoğlu'dan müteşekkil heyete konu tetkik ettirilmiş bu heyetin 28.4.1971 tarihli raporunda İnterinvest böyle bir yatırımı realize edecek gücte olmadığı, Moris Brokas adı döviz kaçakçılığına karıştığı için Türkiye'den bir şahıs olduğu ve şahsın halen Türkiye'de bulunan akrabalarının Türkiye'deki porselen eşya ticaretini organize ettiklerini, turistik tesis kurma teşebbüsünün gerçekte Türkiye'ye kota harici mal ithal etmek gayesine mâtuf bulunduğu belirtilmiştir.

h) Bu arada İstanbul malî polis müdürlüğünün daveti üzerine 8 Mart 1967 tarihinde özel, resmî teşebbüse ait seramik fabrikaları yetkilileriyle İstanbul Hilton Oteli satınalma müdürü ve Turizm Bankası iştirakler şubesi ve Dilson Oteli müdüründen müteşekkil olmak üzere toplanan bilirkişi heyeti, ekspertizi istenilen gümrüklerdeki malzemenin düşük kalite olduğunu Türkiye'de imal edilen porselenlerin daha yüksek derecede olduğunu, mutasavver ikibin kişilik otel ve Bungalovların 200 senelik ihtiyacını karşılıyacak miktarda bulunduğunu ve fatura fiyatları itibariyle Avrupa piyasalarından çok düşük gösterildiği belirtilmiştir.

ı) Gerek Maliye ve Ticaret Bakanlığı müfettişlerinin gerekse İstanbul malî polisinin yaptığı tahkikat neticeleri Yaban Sermaye Teşvik komitelerinin 6 . 6 . 1967 tarihindeki toplantısında incelenmiş ve neticede bu firmaya verilmiş olan müsaadenin kaldırılması hususunun Bakanlar Kuruluna arzına karar verilmiş ve Bakanlar Kurulunun 25 . 7 . 1967 tarihli ve 6/8628 sayılı Kararnameyle yatırım müsaadesi iptal edilmiştir.

i) İstanbul malî polisinin Özkâr kolektif Şirketi hakkında Türk Parası Kıymetini Koruma hakkındaki 17 sayılı Karar hükümlerine aykırı hareketten dolayı İstanbul C. Savcılığınca dâva açılmış ve İstanbul Kambiyo Müdürlüğü dâvaya 4 Ekim 1967 tarihli dilekçesiyle Hazine adına müdahale dilekçesi vermiştir.

j) İstanbul C. Savcılığı tetkik bürosundan alınan 27 . 6 . 1969 gün ve 969/4339 sayılı cevabi yazıda porselen kaçakçılığından sanık Murtaza Özgirgin ve suç ortakları hakkında İstanbul 3 ncü Ağır Ceza Mahkemesinin 967/261 esas sayılı dosyası ile yapılan yargılama sonunda sanıkların mesnet suçtan beraatlerine karar verildiği ifade edilmiştir. Bu karar Maliye Bakanlığınca Temyiz edilmiştir.

k) Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu'nun zamanında Ticaret Bakanlığı müfettişlerinden Hüsamettin Tunçay tarafından yapılan tetkikatın neticesi olarak 20 . 2 . 1967 tarihinde verilen rapor tatminkâr bulunmamış ve mesele bir kerede Ticaret Bakanlığı Hukuk Müşavirliğince tetkik edilmesi istenmiştir.

l) Bu arada Ticaret Bakanlığına gelen Sayın Ahmet Türkel'e Bakanlık 1 nci Hukuk Müşaviri M. Fethi Arıemre tarafından 20 Nisan 1967 tarihli rapor sunulmuş bu raporda bâzı muame-

lelerin usulsüz olduğu ve bu muameleleri yapan şahıslar hakkında Türk Ceza Kanununun 230 ve 240 ncı maddeleri gereğince idari cezai takibat yapılması gerektiği bildirilmiş bunun üzerine Sayın Ahmet Türkel komitede üyesi bulunan bakanlıklarca Memurin Muhakemat Kanununa göre teşkil edilecek heyetler marifetiyle müştereken tahkikat yapılması ve fezlekelerin Danıştaya intikâl ettirilmesini ilgili bakanlıklardan istemiştir.

m) Bu talebe Maliye Bakanlığı yapılacak bir muamele bulunmadığını bildirmiş olmasına rağmen eski Ticaret Bakanı Ahmet Türkel kendi memurlarına ait konuyu Danıştay 2 nci Dairesine intikal ettirmiş Danıştay 2 nci Dairesince 22 . 3 . 1968 tarih ve E 1968/122, K 1968/612 sayılı karar ile yabancı sermaye ile kurulacak turistik tesislerle ilgili olarak isnat bulunan suçların 780 sayılı Af Kanunu şümulüne girdiğinden haklarında kovuşturma yapılamıyacağına karar vermiştir.

n) O tarihte Yabancı Sermaye Teşvik Komitesi Genel Sekreterliğini yapmakta olan İçticaret Genel Müdürü Ahmet Cevat Geçkil Sayın Ahmet Türkel tarafından 26 . 6 . 1967 tarihinde bu görevinden alınarak, Tetkik Kurulu üyeliğine atanmıştır.

II - Etrüska Travel Şirketi ile muamelelerin genel takdimi :

a) Adı geçen firma adına Niyazi Gönen imzasiyle Ticaret Bakanlığına 17 . 5 . 1965 tarihinde yapılan müracaat Yabancı Sermaye Teşvik Komitesine intikal ettirilmiştir.

b) Komitenin Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Türkiye Ticaret Odaları Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği teknik uzmanlarına yaptırttığı tetkikatın müspet sonuçlanması üzerine; kararname tarihini takibeden iki yıl içinde yatırımın tamamının tahakkuku, aynî sermaye olarak getirilecek makina ve teçhizat için Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Türkiye Odalar Birliğinin önceden muafakatinin alınması tesisin bilhassa dış turizme hitabetmesi ve turistik müesseselere ait asgari vasıflar talimatnamesi hükümlerine göre projelendirilmesi şartlariyle müsaade verilmesi Bakanlar Kurulunun 6 . 11 . 1965 tarih ve 6/5453 sayılı Kararnamesiyle yatırım müsaadesi verilmiştir.

c) Bu müsaadeyi mütaakıp Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Türkiye Odalar Birliği firmanın ibraz ettiği aynî sermaye listesini tetkik etmiş ve bu listeye kayıtlı 180 292 dolârlık kısmın getirilebileceğini kabul etmiş ve firmaya bu husus tebliğ olunmuştur. Bu tebliğden sonra firmanın ibraz ettiği 31 . 3 . 1966 tarihli fatura muhteviyatından 6 972,40 dolârlık kısmın komitece ithaline 6 . 9 . 1966 tarihinde karar verilmiştir.

d) Yabancı firmanın Türkiye mümessili 17 . 2 . 1967 tarihinde verdiği bir dilekçe ile 180 292 dolârlık aynî sermayeye mahsuben 11 838,74 dolârlık banyo takımı lavoba takımı formika gibi malzemelerin de ithali için eskpartist muamelenin ifasını istemiştir.

e) Firma memessili tarafından yapılan 2 nci müracaat üzerine komite; yabancı firmanın yerli ortaklarla bir şirket kurup kurmıyacağını müracaat tarihine kadar yapılan yatırımların ne durumda bulunduğunu ithali istenilen malzemenin yatırımın hangi safhasında kullanılacağı daha önce ithal edilen malzemenin nerede muhafaza edildiği hususlarını firma mümessilinden sormuştur. Firmanın cevabi yazısında belirttiği tatminkâr bulunmadığı için komitenin 18 . 3 . 1967 tarihli toplantısında tahkikat açtırılması ve tahkikat neticeleninceye kadar ekspertiz yapılmasına mahal olmadığına karar verilmiştir.

f) İnterinvest S. A. Firmasınca gümrüklere getirilen mallara el konuluğu sırada malî polisçe Entruska Travel Şirketi tarafından getirilen mallara da el konulmuş ve firmanın vekili Niyazi Gönen hakkında yapılan tahkikat sonucunda İstanbul toplu Asliye Ceza Mahkemesinde dâva açılmıştır.

III - Konu ayrıca Bakanlık müfettişlerince tahkik ettirilmiş ve bu firmaca kendisine verilen müsaadenin maksadına uygun olarak kullanılmadığı, piyasa ihtiyacı için mal getirme niyeti anlaşıldığı için Bakanlar Kuruluna müracaat edilerek 9 . 12 . 1967 tarih ve 6/9222 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesince daha önce verilen müsaade iptal edilmiştir.

Netice :

Yabancı Sermaye Teşvik Kanununa göre Türkiye'de yatırım yapmak müsaadesini alan yabancı firmalardan İnterinvest S. A. Şirketinin ilk müracaati ile komite kararının alınması arasında geçen zaman zarfında Ticaret Bakanlığı görevinde bulunan Sayın Macit Zeren'in Bakanlık süresi itibariyle olayla her hangi bir ilişiği bulunmadığı; daha sonraki tarihlerde Ticaret Bakanlığı görevini ifa eden Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu'nun ve Sayın Ahmet Türkel'in gerek İnterinvest S. A. gerekse Etruska Travel şirketleri ile ilgili muamelelere muttali olur olmaz gerekli tahkikatı teftiş heyetleri ve hukuk müşavirleri aracılığı ile yaptırdıkları her iki şirkete verilen müsaadenin iptalini Bakanlar Kurulu Kararnamesi yoluyla temin ve mesul görülen şahıslar hakkında cezai muamele ve takibata tevessül edilmesi hususunda memurin muhakamet Kanununa göre fezleke tanzim edip Danıştaya müracaat ettikleri anlaşıldığından ayrıca eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel'in Anayasanın 105 nci maddesinin 1 nci fıkrası gereğince Hükümet politikasının uygulanması ve insicamının muhafazası ile görevli olduğunu göz önünde tutan Komisyonumuz T. C. Kanununun 230 ve 240 ncı maddeleri gereğince soruşturma açılması istenilen eski Başbakan Sayın Süleyman Demirel ile eski Ticaret bakanlarından Sayın Ahmet Türkel, Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu ve Sayın Macit Zeren haklarında soruşturma açılmasına mahal olmadığına 16 . 12 . 1971 tarihli oturumunda karar vermiştir.

Genel Kurulun taviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip	
İstanbul C. S. Ü.	Afyon K. C. S. Ü.	*E. Mat*	*S. Perinçek*
E. Adalı	*K. Karaağaçlıoğlu*	Bursa Milletvekili	Erzincan Milletvekili
Hâkkari Milletvekili	Kastamonu Milletvekili	Niğde Milletvekili	Çorum C. S. Ü.
A. Zeydan	*M. Topçular*	Muhalefet şerhim eklidir	*S. Yalçuk*
		N. Kodamanoğlu	
	Samsun C. S. Ü.	Yozgat C. S. Ü.	
	F. Tevetoğlu	Muhalifim	
		şerhim eklidir	
		S. Artukmaç	

Muhalefet Şerhi

Soruşturma Hazırlık Komisyonunca incelenmiş bulunan her iki konuya ait istek hakkında, yabancı sermayeyi teşvik komitesince 6224 sayılı Kanuna dayanılarak izin verilmiş ve izin Bakanlar Kurulu kararıyle tekemmül eylemiş ise de sonradan yapılan inceleme ve araştırma sonuçları göz önüne alınarak verilen izin adı geçen komitece ve Bakanlar Kurulunca iptal olunmuştur.

Yabancı sermayeyi teşvik komitesince; 6224 sayılı Kanunun maksadına ve hükümlerine göre gerekli inceleme ve araştırma yapılmaksızın her iki konu hakkındaki müracaatın olumlu olarak kabul edilmesinde yolsuzluk vardır. Bu yolsuzluğu o tarihte Başbakan bulunan Sayın Süleyman Demirel'in olay tarihlerinde Ticaret Bakanı bulunan Sayın Macit Zeren, Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu ve Sayın Ahmet Türkel'in iştirak ettikleri hakkında her hangi bir delil ve emareye tesadüf edilememiştir.

Sözü edilen yolsuzluğun suça konu teşkil edip etmediği ve suça konu teşkil ettiği takdirde de o tarihlerdeki yabancı sermayeyi teşvik komitesi başkan ve üyelerinin tümünün mü veya bir kısmının mı suçlu sayılacakları hakkında muktaza tâyini mevzuatımızın yetkili kıldığı mercilere aittir.

Bu nedenlerle Sayın Süleyman Demirel, Sayın Macit Zeren, Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu ve Sayın Ahmet Türkel haklarında Meclis soruşturması açılmasına mahal olmadığı ve hâdise tarihlerinde yabancı sermayeyi teşvik komitesinde başkan ve üye olanlar hakkındaki kanuni muktazanın tâyini için dosyanın kanunun yetkili kıldığı mercilere gönderilmesi gerektiği kanısındayız.

Bu cihete temas edilmediğinden rapora muhalif kaldığımızı arz ederiz.

Yozgat C. S. Üyesi	Niğde Milletvekili
Sadık Artukmaç	*Nuri Kodamanoğlu*

Zonguldak eski Milletvekili Ekmel Çetiner'in, Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski Bakanı Refet Sezgin'in, Ereğli Kömür İşletmesi Müessesesi için yapılan ihale hakkındaki tutum ve fiillerinin T. C. K. nun 240 ncı maddesine temas ettiği iddiasiyle hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasına dair önergesi ve 3 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu (9/3)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BİRLEŞİM TOPLANTISI BAŞKANLIĞINA

Özü : Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Sayın Refet Sezgin hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddelerine tevfikan meclis soruşturması açılması istemine dair.

Yapılan şikâyetlerden ve yaptığım incelemeden anlaşıldığına göre :

1. Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesi 20 000 M^3 maden direği, travers ve kerestenin emprenyesi için münakasa açmış ve işi 19 . 7 . 1967 tarihinde ihale etmiştir.

Münakasaya iştirak etmiş iki firmadan «Kereste Sanayii Kol. St.» Wolmanit CB adlı maddeyi, diğeri «Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisi» firması da Tanalith C maddesini teklif etmişlerdir. Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisi firmasının fiyat teklifi, beher metreküb için diğer firmanın teklifinden (10 lira ve işin tamamı üzerinden 200 000 lira daha noksandır. Bu firma aynı zamanda, ihale dosyasında mevcut 19 . 7 . 1967 tarihli teklif yazısında geçen sene yalnız olarak ihaleye girip işi alan diğer firmanın kullandığı Wolmanit CB maddesi tavsiyeye şayan ve ihalenin gayesine uygun olmamakla beraber idarece bu tertipteki emprenye maddesi tercih edilirse, aynı terkipte olan Hicksons CBC maddesini alternatif bir teklif olarak teklif ettiklerini) de bildirmiş ve bu madde için de fiyat olarak diğer firmanın fiyat teklifinden 260 000 lira noksan teklif etmiştir.

Tekliflerdeki bu fiyat farkından başka, Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisi firmasının;

A) Diğer firmanın, teknik şartnamenin 3 ncü maddesinin (b, c, h) fıkraları ile 8 nci maddesinin (b) fıkrasına uygun hareket etmediği yani teklifinde bu fıkralardaki şartları yerine getirmediği,

B) Wolmanit CB maddesinin su ile temasta terkibinde bulunan Boraksın % 95 inin 72 saatte yıkanıp çıktığı ve Tanalith C maddesinin ise ahşap malzemenin tabiî ömrünü 10 misli uzattığı,

C) Wolmanit CB maddesinin beklenilen neticeyi vermemesi sonucu olarak malzeme erken çürüyeceğinden müessesenin zararının ihale bedeli farkı olan 200 000 liradan ibaret kalmayıp 8-10 milyon lira olacağı,

D) Teklif edilmiş emprenye maddelerinden hangisinin tercihe şayan bulunduğunun İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Kimya Fakültesi ve Orman Mahsulleri Araştırma Enstitüsü gibi ilmî müesseselerde tetkik ettirilmesi keyfiyeti,

Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesine ve ihaleyi tasdik eyliyen Türkiye Kömürleri İşletmeleri Genel Müdürlüğüne ve bunların bağlı bulunduğu Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına yazılı olarak yaptığı iddia, şikâyet ve talepler cümlesindendir.

Bütün bunlara rağmen iş «Kereste Sanayii Kol. Şt.» ne 19 . 7 . 1967 tarihinde ihale edilmiş ve ihale T. K. İ. Kurumu Genel Müdürlüğünce 14 . 9 . 1967 tarihinde tasdik edilmiştir.

2. Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisi firması, yukarda özetlenmiş ihale işlemlerine ait iddia ve şikâyetlerini, bahusus teklif edilmiş emprenye maddelerinin ilmî müesseselerde tetkik ettirilmesi talebini, ihalenin tasdik edildiği 14 . 9 . 1967 tarihinden evvel olmak üzere 25 . 7 . 1967 ve 9 . 9 . 1967 tarihli yazılariyle T. K. İ. Kurumu Genel Müdürlüğüne ve 12 . 9 . 1967 tarihli yazısıyle de Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına yapmıştır.

Bu işin basında ele alınması ve kendilerine yazılı soru tevcih edilmesi üzerine Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Sayın Refet Sezgin gazetelere beyanatta bulunarak iddiaları tekzibetmiş ve bu beyanatı meselâ Milliyet Gazetesinin 15 . 10 . 1967 tarihli nüshasında olduğu üzere gazetelerde çıkmıştır.

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına şikâyet 12 . 9 . 1967 tarihinde yapıldığı, ihale 14 . 9 . 1967 tarihinde tasdik edildiği ve Sayın Bakan 14 . 10 . 1967 tarihinde gazetelere beyanda bulunarak iddiaları tekzibettiği halde, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığından Ağaç Malzeme Emprenyesi Endüstrisi firmasınnı 12 . 9 . 1967 tarihli mezkûr şikâyet ve bâzı tetkikat taleplerini muhtevi yazısına cevap verilmiş ve Bakanlığın 20 . 10 . 1967 tarihli ve Teftiş Kurulu Başkanlığı ifadeli C 501 - 4/4-7/550 sayılı bu cevabi yazısında (İhalede yolsuzluk yapıldığı iddialarının Bakanlık müfettişleri tarafından tetkik ve tahkik edildiği) bildirilmiştir.

Bu durum muvacehesinde :

A) İhalenin yolsuz yapıldığına dair iddia ve şikâyet, bahusus emprenye maddelerinin ilmî müesseselerde tetkik ettirilmesi talebi Bakanlığa ihalenin tasdikinden evvel yapılmış olduğu halde nazara alınmamış ve işe vaziyed edilmemiştir.

B) Bakanlığın mezkûr 20 . 10 . 1967 tarihli ve C 501-4/4-7/550 sayılı yazısından da kesin olarak anlaşıldığı üzere (Bakanlık Müfettişlerince tetkikat ve tahkikat yapılmakta iken) Sayın Bakan (İddiaların asılsız olduğu) hakkında ve müfettişleri tesir altında bırakabilecek beyanatta bulunmuştur.

C) Teklif edilmiş emprenye maddelerinden hangisinin tercihe şayan olduğunun tesbit edilebilmesinin ihtısasa dayanan bir mesele olduğu ve bunun bütün tereddüt ve şüphelerden uzak olarak ancak ilmî müesseselerce tesbit edilebileceği aşikârdır. Arada fiyat farkı da mevcudolduğuna göre, bu tesbitin yaptırılmış olmasının lüzumu da izahtan vârestedir. Wolmanit CB maddesinin su ile temasta 72 saatte terkibindeki Boraksın % 95 inin yıkanıp gideceği ve bunun müessesenin ihale bedeli farkı olan 200 000 liranın dışında 8 - 10 milyon lira zararına sebebolacağı iddiası da, bu tesbitin önemini ve lüzumunu daha da artırmaktadır.

Wolmanit CB ile Hicksons CBC maddelerinin aynı terkipte oldukları veya aynı işi görecekleri iddia edilmiş ve edilmektedir ki; bâzı sayın milletvekilleri mesleklerine ve ihtısaslarına istinaden bu iddiayı Sayın Bakanın da huzurunda teyidedici beyanlarda bulunmuşlardır. Her iki madde için yapılmış fiyat teklifleri arasında büyük fark olması itibariyle ilmî ihtısasa dayanan bu tetkikin de talep veçhile ilmî müesseselere yaptırılması gerekirdi.

Bütün bunlara rağmen adı geçen emprenye maddeleri, talebe uyularak ilmî müesseselerde tetkik ettirilmemiş ve ettirilmemekte ısrar olunmuştur.

Her ne kadar T. K. İ. Müessesesinin Artırma ve Eksiltme Kanununa tabi olmayıp, işi dilediğine ihale etmekte serbest olduğu söylenebilirse de; bu gibi müesseselerin bu takdir hakkını, müessesenin menfaatine kullanılması, muhik sebeplere dayanması gerektiği ve kanun vâzının maksadının da bu olduğu açık bir keyfiyettir.

Anayasanın 105 nci maddesinin 2 nci Bendi (Her Bakanın yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden sorumlu olduğunu) açıklamıştır.

İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseleri ve iştirakleri hakkındaki 440 sayılı Kanunun 9 ncu maddesi de (Teşekkülün ilgili olduğu Bakanlığın, teşekkül çalışmalarının kanun ve tüzük hükümlerine uygun olarak yürütülmesini gözetlemekle görevli ve bu maksatla gerekli hallerde teşekküllerin hesaplarını ve işlemlerini teftişe, icabında tahkike tabi tutmaya ve bunlar nezdinde iktisadi ve malî durum tesbitleri yaptırmaya yetkili olduğunu) âmirdir.

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Sayın Refet Sezginin yukarda açıklanan tutumu ve fiilleri T. C. K. nın 240 ncı maddesine temas eylediğinden hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddelerine tevfikan Meclis Soruşturması açılmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

14 . 11 . 1968
Zonguldak Milletvekili
Ekmel Çetiner

T. C.
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı
Özel
Sayı : 01 - 1701/34310

3 . 7 . 1968

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına

25 . 6 . 1968 gün Kanunlar Müdürlüğü 9/59 - 5989 - 42258 sayılı yazınıza cevaptır.

Anayasanın 90, T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddelerine tevfikan hakkımda Meclis soruşturması açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmakla görevli Komisyona havale edilmiş bulunan Zonguldak Milletvekili Ekmel Çetiner'in 14 . 2 . 1968 tarihli önergesindeki iddialar hakkındaki mütalâamı ve konuyla ilgili yazışma suretlerini ekli olarak sunuyorum.

Gereğinin yapılmasını müsaadelerinize arz ederim.

Refet Sezgin
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı

1. Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesinde yeraltında kama, travers ve maden direği olarak kullanılan ahşap malzemeden 20 000 m³ lük kısmın tahnid (emprenye) işinin Kereste Sanayii Kolektif Şirketine ihalesiyle bu ihalenin TKİ Kurumu Genel Müdürlüğünce tasdik tarihleri, iddia edildiği gibi 19 . 7 . 1967 ve 14 . 9 . 1967 olmayıp;

a) İşin adı geçen firmaye ihalesi, EKİ Müessesesi Yönetim Komitesinin 26 . 8 . 1967 tarih ve 436 sayılı kararı ile yapılmış,

b) TKİ Kurumu Yönetim Kurulunun 13 . 9 . 1967 günü yapmış olduğu toplantıda alınan 675/502 sayılı karar ile de, EKİ Müessesesinin yukardaki kararı tasvibedilmiş, bulunmaktadır.

2. Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisi - A. Ergin Kılkış Firması, Bakanlığa 12 . 9 . 1967 tarihinde müracaat etmiş olup bu husus mezkûr firmaya ait şikâyet dilekçesinde açıkça görülmektedir. 12 . 9 . 1967 tarihini taşıyan bu dilekçe, gerekli tetkikatın yapılarak neticesinin bildirilmesi zımnında, 13 . 9 . 1967 gün ve 02/7124/3735 sayılı bakanlık yazısı ile TKİ Kurumu Genel Müdürlüğüne gönderilmiştir.

Keza ihalenin TKİ Kurumunca tasdiki muamelesi de, yukarda arz olunduğu veçhile 14.9.1967 tarihinde değil 13 . 9 . 1967 gün yapılmıştır.

Bakanlığın kuruma yazmış olduğu 13.9.1967 tarihli (aynı gün) yazının TKİ Kurumu Genel Müdürünün eline geçmediği tasdik muamelesinin İdare Meclisince yapıldığı mumaileyh ifade edilmektedir.

3. TKİ Kurumu Genel Müdürlüğü Bakanlığımızın 13 . 9 . 1967 tarihli yazısı üzerine konu hakkında 23 . 9 . 1967 tarihini taşıyan mütalâa notunu hazırlamış ve Genel Müdür Behzat Firuz'un imzasını muhtevi bu not, bilâ tarih 2/175/660 sayılı yazı ekinde Kurum tarafından Bakanlığa sunulmuştur. Bu yazı, «konunun incelenerek dilekçe sahibine cevap verilmesi» derkenar emriyle 25 . 9 . 1967 günü Yüksek Fen Kuruluna havale edilmiş ve yine aynı gün yazının Fen Kurulu üyesi Fethi Kömürcüoğlu'na intikali sağlanmıştır.

4. Bilâhara TKİ Kurumu 11 . 10 . 1967 tarih ve 2/184 numarayı taşıyan ikinci bir yazıyı Bakanlık Makamına göndererek, buna, bâzı noktaları aydınlatıcı mahiyetteki 11 . 10 . 1967 tarihli ek mütalâayı göndermiş bulunmaktadır.

5. Diğer taraftan, Ergin Kalkış Firmasının aynı konuda Sayın Cumhurbaşkanının şahsına sunmuş olduğu 19 . 9 . 1967 tarihli şikâyet dilekçesi, Başbakanlığın 30 . 9 . 1967 gün ve Öz. ve Yazı İş. 46/13034 sayılı yazıları ekinle bakanlığa gönderilmiş ve aynı gün kayda alındıktan sonra, aynı mealdeki yazının evvelce Yüksek Fen Kurulu Başkanlığına havale edilmiş olduğu mütalâası ile 3 Ekim 1967 tarihinde adı geçen kurula intikal ettirilmiştir. Binaenaleyh bakanlığın konu ile hemen ilgilendiği ancak kanuni muamelelerin de normal olarak yürütüldüğü açıkça belli olmaktadır.

6. Tarafımdan 14 . 10 . 1967 günü verilmiş olan ve 15 . 10 . 1967 tarihli Milliyet Gazetesinde yayınlanmış bulunan beyanatım gerek TKİ Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından bu konuda olan 23 . 9 . 1967 ve 11 . 10 . 1967 tarihli mütalâa notlarına, gerekse bu notlarla birlikte mevzuun incelenmesi ve müstediye icabeden cevabın verilmesiyle ilk olarak vazifelendirilmiş bulunan Yüksek Fen Kurulunca yapılan tetkiklere istinadetmektedir. (Beyanatımın tam metni eklidir.)

7. Ancak konu üzerinde basında ısrar edilmesi üzerine bilâhara Başbakanlığın mezkûr yazısı tarafımca 14 . 10 . 1967 Cumartesi günü tarihini taşıyan «Çok acele, Teftiş ve Tahkiki için Teftiş Heyeti Reisliğine» derkenar mucip emriyle Teftiş Kuruluna havale olunmuş ve 16 . 10 . 1967 Pazartesi günü de müfettişlere tevdi edilmiştir. Bu bakımdan 14 . 10 . 1967 tarihinde henüz Teftiş Kuruluna bir mevzu intikal etmemiş olduğundan müfettişlere tesir de mevzuubahis değildir.

8. İşin teknik ve idari yönden takibettiği safahat ise şöyle cereyan etmiştir :

EKİ Müessesesi mezkûr ihale konusunda Mayıs 1967 başlarında hazırladığı şartnameye istinaden altı firmadan teklif istemiş ve keyfiyet ayrıca gazetelerde ilân edilmek suretiyle ilgililer haberdar edilmiştir. 19 . 7 . 1967 tarihinde üç firmanın teklifte bulunduğu görülmüş ve teklifler isteklilerin de huzurunda açılarak üzerinde gerekli inceleme yapılmak üzere Satınalma Komisyonuna intikal ettirilmiştir. Komisyon konu ile ilgili olarak 30 gün tetkikat yapmış ve 17 . 8 . 1967 tarihinde karara varmıştır. Üyeleri arasında makina ve orman yüksek mühendisleri ile maden mühendisi de bulunan komisyonca alınan gerekçeli karar 26 . 8 . 1967 tarihli müessese yönetim komitesi toplantısında tezekkür olunarak komisyonca varılan karara iştirak edilmiştir. Gerek komisyon ve gerekse yönetim komitesi kararlarında gerek Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisinin ve gerekse Hicksons's Emprenye Maddeleri Endüstrisi LTD'in muhtelif vesilelerle müesseseye muhatap mektupları dikkate alınmıştır.

Müessese yönetim komitesi kararı daha sonra Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumuna intikal etmiş ve kurum yönetim kurulunun 13 . 9 . 1967 tarihli toplantısında tezekkür edilerek işin Kereste Sanayi Kolektif Şirketine ihalesi kesinleşmiştir.

Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisi, beher m^3 ahşap malzemeye 5,3 Kg. Tanalith (C) tuzu kullanmak suretiyle metreküpünü 65 liradan emprenye edeceğini, bildirmiş ve teklifinde emprenye işinde mutlaka Tanalith (C) maddesinin kullanılmasının gerektiğini, Wolmanit CB ve Hicksons CBC tuzlarının ağaçtan kolayca yıkanıp çıkması sebebiyle kullanılmasının mahzurlu olduğunu, iyi sonuç alınması için bu tuzlardan beher metreküb ahşap için 14 Kg. kullanılmasının gerektiğini beyan etmiştir. Ayrıca bakır/ krom/boraks bazlı bir maddenin kullanılması tercih edilirse beher m^3 için 6 Kg. Hicksons CBC maddesi kullanarak metreküpü 62 lira fiyatla Emprenye işine talibolduğunu bildirmiş ve fakat bu şekli katiyen tavsiye etmemiştir.

Aşağıdaki sebeplerle fiyatının daha ucuz olmasına rağmen işin bu firmaya ihalesi işletmece uygun görülmemiştir.

Tanalith (C) maddesi ihtiva ettiği arsenik dolayısiyle insan sağlığına zarar verici mahiyette görülmüştür. Nitekim bu maddeyi kullanmakta ısrar eden firmanın ibraz ettiği ve Hicksons And Welch (Holdings) Ltd. tarafından hazırlanmış etütte arsenikli tuzlarla Emprenye edilmiş ahşap malzemenin kapalı yerlerde yakılmasının gerektiğine işaret edilmiştir. Maden ocaklarından bunların istimalini mütaakıp ocak içi artığı olarak çıkarılan ahşap malzemenin işçiler tarafından dışarı alınıp yakıt olarak kullanıldığı, bugün için bunun önlenmesinin mümkün olmadığı bir gerçektir. Ayrıca bu artıkların müessesece yakıt olarak veya başka işlerde kullanılarak değerlendirilmesine karar verilmiş olması muvacehesinde bunların kapalı yerlerde yakılması mümkün olmıyacaktır. Kaldı ki, ocak içi yangınlarında çıkan karbonmonoksite karşı maske kullanmak suretiyle tedbir alındığı halde, arsenik gazlarına karşı bir tedbir yoktur ve munzam tedbir alınması mühim malî külfet tahmil edecektir. Bu durumda havzada mevcut şartlara uygun gelmemesi dolayısiyle Tanalith (C) nin emprenye maddesi olarak kullanılması uygun görülmemiştir.

Ağaç malzeme enprenye endüstrisinin alternatif teklifine, yani emprenye maddesi olarak Hicksens CBC tuzunun kullanılmasına gelince; firma esasen 19 . 7 . 1967 tarihli teklifinin 6 ncı sayfasında ifade ettiği üzere bu maddenin maden direk ve kerestesinin emprenyesinde kullanılmasını katiyen tavsiye etmemektedir. Bu maddenin kullanılması halinde firma tarafından bir m^3 ahşap malzeme için 5.3 veya 6 Kg. yerine 14 Kg. Hicksons CBC nin kullanılması gerekeceğine işaret edildiğine göre, emprenye maddesinin fazlalığından dolayı tahnid işi çok pahalıya mal olacaktır. Bu durumda firmasının tavsiyesi de göz önünde tutularak bu alternatif teklif enteresan görülmemiştir.

A) Kereste Sanayii Kolektif Şirketinin şartnamenin 3 ncü maddesinin (b, c, h) fıkralariyle 8 nci maddesinin (b) fıkrasına uygun hareket etmediği hakkındaki iddiaların tahlili.

1 - 3 (b) Emprenye maddesinin hayvanlara ve insanlara zararlı olmaması.

Hayvanlara ve insanlara zararlı olmadığına dair Hannover Yüksek Veteriner Okulu mikrobiyoloji ve Hayvan Salgın Hastalıkları Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Kurt Wegner'in 3 Şubat 1964 tarihli raporu ihalede ibraz edilmiştir. Ayrıca uzun yıllardan beri gerek Orman İşletmeleri Genel Müdürlüğünce ve gerekse PTT Genel Müdürlüğünce Wolmanit CB kullanıldığı halde bugüne kadar hayvanlara ve insanlara zehirli bir tesiri kaydedilmemiştir.

2. — 3. (c) Rutubet ve yağmurla yıkanıp gitmemesi :

Haricî hava şartlarına bu arada bilhassa yağmur tesirlerine devamlı surette mâruz kalan telefon direklerinin emprenye edilmesinde PTT İdaresince Wolmanit CB kullanılmaktadır. Ocak içerisinde emprenye edilen travers, kama ve fırça gibi ahşap malzeme telefon direklerinin mâruz kaldığı şekildeki bir yıkanma ile karşılaşmıyacağı izahtan vârestedir. Maden ocaklarında Wolmanit CB ile emprenye edilen ahşap malzemenin 8 yıldan beri hiçbir şekilde bozulmadığına ve yenileriyle değiştirilmediğine dair Batı - Almanya'da kain Rheinpreussen ocağının 5 . 1 . 1967 tarihli belgesi de Wolmanit CB nin iyi bir emprenye malzemesi olduğunu göstermektedir.

3. — 3 (h) Ahşap malzemenin ömrünü en az 3 misli artırdığına dair belge :

Gerek biraz önce yine ihale evrakı meyanında zikredilen Rheipreussen ocağının belgesi ve gerekse Steattin Magnesia Aktingesellschaft Ocağının 8 . 12 . 1966 tarihli vesikası, ayrıca bu sahadaki teknik literatür Wolmanit CB ile emprenye edilmiş ahşap malzemenin ömrünün asgari 3 misli artmakta olduğunu göstermektedir.

4. — 8. (b) Emprenye maddesinin terkibi :

Ereğli Kömürleri İşletmesi ihaleye çıktığı anda Wolmanit CB gerek Orman İşletmeleri Genel Müdürlüğünce ve gerekse PTT tarafından emprenye maddesi olarak geniş çapta kullanılmakta idi. Kereste Sanayii Kolektif Şirketi Dr. Wolman GMBH ile aralarında mevcut anlaşma dolayısiyle teklif ettiği emprenye maddesinin terkibini tam olarak açıklamaya mezun olmadığını, ancak

Wolmanit CB nin esas olarak bakır, krom ve bor tabanlı bir tuz olduğunu, ayrıca 3 maddeyi daha ihtiva ettiğini beyan etmiş olup, Sanayi Dairesi Başkanlığında yapılan tetkikte firmanın bu beyanının doğru olduğu tesbit edilmiştir.

Yıkama sonunda çıkıp gitmesi hususu :

72 saatli yıkama bir lâboratuar tecrübesi olup bâzı sınır değerlerini bulmak için başvurulan bir metottur. Odunun diri kısmına ait kalınlığı çok az yassı tahta parçaları emprenye edildikten sonra çok süratli su cereyanlarına mâruz bırakılmakta ve mütaakiben hava ile temasa terk edilmekte, ve tekrar yıkanarak bu ameliyelere devam edilmektedir. Tatbikatta böyle bir yıkama ile maden ocaklarında asla karşılanamaz. Esasen maden ocaklarında Wolmanit CB ile emprenye edilmiş ahşap malzemenin 7 - 8 yıldan beri bozulup çürümediğine dair vesikalar ibraz edilmiştir.

C) Müessesenin 8 - 10 milyonluk zarara duçar kalması meselesi :

Wolmanit CB nin emprenye ameliyesi sonunda ağaç malzemeyi çürütmeyip bilâkis haricî tesirlere karşı (hava, rutubet ve saire) koruduğu bir hakikattir. Aksi takdirde yıllardan beri yegâne emprenye maddesi olarak Wolmanit CB yi seçmiş olan Orman İşletmeleri Genel Müdürlüğünün ve PTT İdaresinin yüzlerce milyon zararı olurdu.

D) İlmî Heyetçe ihale evrakının tetkik ettirilmesi meselesi :

Memleketimizde haşebin korunması ile ilgili iki büyük müessese olan Orman İşletmeleri ile PTT İdaresi Tanaliht C yerine Wolmanit CB yi emprenye maddesi olarak kullanırlarken EKİ'den Wolmanit CB ile Tanalith C veya Hickson'e CBC maddelerinden hangisinin daha uygun olacağının bir ilmî heyetçe araştırılmasını talebetmek haklı bir sebebe istinadetmez. Kaldı ki EKİ. Tanaliht C ve Hicksons CBC yerine Wolmanit CB yi seçerken dünya çapında teknik neşriyat ve vesikalara istinadetmiştir. İktisadi Devlet Teşekküllerine yaptıkları ihalelerde teknik mevzuları ilmî heyetlere tetkik ettirme mecburiyetini tahmin ettiğimiz takdirde, bu kuruluşların işlerinin geniş çapta gecikmesine sebebolacağı da aşikârdır.

E) Wolmanit CB ile Hickson's CBC maddelerinin birbirinden farklı olduğu :

Wolmanit CB nin maden ocaklarında bir emprenye maddesi olarak kullanıldığına dair sayısız vesika ve literatüre raslandığı halde Hicksons CBC maddesinin bir emprenye maddesi olarak maden ocaklarında kullanıldığına dair hiçbir belge (İngiltere dâhil) ibraz edilememiştir.

Ayrıca Hicksons CBC yi bizzat teklif eden firma dahi ihaleye iştirak ettiği teklif mektubunda mezkûr maddenin ocak işi şartlarına uygun olmadığını açıkça itiraf etmiştir. Bu yönden iki maddenin birbirinin aynı olduğu iddiası vârit değildir. Bu husus Sanayi Dairesi Mülkiyet Müdürlüğündeki kayıtların tetkikiyle de anlaşılmıştır

9. — Konu Bakanlığım müfettişlerince yapılan inceleme neticesinde vârit görülmemiş olup bu rapor 22 . 11 . 1967 tarihinde tarafımca tasvibedilmiş ve 22 Kasım 1967 günü 597 sayılı yazı ile şikâyetçi firmaya tebliğ edilmiştir.

Refet Sezgin
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı

2 . 7 . 1967 tarih 1701 sayılı yazının eklerini gösterir listedir.

Sıra No.	Tarih	K o n u
1	12 . 9 . 1967	Firmanın Bakanlığa şikâyet mektubu (2 sayfa)
2	13 . 9 . 1967	Bakanın şikâyeti TKI ye intikal ettiren mektubu (1 sayfa)
3	25 . 9 . 1967	TKİ nin Bakanlığa cevabı (4 sayfa)
4	11 . 10 . 1967	TKİ nin Bakanlığa ek yazısı (3 sayfa)
5	11 . 10 . 1967	Yüksek Fen Kurulunun konu hakkında mütalâası (2 sayfa)
6	14 . 10 . 1967	Basına verilen beyanatın tam metni (1 sayfa)
7	16 . 10 . 1967	İşin müfettişe tevdii (1 sayfa)

9/3 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
9/3 No. lu Soruşturma Hazırlık Komisyonu *16 . 2 . 1972*
Esas No. : 9/3
Karar No. : 9

T. B. M. M. BİRLEŞİK TOPLANTISI BAŞKANLIĞINA

Eski Zonguldak Milletvekili Ekmel Çetiner'in eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Sayın Refet Sezgin hakkında Anayasanın 90 ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesine tevfikan Meclis Soruşturması açılması istemine dair önergesini incelemekle görevli Komisyonumuz; çalışmalarını süresi içerisinde ikmal ederek aşağıda münderecatı yazılı raporun tanzimine karar vermiştir:

Olay : Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesi yer altında kama, travers ve maden direği olarak kullanılan ahşap malzemeden 20 000 M³ lük kısmın tahnit işinin yapılması için Mayıs 1967 başlarında hazırladığı şartnameye istinaden altı firmadan teklif istemiş ve keyfiyet ayrıca gazetelerde de ilân edilmek suretiyle ilgililer haberdar edilmiştir. 19 . 7 . 1967 tarihinde üç firmanın teklifte bulunduğu görülmüş ve teklifler isteklilerin de huzurunda açılarak gerekli inceleme yapılmak üzere satınalma komisyonuna intikal ettirilmiştir. Komisyon konu ile ilgili olarak 30 gün tetkikat yapmış, 17 . 8 . 1967 tarihinde üyeler arasında makina, orman ve maden mühendisi bulunan bu komisyonca alınan gerekçeli karar 26 . 8 . 1967 tarihli müessese yönetim komitesi toplantısında müzakere edilmiş ve isabetli görülerek daha sonra TKİ Kurumuna intikal ettirilmek Kurum Yönetim Kurulunca da 13 . 9 . 1967 tarihli toplantıda işin teklif sahiplerinden Kereste Sanayii Kolektif Şirketine ihalesine karar verilmiştir.

İstanbul Aksaray Valide Camii sokak 34/2 yi firma adresi olarak vermiş olan ve ihale tarihinde teklif sahibi bulunan firmalardan Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisi sahibi A. Ergin Kılkış, Sayın Cmhurbaşkanına yazdığı 19 . 7 . 1967 tarihli ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına gönderdiği 13 . 9 . 1967 tarihli şikâyet dilekçelerinde Ereğli Kömürleri İşletmesi tarafından 19 . 7 . 1967 günü Zonguldak'ta 20 000 M³ maden direk travers ve kerestesinin emprenyesine ait ihalenin yapıldığını ve bu ihaleye Kereste Sanayii Kollektif Şirketiyle, firmasının iştirak ettiğini,

Kereste Sanayii Kolektif Şirketi emprenye işinde kullanılacak madde olarak Welmanit CB yi teklif etmiş bulunmakla beraber teknik şartnamenin emrettiği hususlara yani;

1. — Wolmanist CB nin su ve rutubet tesiriyle tatbik edildiği direk ve traversten yıkanıp çıkmadığını tevsik eden raporu ibraz,

2. — Wolmanit CB nin terkibine dair kimyevi maddelerin % leriyle tam terkibini bildirme,

3. — Wolmanit CB ile emprenye edilmiş ağaç ve malzemenin insan ve canlılara zararlı olmadığına dair dokûman verme gibi mecburiyetlere riayet etmediği halde işbu teklifin TKİ tarafından reddolunmadığı, kendisinin ise teknik şartnamenin bütün emirlerine uyduğunu Türkiye'de Hicksons Emprenye Maddeleri Endüstrisi Limited Şirketinin imal ettiği Tanalith C Emprenye maddesini teklif ettiğini, teklifine bu maddenin yıkanıp çıkmadığını ve insan ile canlılara zararsız bulunduğunu tevsik eden dokûmanları eklediğini ve maddenin tam olarak terkibini verdiğini Wolmanit CB nin patent sahibi bulunan Almanya'da bile halen hiçbir müessese tarafından tasvip ve kabul edilmemiş olup, sadece üzerinde tecrübeler yapıldığını, kereste sanayii kolektif şirketinin Wolmanit CB ile Emprenye edeceği 1 M³ ahşap için teklif ettiği 75 Tl. sı fiyata mukabil firmasının Tanalith C ile aynı işi yapmak üzere 65 Tl. sı fiyat verdiğini ayrıca yine gerek terkibi gerekse evsaf itibariyle Wolmanit CB nin aynı olan Hicksons CBC adlı maddeyi kullanmak suretiyle M³ başına 62 Tl. lık alternatif teklifte bulunduğunu ve neticede işin 200 000 Tl. lık daha az teklifte bulunan firmasına ihale edilmiş olmayıp Kereste Sanayii Kolektif Şirketine verildiğini iddia ve şikâyet etmiştir.

Bakanlığa yapılan 12 . 9 . 1967 tarihini taşıyan şikâyet dilekçesi gerekli tetkikatın yapılarak neticesinin bildirilmesi zımnında 12 . 9 . 1967 gün 0/2 - 7124 - 3735 sayılı Bakanlık yazısı ile T. K. İ. Kurumu Genel Müdürlüğüne gönderilmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanının şahsına sunulmuş olan 19 . 9 . 1967 tarihli şikâyet dilekçesi Başbakanlığın 30 . 9 . 1967 gün ve Öz. Yazı İşleri 46.1303/34 sayılı yazıları ile Bakanlığa gönderilmiş, aynı gün kayda alınarak aynı mealdeki yazının Yüksek Fen Kurulu Başkanlığına havale edilmiş olduğu mütalâasiyle 3 . 10 . 1967 tarihinde adı geçen kurula intikali sağlanmak suretiyle ilgili bakan konu ile hemen ilgilenmiştir. 14 . 10 . 1967 tarihini taşıyan çok acele Teftiş ve Tahkiki için Teftiş Heyeti Reisliğine derkenar mucip emirleriyle Teftiş Kuruluna havale olunmuş ve 16 . 10 . 1967 tarihinde de işbu şikâyetler müfettişlere tevdi olunmuştur.

Dosyada mevcut yazılara ve ilgili müfettişlerin raporlarına göre yapılan tetkikat sonunda varılan neticeler aşağıda arz olunmuştur.

1. — Müşteki Ağaç Malzeme Emprenye Endüstrisi Firması sahibi A. Ergin Kılkış'ın gösterdiği adreste ağaç malzeme endüstrisi altında bir firmaya rastlanmadığı, adı geçenin altın kundura isminde bir mağazada çalıştığı ve annesiyle beraber bu kundura mağazasına ait işleri tedvir ettiği Hicksons Emprenye maddeleri endüstrisi limited şirketinde henüz tescili yapılmamış olmakla beraber adı geçenin 100 bin liralık hissesi bulunduğu, adres olarak gösterdiği kereste Emprenyesi bununla ilgili ithalât mevzuundaki firmasını 21 . 9 . 1966 tarihinde 93280/38486 Sayı ile Ticaret siciline kaydettirdiği, Emprenye konusu ile ilgili olan makinalarını henüz sipariş etmiş olduğu ve kurmamış bulunduğu aslında Hicksons Emprenye Maddeleri Endüstrisi Limited Şirketinin aracısı durumunda bulunan bir şahıs olduğu sabit olmuştur.

Ayrıca ihale mevzuu olan ahşabın Emprenye'si konusunda şimdiye kadar üzerine aldığı ve muvaffakiyetle ikmal ettiği her hangi bir işin de mevcudolmadığı ve dolayısiyle mezkûr firmanın bu konuda hiçbir tecrübesinin bulunmadığı ve ihale tarihinde de elinde Emprenye tesisi bulunmadığı tesbit edilmiştir.

2. — A) Ergin Kılkış firmasının mukavele şartlarına tamamen uygun olduğunu bildirdiği Tanalith C Emrenye maddesi üzerinde inceleme yapan T. K. İ. Kurumu Kimya Yüksek Mühendisi Leman Doğu'nun raporunda Tanalith (C) çok kuvvetli bir Emprenye maddesi olmakla beraber ihtiva ettiği arsenikten dolayı bunun maden ocaklarında kullanılmasının tehlikeli olduğu kaydedilmiş, A. Ergin Kılkış'ın teklif mektubuna eklediği belgeler arasında İngiliz halk sağlığı hıfzıssıhhası Kraliyet Enstitüsünün 7 . 11 . 1949 tarihli raporundan Tanalith C içerisindeki arsenik çıkmaması sebebiyle deneydeki şartlar altında hayvanlar için bir tehlike arz etmiyeceği bildirilmiş ise de adı geçen firmanın ibraz ettiği diğer bir belgede maden direklerinin yeraltında yakılması suretiyle yapılan testlerde % 95 arseniğin açığa çıktığı, bu madde ile emprenye edilmiş ahşabın yakıt olarak kullanılamadığı, açık havada yakılması halinde de dumanın uçup gideceği hususları yer almıştır. Orman Genel Müdürlüğünden 50 M³ lük emprenye maddesi mubayaası ile ilgili olarak teşkil edilen teknik heyeti 13 . 11 . 1967 tarihli raporunda da emprenye ameliyesinden sonra insanlar ve hayvanlar ve eşya üzerinde zarar ika etmiyecek derecede zehir ihtiva etmiş olması bilhassa memleketimiz için önemli faktör olduğu tebarüz ettirilmiş, ihaleye iştirak eden firmaların emprenye maddeleri arasında Wolmanit CB ye birinci sıraya tercih hakkı tanınmıştır.

Yukarda arz edilen vesikaların münderecatından da anlaşılacağı veçhile A. Ergin Kılkış Firmasının arsenik ihtiva eden Tenalith (C) maddesinin teknik şartnamenin 3 B ve 3 G maddelerinde yer alan insanlara ve hayvanlara karşı zehirli olmamalı ve genel olarak maden ocaklarında kullanılması mahzur teşkil etmiyecek vasıfta olmalıdır hükümlerine aykırı bulunduğu kanaatine varılmıştır.

3. A. Ergin Kılkış alternatif olarak teklif ettiği Hicksons CBC maddesinin nerelerde kullanıldığını ve ne gibi hususiyetleri olduğu hakkında gerekli belgeleri vermemiş ve ayrıca İngiliz Ağaç Koruma Kurumu tarafından İngiltere'deki ağaç koruma maddeleri için neşredilmiş bulunan vesi-

kada da bu çeşit emprenye maddesine raslanılmamıştır ve esasen teklif veren firma tarafından da kullanılması tasviye edilmiyen mezkûr emprenye maddesini şartnamelere uygun olduğunu iddia ve kabul etmenin mümkün olamıyacağı sonucuna varılmıştır.

4. A. Ergin Kılkış'ın şikâyet mektuplarında Kereste Sanayii Kolektif Şirketinin teklif ettiği Wolmanit CB emprenye maddesi ile ilgili olarak ileri sürdüğü iddialar ise, dosyada mevcut raporlarda yazılı lâboratuvar deneyleri sonucunda doğrulanmamış olup Wolmanit CB nin en tehlikeli mantarlara ve ahşap delici böceklere karşı müessiriyetini muhafaza ettiği resmî tahlil raporlarının değerlendirilmesi sonucunda anlaşılmıştır.

TKİ Müessesesi Satınalma Komisyonu ile Yönetim Komitesi kararlarında yıkanmış halin TKİ ocaklarında vâkı olmıyacağı tavan ve yan duvarların tahkimatında kullanılan bu çeşit ağaçların su ve rutubete mâruz kalamıyacağı bedihi görülmüştür. Diğer taraftan bizzat Almanya'daki maden ocaklarında haşeb için emprenye maddesi olarak Wolmanit CB nin kullanılmakta olduğu ve 8 seneden beri iyi netice alındığı yine dosyadaki rapor ve yazılardan anlaşılmıştır.

5. Wolmanit CB nin terkibine dair kimyevi maddelerin % leriyle tam terkibinin açıklanmadığı ve mezkûr maddenin Hicksons CBC ile aynı terkip ve müessiriyette olduğu iddiası ise, Sanayi Bakanlığı Sanayi Mülkiyet Müdürlüğünde mevcut Wolmanit CB patenti üzerinde incelemede bulunmuş olan TKİ Kurumu Kimya Yüksek Mühendisi Leman Doğu'nun 11 . 9 . 1967 tarihli raporunda Wolmanit CB maddesinin Hicksons CBC maddesindeki temel maddelerden başka maddeleri de ihtiva ettiği, birleşimindeki yüzde nispetlerinde farklı olduğunu belirtmiş olmakla bu iddia da vârit görünmemiştir. Wolmanit CB ile emprenye edilmiş ağaç ve malzemenin insan ve canlılara zararlı olmadığına dair ihale dosyasında mevcut Veteriner Profesör Kurtvagner'in raporu muvacehesinde sabit görülmüştür.

Netice :

Yukardan beri arz ve izah edilen belgelere müstenit görüşlerin ışığı altında Komisyonumuz yapılan ihalede her hangi bir yolsuzluk tesbit edememiş, aksine gerekli ihtimam ve dikkatin sarf edilmiş olduğunu müşahede etmiştir.

Aslında her hangi bir usulsüzlük bulunmıyan muamele dolayısiyle ilgili bakanın bir ihmal veya suiistimali görülmediğinden eski Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin hakkında T. C. Kanununun 240 ncı maddesine ve Anayasanın 90 ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğünün 12 nci maddesine tevfikan soruşturma açılmasına mahal olmadığına dair olan kanaate Komisyonun 17 . 12 . 1971 tarihli toplantısında varılmıştır.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip
Çorum Milletvekili	Erzurum Milletvekili	Zonguldak Milletvekili
A. Güler	*S. Aras*	*A. Gürer*
Amasya Milletvekili	Denizli Milletvekili	Çorum C. S. Ü.
Y. Acar	F. Avcı	*S. Yalçuk*
	İmzada bulunamadı.	
Ordu Milletvekili	Samsun C. S. Ü.	Zonguldak C. S. Ü.
A. Bodur	*R. Işıtan*	*M. A. Pestilci*
İmzada bulunamadı.		

Zonguldak C. S. Ü.	Çanakkale C. S. Ü.
T. R. Baltan	*N. Altan*